

**BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI**

Nº Curent. 58259 Format
Nº Inventar. A.34456 Anul
Secția Defectiv Răstul

BUCURA DUMBRAVĂ

HAIDUCUL

TRADUS

DE

T. N.

BUCUREȘTI

***** EDITURA ***** C. SFETEA
„LIBRARIEI SCOALELOR”

96 STRADA LIPSCANI, 96

1908

Inv. A. 34.454

BUCURA DUMBRAVA

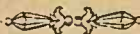
Haiducul

— TRADUS —

DE

T. N.

57193

DONATIONE

BUCUREȘTI

Editura „Librăriei Școalelor“ C. SFETE

96. -- Strada Lipșcani. — 96

1908

Bibli: n. v. c. 13
58259
Cofa: _____
Inve. no.: 57193

1956

PC 184/02

~~~~~  
C. 1321.—Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu, str. Șelari, 10.  
~~~~~

B.C.U. Bucuresti

C57193

P R E F A Ț A

Isoarele, de cari m'am slujit la studiul vieții lui Iancu Jianu și a timpului său, sunt cele următoare: Aricescu, Ion Ghika, Heliad Rădulescu, Hurmuzaki, Ionnescu-Gion, Iorga, Poboran (istoria orașului Slătina), Tocilescu, Rangabé, Xenopol, Zallony.

Genealogia familiei Jianu, precum și notițe din viața haiducului, le datoresc amabilității d-lui Ion St. Cezianu, strănepotul eroului popular.

Material folcloristic am cules din scrierile d-lui F. Marian și din cartea populară a d-lui N. D. Popescu despre Iancu Jianu, în care se găsesc adunate cu laudabilă sârguință multe detaliuri și particularități istorice și culturale, cari nu le-aș fi putut găsi în altă parte, fiindcă opere culegătoare de acest fel nu există încă în Rumânia. În liniile mari m'am și ținut, în descrierea vieții de haiduc a lui Jianu, de felul, cum a descris-o d-l D. N. Popescu, m'am abătut însă acolo, unde istoria sau notițele mele particulare, m'au luminat într'altfel.

Cele mai prețioase deslușiri, însă, istorice și culturale, mi le-a dat d-l Teodor Nica, care, într'un mod

cu adevărat prietenesc, mi-a pus la dispoziție tot tezaurul său, încă nepublicat, de însemnări și observații, adunate de Domnia-sa în curs de mulți ani, privitoare la obiceiurile și la viața poporului Românesc.

București, 1908.

Bucura Dumbravă.

Din ciucurii florilor de teii se scutură o făiniță aurie pe învelitoarea casei boierești. Cete de albine mișunau prin frunzișul copacilor și bâzâiau împrejurul garoafelor, mușcatelor și micsandrelor, care cu învăpăiată strălucire împodobiau marginile pridvorului. La fiecare locuință rumânească, fie o mică cășcioară, fie un palat, pridvorul este o parte arhitectonică caracteristică. El este o prelungire a învelitoarei de șindrilă, purtată de mici bolți rotunde de zidărie, așezate pe stâlpișori de lemn. Aceste arcuri deschise dau clădirei, fie ea mare, fie mică, o înfățișare plăcută și pare că ar vesti, că locuitorii sunt primitivi de oaspeți.

Cu cât înaintă ziua mai mult spre seară, cu atâta mișcarea albinelor se înteeșă, și adunătoarele de miere se repezeau cu așa mare zor asupra trandafirilor urcători la piciorul ciardacului împrejurul ușei dela chelar, încât, din pricina zgomotului ce făceau, cânele cenușiu, cel mai bătrân al curții, care dormia pe pragul pivniței, își ridică capul în sus, și hăpăind îm-

prejurul său, se întinse, căscă sgomotos și 'și scutură sdravăn lâna stufoasă.

Odată cu scăderea căldurei de peste zi începuse și în casă o mișcare mai vie. Slugile și slujnicele, toți țigani robi, alergau dela odăile de gospodărie spre casele boierești. Galențele lor clăpănitore le lăsau la intrarea din dos, și numai în ciorapii albi intrau în sală pe nesimțite.

Înlăuntru eră răcoare și miroseă a ceară și a mare curățenie, iar când slugile deschiseră obloanele dela ferestre, un miros dulce de flori de tei străbătù în odăile scunde, văruite cu alb.

De pe divanul, unde 'și făcuse somnișorul de după amiazi, se sculă atunci boierul Amza Jianu, un bărbat ca de cincizeci de ani, cu fața osoasă și serioasă. Mustățile lui erau cărunte și așezate pe niște buze cărnoase. El întinse slujitorului, îngenunchiat pe covor înaintea lui, un picior după altul, ca să-i pună pantofii moi de piele de safian roșie. Apoi se sculă drept în sus și se întinse.

Înaltul lui trup eră îmbrăcat cu un anterior lung de mătase vărgată albastru și cu galben, iar peste mijloc eră încins cu un șal de mare preț. Țiganul îi aduse o giubea de postav cenușiu, care, deși eră vară, avea pe de margini pacele de samur. Un fes civit îi acoperia creștetul capului, și părul eră tuns scurt.

Un al doilea slujitor sosi înaintea boierului, aducând dulceață cu apă rece pe o tavă de argint.

Dar ca să mai soarbă și cafeaua, pe care i-o aduceă un al treilea slujitor, nu mai avù vreme, fiindcă pe neașteptate se auziră afară plesnituri de bice, bătaia câinilor și chiotele prelungite ale surugiilor străbătând printre zăngănitul clopoștilor dela cai.

Boierul Amza ieși în pridvor.

În curte sosiau «brașovențe» boierești, trăsuri de acele învelite, cum le făceau Sașii din Ardeal pentru Țara Rumânească. De subt covăltirile lor boltite și lungărețe, făcute din piele neagră, și care acoperiau întreaga trăsură, ieșeau acuma scoborând fete, gătite cu rochii în fețele cele mai deschise, și purtând pe cap mici tulpănașe de mul împodobite cu flori, apoi ieșeau cucoane tinere, îmbrăcate cu malotele de atlas, precum și boieri cu giubele de fețe deosebite, și purtând în cap işlice, un fel de namilă în forma unei ciuperci. İşlicul deși era foarte mare, nu era prea greu, fiind făcut din puf îmbrăcat cu postav foarte subțire, sau cu blănițe de mielușei nefățați. După rangul boierului, fundul işlicului avea o bucățiță de postav cenușie-albastră sau verde.

La o margine a pridvorului era făcută o deschizătură pătrată, prin care ducea o scară drept în jos în curte. Cine se urcă în sus pe această scară, apărea mai întâiu numai cu capul deasupra pozelei, și era o priveliște foarte hazlie, să vezi, cum ieșeau la iveală pe aici işlicurile cenușii și negre, clătinate pe capetele boierilor.

Boierul Amza Jianu primi pe musafirii săi, cum era obiceiul, în felul turcesc, adică ridicând mâna dreaptă în cerc mare mai întâiu la gură și apoi la frunte. Soția lui, copii și ceilalți musafiri, cari se găseau în casă, îl înconjurau, și pe când poștalioanele sgomotoase se îndreptau spre grajduri cu preînoute chiote de surugii, sus în pridvor se auziau încrucișându-se glasurile în mare veselie.

Puțin mai în urmă Cucoana Catinca Jianu se retrase împreună cu celelalte cucoane la odăile ei, unde

li se aduseră dulcetuiri și cafele negre, iar de vorbit se vorbea despre soți și de copii, despre măritișuri, însurători și de dragoste.

Bărbații se adunară în odaia boierului, și slugile îndată le scoaseră încălțăminte, spre a le pune în picioare pantofi moi, fiindcă pe divanurile turcești se putea șede numai cu picioarele încrucișate sau lungit.

Ei fumau tutun turcesc aromatic din ciubucele de lemn mirositor, sau când nu fumau, se jucau cu boabele uriașe ale mătâniilor de chihlibar, ahat sau de sedef, pe cari le purtau în totdeauna la brâu pentru acest scop, ca să nu simtă vreme lungă mâinile boierești. Erau tot boieri cu moșii mari, vecini și rude de ale Jienilor, și în curând se încinse vorba despre nădejdi și plângerile plugăriei.

— «Mie mi-a stricat gerul mai toată via,» zise Dumitru Jianu, fratele al doilea al găzduitorului, «de iarna trecută are să se pomenească multă vreme cu groază.»

— «Să mulțumim lui Dumnezeu, că cel puțin ne-a dat pacea», oftă un alt boier, apropiind de buze zarful cu cafea și sorbind din băutura gustoasă cu mare mulțumire și cu mare sgomot.

— «Pacea și pe Vodă Caragea», zise scurt Crețescu, un boier cu fața fină și slabă.

— «Ori șade Caragea, ori Hangerliu, ori Ipsilant în scaunul Domnesc al Țării Rumânești,» zise Dumitru, «tot atâta este, tot din Fanar sunt ei cu toții la urma urmelor.»

— «Ia te uită!» zise Columbeanu, un tânăr frumos, legat la cap cu un taclit de mătase vărgat roșu și cu vână, în felul cialmalelor, «și tu vorbești ca fratele tău Iancu, dușmanul Grecilor!»

— «Asta ar mai trebui!» întrerupse gazda, cel de altfel scump la vorbă, uitându-se la el cu asprime, «un cap sucit ajunge într'un neam.»

— «Nu face glume sarbede, prietene Columbeanu,» zise Mihail, al treilea frate dintre Jieni, și puse mâna pe umărul lui Amza ca semn de îmbunare, «Nenea Amza are destulă supărare din pricina lui Iancu, și noi ceștilalți împreună cu el.»

Toți întrebară atunci de odată: «Da unde este frățiorul vostru cel mic? Tot ascuns șade acolo sus la via lui din Drăgășani?»

Amza era acum așa de supărat, încât lăsă pe frații lui mai tineri să dea răspuns prietenilor. El ședeă cu picioarele încrucișate pe divan și «bea tutun» din narghileaoa de pe covor, «bea» cu astfel de zor, încât apa din carafă se auzia clocotind.

Mihailu Jianu își dădu micul fes vânăt spre ceafă și scărpinându-și fruntea înaltă zise: «De! Iancu a fost răsfățat de părinții noștri așa de mult, Dumnezeu să-i odihnească, încât el n'a cunoscut nici un frâu la gărgăunii lui și la toate poftele.»

«O inimă de înger,» adăogă Dumitru, «dar un cap de drac.»

— «Numai cu urșii din pădure se simte în ale sale,» urmă Mihailu. «Se înțelege, că astfel nimic nu se va mai alege din moșia lui. Clăcașii lui s'au făcut cu toții tâlhari.»

— «Și cu mintea lui cea ageră ar putea să fie un minunat gospodar!» oftă Dumitru.

— «Atunci însurați-l,» își dădu cu părerea un boier bătrân.

— «Dar cine ar putea să-l înduplece la așa ceva?» zise Mihailu.

— «Vre-o fată frumușică,» răspuse răsând boierul cel bătrân, «ca, de pildă, mititica Ileana Golfineanu. Pre legea mea! când s'a scoborît adineaori cu mamă-sa din trăsură, mi-a lăsat gura apă, cu toți perii mei cei albi! Din opt copii ea este singura rămasă în viață, trebuie prin urmare să aibă și o zestrișoară frumoasă.»

— «Dar tot nu ne-ați spus,» începù vorba iarăși Crețescu, «dacă Iancu este la Drăgășani, sau aici la moșia lui de lângă Caracal?»

— «Este aici,» răspuse Dumitru, «și am trimis, ca să-l aducă, am trimis pe chiar prietenul lui, Slușgerul Tudor Vladimirescu, care în treacăt a venit să cerceteze pe Amza.»

— «Cum, Tudor este aici?» întrebare musafirii cu mare interes.

Numai Columbeanu se scutură și făcea par'că-i clănțăniau dinții în gură: «Brr! Doamne iartă-mă!»

— «Ce va să zică asta?» întrebă Dumitru Jianu mirat. «Eu credeam, că voi sunteți prietenii cei mai buni; n'ai dus tu zaharele lui Vladimirescu în vremea războiului la Dunăre?»

— «Ba da.—Tocmai.—Dar ce am văzut eu acolo, n'am să mai uit până la ceasul morții.»

Toți tăbărâră atunci pe Columbeanu, să le spună, ce-a văzut.

— «Eră în toamna trecută,» începù el să povestească, «Kutusoff eră, cum știți, înaintea Giurgiului, și Vladimirescu cu Pandurii lui eră la el. Pe mine mă trimisese Banul Bibescu cu douăzeci de care încărcate cu zaharele, ca să i le duc lui Tudor. Rușilor le mergea rău. Ei erau aproape nimicivi după cinci ani de luptă cu Turcii, fiindcă întăririle nu so-

siau niciodată la vreme. Marele Napoleon răsvrătise toată lumea și o ținea cu privirile ațintite asupra sa.»

— «Slavă și mulțumită lui Dumnezeu, că gerul, focul și Țarul l'au biruit în sfârșit pe acel Napoleon astă iarnă,» zise un prieten al Rușilor.

Columbeanu urmă: — «Tudor eră atunci foarte amărât din pricina isbânzilor din urmă ale Ianicerilor. Dumneavoastră 'l cunoașteți. Pe acest om nu l-a văzut niminea râzând, numai când pleacă la luptă, începe să cânte și să joace. De multă vreme Rușii și cu Pandurii noștri n'avuseseră decât o înfrângere după alta. Când am sosit eu cu însărcinarea mea în tabără, și când întrebai, unde ași putea găsi pe Slu-gerul Tudor, mi se răspunse, că este de vale, la Dunăre, unde judecă patrusprezece Sârbi, cari treceau în fiecare noapte dincoace de Dunăre, ca să isco-dească și să facă furtișaguri, și pe cari în sfârșit pu-sese mâna. Prin urmare mă duseiu de vale la mal. Văzuiu încă din depărtare o mulțime de Panduri și auzii un glas înfiorător strigând: «Să mori, căne, să mori, dihanie!» Mă apropiai străbătând prin mulțime, și văzui înaintea mea pe Tudor Vladimirescu, cum își ridică sabia sa asupra unui Sârb îngenuchiat cu mâinile legate la spate; o lovitură cu sabia, și capul ras al Sârbului se rostogoli în nisip, iar trupul, des-părțit de cap, căzu spre cealaltă parte. Un șivoiu de sânge întunecat curgea devale spre Dunăre. Tot astfel Tudor tăia capul la al doilea, la al treilea, la al patrulea, la al cincilea...»

— «Peste puțință!» strigară unii din cei de față.

— «La al șaptelea Sârb!» urmă Columbeanu lovind cu pumnul în divan. «Atunci n'am putut să mai pri-vesc. L'am cuprins cu brațele pe la spate și l-am

rugat: «Iartă pe ceilalți, boierule, iartă-i pentru sufletul părinților tăi răpoșați!» El își mușcă în buză de mânie și mușcă așa de aprig, încât îi curgea sângele pe bărbie în jos, și nu era chip să se oprească, atâta era de înfierbântat. Cârpele de in, care i se dădeau, să se șteargă, se înroșiau una ca și alta. El dădău sabia încruntată unui Pandur și porunci, ca ceilalți Sârbi să fie bătuți la talpe. Apoi se duse, fără să se uite măcar la mine, în cortul său. Abia a doua zi dimineață trimise să mă cheme și-mi zise, — D-voastră știți cum vorbește el, scurt și aspru: — «De nu erai om al Bibescului, te făceam trei bucăți!» Privirea, pe care mi-a aruncat-o, încă n'am s'ouit niciodată! Pe când mă întorceam călare la Craiova, mă scuturau frigurile de groaza celor ce văzusem.»

Mătăniile alunecau sunând printre degetele frământate, și câte unul din ciubucuri se stinsese. Stăpânul casei bătă de trei ori în palme, și o slugă se înfățișă, spre a pune din nou cărbuni la ciubucuri.

Crețescu, care stă la fereastră, strigă de odată: «Mi se pare, că vin?»

Ioconjurați de câinii, ce-i lătrau, doi călăreți intrau în curte. Unul purtă uniformă verde închisă de Pandur, având un cal mic negru de Dobrogea, care împroșcă în toate părțile spumele albe dimprejurul zăbalei sale. Celălalt avea un cal alb, cu coama sburată în vânt, asemenea unei maramă de mătase. Acest din urmă era un tânăr subțire, îmbrăcat în haine albe. Cioarecii lui strâmți și ilicul erau împodobite cu șireturi negre, cusături făcute după izvoade vechi și rare. În cap avea o căciuliță cu fundul rotund.

— «Iancu nu se poate lăsa cu nici un chip de portul țărănesc,» zise Mihaiu dând din umeri.

— «Dar îl și prinde bine de minune,» zise Columbeanu râzând.

Musafirii cei noi intrară în casă, și li se făcù o primire caldă.

Crețescu bătù pe Iancu Jianu pe umăr zicând : «După cum aud, adicătelea, ai să te faci în curând pustnic?».

Iancu își aruncă capul mândru pe spate și zise : «Codrul nu minte, codrul nu înșală, și în codru își pierde afurisitul de ban puterea lui. De aceea negreșit codrul nu este de loc căutat de oameni, cum?».

— «Dacă toți ar gândi astfel...» răspunse Crețescu, dând din cap.

Dar Iancu îi scurtă vorba : «Atunci ar fi un fel de gângăanii mai puțin pe lumea asta. Crede-mă pe mine, nici un copac nu-și va smulge frunzele, bocindu-se, chiar dacă s'ar prăpădi toată omenirea...»

Celălalt își făcù semnul crucii : «Doamne Sfinte, dar asemenea filozofie nu se învață nici chiar la școala Grecească dela Sf. Sava, din București!»

— «Negreșit că nu, căci dacă ar prinde rădăcini, în scurtă vreme n'ar mai fi școli Grecești, n'ar mai fi slujbași Grecești de ai Vistieriei, n'ar mai fi arendași Greci și ispravnici, n'ar mai fi Bei Grecești, sau cum se chiamă toți acei pungași din Fanar, cari se resfață la noi, cari se așează în țară ca muștele pe miere, o sug și apoi o spurcă.» Cu bătaie de joc urmă : «Linștește-te și nu te uită așa de speriat împrejur. Rar se întâmplă ca astăzi, să nu fie nici un cațaon aici ca musafir».

Dumitru, care auzise vorba batjocoritoare de ca-

țaon, se apropie de ei: «Ce are Iancu iar cu Grecii? Mai lasă gârgăunii, băiete.»

— «Că un om de treabă nu vrea să aibă a face cu potlogari, asta el numește gârgăuni,» răspuse Iancu ridicând umerii.

— «Ajunge dacă noi suntem cinstiți. Pentru faptele altora n'avem noi să răspunem înaintea lui Dumnezeu,» zise Crețescu.

— «Tu se vede că ai fost în școala dela Sf. Sava!» strigă Iancu. «Numai acolo ai putut să înveți asemenea întortocheri ale dreptei judecăți. De! Eu, în neștiința mea, judec altfel. Și mai bine decât să vând grâul meu, vinul meu și untul meu la samsarii Grecești, mai bine le dăruiesc toate la țărani. Dar să știi, că nici nu mai calcă vreun țaon în curtea mea! Ei ocolesc via mea pe departe. Știi că este acolo un butoiu cu păcură și că cel din urmă țaon, care a îndrăznit să intre în curte să vorbiască de o daraveră, a ieșit în fugă turbată afară, negru ca dracu. Il boise bine Alexe, ficiorul meu.»

Apropiindu-se pe la spatele lor, Vladimirescu puse mâna pe umărul lui Iancu și zise: «Fă să răsară fapte din mânia ta! Peste tot se mișcă lumea, oamenii visează de slobozenie și de dreptate. Numai noi Rumânii stăm amorțiți și ne lăsăm să fim înjuțați ca niște boi la plug.»

Acum începură și ceilalți să fie băgători de seamă la ce vorbeau ei. Simțeau, că cei doi prieteni, Iancu și cu Tudor, sosiseră aprinși; trebuiau să fi avut pe drum vreo ceartă, sau cel puțin să fi urmat între ei niște lămuriri pătimăse. Furtuna abia potolită amenința să înceapă iarăși.

Acum se uitau unul la altul țintă în ochi.

Amândoi aveau fețe hotărîte, dar deosebite cu de-săvârșire unul de celălalt. Fața lui Tudor erà mai rotunjoară, roșie sănătoasă, având niște sprâncene amenințătoare; gura lui serioasă erà adumbrită de niște mustăți scurte, stufoase, castanii. Părul creț și mustața subțire a lui Iancu erau negri. În ochii lui verzui erà când noapte când ziuă; la fiecare schimbare a simțirilor îi tremurau nările ca la armăsarii de sânge, dar fața lui de fildeș rămâneà neschimbată. Tudor aveà treizeci de ani, Iancu abia douăzeci și cinci.

— «Parucicule,» zise Iancu, «ai slujit cinci ani cu Rușii. Învățat-ai tu la ei, că se poate face ceva pe lume fără putere covârșitoare?»

— «Am învățat, că nu este putere, dacă nu este conducător. Tocmai spre a învăța să conduc, m'am dus la Ruși.»

— «Dar pe cine vrei tu să conduci în țara asta?» îi răspunse Iancu cu dispreț, «pe țărani hămisiți de foame? pe târgoveții stricați? pe boierii, căroră otrava Grecească le-a pătruns sufletul și i-a molipsit de putreziciune? Și mai ales pe boierii cei mari din plămada cea nouă, ale căror merite, isvorite din vreun butoiu de scrumbii, dela vreo tișghea de căsăpie, sau de pe vreun scăunel de pantofărie, sunt răsplătite acuma de Vodă Caragea, aproape zilnic, cu vreun caftan de boier mare. Aceste lăpădături vrei tu să le conduci? Apoi această leotă toată nu vreà și nici nu poate să fie slobodă.»

— «Boier!» zise Tudor cuvântând rar și apăsător, «boier! din creștet până în talpe.»

— «Cine?» zise Iancu aprins.

— «Tu,» răspunse Tudor, «fudul, fără răbdare și ușuratic.»

Cu ochii învăpăiați se apropie Jianu de prietenul său, dar Tudor încrucișă brațele pe piept și zise: «Eu am plecat dimpotrivă de jos, din sat, dela pășune. Eu am păzit oile tatei și am sgâriat buchile cu ghimpi în foi de stejar. Eu vin de jos, sunt dela rădăcina neamului, pe al căruia vârf tu, și alții ca tine vâjâiți, ca frunzișul mândru. Eu vin de jos, eu știu ce viețuește acolo, ce mijește în acel pământ, știu ce bogăție zace ascunsă în acea rădăcină, coplesită de vitrega soartă. Dar înfițeți acolo, odată plugul cel ade-vărat, la vremea convenită, și veți vedea apoi, ce minunat are să încolțească, să răsară și să înflorească.»

— «Plugul dracului! dă, acela ar trebui.» mârâi Iancu.

Sburase veselia și molatica sindrofie, ce domnise înainte de sosirea acestor doi musafiri cu capetele aprinse.

Se mai făcù, ca de obicei, multă politică, în formă de plângeri bine alcătuite și de pilde spuse în zeflema, cu mult haz. Pentru o ceartă bărbătească, învrăjbită, lipsia însă puterea și libertatea. Pe lângă aceasta Amza era foarte supărat, că băietanul de Iancu îndrăsnise să vorbească astfel în defața lui și a celorlalți boieri mai bătrâni, și dacă n'ar fi fost Slugerul Tudor, vestitul căpitan de Panduri, potrivit lui în vorbă, hotărît că i-ar fi poruncit lui Iancu să tacă.

Dar fiind la mijloc Tudor Vladimirescu, pe care-l deosebise marele Țar Alexandru după sfârșitul războiului cu ordinul Sfântului Vladimir, pe Tudor nu putea să-l dojenească ca pe Iancu. De vreme ce el a găsit de cuviință să stea de vorbă serioasă cu Iancu, era peste putință pentru Amza, gazda casei, să facă altceva decât să-și înghiță supărarea.

Atunci Crețescu făcu încercare să schimbe mersul vorbei zicând: «Acum înțeleg, Slugerule Tudor, că poți să înfierbinți pe Pandurii tăi! Cuvintele frumoase, pe care le-ai spus...»

Vladimirescu îi curmă vorba cu asprime: «Eu nu spun cuvinte frumoase. Treaba asta o las ciocoilor. Eu spun adevărul, dar ca să-l înțeleagă cineva, trebuie să nu fie surd, sau să se prefacă surd!»

Crețescu lăsând-o încurcată, dacă acest răspuns îl priviă numai pe Iancu sau și pe ceilalți, zise cu diplomatie: «Tu știi multe, ai văzut multe în viața ta, de aceea te ascultăm totdeauna bucuroși. Acuma spune-ne, ce se petrece în București, de oarece vii de acolo. Ce se aude «din lăuntru»? Ce face Impăratul Napoleon după înfrângerea, ce a suferit-o în Rusia?»

Supărat răspunse Vladimirescu: «Napoleon își arată acuma colții Rușilor și Nemților în Țările Ghermanicești.»

— «Iarăș;» zise Dumitru, «iar au mai fost bătălii?»

— «Vodă Caragea încă nu primise dela Viena știri în această privință,» zise Tudor.

— «Dar tu, pentru ce ai fost acuma la București?» îl întrebă alt boier.

Toți urmară pilda lui Crețescu, îngrămădind pe Tudor cu întrebări, spre a-l împiedică, să urmeze cearta începută cu prietenul său.

— «Am o judecată,» zise Tudor mârâind, «Visiteria îmi datorește patruzeci de mii de lei, pe cari i-am cheltuit cu pâcul meu de Panduri.»

— «Ei și? Nu ți se plătesc?»

— «Nu mi se plătesc.»

— «Și ce ai de gând să faci?»

— «Am de gând să mă jeluiesc la Țaru.»

— «Aşa dară stai rău cu Vodă Caragea?»

Tudor răspunse după o mică tăcere: «Poate. El m'a chemat și m'a firitisit pentru ordinul Sf-lui Vladimir, cari mi s'a dat.»

— «Cât trebuie să se suciască și să se învârtiască un asemenea Fanariot,» zise Crețescu râzând, «ca să-și potriviască treburile cu toți! De Sultanul el este deadreptul atârnător, și nu poate să-i pricinuiască vre-o supărare, dar, Doamne ferește, nici Țarului, și nici chiar atuncia, când el tocmai a făcut războiu Sultanului.»

— «Ei, Padișahul s'a făcut, că n'are știință de asemenea lucru,» zise Dumitru, «și le-a dat amnestie la toți, câți au luat parte la războiu.»

— «Acuma cred, că Turcii nu vor mai avea nimica de temut, cel puțin câtăva vreme, din partea Rușilor,» se amestecă Mihaiu Jianu în vorbă.

- «Și noi nu vom avea nimic de nădăjduit,» zise Tudor.

— «De nădăjduit?» zise Crețescu deschizând ochii mari, «prietene Tudor, mă mir de asemenea nădăjduiri! Mai bine de două sute de mii de oameni au fugit din țară în timpul războiului din urmă, ca să scape de birurile grozave, pe cari ni le-au pus Rușii pe capul nostru. In București închiseseră opt sute de negustori prăvăliile, spre a scăpa de stoarcerile de bani, și au trebuit să le deschiză pe urmă iarăși, fiindcă i-au amenințat cu Siberia. Basarabia au luat-o dela Moldova, nouă ne-au cerut două milioane lei despăgubiri de războiu, precum și patruzeci de mii de țărani și optzeci de mii de boi. Iar la plângerea obștească generalul Kutusoff a răspuns, că el le-a lăsat Rumânilor încă ochii, ca să poată să plângă!»

— «Răsboiul e răsboiu,» răspunse Tudor scurt. «Toate acestea ni le-au făcut Rușii ca dușmani ai Turcilor.»

— «Tot astfel ne vor face și altă dată. Rușii voesc țara noastră, și nici prieteșugul nostru, nici binele nostru.»

— «Ei sunt însă tot de aceeași Lege cu noi,» stăruii Parucicul.

— «Bre, prietene Tudor, mult m'ași miră, să nu ai vre-o socoteală încă de descurcat la milostivul nostru Impărat, — cu toată amnistia ce s'a dat!»

— «Ca ostaș nu i-a jurat credință niciodată,» zise un alt boier cu aprindere, «Rumânul are dreptul, să se răsboiască cu cine vrea și pentru cine vrea el. Inalta Poartă n'are față cu noi alt drept decât acela să ne protiguiască.»

— «Și acela să ne mănțe,» zise Crețescu, «Turcii dau țării noastre frumosul nume «Keler al Devletului», «hambarul împărăției Osmanlâilor», dar numai D-zeu și Țara Rumânească știu, ce însemnează asta și cu cât se plătește.»

— «De altmintrelea,» se amestecă Mihail în vorbă, «stai foarte bine, Slugerule Tudor, cu câțiva din Grecii cei mari. Samurcaș de-o pildă, acest mare învățat, este prietenul tău, nu-i așa?»

— «Acuma în urmă am șezut la el în București,» răspunse Vladimirescu.

— «Atunci, la o nevoie, te va sprijini la Țarigrad?»

— «Poate,» zise Tudor scurt.

— «Samurcaș?» întrebă Columbeanu, «dar cum mai merge tovărășia lui cea secretă, Eteria, însotirea Grecească a prietenilor?»

— «Tot mai cântă ei cântece revoluționare Gre-

cești în București? Și tot se mai închină la proocul lor, poetul Rhigas? Tot mai visează despre o mare Impărăție liberă Elinicească cu comerție slobodă de lămâi?» zise Crețescu în bătaie de joc.

— «Dacă doresc slobozenie în țara lor, atunci li se cuvine toată cinstea», zise Tudor aspru.

Iancu, care tăcuse până acuma, se apucă cu amândouă mâinile de cap și clătinându-se în dreapta și în stânga zise: «Doamne puternice! Mai ai tu răbdare să privești la această porcărie politică? Ruși, Turci, Greci,—și printre ei Rumânii vărsându-și sângele ba pentru unii, ba pentru alții! Ingenuchiați ca vai de ei, și totuși mai flecărind despre libertate! Mare Dumnezeuule din ceruri, nu mă pedepsi, dacă în astfel de vremuri copacii mei din codru îmi sunt din zi în zi mai dragi!»

— «Ajunge!» se răsti acum Amza la el.

Dar Crețescu se grăbi a bate pe Iancu pe umăr zicând: «Filosof! Filosof fără cărți! Mă făcuși să-mi aduc aminte de un alt filosof cu cărți, a căruia poveste am păstrat-o anume, ca să v'o istorisesc astăzi.» Și întorcându-se spre Vladimirescu: «Dar tu poate că o cunoști? Afacerea cu Logofătul Nicola, gramăticul Marelui Spătar al Măriei Sale.»

Tudor răspunse că nu. Dar răspunsul îl dădu în felul Turcesc, adică ridicând capul spre spate și plesnind din limbă.

Crețescu își frecă mâinile, căci lui îi făcea plăcere, când s'auzia singur pe sine vorbind și începù cu grabă să istorisească: «Când s'a numit de Măria Sa Banul Grigorie Spătar mare, el a chemat pe omul său credincios Nicola, cu care se îndeletniciseră împreună la multe învățături înalte, și i-a zis: «Logofete,

de oarece eu am ajuns Mare Spătar, să apuci și tu ceva să lingi din fagurul milei Domnești. Te fac Polcovnic al poterii din județul Vlașca.» Polcovnicul Nicolae mulțumi înaltului său proteguitor printr'un logos bine alcătuit, și aducându-și smărit cu mâna stângă giubeaua la piept, apucă cu dreapta mâna Marelui Spătar și-o aduse întâiu la frunte și apoi la buze.

Abia se retrăsese la odaia sa, când premergătorul său în slujbă se și vesti cu adâncă plecăciune și-i grăi astfel: «Arhon Polcovnice Nicolae, precum îți este poate cunoscut, înaintea ta am fost eu Polcovnic în Vlașca, pe vremea Marelui Spătar de mai înainte. Milostive Arhon Polcovnice, tu ești un om învățat! Îți iubesti cărțile și o vieță retrasă. Vinde-mi mie slujba ta cea nouă, în care nu te așteaptă decât oste-neală și alergături, trebuie să fii zi și noapte tot călare, pe vânt și pe ploaie, și dacă ajungi odată în sfârșit acasă, trebuie să mai stai de dimineață până seara, să judeci pe tâlharii de Rumâni, să le dai pedepse și să-i osândești. Eu îți dau cincizeci de mii de Lei pe an. N'ai decât să-i bagi în buzunar și să stai liniștit acasă.»

— «Bine,» răspunse sămeț Nicola, căruia începuse să-i furnice prin vine numele ostășesc de polcovnic, «ne vom gândi și apoi te vom chema.»

El începù să cugete: «Vezi! Cincizeci de mii de lei pe an! O! așa de binevoitor este pentru mine stăpânul meu? Nici n'ași fi crezut!»

Când se înfățișă a douazi stăruitorul iarăși, Arhon Polcovnicul îi dădù un răspuns respingător.

— «Bine,» răspunse celălalt, «eu am voit numai să-ți fac o plăcere, Milostive.»

— «Negreșit, negreșit, prea îndatoritor!» zise zâmbind înțeleptul Nicola, și mai șiret ca el.

Se duse apoi de-și luă slujba în primire. O casă mare în mijlocul unei curți largi, pridvorul și curtea pline de ciauși și de-ai lor oameni. Trecură zile și săptămâni. Ciaușii horcăiau în pridvor și oamenii lor în umbrele copacilor. Polcovnicul ar fi putut să horcăiască și el, dacă n'ar fi început iarăși să gândească loghicește: — «La dracu! Eu șed aici și cheltuesc banii mei; dar de primit nu primesc nimic. Pentru ce dar va fi voit pehlivanul acela, care a fost mai nainte Polcovnic aici, să-mi plătească câte cincizeci de mii de lei pe fiecare an? Trebuie s'o știu.» El bătu din palme și porunci ciaușului, care se înfățișă, să-i pună șeaua pe cal, și o croi drept la București, unde trimise îndată să-i cheme pe fostul Polcovnic.

— «Știi ceva?» îi zise el, «tu mi-ai făgăduit cincizeci de mii de Lei pe an, eu îți cer numai douăzeci și cinci de mii, dar să lucrăm împreună.»

Celălalt mulțumi prea plecat; se alcătui zapisul de tovărășie, și plecară împreună la slujbă.

Când sosiră, fu mare bucurie la vederea Polcovnicului de mai nainte: «Bine ai sosit stăpâne!» strigau Arnăuții, «D-zeu să-ți dea sănătate! Eră să înebunim de vreme lungă!»

— «Așa, ăștia sunt băeții mei,» zise noul părtaș la tovărășia polițienească, către Nicola filozoful: «Noi ne înțelegeam bine unii cu alții, deși mai gâdilam câteodată mai asprișor, și mai scărpinam câteodată pe vreunul din ei. Așa-i, Marine, Stane, Ioane?»

— «Numai sănătos să fii boierule: biciul stăpânului îngrașă pe slugă.»

— «Așa dară acuma la treabă băieți! Sunt caii

voștri și toate puștile în bună stare? Să fiți gata diseară cu toții.»

Boierii se duseră la masă. După masă își făcură obicinuitul somnișor, se răcoriră apoi cu dulceți și cu cafeluțe, și mai pe seară noul ajutor de Polcovnic chemă pe toți ceaușii în casă și le porunci, care în ce sate să meargă dimpreună cu oamenii lor.

Invățatului Nicola i se păreau aceste porunci un fel de halima. El nu putea să înțeleagă ce are să iasă de acolo.

A douazi însă sosiau un ciauș după altul și vestiau, că din satul cutare și cutare s'au întors oamenii săi cu atâtea și atâtea vite cornute sau de alt fel.

Polcovnicul cel de al doilea porunci apoi, ca vitele să fie duse în alte sate, cu totul dimpotrivă. Pentru Nicolae asta eră încă o altă halima!

Intr'aceea se umplea curtea cu țărani, cari veniau «cu genuchiul plecat și cu lacrimi fierbinți», să se jeluiască pentru pagubele ce suferiseră, iar înalta ocârmuire făcea însemnări amănunțite despre fiecare plângere, despre numărul și felul vitelor furate.

Satul eră acum plin de oameni, și cârciumarii aduceau laude lui Dumnezeu și harnicului Polcovnic!

Sosiră apoi ciaușii cu oamenii lor, aducând vitele ce se furase: boi, vaci, viței și cai, și istorisind ce au pățimit în goana făcută după tâlharii, cari la urmă cu toții au rupt-o la fugă.

Țăranii își recunoșteau vitele, și se încinse o harababură sgomotoasă, până când cel de al doilea Polcovnic le porunci la toți, să tacă din gură, căci curtea lui a ajuns un bâlci.

Apoi începù să aducă el lumină în pricini.

— «Ai tăi sunt boii ăștia, omule?» întrebă el pe unul, «îi cunoști cu adevărat?»

— «Cum să nu-i cunosc? Că n'aveam alții decât acești doi bouleni.»

— «Atunci să-ți trăiască. Vezi tu, băieții mei ți i-au găsit. Frumoși boi în adevăr! Fac cel puțin cinci sute lei. A zecea parte ar fi cincizeci de lei. Desleagă-ți băierile punguliței, și să găsești acolo ceva și pentru băieți, căci, de, nu sunt nici ei slugile tale.»

— «Aoleo! Săracul de mine! Boierule! Așa să-mi ajute D-zeu! boii ăștia i-am cumpărat numai cu două sute de lei, și dacă ași stă să-i vând acuma, nu mi-ar da nimeni mai mult de o sută cincizeci lei pe ei!»

— «Minți, câne de Runtân! Ori plătești cincizeci lei, ori poți să-ți scuturi căciula și să te duci dracului fără boi!»

Așa veniau la rând un țăran după altul. Multe din vite, se înțelege, nu s'au mai putut găsi, ca de obicei cele mai frumoase, fiindcă tâlharii apucaseră cu ele drumul cunoscut spre Moldova.

În curs de două săptămâni se petreceau lucrurile astfel în fiecare zi. Dijma adunată dela toate vitele furate făcea pentru Polcovnicul cam o mie de lei pe zi.

Nicolae, înțeleptul, oftă adânc la vederea acestor coțcării. El încălică și se duse iarăși înapoi la București, la protegitorul său, Marele Spătar, și-i istorisi mâhnit, ce rost are slujba lui.

— «Eu sunt sărac, stăpâne,» zise el, «și cincizeci de mii de lei sunt bani frumoși, dar mai bine mă lipsesc de ei!» și scuturând cu două degete marginea blănită a giubelei: «Vroiu să rămâiu sărac, dar curat, cu cărțile mele, la biserica mea, unde cânt în strană antifonele, când vii Milostivirea ta la liturghie. Și voiu

găsi, pe cât timp îți va dărui D-zeu vieță, Milostive, un codru de pâine orcând în casa ta îmbelșugată, cum găsesc atâția alții.»

Marele Spătar începù să rîză cu poftă, și-i arătă înțeleptului Nicolae cu deamăruntul, cât este de prost, fiindcă toată oblăduirea țării nu este așezată pe altă temelle decât pe aceasta: Vodă își cumpără scaunul Domnesc al Țării Rumânești pe câțiva ani dela Sultanul, adică nu numai dela Sultanul, ci și dela Marele Vizir și dela toți ceilalți Pași. Dela Vodă apoi își cumpără toți veliții boieri ale lor slujbe; dela cei douisprezece mari boieri divaniți își cumpără slujbașii cei mai mici slujbele lor, și așa mai departe. Firește că fiecare trebuie mai întăiu, să-și scoată banii, cu cari a cumpărat slujba, apoi trebuie să trăiască și el, și să mai pună deoparte și ceva bani albi pentru zile negre. De aceea trebuie Marele Spătar să pună la mezat slujbele de Polcovnici, ele se plătesc după județe până la una sută mii lei. Logofătului Nicolae i-a căzut o asemenea slujbă «ca o prună coaptă în gură,» i-a fost dăruiată din curat prieteșug și bunăvoință, și el îi dă cu piciorul! Da, da, vorba Turcului: «Em chiel, em fudul»; — este un calic și mai este și fudul. — Ei, Logofătul Nicolae, slavă Domnului, poate să fie înlocuit în Polcovnicie și cu vre-un alt cineva. Altfel ar fi, se 'nțelege, dacă el, Marele Spătar, și-ar aruncă slujba lui la picioarele lui Vodă! Oare ar fi aceasta o faptă patriotică, ce?»

— «Aferim,» zise Iancu în bătae de joc, «se vede, că Banul Grigore n'a învățat degeabă loghica Grecească.»

— «Aceasta,» zise Columbeanu, ridicând umerii, «este marele sistem de stat fanariot al «Catahrisisului.»

— «Pe rumânește se chiamă al tâlhăriei,» isbucni Iancu.

— «Sfetarisirile! — Stoarcerile puterei! — Jaful ocârmuitorilor!» mai traduceau alții.

— «De,» zise Crețescu, «dar toate acestea, pe care le numărați voi, tot nu spun de ajuns! Acea vorbă frumoasă singură poate să cuprindă la un loc toate aceste lucruri folositoare.» Și ascuțindu-și buzele, cum fac Grecii, cu accent simandicos, zise cu glas înalt și cu un fel de părere de rău politicoasă: «Catahrisis! Catahrisis!»

Toți boierii începură atunci să râză.

— «Dacă râdeți voi,» zise Tudor cu obișnuita lui seriozitate, «și eu n'am să plâng.» Și pe când spuneau aceste vorbe, se uită așa de amărât jur împrejur, în cât privirile tuturor i se abăteau din cale, numai ochii lui Iancu nu.

— «Eu nu râd,» zise el, «căci mie mi se întoarce rânza pe dos. Eu nu râd, ci plec la codru.»

— «Dă-l dracului de codru!» strigă Tudor, pe care îndărătnicia sumeață a prietenului său îl scosese acuma cu totul din răbdări. «Nu cumva ai să te faci haiduc, să te întovărășești cu tâlharul Mereanu?»

— «Și încă ar fi o meserie mai cinstită. decât aceea de Polcovnic,» zise Iancu stăruitor.

— «Și fiindcă nu mai poate fi nici o meserie cinstită în țara asta,» strigă Tudor cu glas detunător, «fiindcă la noi toate sunt de vânzare, și politica a ajuns o porcărie, de aceea trebuesc să ia lucrurile o schimbare. Dar schimbarea este cu puțință numai, dacă alungăm pe Fanarioți din scaunul Domnesc, și dacă așezăm acolo iarăși Domnitori din sângele nostru, ca odinioară, când un Mihaiu și un Matei Basarab domniau cu cinste peste poporul lor!»

Boierii se speriară de vorbele fiului de țăran Tudor Vladimirescu.

Iancu, singurul care îl înțelegea pe deplin, dar care avea un mare dispreț de oameni, zise: «Da, așa a fost odată, dar acuma nimeni nu are vreme să-și rupă lanțurile, căci ar trebui să se lipsească de somnișorul de după masă, sau să lase să i se stingă ciubucul, și de asemenea jertfe nu este vrednică Țara.»

Cu o privire, care lui Columbeanu îi aducea aminte de măcelărirea de pe malul Dunării, Tudor răspunse: «Batjocura este o armă Grecească.»

Iancu scoase un gemăt înecat, și ceilalți tremurau de frică, că acum se vor încăieră cei doi hărăgași, când se auzi o bătae la ușă, și cu fețe zâmbitoare intrară cucoanele.

* * *

— «Faceți mare gălăgie, boieri dumneavoastră,» zise veselă cucoana Crețeasca. «De ce este vorba?»

— «De ce să fie vorba,» zise o altă cucoană glumeață, «negreșit de fete și de femei! Unde sunt adunați bărbați tineri, iubito!...» și ochii ei catifelati castanii aruncau fulgere îndrăcite jur-împrejur.

— «Dar sunt și oameni însurați printre D-lor,» zise Crețeasca. «Cât privește pe al meu, nădăjduesc, că nu cumva....» și amenință drăgălaș cu degetul încărcat de inele.

— «Ce vrei, asemenea lucruri sunt molipsitoare,» stăruî cucoana cealaltă, «aici sunt mulți burlaci, și ei sunt primejdioși!»

Pe cât erau de sficioase pe atunci și de rușinoase fetele tinere de boieri, pe atât mai limbute se făceau după ce se măritau. Eră un fel de reacție contra unei creșteri nepotrivite cu firea. Cu vremea câștigaseră

obiceiurile Fanarioților și vederile lor o înrăurire asupra creșterii întregi. În viața femeilor jucă un rol numai partea secșuală. Ca fete, ele erau pe lume numai ca să fie frumoase și să deștepte iubirea, iar ca femei, să se păstreze frumoase, ca să nu înceteze de a fi iubite.

Astăzi scânteile din ochii lor aprindeau cu atât mai ușor, cu cât atmosfera din adunarea bărbaților ajunsese năbușitoare. Afară de Tudor, ceilalți bărbați se grăbiră să intre în sburdalnică harță de vorbe.

— «O,» zise Crețeasca, «de boierul Iancu, de pildă, nu mi-e frică că va ademeni pe bărbatul meu. Am auzit, că dragostea lui nu se întinde mai departe decât până la unul din ploprii, cari stau colo înaintea porții.»

— «Intocmai ca regele Xerxes al Perșilor,» zise Crețescu. «Și acela se îndrăgostise odată de un paltin.»

— «Maică Sfântă! Dar cum putea el să-i dovedească a sa iubire?» chihăi Cucoana Voichița.

— «Atârnându-i podoabe de aur pe crăci și spunând la toți, că trăiește în el un suflet Dumnezeiesc.»

— «Și nu aveà nici de cum nedreptate,» zise Iancu.

— «Poftim!» zise rîzând Voichița. «Halal să-i fie! Singura dragoste a boierului Iancu, popul, să-i trăiască și să-i crească înalt!»

— «Ia spune, Iancule, fiul meu,» se amestecă în vorbă un boier mai bătrân, «fără supărare pentru gusturile tale, dar ce ai aveà de zis împotriva, dacă acea mireasă de plop mlădioasă, ar aveà și două brațe molatice și o guriță roșie ca o fragă, doi ochi de căprioară, adumbriți de sprâncene lungi și o mamă bătrână cu avere mare?»

— «Da, cucoane Alecule, m'ași împotrivi,» fu răspunsul scurt.

Toți rîdeau, numai Amza se întunecase la față, fiindcă el dorià mai mult să vază însurat pe fratele său. cel mic, și tocmai astăzi se purtă mai nebunatic ca orișicînd.

Cucoana Crețescului însă nu slăbià din luptă : «Țăranii s'au adunat, are să înceapă jocul. Fetele au și ieșit în pridvor ca să priviască la horă. Dacă stați închiși aici, se înțelege, că inimile d-voastră n'au să se aprindă. Haide mai bine, veniți afară!»

Eră praznicul lui Sânt Petru și în curte se adunaseră țaranii încet-încet, îmbrăcați în hainele lor de sărbătoare. Ei veniau în cete pe potecutele de vară înverzite, cu pași ușori și liniștiți, căci opinca nu îngreunează piciorul, și piciorul Rumânului este îngust, iar gleznelor lui sunt subțiri. Țăranul și în deosebi Olteanul ține capul totdeauna în sus, chiar și când stă cu căciula în mână înaintea stăpînului său. Aceasta face ca înfățișarea lui să fie și plăcută. și cu demnitate.

Pe potecile înverzite veniseră, iar în lumina aurie a soarelui asfințitor hainele lor sărbătorești străluciau ca niște flori.

Stau deosebiți în cete bărbații și femeile prin curte. Bărbații cu cămăși albe de iin, strânse în cute împrejurul mijlocului cu brîne de lână roșii sau verzi, iar pe margini fiind împodobite cu meșteșugite cusături negre și roșii.

Împrejurul șalelor subțiri ale femeilor, asemănate cu cele ale Tanagrenelor, se lipeau vâlnicele crețe, îmbinate cu fote dinainte, pe subt care poalele albe ale cămășilor lungi ajungeau până la glezne. Mijlocul îl strîngea un brâu roșu sau cu alesături de fir. Albe ca zăpada fâlfaiau în vînt cutele slobode ale iilor.

pe care gustul țărancelor așezase cusături roșii sau albastre, de o varietate nemărginită. Fetele aveau flori în părul împletit strâns. Femeile adunate în curtea lui Amza Jianu mai adăogau la înălțimea trupului lor încă vreo jumătate de cot, punându-și pe cap un fel de cauc și întinzând pe deasupra lui marama albă sau gălbuie, și aducând un capăt împrejurul bărbiei, ca călugărițele, iar celălalt atârând pe spate până din jos de genunchi.

Când ieșiră bioerii afară, toți oamenii din curte își îndreptară privirile spre pridvor în sus, unde printre frunzele, ce îmbrăcau stâlpișorii, strălucia bogăția vestmintelor boierești și frumusețea fețelor albinețe ale cocoanelor.

Pe cât de neastâmpărată eră mișcarea sus în pridvor, cât de sgomotos se rîdea acolo și se vorbea, cât de lipsit de sfială se întorceau ochii cei frumoși și plini de foc ai femeilor, tot atât de cumpătată se înfățișă lumea din curte.

Asemănat unor crăiese stau țărancele, ținând câte un copil în brațe sau de mână, sau având amândouă brațele încrucișate pe piept pe sub marama albă ca zăpada.

— «Bine ați venit!» zise Amza de sus din pridvor. Bărbații ridicară căciulile și răspunseră :

— «Să trăiești, boierule, — bine te-am găsit sănătos!»

— «Unde sunt lăutarii?» întrebă Dumitru, «să zică pentru joc.»

Trei Țigani, îmbrăcați cu giubele lungi de fețe închise, ieșiră din curtea gospodăriei, foarte grăbiți, și se închinară de nenumărate ori înaintea boierilor din pridvor ; se așezară apoi în mijlocul curții și începură

să cânte, unul din lăută, celălalt din nău și altul din coabză.

Câțiva flăcăi ieșiră apoi din cetele Oltenilor înalți și prinzându-se de mâini, începură să joace strămoșiasca horă. Lăutarii stau tocmai în mijlocul cercului, care se sporiă mereu și cu pași mășurați se lărgă și se strângeă. Eră un cerc luminos de figuri bărbătești, în alb, împrejurul sâmburului întunecat al Țiganilor. Jucătorii ridicau cu toții mâinile împreunate în sus, când se îndreptau spre mijlocul cercului.

Cea d'întăiu fată se apropie de horă și despărțind mâinile între doi flăcăi, se prinse între ei. Pulsația horei începù îndată să fie mai domoală. Se începù jocul «cu femei,» și nu se mai jucă «bărbătește,» adică pașii se făceau mai mărunței. După fata cea d'întăiu urmă a doua, apoi intrară și femeile în horă. Acum formau cu toții un singur șir bogat de fețe, strânși umăr la umăr, și pașii lor se legănu, cum leagănă vântul de seară lanurile de grâu. După horă urmă brăul. Iar bărbații făcură începutul.

După undulata melodie a horei, urmă ritmul săltăreț și scuturat al brăului, la care cobza bâzâia mereu ca un bondar turbat. Flăcăii jucau acuma «ca voinicii.» Ei săriau și băteau din picioare, se plecau și-și înfigeau călcăiele în pământ, apoi se repeziau iarăși în sus cu toată lungimea lor, își aruncau pletele pe spete, și fiecare mușchiu din trupul lor tresăria împreună cu tactul, sau mai bine zis cu contratactul, căci atât jocul cât și muzica se mișcă în sincope, și cine nu le simte pe acestea în tot trupul său din umeri până în vârful degetelor dela picioare, acela nu poate să nimeriască niciodată ritmul unei hore sau al unui

brâu. Și cine n'are mușchii oțeliți, nu poate s'o ducă la jocurile românești nici cinci minute.

Tudor stă la marginea pridvorului, privind în curte, și când se apropie Iancu de el îi zise: «Uită-te la ei, necredinciosule,— un popor cari joacă astfel, nu pier!»

Iancu nu răspunse nimica. Căci, deși își bătea joc cu amărăciune de starea desnădăjduită, în care ajunseseră lucrurile din țara lui, totuși nu putea să se împotriviască ritmului plin de viață al jocurilor poporane. El îl pătrundeau până în măduva oaselor și-i fură inima. Nu putea să nu vadă, câtă putere și câtă demnitate încă mai erau păstrate în jocurile acestui popor, după atâtea asupriri. În cântecele și în jocurile unui neam se plămădește și trăiește sufletul lui.

Auzise și Cucoana Crețescului vorbele lui Tudor și băgase de seamă, cum privirea lui Iancu era din ce în ce mai ațintită la joc. Ea puse mâna pe umărul drăgălașei Ileana Golfineanu și-i zise: «Du-te și tu și joacă.»

Și pe când fetița, ale cărei piciorușe se mișcau încă demult în tact, sub rochia ei de mul, aruncă o privire întrebătoare spre mama sa, înroșindu-se de bucurie, cucoana cea tânără se apropie de Iancu și-i spuse zâmbind: «Așa de frumos nu se leagănă nici un plop la suflarea vântului, cum se leagănă mica Ileana, când joacă un brăuleț!»

Indată ce se prinsese fetica între flăcăi, unda jocului se potoli, cercul nu se mai aruncă sbuciumat la dreapta și la stânga, și pasul, mai înainte iute ca fulgerul, se făcea acuma «pe loc», așa încât tot șirul de oameni, tremurând în ritm, se mișcă numai din când în când într'o parte sau într'alta.

Acum intrară și țărancele în joc, și Ileana jucă întocmai ca și ele, foarte serioasă, ținând capul ridicat în sus și ochii plecați în jos.

În pridvor se auziau vorbe de admirație, în urma cărora se scoborâră și alte femei tinere, chihăind, în curte, spre a se prinde și ele în cerc, ca să fie admirate.

Dar când mai ridică Ileana încăodată ochii în sus, Iancu nu mai privi la horă, întorsese spatele spre curte și vorbi cu Tudor. Însă deodată se întoarse iarăș cu iuțeala acea năpraznică, vijelioasă, care era în toate mișcărilor lui. Toți câinii se repeziseră lătrând nebu-nește spre poartă, fiindcă acolo se oprise o roată de călăreți.

Nărilor lui Iancu tremurau ca ale unui armăsar, când simte o fiară sălbatică în apropiere.

— «Cine este?» întrebă el, uitându-se cercetător peste capetele jucătorilor spre drumul din afară.

— «Este Cărc Sărdarul Pervanoglu,» zise Tudor: «Când am trecut acuma prin Pitești, el era acolo cu potera lui, urmărind pe haiducul Mereanu».

— «Și deocamdată jefuind Piteștii, așa e?» zise Jianui Tocmai sosită o slugă în sus în pridvor și vesti: Cărc Sărdarul Pervanoglu face întrebare dacă boierul Amza vrea să-l primească.

Stăpânul casei dădu din cap cu demnitate: «Imi este bine . . .»

Iancu însă îi tăiă vorba ca un fulger: «Tu nu vei îngădui doară, ca acel nemernic să calce pragul case tale!»

În obrajii lui Amza se vedeă urcându-se încet o văpaie de mânie, dar el se stăpâni din cauza musafirilor și de astădată și zise, parcă ar fi vorbit cu un

copil fără judecată: «Dar cum aş putea să fac una ca asta, chiar dacă aş dori să-l resping pe acest om?»

— «Trimite-i vorbă, că n'ai poftă să fii acasă,» zise Iancu cu ochii scânteietori.

Amza ridică numai umerii și porunci încă odată slugii, să poștească pe Cârc Sărdar înlăuntru.

Iancu intră în casă, iar Mihail zise către musafirii dimprejur oftând: «Cu băiatul ăsta ne-a pedepsit D-zeu pentru păcatele noastre.»

În capul scării așteptă Amza pe Cârc Sărdarul.

Acesta intră cu cei patruzeci de arnăuți ai lui în curte.

Soarele apunea, văzduhul era înroșit și se vedeau pe cer mielușei stacojii, semn că ziua de mâine va aduce furtună.

Lumea de jos din curte se înfățișă minunată, vie și bogată în fel de fel de fețe; pe deasupra ei se revărsa lumina înfocată de asfințit. Lefegiii din poteră aveau ghebe roșii peste șalvarii lor creți și purtau fesuri roșii în cap. Puștile lor lungi le aveau atâr-nate de-a curmezișul peste spate. Cârc Sărdarul era muiat în aur. Avea ciacșiri verzi de mătase, și o cialma cu împletituri de aur îi învelea capul hâd și respin-gător. Obrazul lui era pocit rău de vărsat.

Pomojnicul lui, un căpitan cu fața galbenă ca ve-ninul, și cu mustățile lungi, negre, sărise de pe cal ca să dea ajutor lui Pervanoglu la descălicat. El îi ținea scara, iar doi arnăuți stăteau la capul calului și cel de al treilea îngenunchiase, ca să-i servească Cârc Serdarului cu spatele drept scăunel. Un al pa-trulea arnăut, împreună cu Veninosul, îl sprijiniră pe burduhănosul Grec de subțiori, când în sfârșit fu în stare să stea pe picioare.

Gâfâind ajunse Pervanoglu sus în pridvor, dar la

întâmpinarea de bun sosît a lui Amza el scurtă vorba repede strigând tare și sforăitor :

— «De! dacă Mata, ținstitute boierule, ziți ca-ți pare bine pentru c'am venito sa te țerțetez, atunți trebuie negresit sa te crez, desî mi s'a parut, ca ai cam stat la îndoieala, dacă sa ma primești sau sa nu ma primești. Sa nu tagaduești, finca de ochii mei nu scapa nimica nevazut. Deața sunt io Kirk Sardar. La urma pote, ca tu ai mitusit acuma iute dinainte me pe ațel talhar de Mereno, si pote sa fie ascuns in haine femeeste acolo printre ațele fete frumusele, care sa gramadesc ca niste mielusei. Nu ar fi re ațesta ascunzatore!» Vorba Grecului vroia să fie glumeață, dar înțelesul ei era o șiretenie. Haiducii fiind numai Rumâni, ei erau totdeauna ocrotiți de pământeni, când vroiau să se ascunză pe la ei, și nu erau vânduți niciodată.

— «Nu cred că faci bine,» zise râzând Mihail, «să spui astfel de bănuieli istețe în gura mare, Cârc Sărdarule, căci s'ar putea să faci ciraci!»

Pervanoglu, ale cărui galeșe priviri se lipiseră de grămăjoara tinerelor fete, se apropiă și mai mult de dânsule și clătinându-se răspuse : «Carnaxi! ai dreptate, boierule, as vra sa fio chiar io singur acum țirac al meu.»

Un slujitor vesti atunci, că este dat la masă pentru cină. Amza veni grăbit pe deoparte la Pervanoglu, iar Mihail de ceealaltă, și-l poftiră la masă, însoțindu-l până la sufragerie. In treacăt zise Amza aspru cătră Dumitru : «Să aduci pe Iancu, el trebuie să stea la masă.»

Tudor, care auzise această vorbă, le zise : «Eu nu v'ași sfătui, să faceți asta.»

Dar Amza, care se simția jicnit în mândria lui de

cap al familiei, nu era de înduplecat. La urma urmelor voința lui trebuia să fie îndeplinită.

Sufrageria era cu tavanul scund, mai mult lungă decât lată. Pereții erau spoți cu var alb. Pe masă ardeau multe lumânări de ceară în sfeșnicele de argint. Pervanoglu se purta gălăgios și bădărănește, ceea ce Mihail și Crețescu își dădeau multă osteneală să acopere, vorbind și ei cât se putea mai tare. Amza tăcea ca de obicei. Femeile mai tinere râdeau câteodată de glumele îndrăznețe ale Grecului. Cucoana Catinca însă nu se simțea bine. Fetele nu ridicau ochii din farfuriile lor, iar Cârc Sărdarul nu-și mai lua ochii dela Ileana Golfineanu.

Dumitru se uită mereu la Iancu. Acesta nu mănca nimic, împrejurul buzelor lui se zărea câteodată o tresăltare, și mărgele de sudori îi ieșiau pe frunte.

Acuma începuseră să-i pară rău lui Dumitru, că-l silise să vină la masă, vedea cât suferă. «Scoală,» îi șopti el. «Dute și te plimbă.»

Dar Iancu n'auzia. El ședea de aceeaș parte a mesei, unde ședea și Cârc Sărdarul. Deodată se plecă înainte și se uită pironit la Pervanoglu.

— «Draco sa te ia!» strigă Grecul la el cu limba îngreunată de băutură și râzând. «De țe-mi împediți vedere? Si asa nu se vede dechit forte puțin din ațea țe este lucru țel mui frumos. Abia se vede ghitul la ațeste.... U!» țipă el pe jumătate înecat, căci un pahar umplut cu vin îi sburase glonț în față.

— «Afară!» strigă Iancu sărind drept în sus, «ieși afară!»

Toată lumea se ridicase; femeile speriate fugiră din odaie, iar Tudor și cu Dumitru îl apucară pe Iancu de umeri.

Pervanoglu, carele rămăsese dintâiu amuțit de harțag, își găsi iarăș glasul apoi și țipă pițigăiat: «Capitane Duța! Sa-l impusti pe ațest kine, sa-l impusti acomo indata! Si pe tota ațasta adunatura de Rumuni ticalosi!»

Dar cu mare grabă dădù bir cu fugiții, țipând înțiglat de frică, când Iancu, scăpat din mâinile, ce încercaseră să-l rețină, turbat de mânie și cu pasul rar ca o fiară, se apropie de dânsul. Pervanoglu, răsturnând toate scaunele din calea lui și împingând la o parte pe toți cei de prin prejur, o rupse la fugă strigând mereu: «Caii! Caii!»

Lucrurile se petrecuseră cu iuțeala fulgerului, așa încât boierii abia pe urmă putură să-și dea seama. Amza, Dumitru și Mihail alergară după Grec, dar degiaba fu încercarea lor să-l liniștească. El făcea spume la gură, tremură și de frică, și eră și beat și turbat de mânie. Alergă prin pridvor în sus și în jos, până-i sosiră caii, și înjurăturile lui năpraznice se mai auziau încă, când ieșise în drumul mare, însoțit de poterașii lui.

Stăpânul casei eră amărit și nu știa ce să facă. Niminea nu cuteză să-i vorbească. Dintre femei nici una nu se mai arătă, ele se zăvorîseră în odăile lor. Slugile înspăimântate șopteau împreună în sufragerie.

Eră lună ca ziua, și în pridvor umblă Amza în sus și în jos, ținând amândouă mâinile pe spate încleștate sub giubea. Alergă frământat, de-i zbură anteriorul și i se bătea de glezne.

— «Ne mai auzit!» zicea el mereu. «Nu s'a mai auzit asemenea lucru! Să îndrăznească el să facă una ca asta în casa fratelui său celui mai mare!»

Deodată se hotărî și porunci: «Să vină Iancu acumă îndată încoace!»

— «Te rog,» zise Crețescu, «lasă tocmai acum, prea sânteți întărâtați.»

— «Nu! nu suferă nici o întârziere! Să vie Iancu îndată aici!» strigă Amza, «Asemenea faptă nu o pot lăsa nepedepsită! Ce îndrăzneală! In casa mea!» — El nu mai găsiă alte vorbe și repetă mereu tot astea.

Mihail voiă tocmai să iasă în pridvor, când se întâlni cu Dumitru.

— «Unde este Iancu? Ai fost la el?» îl întrebă.

— «Am fost la el,» răspunse celălalt frate ridicând umerii: «De! Nu trebuiă să-l înduplec, să vină la masă —!»

— «Dar iartă-mă, frate, iartă-mă!» răspunse Mihail, «toate nazurile acestui băiat nu pot fi ținute în seamă!»

— «Eu am dreptul să primesc în casa mea pe cine vreau eu!» strigă Amza bătând din picior. «Pe cine vreau eu! și cum vreau eu!»

— «Da, da, negreșit, Nene,» căută Dumitru să-l liniștească, «tu ești capul familiei noastre, noi toți, Mihail și cu mine, deși oameni însurați și cu copii, nu ieșim din vorba ta. Și Iancu are cea mai bună voință, însă...» el se scărpină pe frunte, «pricina aia cu Grecii îl face bolnav, îl prinde și-l scutură ca niște friguri.»

— «Dacă e nebun, atunci locul lui este la Malamoc și nu în casele noastre,» zise Mihail iuțit.

— «Adu-l încoace,» porunci Amza.

După puțin timp se auziră pașii iuți și ușori ai lui Iancu prin sală și el ieși afară în pridvor. Eră galben cu buze cu tot, și ochii lui scânteiau.

— «Imi pare foarte rău, Nene Amza,» zise el, «că

ți-am pricinuit această supărare, dar la cel dintâiu alt prilej tot astfel are să se întâmple. Eu nu le fac temenele la aceste stârfuri din Fanar.»

— «Așă?» strigă Amza, «adică tu-mi dai povețe? N'ai vreă cumvâ să-mi spui, cum poate să fie o țară fără o ocârmuire? Acești oameni sunt ocârmuirea noastră astăzi, și eu am trebuință de ei, fiindcă am nevastă și copii, am casă și curte, și n'am vreme să umblu, hoinar, prin păduri, să prind muște!»

— «Înțeleg,» răspunse Iancu, «dar atunci nu mă chiemă pe mine din pădure, să fiu față.»

— «Îți jur, că n'am s'o mai fac!» strigă Amza. «Rămâi tu acolo, unde este locul tău, cu lupii și cu urșii. Te opresc să mai calci în casa mea! Ai înțeles?»

Dumitru vroia să zică ceva, dar Amza îi tăia vorba: «Taci! Eu sunt stăpân aici! Să se ducă! Să plece!»

Figura sprintenă, îmbrăcată în haine albe a lui Iancu și începuse să dispară prin deschizătura scărilor.

Incet întrebă Mihail pe tăcutul Tudor: «N'ai putut să-l faci să înțeleagă?»

— «N'are răbdare,» fu răspunsul lui mânios, «vreă să ia toate 'n coarne.»

* * *

Iancu se duse la grajduri. Două felinare cu lumânări de seu revărsau o lumină turbure în grajdul scund, și deșteptau, din când în când, o licărire ca de oglindă pe spatele cailor înșirați la iesle. Numeroșii vizitii și Țigani încetară îndată de-a vorbi, când intră tânărul boier.

— «Calul meu!» porunci Iancu.

Cu mare zor se repezi o slugă între cai, dar ieși înapoi rostogolindu-se, fiindcă micul armăsar bălan,

pe care voise să-l apuce de căpăstru, începù să arunce din picioare nechezând.

— «Lasă-l în pace, nătărăule,» zise Iancu și se apropia singur de nebunul său de bălan.

În aselaš timp fu deslegat și murgul de alături. Bărbatul, ce-l deslegă, fu recunoscut îndată de agerul ochiu al lui Iancu, că eră un Arnăut.

— «Ce mai cauți tu aici?» strigă Iancu la el. «A lăsat stârfu acela de Grec o iscoadă în urma lui?»

— «Ba nu, stăpâne,» încercară unii din oamenii curții să-l liniștească, «i se rupsese o chingă dela șea Arnăutului, și Dincă, curelarul nostru, a trebuit să i-o coasă.»

— «I s'a rupt o chingă! Vorbă să fie...» mârâi Iancu, aruncându-și șeaua singur cu dibăcie pe spatele îngust al bălanului, «Ticăloșie!»

Iute și în tăcere își încăpestri și Arnăutul calul său.

— «Încotro a apucat nemernicul lui de stăpân?» întrebă Iancu.

— «Spre Caracal, boierule,» răspuse vătaful grajdurilor.

Un Țigan sosi fuga: «Trăsura cucoanei Maria Golfineanu!» strigă el, «Cuconița vreă să se întoarcă la Caracal.»

— «Ține-ți gura, dobitocule!» strigă Iancu la el. Țiganul se rugă de iertare. N'a știut, zicea, că boierul este acolo, căci n'ar fi îndrăsnit să vorbească așa de tare.

Într'aceea Arnăutul scotea calul său afară cu mare grabă.

* * *

Bătrâna cucoană Maria Golfineanu, a căreia față galbenă, cu ochii scufundați, eră îmbrobodită cu o

maramă neagră, în felul cum se îmbrobodesc călugărițele, stăruia să plece din curte. După vijelia, care băntuise casa lui Amza, o coprinsese o neliniște superstițioasă, parcă înde fața ei ar fi fost pricina nenorocirei ce se întâmplase.

— «Ileana și cu mine am venit eri într'un ceas rău,» zise ea prietenei și rudei sale Catinca Jianu, care însă nu voia să împărtășească această credință, și care aruncă toată vina pe cerbicia cumnatului său celui mai mic.

— «Milostivul» — așa ziceau nevestele Rumânești, când vorbeau de bărbații lor — «a făcut după moartea părinților săi tot ce a putut, ca să domesticească pe acest băiat îndărătnic, și l'a lăsat timp de trei ani de zile în Craiova, la curtea lui Dumitru Bibescu, care este un bun prieten al casei noastre, pentru ca acolo să învețe Iancu obiceiuri bune și să câștige purtări frumoase, să se cioplească în mulțimea de oameni, cari umblă în casa unui boier așa de mare. Degiaba. Și ce-a fost și mai rău, el îi jucă pe toți pe degete, când voia să fie drăguț, și cu glasul lui, — cântă minunat de frumos, — el se furișă în inimile tuturor.»

Cucoana Maria oftă. La bătrânețile ei amărâte i-ar fi prins bine un asemenea ginere minunat.

Cucoana Catinca o gâcise: «De, cine știe, cum vor veni încă lucrurile!» o mângâia ea, și cu grabă urmă: «Cearta de astăseară nu s'a iscat, crede-mă, numai din pica ce o are Iancu pe Greci, ci s'a iscat pentru Ileana, mai ales. Că inebunise Cârc Sărdarul uitându-se la fata ta, aceasta n'am văzut-o numai eu, ci au văzut și toți ceilalți.»

Cucoana Maria oftă iarăși.

Apoi plecară mama și cu fata la Caracal, unde se-

deau, și care eră aproape. Înăuntrul trăsorii eră întuneric, numai pe ferestre se vedeau în lumina lunei alergând unele după altele gardurile și copacii. Ileana ședeă puțin plecată înainte, par'că ar fi voit să iasă din cutia întunecoasă și să guste noaptea de vară. Ochii mamei erau pironiți la profilul drăgălaș al fetei, pe care razele lunei par'că îl desemnau cu un condeiu de argint. Despre întâmplarea din casa lui Jianu nu se făcù nici o vorbă. Tânăra fată în deobște nu cutezà să spună ceva, fără ca mama sa să fi deschis vorba. Dar în sfârșit nu se mai putù stăpâni, și cu mare sfială întrebă: «Mamă, de ce este boierul lancu altfel decât frații săi?»

Răspunsul ce-l primi fu: «Nu este treaba femeilor, să judece cum sunt bărbații».

Și Ileana trebui să se mulțumească cu această maximă de supunere. Ea tăcù iarăși. Gândurile ei însă sburau și rătăceau pe departe, așa departe, cum nu se mai avântaseră, de când eră ea pe lume. Zarea acestei vieți de șesasesprezece ani se mărginise până acum la ulucile grădinii celei mari dimprejurul casei boierești a părinților săi, așa precum se cuvine pentru o fată de boier. Și casa părintească a fost retrasă. Pe tatăl său Ileana nici nu-l cunoscuse, fiind născută după încetarea lui din viață. Frațiorii și surioarele ei se duseseră pe rând unul după altul la pe-rețele bisericii Sf. Treimi spre odihnă veșnică. Mama sa trăia numai pentru pomenirea răposaților săi, și lăsase să crească cea din urmă fată ce-i mai rămasese, foarte retrasă, până când se găsi deodată față 'n față cu ea, ca înaintea unui piersic înflorit peste noapte. Atunci scrise verișoarei sale Catinca și începù să lege ițele de prieteșug care le rupsese de mulți ani.

Acuma când Ileana abia începù să iasă în «lumè», se cutremură de ce văzuse. Şedeà gândit oare şi cu minţile încordate, ascultând — ce?

Deodată zise: «Mamă, auzi tropot de cai?»

— «Sunt caii noştri,» răspunse cucoana Maria.

Dar Ileana se plecă înainte ascultând, tot câte puţin mai mult înainte, ca să nu bage de seamă mama ei, şi când putù să scoată capul pe fereastra trăsorii, ea văzù la lumina lunii, prin norul de praf, ce se ridică după trăsură, un călăreţ îmbrăcat în haine albe pe un cal bălan. Inima ei se sbuciumă odată puternic, aproape dureros, şi apoi se opri de a mai bate. Ea se lăsă iar înapoi încetişor pe scaun, şi nu mai întrebă nimica.

Caracalul erà depărtat cale de un ceas dela moşia lui Amza. Un oraş Rumânesc de provincie se deosibeà atunci de un sat numai printr'aceea, că erà mai întins, aveà mai multe biserici şi vre-o câteva case boiereşti. De altmintrelea erà tot ca un sat, o bogată grădină de arbori aşezată între holde şi livezi, printre ale căror flori şi spice se pierdeau casele de pe la mărgini. Uliţele erau scofălcite şi brăzdate, iar, după vreme, pline de praf sau de noroiu.

Cu zăngăneala ascuţită a clopoţeilor, poştalionul de cinci cai al cucoanei Maria intră în oraşul luminat de lună şi cufundat în somn, înaintând până se opri la zidul văruiţ al unei curţi boiereşti. Cele trei slugi bine armate săriră de pe capră şi de pe jilţul din dosul trăsorii, şi începură să sgâtaie la poartă. Trebuiră să strige cam multişor, fiindcă nu erau aşteptate cuconiţele astăseară şi oamenii din casă dormiau.

In curte crescuse iarba mare, fiindcă rar se ieşia

și se intră. Casa albă boierească era străjuită de niște tei înalți.

Cucoanele se dădură jos din trăsură și intrară în casă. Curând după aceea domniă iarăș în curte o liniște adâncă. Dar călărețul îmbrăcat în alb, cu calul bălan, pe care-l zărise Ileana la lumina lunei și-l recunoscuse, se ținea tot pe lângă poartă în umbra copacilor. Se părea că el ascultă la ceva, deși nu se mișcă nimica, nici măcar frunzișul copacilor.

Deodată s'auzi din casă un țipet pătrunzător, un strigăt de femei. Și pare că-l așteptase sau îl pre-simțise călărețul de afară. El își întoarse repezit bălanul pe loc și cu o singură opintire sări, din mijlocul drumului, adunându-și capul și umerii la un loc, peste zid, străbătând printre crăci, drept în mijlocul curții. Apoi se rezezi în dosul caselor, și dădu acolo peste o ceată de femei, care speriate, voiau să fugă de el; dar el le strigă: «Eu sunt Iancu Jianu! Ce s'a întâmplat? Am auzit un strigăt!»

— «Doamne, Dumnezeu! Milostive boierule,» începù una dintre ele să se bociască, «tâlharii ne-au răpit pe cuconița noastră — din casă; trebuie să fi fost ascunși în casă. Abia se retrăseseră cucoanele la odihnă, când auzirăm și noi strigătul. Am alergat la iatacul cuconiței Ileana, — fereastra eră dată îndărăt, zăbrelele erau rupte, — odaia goală!»

— «Unde sunt oamenii? Slugile?» strigă Iancu cu asprime.

— «In grădina de pomet, într'acolo i-a văzut vizitiul pe tâlhari fugind.»

Jianul și sărise de pe cal și voia să alerge în grădina de poame, când se întâlni față'n față cu slugile — erau șase — cari aduceau pe o altă slugă plină de sânge.

Iancu află, că vizitiul rănit fusese cel dintâiu, care s'a luat după tâlharii, pe cari îi văzuse urcându-se pe o scară dinspre grădină, că cel din urmă dintre ei îi înfipsese un cuțit în piept, tocmai în clipa, când ajunsese la capul scării. Până să sosiască celelalte slugi, tâlharii se făcuseră nevăzuți.

— «Unde?» strigă Iancu bătând din picior. «N'a putut să sboare în cer? Nătărăilor! Ce este dincolo de grădină?»

— «Mai sunt alte grădini, boierule, — și ziduri.»

Iancu încălecuse îndată: «Deschideți-mi poarta!» porunci el, și sbură afară.

El trecu ca un turbat prin ulicioarele sucite, printre grădinile, în care casele și bordeiele erau cufundate în somn, și înconjurând într'un cerc larg toate proprietățile dimprejurul casei Golfinenilor, ajunse la marginea orașelului, unde se află cea din urmă cârciumă, o cocioabă de pământ, învelită cu stuh răpănos. El smulse un par din umbrarul de alături, și începî să loviască cu el în ușă.

Supărat, dar grăbit, ieși un om îmbrăcat cu șalvari închiși.

— «Ascultă, Bulgarule,» îi zise călărețul, «trebuie să fi trecut pe aici niște Arnăuți din poteră cu o fată, pe care au răpit-o! Apucat-au ei spre Olt la vad?»

Cârciumarul, pe care-l amăgia portul țărănesc al lui Jianu, îi răspunse bădărănește: «Da ce știi eu?»

— «Trebuie să știi!» strigă Iancu la el, cum numai un boier știe să strige, și o pereche de palme sdravene răsunară pe obrazul Bulgarului, «Eu sunt Iancu Jianu!»

Indată căzî cârciumarul în genunchi și sărută vârful cismelor lui Jianu, zicând: «Da, au trecut pe aici, mi-

lostive boierule, niște Arnăuți din poteră, și unul din ei ținea în brațe pe oblâncul șelei o fință omenească.»

Iute își întoarse Iancu bălanul și începù s'o ia în goana mare, învelit în praful argintiu, în spre Olt. Calul simția sălbatica groază a stăpânului său, și-l duse, ca fulgerul, până la malul apei.

Un cearcăn de aburi se așezase împrejurul lunei, și lumina ei scăzuse. Zăduful creșteă. Calul și călărețul erau scăldați în sudori. La coliba dela vad se opri Iancu o clipă, căutând să vadă ce eră dincolo la celalt mal al râului. El zări, cum podul plutitor tocmai ajungeă la mal și cum o ceată de călăreți ieșiau la țarm. Dincolo așteptă o butcă, care, inconjurată de Arnăuți, porni îndată înainte.

Ar fi trebuit cel puțin o jumătate de ceas, până să se întoarcă podul înapoi, de aceea, fără a mai stă la îndoială, Iancu își îndreptă calul în pânza de apă lată și strălucitoare, care se scurgeă la vale cu o domoală gorgăială. Sforăind și strănutând înotă bălanul, îndreptat de stăpânul său prin strângere cu pulpele sau din căpăstru. Iancu ținea capul sus și se întindea în șea urmând cu ochi de șoim drumul, pe care-l luaseră Arnăuții. Eră drumul mare, care duce în spre miazănoapte, la Slatina.

Jianu ajunsese la celălalt mal.

La stânga și la dreapta se întindeau livezi largi, din care se înalță în văzduh un concert de greeruși, acum crescând și acum scăzând. Mii și mii de flori împrăstiau un miros aproape înecător în căldura nopței, din ce în ce mai întunecoase.

Va fi alergat bălanul vreo două ciasuri și mai bine, și răsufală acuma greu prin nările largi. Iancu însă nu ținea seamă. Deodată străbătù văzduhul o lumină slabă

roșiatică. Un vânt isbitor lăți un nor mirositor pe deasupra livezilor, care începură a vâjâi melodios. Greerușii încetară cântarea lor. La lumina fulgerului celui de al doilea, se văzură niște nori negri cumpliți. După fulgerul de al treilea se cutremură văzduhul, și tunetele, vijelia și ploaia în șiroaie sguduiau tăt și se vărsau pe valea Oltului în jos.

Iancu se plecaseră, și se lipiseră de gâtul calului. Il sileă mereu sălbatic și nebunește împotriva vijeliei, care ajunsese o ruptură de nori. Intre neconținutele tunete cădeau puhoai de apă din cer, pe care lumina fulgerelor le văpsia trandafiriu. Trosnituri groasnice, asemănate cu acelea ale unor bârne cari se surpă, răsunau în urechile lui Iancu. Dar el sileă pe sârmanul cal înainte. Deodată acesta ingenunchiă de obo-seală.

Iancu sări jos, se aplecă spre el, îl pipăi la coastă. Ea nu se mai sbăteă. Calul se lăsase într'o dungă și-și întinse picioarele.

Atunci, Iancu aruncă cu o înjurătură frâul credinciosului animal, și începù să alerge pe jos. Dar curând pierdù drumul. Ajunsese în niște livezi cu iarbă mare, udată, încâlcită și prin care puteă înainta numai cu mare greutate. Umbletul lui eră acuma ca acela al unui om stăpânit de un vis greu. El înțelese curând, că eră fără folos.

Se muncea totuși să înainteze, numai fiindcă nu puteă să se oprească. Vijelia dimprejurul lui nu mai încetă, și el nu puteă să mai găsească drumul, înainte de ce se va lumina de ziuă.

După multă orbecare se lovî de un gard. Pipăind cu mâna dealungul gardului, găsi o porțiță; o deschise, și văzù la lumina unui fulger o căsuță țărănească. Bătù

în ușa, și la întrebarea, ce i se făcù dinăuntru, el răspunse: «Un creștin care s'a rătăcit.» Ușa se deschise.

Oamenii din casă erau toți deștepți și se închinau prin întuneric. O lumânărică galbenă de ceară licărea slab în odaie, ca un ochiu care se stinge. Eră lumânarea dela Sf. Inviere, care se aprinde ca apărătoare când e vreme tare.

Iancu se așază pe un scăunel ce i se îmbiă, și o femeie, punându-i mâna pe spate, 'i zise: «Nu vrei să desbraci hainele aste udate?»

— «Trebue să merg înainte,» răspunse Iancu răgușit. «Cum se chiamă satul vostru?»

— «Isvoru. Da unde vrei să mergi pe asemenea vreme?»

El nu răspunse nimica, ci sprijinindu-și capul în amândouă mâinile, gemu: «Isvoru!» Acest sat eră foarte mult abătut din drumul, care ducea la Slatina.

— «Aveți voi un cal?»

— «N'avem,» răspunse țăranul.

— «Dar are altcineva în sat?»

— «A fost strângătorul birului pe la noi,» zise țăranul cu glas înecat, «și fiindcă n'am avut bani, ne-a luat caii și boii.»

Tunetele se urmau bubuind, și ploaia vâjâia împrejurul bordeiului.

Până să se lumineze de ziuă, trebuiă să rămâe Iancu aici. Să rătăcească pe jos pe vremea asta cumplită, n'avea înțeles. Și acum, când se oprise din mișcare, când nu putea face nimica alta, decât să sadă în întuneric și să lase să curgă șiroaiiele de apă pe trupul lui în jos, acum se aprinse și luă flacără toată gheena de mânie din răsvrătitul lui suflet. Is-

bucnise o simțire, până acum necunoscută, o nouă furtună în inima lui. Teama pentru Ileana deșteptase dragostea ca prin biciuiri de foc în inima lui mândră. Numai după ce ochii lui Pervanoglu s'au oprit la această față, numai atunci o văzù el. Știa că acest Cărc Sărdar nu cunoșteă nici o altă lege decât desfrânata lui poftă trupească. Din Fanar se adusesese, cam de o sută de ani, de când ședeau Grecii în Scaunul Domnesc, molima părerii josnice, că femeia este făcută pe lume numai pentru mulțumirea poftelor bărbătești, și nu i se dedeă ei altă băgare de seamă, decât să i se cunoască farmecele trupești și să fie gustate. De aci urmă veșnica neîncredere a bărbaților unul față de altul. Spre apărarea cucoanelor de vre-o călcare, Iancu Jianu însoțise călare trăsura Golfinencelor până la Caracal, căci aveă bănuială, că Pervanoglu, chiar dacă ar fi fost numai din răsunare pentru rușinea ce pățise, va încercă să pună mâna pe tânăra față. Imprejurarea că se întorceau, mama cu fata, încă în această noapte la Caracal, va folosi-o negreșit, după ce Arnăutul care întârziase — învederat din poruncă — în curtea lui Amza, îi va aduce-o la cunoștință Grecului. De aceea așteptase Iancu câtva timp la poarta Golfinencei. Și nu degeaba! El scârșni din dinți de-l dureau fălcile. Pe când el treceă Oltul înot, blestemata ceată ajungeă caleașca Grecului, pornită înainte, și-i aruncă prada în trăsură, în brațele lui. Ceeace vedeă Iancu acuma în sufletul lui, îl făcea aproape să înebunească.

Imprejurul bordeiului băteă ploaia mereu. Țăranii se închinau cu glasul jumătate. Erau doi bărbați și două femei, și când atingeau femeile cu fruntea lutul, cu care eră casa lipită pe jos, se auzeă un sgomot tășit.

Deodată se ridică dintr'un colț un glas de copil: «Mi-e foame, Măicuță!» și un al doilea copil începă să plângă.

— «Tăceți, drăguții mării, tăceți, acum se face ziuă,» zise o femeie, pipăind prin întuneric pe lângă Iancu, spre colțul unde erau ghemuiți copilașii.

— «Da, și dimineața ne spui că vine curând seara, și noi tot nu căpătăm nimica de mâncare,» se jelui copilul.

— «Mama și tata n'au nici ei ce să mănânce,» îi mângâia femeia.

— «O Doamne, Mare D-zeule, fie-ți milă de noi!» zise o altă femeie, «și strânge-ne de pe acest pământ!»

— «Taci din gură, babo!» strigă un bărbat la ea.

— «Ba nu tac,» răspunse femeia, «nu tac! voi vă rugați la D-zeu pentru vieța voastră! haha, nici un câine n'ar dori să aibă astfel de vieță!»

O lumină de fulger străbătă prin toate crăpăturile ușei, și pe deasupra casei se auzi un tunet asurzitor.

Bărbații, femeia cea tânără și copiii își făcură cruce speriați.

Baba însă urmă cu glas răgușit: «Te-am auzit, Doamne Dumnezeule! Ia trăsnește casa blestematului de ciociu, care ne sugă măduva din oase! Că din holda ce muncim, nici un bob nu ne lasă să folosim. Copilașii ne stau goi, fiindcă plătim, plătim, plătim pentru casă, pentru fum, pentru albine, pentru pășiune, pentru fătutul oilor. Intr'o zi ne va cere plată și pe aer și pe soare, ba pentru ca să putem umbla în sdrențe și ca să murim de foame! Mai știi, ne-o cere vamă și la intrarea raiului! Christoase Dumnezeule, tu, care ai zis, că cel care a fost mai necăjit pe pământ, e'n cer mai fericit, mai dă cer pe la ciocoi și pământ la

d'alde noi! Infundă gura popii, mincinosului, cu bucuriile cerești, și dă-ne nouă în schimb o bucățică de pâine! Ia-ți și cerul și cuvântul, și mai lasă-ne pământul!»

Așa strigă mereu baba prin întunericul nopții vijelioase. Nimeni nu cutezà să-i mai spună o vorbă de împotrivire. Pe toți îi cuprinsese o groază, văzând cearta babei cu D-zeu și Fiul lui.

Iancu zise atunci cu glas aspru: «Luați-vă, bărbaților, puștile voastre și duceți-vă în codru!»

Țăranii tresăriră.

— «Dar cine ești tu, boierule?» întrebă unul cu sfielă.

Bătrâna deschise ușa.

În lumina slabă a amurgului de dimineață, oamenii văzură șezând pe vatra lor, un om cu fața galbenă ca ceara, croită cu belșug de îndrăsneală, cu niște ochi aprigi și scânteietori.

Câtăva vreme ei se uitară la el în tăcere. Apoi țăranul cel bătrân, slăbănog, zise: «Gândeam că ești Mereanu.»

Buza lui Jianu se ridică d'asupra colților, ca 'ntr'un fel de zâmbet, și zise: «Încă nu.» Se sculă în sus, își întinse mădulele înțepenite, scoase un ban de aur din chimir, pe care-l dădu țăranului celui bătrân, și păși peste prag, făcându-se nevăzut prin ceața ce plutea fărămită, alburie pe deasupra livezilor.

* * *

Când răsări soarele, negurele se rupseră curând, și câmpurile se vedeau în toată jalea, ce ele înfățișau acuma. Toate drumurile și potecile erau acoperite cu un zâmbet lipicios, și Iancu în scurtă vreme eră stropit

cu noroiul lutos până la brâu. Sute de gânduri se încruciau în capul lui : Slatina eră încă departe, locurile erau pustii, cine știe, dacă eră să mai găsească în vre-un sat un cal, și ce fel de cal? Așa dar, mai bine înapoi la moșia lui la Caracal. Dar ticălosul de Pervanoglu ajungea într'aceea tot mai departe, și câștigă tot mai multă vreme, spre a ascunde pe nenorocita fată în vre-un cuib retras! Iancu gemu adânc și porni iarăși.

Înainte de toate, eră trebuință să ajungă în drumul spre Slatina. Drept în față se vedeă în depărtare o fâșie din negură rămasă, pe care soarele încă n'o supusese; acolo trebuia să fie Oltul. El o luă drept într'acolo peste țarini și peste gloduri. Uneori se confundă până la genunchi în pământul înmuiat. În sfârșit iată o fâșie lată de lut: eră drumul pe care-l căutase. Pe drum zări îndată un om călare și care ducea de căpăstru un alt cal.

În lumina argintie, care revarsă dimineța farmecul său pe câmpiile Rumâniei, se par toate figurile mai mari decât în ființă. Ele se văd foarte departe. Astfel recunoscă Iancu îndată pe celălalt drumetș, și fu de asemenea recunoscut și el. Călărețul eră Țiganul Alexe, sluga lui credincioasă, care apropiindu-se descălică îndată, și luând mâna stăpânului său, o duse la buze și la frunte.

— «Slavă Domnului!» zise el, și istorisi în grabă: «Am fost ieri la Caracal stăpâne, ca să cumpăr pe șargul; când porniiu pe la miezul nopții să poți găsi calul, precum ai poruncit, la răsăritul soarelui în curtea boierului Amza, trecuiu pe lângă curtea cucoanei Maria Golfineanca. Acolo toți oamenii alergau jelindu-se în toate părțile, și aflaiu ce se întâmplase. Aflaiu

că tu, stăpâne, te-ai pus pe goana tâlharilor. Căutaiu să-ți dau de urmă. Bulgarul dela cărciuma din marginea orașului te văzuse apucând spre Slatina. Dar nu putuiu trece râul, decât după ce se mai așeză vremea tare. Mulțumesc lui Dumnezeu și Maicii Prea curate că te-am găsit acum.»

Iancu dădă numai din cap, el eră obișnuit cu pătrunderea și cu iscusința lui Alexe.

-- «Bălanul a rămas astă noapte lungit,» zise el, și această vorbă 'i ajungea lui Alexe, arătând mulțumire și recunoștință. «Acum înainte spre Slatina.» El strânse calul din călcâie, și porni în goană.

Când soarele se înălțase, cei doi călăreți ajungeau în Slatina.

Orașul eră așezat pe dămburi, în mijloc de grădini cu care erau îmbrăcate văgăunile ce slujeau drept ulițe. Pe marginile grădinilor erau garduri, cele mai multe pornite spre vale. Slatina înfățișă o paragină ca orce oraș, în care avuseseră Turcii conace.

Arșița soarelui de amiazi cloceă deasupra ulicioarelor verzi, pustii de orce suflare omenească.

Când călăreții cărmiră la un colț, se întâlniră cu un Arnăut, pe care Iancu îl cunoscă îndată. Eră acela care rămăsese aseară înapoi în curtea lui Amza, după plecarea Cărc Sărdarului. Cu iuțeala gândului aruncă Iancu frânele calului său peste mâinile lui Alexe, așa încât Țiganul abia avu vreme să le apuce, înainte de ce s'o rupă șargul la fugă, speriat prin smuceala primită.

Iancu sărise de pe cal și făcând numai doi pași, prinsese furios pe Arnăut, îl înhățase de gâtlej și-l aruncase la pământ, înainte de ce să se poată apăra.

Punându-i un genunchi în piept și apucând cu

mâna stângă, ca și cu o ghiară, amândouă mâinile Arnăutului, Jianu trase cu mâna dreaptă cuțitul din brâu și i-l înfipse în umăr.

— «Câne! câne spurcat,» sbieră la el, «unde este fata, pe care ați răpit-o ieri? Unde este?» și la fiecare întrebare cuțitul lui se înfingeă din nou în trupul Arnăutului culcat la pământ. «Lăpădătură a Iadului, spune! Ori îți smulg limba din gură!»

Dar Arnăutul eră pe jumătate mort de spaimă și de dureri, ochii îi eșiră din orbite.

Alexe se apropiă cu sfială, și zise încet: «Stăpâne, îl omori înainte de a-ți răspunde.»

— «Da, ai dreptate!» Iancu se sculă în sus și lovind în coastă cu piciorul pe Arnăutul lungit, îi strigă: «Spune, nemernicule, spune, pentru cine ați răpit fata?» și se plecă încruntând sălbatic sprâncenele «Pentru cine?» Iși ținū răsufletul, ca să înțeleagă îngăimarea Arnăutului, care începuse să tragă de moarte.

— «.....Pervanoglu.....»

— «Tâlharule!» țipă Iancu înecat, călcându-l cu piciorul. «Unde este acea dihanie acuma?»

Dar arnăutul nu mai răspunse nimic; eră mort.

Deodată se auzi un vaiet lung de muiere prin văzduhul liniștit: «Aoleo...o...o...!» și apoi iarăși: «Aoleo..o..o..!»

— «Stăpâne,» zise Alexe tăinuit, «o femeie de după garduri ne-a văzut. Auzi cum strigă?»

— «Aoleo..o..o..!» se auzi a treia oară, «săriți oameni buni! îl omoară! Omor! Ajutor!»

— «Haide, stăpâne, să plecăm,» zise Alexe zorind, «ea chiamă pe toți vecinii într'ajutor. Vino, stăpâne, pentru numele lui D-zeu! Haidem! E ziuă mare, și dacă te prind, n'ai folosit nimic.»

— «Blestem!» scrâșni Iancu, sărind pe cal, drept de jos, cum eră obicinuit, fără să întrebuițeze scările, cu o singură mișcare a mușchilor săi de oțel. Ei se făcură nevăzuți, tocmai când o gloată de oameni soseau prin cotitura uliței din dos.

— «Pe aici!» strigă Alexe și sări cu surul lui sprinten peste un gard înalt de cătușnică și ciritiș.

Jianu îl urmă printre grădinile de poame până'n vârful dealului.

Când ajunseră sus pe coamă, se auzi în vale o împușcătură.

— «Ne urmăresc!» zise Alexe.

— «Pe cale greșită,» răspunse Iancu. «Dar trebuie să ne despărțim aci, urmele unui cal se găsesc mai greu decât dacă sunt doi cai împreună. Tu să te duci la vale la podul umblător, și eu am să trec Oltul mai pe din sus în înnot.»

«Cum poruncești, stăpâne,» răspunse Țiganul, și surul lui mărunțel o luă în buiestru de vale la stânga, pe când Jianu apucă la dreapta.

La poalele șirului de dealuri eră o pădurice de salcii, pe la spatele lor curgea Oltul lucitor în albia lui lată. Și iar mai săvârși Iancu odată îndrăzneța faptă, pe care o făcuse cu o seară mai 'nainte. El trecu Oltul de-a curmezișul, printre undele spumegate, ce curgeau repede la vale, cu toată frica ce o aveă calul său cel nou, care nu cunoșteă încă primejdioasele obiceiuri ale stăpânului său.

* * *

Pe șirul lung de dealuri, care se întinde dela Miazăzi spre Miazănoapte, în dreapta Oltului, și la poalele căfora este așezat orașelul Drăgășanii, creșteau

și se coceau strugurii în viile sădite și lucrute aici în Oltenia de vre-o mie de ani. Cerul este așa de blând, încât ele n'au nevoie să fie îngropate nici iarna.

Colo sus, pe un vârful, eră o căsuță mică, o coțcă albă, a cărei învelitoare neagră de șindrila se sprijinea în față pe niște stâlpi subțirei albi ca de smântână. O pădurice de trandafiri roșii deschiși și foarte mirositori creșteau cu belșug dinaintea pridvorului și împrejurul colțului dinspre Miazăzi al căsuței.

Eră locuința lui Iancu Jianu.

Casa, trandafirii, nucii împrăștiati, ale căror c. uni de crângi rotunde se înălțau peste rândurile de vițe și gardurile vii, toate zăceau ca fermecate de arșița grea a soarelui. Zarea eră acoperită cu un zăbranic cenușiu de ceață. Dulăul de oi gălbui se retrăsese în bârlogul lui, spre a se apăra de cuptorul soarelui. Deodată însă se repezi afară, zărânăind lanțul. În aceeaș clipă sări și Alexe din ușă, se aplecă spre câine și-i porunci să tacă. Apoi își îndreptă privirea prin văzduhul tremurat, spre intrarea viei, o porțiță de șipci, așezată în gardul verde. Acolo se oprise un călăreț.

Alexe se repezi spre întâmpinarea lui și-i zise : «Vă sărutăm dreapta, Cucoane Dumitre!»

Dumitru Jianu,— căci el eră,—oftă : «Off! însfârșit am găsit drumul. Mor de căldură.»

Răulețe de sudori îi curgeau pe tâmpile în jos.

— «Mulțumesc lui Dumnezeu, că ai venit, boierule,» răsuflă Țiganul, «eu mă topesc de frică pentru Cuconu Iancu, aici, în singurătatea asta.»

— «Mi-ai trimes vorbă, că este bolnav. Nu e mai bine?»

— «Tocmai a ațipit,» răspunse Alexe, și suspinând adânc: «Of!» zise, «de zece ori am crezut, în aceste două săptămâni, că-mi moare pe brațe. Și acum, boierule, milostivește-te și descalică aici în umbra nucului ăstuia. Cuconu Iancu are somnul foarte ușor, și-mi este frică, că ne aude, dacă intrăm în casă.» Țiganul dispărură și se întoarse apoi în grabă, aducând câteva perini, pe cari le puse pe iarbă, o doniță de apă răcită cu ghiată și un ștergar de iin. Apoi ajută boierului, să se desbrace de hainele de pe deasupra, până rămase numai cu cămașa, îi turnă apă pe cap, pe gât și pe mâini și-i dădu ștergarul, spre a se svântă. Apoi îi scoase imineii boierului Dumitru din picioare și-i puse niște pantofi ușori.

Toate acestea fură făcute liniștit și cu îndemănare, cu acel simț de slujire, care ghicește dorința și trebuințele înainte de a fi spuse, simț, pe care Țiganii îl au într'un fel deosebit dezvoltat.

După ce se răcori astfel boierul Dumitru pe din afară, Alexe i-aduse și o dulceață cu apă rece, spre a se răcori pe din lăuntru. Apoi fratele mai mare al lui Iancu zise cu un suspin adânc de mulțumire trupească: «Of! Pe ferbințeala asta să vii călare aicia în sus, n'a fost glumă! Trăsura mea a rămas în Drăgășani. Când ne-am apropiat de oraș, am pus chiar să scoată clopoțeei dela cai, ca să nu trag băgarea de seamă asupra-mi. Tu m'ai rugat, să vin, fără să se știe. Da, da, îmi închipuiesc pentru ce! Istoria din Slatina am aflat-o și noi!» și clătinând din cap: «Se pare că a intrat în Iancu un duh necurat.»

— «O, Doamne Sfinte!» se văită Alexe încet, «numai de mi s'ar face sănătos! de două ori în douăzeci și patru de ciasuri, aprins cum eră, cu sângele clo-

cotind, s'a aruncat în Olt. Maica Domnului! ce mai călărit fuse și acela! Când a sosit Cuconu Iancu aici, îi clănțăneau dinții în gură, tot veninul i se vărsase în sânge. Il scuturau frigurile, și trei nopți de-arândul s'a sbătut ca turbat!» Țiganul își puse mâna la cap. «Groaznic lucru! Am aprins făclia dela Paști, și după ce Maica Domnului și ceilalți Sfinți mi-au ascultat rugăciunile mele, în sfârșit s'a mai liniștit Cuconu Iancu. Mereu i-am răcorit cu apă rece fruntea și vinele cele mari. Ardeă ca un jăratec, boierule milostive! N'avea nici un pic de somn, și nu luă nici o bucățică cât de mică în gură. Of! Of! Of!» — încheiă el povestirea cu jalnice oftări. Deodată întoarse capul său, cu păr negrul și creț, ascultând spre casă, se repezi într'acolo și intră înăuntru.

Dumitru își făcù de câteva ori cruce și zise încet: «Maica Domnului! Frumoasă istorie mai fuse și asta!»

Alexe se întoarse înapoi și îngenunchind înaintea lui Dumitru, îi sărută picioarele rugându-l încet: «Stăpâne prea milostive, iartă pe robul tău, fie-ți milă de groaza lui și nu-i spune Cuconului Iancu, că eu te-am chemat aici.»

— «Adică n'ai fi avut voie, să faci astfel? Ce?» îi tăiă Dumitru vorba, «Fii pe pace. N'am să-i spui nimica. Pot să-l văz acum?»

Alexe dădù din cap, se repezi afară de sub umbra nucului în văpaia soarelui și rupând o foaie uriașă de lobodă, adumbri cu ea capul cel tuns scurt al lui Dumitru pe drumul dela nuc și până în casă.

În odaia albă Iancu zăcea în pat, și când intră frațele său, se uită la el cu ochii mari și aprinși.

— «Alexe îmi spune că vii din pricina întâmplării

din Slatina?» zise el repede, deși vorba lui eră încă fără putere.

— «Așa este,» răspuse Dumitru, aplecându-se după obiceiul de atunci asupra fratelui său mai mic și sărutându-l. «Noi am jurat, se înțelege, că nu se poate să fi fost tu. — Inșă...»

— «Eu am fost. Puteți să spuneți or și unde. Pe ticălosul de Arnăut l-am omorît ziua nămiaza-mare în dreptul caselor lui Costică Popescu,» răspuse Iancu. Un fior trecu printre sprâncenele lui și el întrebă zorit: «Fata s'a găsit?»

Dumitru aruncă capul spre spate drept semn că nu s'a găsit.

Iancu închise ochii. «Și mamă-sa? Ea nu face nimic?»

— «S'a stins ca o făclie de ceară în care ai suflă,» fû răspunsul.

— «La dracu!» strigă Iancu cu glas ajuns acum deodată puternic. «Și ce faceți voi?» Iar când zări pe Alexe arătându-se în ușă speriat, strigă la el ridicându-se repede în sus, în pat: «Ce mutră faci? Crezi tu, că am să mai gogesc aici în lenevire? Să nu zici o vorbă! Eu nu sunt muiere!» și învingând ameteala, ce-i veni după mișcarea sbuciumată, zise iarăși către fratele său: «Va să zică, niminea nu cutează să ridice măcar un deget, dacă i-a venit poftă unui cațon, să ne răpească femeile noastre? Firește, pentru aceea îi poftiți la voi pe acei câini și le deschideți casele voastre!» Puterile lui Iancu nu erau însă atât de mari cât eră mânia lui. El se făcû alb ca tibișirul și trebui să se lase înapoi iarăși pe căpătâiu.

— «Iubite frate,» zise răbdătorul Dumitru liniștit, «acum ascultă-mă și pe mine. Fata nu se știe unde

este. Mama este moartă. Plângerea, pe care ar fi putut s'o facă Cucoana Maria la Divan, noi n'avem cădere s'o facem, deși suntem rudiți mai depărtat. Și plângere împotriva cui? Impotriva unui desmerdat al Domnitorului, împotriva Cârc Sărdarului Pervanoglu. Orcă om cu minte, care știe cum merg lucrurile la noi, trebuie să înțeleagă, că un asemenea pas ar fi o curată pierdere de vreme. Nu numai că asemenea plângeri n'ar avea nici o urmare ani de zile, dar încă ar face și pe jeluitori neplăcuți, ar știrbi vaza lor și trecerea, dacă nu și chiar siguranța lor. Și toate acestea, încă odată ți-o spun, fără nici un folos. Și chiar dacă am isbuti, ce ar mai însemna aceasta în cazul de față? Iubite Iuncule, să spunem lucrurile ritos, cum se cuvine între bărbați. Când stă în puterea ta să alegi de soție pe Ileana Golfineanu, în frăgezimea și curățenia ei, ai respins-o. Acuma când nu mai poate să fie soția ta...

Un fel de muget străbătut printre dinții încleștați ai lui Iancu întrerupând pe vorbitor; mâna lui cea lungă și slabă se adună încet, strângându-se în pumn. «Ajunge,» zise el cu glasul stins. «Ce înțelegi tu sub cuvântul drept și dreptate și ce înțeleg eu, sunt lucruri cu totul deosebite unul de altul, deosebite ca focul de apă. Despre aceasta să nu mai vorbim.»

A trebuit iubirea cea caldă de frate a lui Dumitru și cruțarea ce se datorea stărei în care se găsea Iancu, pentru ca să fie ținută în seamă această hotărâre. Dumitru, care în tot județul, ba chiar în toată Oltenia, eră privit ca o pildă de om drept, ale căruia vorbe și povește erau primite peste tot cu respect, el trebuia să sufere, că acest băiat tânăr să-i spună, că la o adicăteala el nu știe ce este drept și ce e drep-

tatea! Cum s'ar mai fi putut luà în nume de rău lui Amza, fratelui celui mare, care erà înzestrat cu mai puțină răbdare, dacă se arătà aspru față de Iancu.

— «De vreme ce nu mai avem nimic de vorbit,» zise Dumitru cu mândrie, «am să mă întorc acasă.»

Iancu nu făcù nici o mișcare din loc.

— «Rămâi cu bine,» zise Dumitru, și din pragul ușei se mai uită încăodată înapoi: «Casa mea, se înțelege, că rămâne deschisă totdeauna pentru tine.»

Când ieși afară, Alexe se repezi cu ochii plini de lacrimi la mâna lui: «Boierule, bunătatea ta este ca aurul cel mai curat,» șopti el. «Vai, am mare frică pentru stăpânul meu.»

— «Ingrijește,» îi zise Dumitru cu stăruință, «ca să rămâie liniștit aicea sus. Cu cât mai ascuns, cu atât mai bine! Noi vom încercà toate chipurile, ca să-l împăcăm pe Cârc Sărdarul și să mitușim nesăbuita faptă săvârșită la Slatina. Deocamdată nu se poate vorbi vorbă cuminte cu stăpânul tău. Trebuie ca vremea să-i așeze mintea iarăși în scaunul ei.»

* * *

A doua zi noaptea sosi argatul, care chemase pe boierul Dumitru din Caracal, și care apoi rămăsese în Drăgășani spre a iscodi, după povața prevăzătorului Alexe, dacă nu cumva se arătà potera. El vesti cu mare zor: că a sosit Căpitanul Duță cu zece Arnăuți în orășel.

Iancu sări din pat. Această veste îl făcù sănătos. De când își venise în fire, îl chinuià șederea în pat și trecerea vremii fără rost. Când Alexe începù cu sfială să se roage de stăpânul său, ca să se gândească la siguranța sa, Iancu îi strigă: «Du-te la Dumitru, păcătosome, dacă 'ți este frică.»

Țiganul începù să plângă din adâncul sufletului.

Iancu își aruncă pletele spre spate, și lărgindu-și pieptul, zise de astădată mai blând: «Ei, bine acum! Haide să curățim armele și să le ducem sus în Culă. Aici în casă nu putem să rămânem. Aici ne pùn la fum.»

Pe creasta șirului de dealuri, în apropiere de casă, erà un nuc de vre-o sută de ani. Între ramurile lui, în inima bogatului frunziș, așezase Alexe un cuib de scânduri, pe care Iancu 'l numea Cula lui. Acolo 'i plăcea să șează în ascunzătoarea de verdeață, ascultând bâzâitul albinelor și cântările păsărilor. Din când în când el rupea câte o frunză lucitoare și frumos brăzdată, o sfărâmă între degete spre a gustà mirosul ei aromatic și răcoritor. Când se ridicà pe un genunche și despărțea desişul crăngilor cu mâna, el aveà o frumoasă priveliște înaintea ochilor: mai întâiu viile, pe coasta repede, cu gardurile lor sburlite, alcătuite din tot felul de spini înfloritori, apoi mai la vale un brâu de grădini cu pomi roditori, și în dreapta orășelul Drăgășani, din a căruia mare bogăție de verdeață se ridicau trei-patru turnuri de biserică, învelite cu tinichea strălucitoare. Lin se întindea și mai jos larga luncă, pe care o străbate Oltul din miazănoapte spre miazăzi. Celălalt mal se ridicà drept și înalt, iar pe creasta lui se întindeau pădurile.

Li erà dragă Iancului această priveliște, pe care o cunoștea și acoperită cu zăpezile de iarnă, și presărată cu zăpada florilor de pomi, îmbrăcată atât în verdeața verei, cât și învălită cu fețele de foc ale toamnei. El iubeà deopotrivă dealurile, al căror coame serpuiau în văzduh, cât și strălucirea Oltului în depărtare. El iubeà roditoarea pace de jur împrejur, și de multe ori cântase pentru sine și pentru Alexe, care-l

ascultă fericit, cântece în puterea nopții, luminată de luna minunată.

Astăzi însă, se isprăvisc cu liniștea boerului. El prefăcuse cuibul într'o mică cetate. Puști, pistoale, gloanțe și cornuri pline cu iarbă erau atârinate, spre a fi la îndemână, de crângile cele mari din mijlocul năucului.

În aceeași vreme Alexe se făcuse nevăzut într'un colț al viei, prin măcăcinii, cari creșteau pe deasupra răzorului ușor ridicat, care înconjoară fiecare vie.

Afară de Alexe, de stăpânul său și de vier, nu știa nimenea, că în cocoșa aceasta de pământ era o pivniță, a căreia intrare era ascunsă cu un capac de scânduri, acoperit de tufe de zmeură și de măcăcini.

Când se urcă Țiganul iar în sus la cuib, unde era stăpânul său, Jianu îl întrebă: «Toate bine?»

— «Toate, stăpâne. — Am dat mâncare la cai și de băut.»

— «Și ai pus șelele pe ei?»

— «Le-am pus. Acolo în beciu nici dracu n'ar bănuî că sunt.» Apoi adăose: «N'ai mâncat nimica astăzi, stăpâne, să-ți aduc ceva de gustat aicea sus.»

— «Pe urmă,» răspunse Iancu scurt.

— «Pe urmă?» întrebă Alexe.

Dar Iancu nu-i mai răspunse nimic, ațintit și nemîșcat pândea printre crângile, pe care le înlăturase puțin cu degetele.

Nouă călăreți se urcau în sus prin văgăuna dintre vie. Sosiți la via lui Jianu ei se opriră și descălicară. Unul rămase la cai, iar ceilalți opt pătrunseră printre măcăcini în vie, prin opt deosebite locuri.

Cu băgare de seamă și foarte iute, poterașii căutară întreaga vie. Unul dintre ei era Duță, cel cu fața galbenă ca veninul. El se îndreptă spre casă.

După scurtă vreme, veni iarăși afară, șueră odată, și oamenii lui se adunară din toate părțile, la el sub nuc.

— «Nimic,» zise căpitanul.

— «Nimic,» răspunseră ceilalți. «Nicăiri nu se aude sunând pământul a gol. In tot cuprinsul viei nici o urmă de ascunzătoare pe sub pământ.»

— «Va să zică,» hotărî atunci căpitanul, scuișând cu dispreț, «ne-a mințit Dobre astăzi, ca și acum patru zile Ivancea, care ne-a dus la curtea lui Jianu cel mic de lângă Caracal, spunându-ne, că vulpea este în vizuină, și că n'avem decât să-i punem fum s'o scoatem.»

— «Căpitane, zău!» se apără Dobre, «fratele lui Jianu a fost aici astăzi. Oamenii din Drăgășani l-au văzut, cum urcă călare în sus.»

— «Ține-ți gura!... Acei oameni din Drăgășani au fost tot așa de chiori ca voi!» ocări Duță. «De două săptămâni ne pierdem vremea, și pentru asta nu ne plătește Cărc Sărdarul nimic. Abia dacă plătește pentru isprăvile cele bune, făcute. Dintâiu am trebuit să fur cireșica dulce, pe iubita lui Jianu. Și acumă îmi cere capul cuconașului! Pentru aceasta, firește,» adăose el cu un zâmbet mulțumit, «voi fi răsplătit odată, când stăpânul se va fi săturat de ea, și nu-i va mai trebui, dându-mi mie această drăgălașă pradă.»

Ortacii râdeau cu haz.

Deodată însă tună de deasupra un glas, de sus din copac: «Răsplătit vei fi îndată acumă, dihanie!»

O împușcătură s'auzi, și Duță căzî cu fața la pământ.

Răzbunătorul îl nimerise drept în inimă.

Zăpăciți de spaimă, Arnăuții se retraseră. Această

clipă îi ajunse țintașului de sus, ca să descarce cu amândouă mâinile două pistoale deodată și să mai culce încă doi vrășmași.

Acuma însă trăzniră cinci puști îndreptate spre copacul, care aruncă moartea. Gloanțele șuierau, ferfelitând foile zămoase și loviau cu un sunet surd în partea de jos a cuibului și în crăcile nukului. Printre solzii verzi ai scutului de ramuri se ridicau șerpuint limbile cenușii ale fumului de iarbă, și lupta dură o jumătate de ceas, până ce toți Arnăuții erau culcați la pământ, fiindcă Iancu, trăgaciul iscusit, putea să-și aleagă jertfele sale din apropiere, pe când năvălitorii nu vedeau nimic nici deasupra lor, nici în fața lor, alta decât frunzișul uriaș al nukului, în crângile căruia era ascunsă undevă moartea și ținteă de acolo.

Când amuți pistolul și celui de al optulea Arnăut, atunci cel de al noulea, de afară din vie, se aruncă pe calul său și o rupse la vale, târând după sine toată cireada de cai, și apucând fuga mare spre oraș.

Sprinten, săltând ca o panteră, sări Jianu jos din copac. «Alexe!» strigă el oprindu-se înaintea grămezei de leșuri și ridicând amândouă mâinile în sus, «Alexe, acuma mă simt bine! Insfârșit mă simt bine. Am gustat din răsbunare! Ura mea era groaznic de însetată, cât pe aci era să pier de văpaia ei. Acuma m'am răcorit și m'am ușurat Acuma nu mai voiu să mor de ură, ci vreau să trăiesc din ea!»

El se repezi în casă, strigând: «Haidem, băieți, să mâncăm!»

Alexe și cu vierul, un Țigan bătrân, veniră cu grabă acolo. Iancu porunci: «Pâine și brânză, o bucatică de șușală și o dușcă bună de țuică! Mi-e foame!»

Dar când luă cea dintâiu bucatică în gură, i se

făcû greață, el trebui s'o înghiță în silă. O clipă trebui să-și sprijinească capul de perete. Urechile i se păreau zguduite de treascuri de puști.

— «Stăpâne, nu este niciodată bine, să începi lupta cu inima goală. Robul tău a cutezat să ți-o spună,» îi zise Alexe cu sfială. «Și acuma trebuie să bei mai întâiu ceva.»

Jianu își mușcă buzele.

— «Afurisita aia de boală, ea este de vină,» zise el mârâind, «ei, haide, adu încoace.» El apucă plosca, ce i se întinse, și trase o dușcă bună. Indată începû să-i placă mâncarea.

Ei strânseră apoi rămășițele de merinde, ce mai rămaseră, și le puseră în desagii de lână. Alexe aruncă desagii pe umeri și urmă pe stăpânul său, care trecea rânjind pe lângă mormanul de morți de sub nuc. Țiganiii își făceau mereu la cruci.

Bătrânului vier îi spuse Iancu: «Tu vei rămâne aici. Hrănește-te din rodul viei. Dar să ții casa în bună stare.»

Apoi scoaseră caii din hruba de sub răzor și încălicând porniră încărcați de arme; pe spatele lui Alexe se încrucișau două puști lungi. Apucară spre miazănoapte, în sus la munți.

* * *

Șoimul și cu Surul, neobosiții cai al lui Iancu și al lui Alexe, alergaseră toată ziua, ba de vale, peste pietrișurile fărâmate, ba la deal spre înaltele coaste, cum sunt obișnuți numai caii Rumânești s'alerge.

Acum se făcuse noapte, o noapte mai răcoroasă decât în văile dela Drăgășani, onoapte de munte, venind repede, ca o pasăre uriașă, care bate numai din când în când din aripi.

Fugarii se opriră în mijlocul prundişului, în matca unui râuleţ, ce curgea murmurând uşurel, şi lăsară caili să bea. Apa era lucitoare ca un oţel frecat, pădurile înfrunzite, care îmbrăcau malurile înalte ale văii, păreau mai întâiu fără nici o faţă, apoi se întunecau şi păreau negre.

Deodată ridică Şoimul, şargul lui Iancu, capul în sus şi începù să joace urechile în toate părţile.

Călăreţii începură să fie şi ei băgători de seamă.

— «Poate că a simţit vre-o fiară,» şopti Alexe.

Jianu ascultă.

Ei nu putură însă să înţeleagă nimica altceva decât şoaptele uşoare ale râuleţului trecător prin valea liniştită. Ştiau însă, că un cal însetat nu se întreprinde dela băut degeaba, şi aşteptară prin urmare ascultând.

Dincolo de deal se auzi ca frângerea unor crăci uscate, apoi şi o ţâncăneală uşoară, ca loviturile unui fier de o piatră. Nu mai încăpea îndoială: era un cal, care scoboră pe acolo de vale. Prin întuneric însă nu se putea vedea ce era.

În fundul văii se zărea numai un fel de lumină cenuşie, care părea mai mult a veni dela pietriş, decât de sus din cer; un ochiu dibaciu însă trebuia să vază pe cei doi călăreţi lângă apă.

Ca să le fi dat de urmă cineva aşă de curând, nu puteau să creadă, de oarece ei apucaseră binişor înainte şi aveau şi cai buni. Afară de aceasta ei trecuseră călări prin mijlocul pădurilor pustii, afară de drumuri şi de poteci, trecuseră prin multe ape spre a urmă apoi cărări pe coamele împădurite, ce se despart în multe părţi; şi se scoboriseră în văi, pe care le trecuseră deacurmezişul.

Iarăși se auzi țâncănitul de potcoavă, acum printre pietrele prundului. Trebuiă să fie un călăreț singuratic.

Iancu și Alexe își întoarseră caii în loc și, după ce se apropiă bine călătorul, Iancu îl întrebă cu glas tare: «Incotro îți este drumul?»

— «Jianu!» strigă celălalt.

— «Tudor!»

Și amândoi puseră pistoalele iarăși înapoi în oblânc.

— «Unde te duci tu?» întrebă Iancu.

— «Eu fug.»

— «Și eu.»

— «Vrei să mergi înainte astăseară?»

— «E prea întuneric.»

— «Acolo drept înaintea noastră se închide valea deacurmezișul printr'un colț de munte. Să poposim de noapte dincolo de colț.»

După întrebările și răspunsurile acestea scurte, ei înaintară călări, urmând sfatul lui Tudor, tăcuți pe vale în sus, apoi trecând prin apa gălgâitoare și peste pietrele netezi, care scârțâiau sub potcoavele cailor lor. După ce ocoliră colțul, care strămtorează valea, găsiră în dosul lui o braniște bogată de iarbă. Luară șelele de pe cai, deslegară desăgile și le puseră la un loc apărat în marginea pădurei, rezimându-se de ele, spre a ședeă la masă.

— «Să nu faci foc!» porunci Iancu, când ochiul lui ager văzù, cu toată întunecimea, că Alexe se plecă, spre a adună uscături.

— «Da, e mai bine,» întări Tudor.

Țiganul își luă șeaua și traista cu merinde și se așeză la o depărtare cuviincioasă de cei doi boieri.

Pe fâșia de cer întunecat, deasupra văii, străluceau două stele curate ca roua. Coastele de munți se ridi-

cau jur împrejur ca o boltă neagră. La poalele lor, glasul limpede al pârâiașului făcea să se simtă și mai mult adâncă tăcere dimprejur.

— «Tu ești fugar?» întrebă Tudor cu acea liniște a țăranului Rumân, care de veacuri a trăit în mijlocul atâtor cruzimi, încât nu se mai minunează de nimica.

— «Da și nu. Eu îl caut pe Mereanu,» răspuse Iancu amărit.

— «Pe Mereanu?»

— «Da, voi să mă fac haiduc.»

— «Ce, ai nebunit?»

Iancu rise cu hohot: «Casa mea de lângă Caracal este prefăcută în cenușă,» și după un mic restimp adăogă: «Și Ileana Glofineanu este răpită!»

— «Ileana răpită — când s'a întâmplat asta?»

— «Când?» zise Iancu batjocoritor, «n'ai aflat la Amza?»

— «Des de dimineată, după ce plecaseși tu din curte,» răspuse Tudor, «eu am încalicat, și am plecat spre Cerneți.»

Apoi rămaseră în tăcere. Erau amândoi suflete răs-vrătite, și de aceea nu puteau găsi vorbe de mângâiere unul pentru altul, dar știau bine, că fiecare împărțase simțirile celuilalt.

În sfârșit întrebă Tudor: «Dar de cine fugi tu?»

— «Am ucis nouă Arnăuți,» răspuse Iancu, «pe unul în Caracal și pe ceilalți opt la via mea.»

— «Bine ai făcut,» întări Tudor scurt.

— «Dar tu?» întrebă apoi Jianu.

— «La mine la Cerneți,» începù Tudor să povestească, «veniră, sunt acum trei săptămâni, un Buluc Bașa împreună cu trei Arnăuți, cu o poruncă dela

Vodă, prin care mă chemă la București. M'am îmbrăcat atunci cu uniforma Rusească, am dat cheile dela casele mele părintelui Protopop Ioniță, și am plecat cu o căruță spre oraș. Dar boierul Samurcaș îmi trimise un om înainte, îmbrăcat ca cerșetor, care mă așteptă tocmai la intrarea în oraș, lângă o căruciumă, și care îmi șopti la ureche, să las pe însoțitorii mei să se îmbete bine. Făcui așa. Apoi luaiu hățurile singur în mână, și duseiu căruța încărcată cu flăcăii, cari sforăiau, afară la câmp, unde o lăsaiu și mă duseiu pe jos la boierul Samurcaș. Dela el aflaiu, că ar fi sosit un trimis din partea Sultanului, cu poruncă să mă lege și să mă ducă la Țarigrad.»

— «Să te prinză pe tine? Pentru ce?» zise Iancu tresărind.

— «Nu le-a plăcut, că în războiul din urmă am luptat de partea Rușilor,» răspunse Tudor liniștit.

— «Da Sultanul dăduse amnistie!» zise Iancu.

— «Ei și?» răspunse Tudor, fără să se arate supărat, «acuma fiindcă Rusul are de furcă cu Împăratul Franțujilor, Padișahul nu trebuie să se mai gândească la amnistie.»

— «Trăsni-l'ar Dumnezeu!» blestemă Iancu. «Atâta preț are așa dară vorba zălogită?»

— «Prietene,» răspunse Tudor, «de când ești tu pe lume? De o vorbă dată în politică, omul se ține numai atâta vreme, cât nu poate s'o calce fără primejdie.»

— «Ce spui?» zise Iancu batjocoritor, «și tu ai vrea să mă îndupleci și pe mine, să mă amestec în trebile obștești? Pune-ți pofta 'n cuiu, frate!»

Vladimirescu nu răspunse nimic, și amândouă tăcură mai multă vreme, fiindcă știau, că vorbele arzătoare ale politicei aprindeau totdeauna între ei cer-

turi inflăcărate. Aveau și de altmintrelea destule su-părări și destul venin în sufletele lor.

Ședeau prin urmare în întunericul pădurii și, sgribu-rind binișor de friguleț, se înveliră în ghebele lor.

Intr'un târziu, întrebă Iancu iarăși, de astă dată mai liniștit: «Ei, și?»

Tudor reîncepù povestirea de unde o lăsase: «Se știe, că din Țarigrad nu ușor se întoarce cineva cu vieață. De aceea mă povățui boierul Samurcaș, să-mi schimb portul, — acuma sunt îmbrăcat oltenește, cum ai să vezi când se va face ziuă, — și să pornesc îndată spre granița Austriei. El îmi dădu un pașaport și câteva scrisori către niște boieri mari din Viena. Am de gând să rămân acolo deocamdată.»

— «Până când?»

— «Până când mă voi putea întoarce fără pri-mejdie.»

— «Și ești acum pe drum spre graniță, spre tre-cătoarea Vâlcanului?»

— «Da, așa.»

— «Apuci de aci spre miazănoapte?»

— «Încă nu, mai întâiu trebuie să mă duc la Târgu Jiului, la prietenul nostru cel vechiu Vasile Moangă. Prin mijlocirea lui voiu primi în străinătate știri din Țară, și lui îi voiu trimite veștile din lăuntru.»

— «Atunci drumurile noastre se despart dimineața.»

— «De ce?»

— «Eu mă duc spre miază noapte. Voiu se gă-sesc pe Mereanu sus în munte.»

Iarăși se făcù tăcere.

Incetase chiar și caii să smulgă iarba și s'o me-stece ușor în fâlcile lor; osteniții de ei voiau să doarmă.

Deodată zise Tudor : «Iancule.»

Jianu, care ațipise, lăsând bărbia în jos pe piept, ridică repede capul : «Ce este?»

Dar Vladimirescu răspunse liniștit : «Voiam numai să te rog, să vii cu mine până la Târgu Jiului, Vasile Moangă a fost prietenul tatălui tău. Un sfat părintesc este totdeauna prin sine însuși chiar o binecuvântare.»

Iancu eră gata să se burzuluiască și să respingă propunerea, dar Tudor îi mai zise odată : «Te rog Jianule!»

Și se întâmplă așa de rar acest lucru, ca Tudor să roage pe cineva, încât Iancu nu putu să se împotrivească înrâuririi ce aveau vorbele lui.

— «Am să vin,» răspunse el.

* * *

Seara târziu, Iancu și cu Tudor descălicară la casa lui Vasile Moangă. Când intrară la el, bătrânul boer, cu barba ca argintul, deschise largi amândouă brațele și îi strânse pe amândoi tinerii la piept. Apoi îi mângâie cu ambele mâini, netezindu-le părul și zicând iară și iară : «Iancule! Tudore! Bucuria ochilor mei! Luceferii mei! Orce împrejurare v'ar aduce aici, Dumnezeu să binecuvinteze intrarea voastră în casa mea și să vă dea spor la orce v'ați propus.»

— «Dumnezeu să te auză,» zise Tudor cu evlavie.

— «Dar acum mai întâiu de toate desbrăcați-vă!» zise Moangă, a căruia față bătrânească, rumenă și sănătoasă, strălucea de mulțumirea ce o simțea.

El bătù de trei sau patru ori din palme, și o slugă se arătă în ușă.

— «Ilie, pantofi pentru boieri, ciubucuri și vutcă.

Să se facă cina degrabă și să fie bună, și paturile să fie gata!» Apoi se întoarse zorit iarăși la prieteni: «De ce nu puneți jos armele voastre și ghebele? Ei, Tudore, astăzi ai și tu portul lui Iancu!» și apoi devenind mai serios: «Nu cumva ești fugar?»

— «Sunt fugar,» răspunse Vladimirescu. «Un Capugi-Bașa a venit la București, cerând să fiu trimis la Țarigrad.»

— «Aha! Viteazul meu! De aceasta nu mă mir de loc!» zise bătrânul Moangă, cu ochii scânteietori, «Și încotro ai plecat? Spre Ardeal?»

Tudor îi povesti toate pe scurt.

— «Dumnezeu cu tine,» zise bătrânul. «Pe mine poți să te bizuești, câtă vreme va voi Cel de sus să-mi dăruiască zile. Eu îți voiu trimete prin oamenii mei, cari trec dincolo cu turmele de vite, scrisori, ca să știi ce se petrece în Țară și ce am putut face noi, prietenii tăi. Numai de vre-o săptămână a fost Urdăreanu, Miu și Columbeanu pe la mine. Urdăreanu are un băiat, îți spun, picat din soare! Frumos ca un înger și gata la luptă ca un tăurel! Este de vre-o șaptesprezece ani. Tudore, Țara nu poate să piară, dacă vă veți adună voi, tinerii, cu toții într'un mănunchiu.»

— «Dumnezeu să te auză, tată.»

— «Amin. Și Iancu? el unde merge?» Și se întoarse spre Jianu, care până atunci avusese treabă cu descinsul brăului său, încărcat de arme.

Cu mirare îl văzû bătrânul, cum ședeă pe jumătate rezemat pe divan și adormise. Nările nasului lui subțire se scufundaseră, și împrejurul ochilor aveă un cearcăn adânc de oboseală.

— «Lasă-l, tată,» șopti Tudor, «mai bine îți povestesc eu, cum a fost întâmplarea. Pe el îl bolnăvește istorisirea.»

Moangă deschise binișor o ușe și trecu împreună cu Vladimirescu în odaia de alături, unde o slugă și puse masa. Se așezară pe câte un scaun, și Tudor povesti tot ce știa despre Iancu și ce-i mai spusese și el singur astăzi, în timpul scurt, cât făcură popasul dela amiazi.

Moangă ascultă cu capul plecat adânc spre piept. Apoi ridică ochii săi albaștri și împreunând mâinile, zise rugător și cu stăruință: «Tudore! Tudore! Să vii curând înapoi! Noi nu mai trăim aici ca oamenii, nici măcar ca dăbitoacele! Noi trăim în această Țară de D-zeu binecuvântată, și plină de bogăție, trăim ca în Iad!»

— «Să nu mă părăsiți, și în curând mă întorc,» zise Tudor. «Și, boierule Vasile, pe cât timp voi lipsi eu din Țară, căutând să ne câștigăm înlăuntru simpatii, — căci am de gând să fac să pătrundă jeliurile noastre, dacă-mi va ajuta D-zeu, până la treptele tronului Austriacesc, ca să auză suferințele, ce le îndurăm sub jugul Grecilor, — pe cât timp, zic, voi lipsi din Țară, te rog să-mi ții prietenii mei laolaltă. Pe Iancu ți l-am adus aci, boierule, ca să nu meargă să se amestece cu haiducii și să ajungă, mai curând sau mai târziu, spânzurat de niscaiva furci ale stăpânirii, ci puterea lui s'o pună în slujba cauzei celei bune, slobozirea poporului nostru.»

Moangă clătină din cap îngrijorat și zise după câțeva vreme, cu socoteală, umplând paharul lui Tudor: «Și haiducii sunt iubitori de Țară. Să nu-mi disprețuești pe voinicii, cari din desnădăjduire se în-

frățesc cu codrul, acest străvechiu prieten al Rumânului. Nici un țăran nu este dușman al haiducului, și aceasta este un semn bun, poți să fii încredințat. Haiducul nu este un tâlhar, el este un răsbunător. Firește că nu este un om de Stat, sau un stratig. Pentru aceasta el n'are răbdare destulă. Dar trăiește în el sufletul cel vechiu răsboinic, și mai întâiu de toate, să nu uiți, fiul meu, că în el flăcărează iubirea de dreptate, această scânteie tainică, așezată de D-zeu în sufletul omului! Haiducul nu vrea dreptate numai pentru sine, el o vrea și pentru ceilalți frați ai lui în suferință. El ia dela cel bogat, ca să dea la cel sărac. El ia însă numai dela acela bogat, care este și un dușman al Țărei. Tudore, cei mai buni ostași ai tăi, îi vei găsi odată printre haiduci!»

— «Tată,» stăruia Vladimirescu aspru și încăpățânat, «Iancu este prea bun pentru.....»

Un sgomot de alături îi curmă vorba. Podelele scârțâiau. Se auzi un fel de oftat profund ca acel al unui om, care se deșteaptă dintr'un somn adânc la trista realitate. Puțin în urmă se și arată figura mlădioasă a lui Iancu în mijlocul ușei înguste. Galbin și cu ochii oboșiți priviă el la cei dela masă.

— «N'am voit să te deșteptăm, fiule!» zise Moangă, «Dar acuma vino să mănânci cu noi.»

Iancu se așeză la masă, însă farfuria, pe care i-o puse bătrânul înainte, o dădù într'o parte, clătînând din cap.

— «De ieri n'a mâncat nimic ca lumea,» mârâi Tudor.

— «Toate-mi par că au gust de cenușe,» zise Jianu, frecându-și ochii cu amândoi pumnii, și înneccând un căscat. «Ieri la vie, da, atunci am avut foame, după

ce ucisesem pe Arnăuți.» Se uită la Moangă. «Tudor îți va fi spus fără îndoială, boierule Vasile?» Moangă dădù din cap. «Firește» urmă Iancu, «acuma a trecut beția isbândeii. Ura mea iarăși e flămândă, dar n'am poftă de mâncare.»

— «Un pahar de vin roșu tot ai să beai, în sănătatea lui Tudor, de rămas bun, căci până-n ziuă el va trece granița, schimbat ca cioban, printre ciobanii mei, și apoi poți să te duci să te culci,» stărui Moangă cu hotărîrea părintească.

* * *

Deasupra Târgu-Jiului se vărsă sgomotos o ploaie rece de toamnă, și crăcile încărcate de apă se loviau de ferestre.

Jianu se deșteptă, abia în ziua următoare la amiazi.

El bătù în palme, și îndată se înfățișă Alexe, carele de mult așteptă stârcit înaintea ușei stăpânului său. Întrebat fiind, el povesti, cum boierul Tudor plecase, când se crăpă de ziuă, îmbrăcat cu un cojoc lățos și cu o căciulă albă de oaie, înaltă și mare ca toate zilele.

Se auzi o bătaie în ușă, și Moangă intră în odaie.

— «Ai odihnit bine?» întrebă el vesel.

— «Mulțumesc, da, boierule Vasile.»

— «Laudă și har Domnului! Alexe, dă fuga la bucătărie și spune să grăbească cu mâncarea. Dar să nu vii înapoi în odaie, boierii au ceva să vorbească Grecește.»

Aceasta însemnă: că au să vorbească ceva, ce nu trebuiau să auză slugile. La masă se vorbea adesea Grecește, ca să nu poată slugile să înțeleagă.

Țiganul ieși afară. Boierul Vasile se așeză pe mar-

ginea divanului, unde dormise Iancu, și îndreptând focul blând al ochilor săi în spre ochii lui Iancu : «Așa» zise el, «acuma să vorbim».

Iancu tăcù.

— «Tu știi, din pățania ta, fiule,» începù bătrânul, «ce munte de rușine și de nedreptăți s'a grămădit, și cum el apasă pe Țara ta, de aceea vei avea milă și vei dà ascultare la glasul ei.»

— «Boierule Vasile,» îl întrerupse Iancu hartăgos, sprijinindu-se în palma dreaptă, și ridicându-și cu stânga părul de pe frunte, «tocmai fiindcă îl înțeleg acel glas, de aceea îmi vine să 'nebunesc! Eu nu-l aud ca... ca tine... și ca Tudor și ca ceilalți, cu răbdare și cu nădejde, că are să fie mai bine odată în viitor, când vre-o minune mare ne va trimete oștiri nenumărate! Eu nu pot să-mi stăpânesc mânia mea într'atâta, în cât să mă duc ba la Ruși, ba la Austriaci să mă învețe cum să lupt, cum să duc pe alții, cum să ocârmuiesc, și ce mai știu eu încă ce să învăț dela ei. S'a săvârșit o nedreptate strigătoare le cer, și eu doresc să văd sânge!» sbieră el, «Sânge! înțelegi tu! sânge! Numai el spală acele vedenii îngrozitoare, care mă chinuesc mereu zi și noapte! Tată, încă n'am spus-o la nimeni, n'am putut să deschid gura, însă...» el sbuciumă mâinile așa de tare, încât se vedeau oasele gălburii prin pielea lui arsă de soare, «eu văd neconținut trupul ei alb, care a rămas pentru mine o taină sfântă, și pe care acea dihanie, acel puiu de năpârcă... Ah!» Un oftat groaznic îi înneacă vorba. El întinse brațele împrejurul gâtului lui boier Vasile, și și ascunse fața în umerii lui.

Fiorii aceia, cari treceau prin trupul tânărului, sgu-duiau și pe bătrânul.

— «Fiule...» începù Moangă.

Iancu se ridică repede și și înfipse pumnii în tâmplele clocotitoare: «Eu nu înțeleg, cum ar putea fi cineva un bărbat, și să nu înnebunească de un asemenea lucru! De-ar fi măcar moartă! ca mamă-sa. Dar ascultă, auzi, ea slujește ba unuia, ba altuia, spre a mulțumi poftele lor! Eu n'am pe nimeni altul decât pe mine singur, ca să o caut! Ar trebui să pot să pornesc o sută de oameni în căutarea ei. Frații mei nu vor, Doamne! Doamne!» El încrucișă mâinile pe deasupra capului și se tăvăliă între perini încolo și încoace.

Bătrânul Moangă privea mișcat la această furtună sufletească.

Apoi deodată zise cu glas tare: «Tu ești bărbatul, care va da Țării slobozenia!»

Iancu se ridică în sus și răspunse batjocoritor: «Nu, nu, nu cum credeți voi, și cum mi s'a propus de atâtea ori! cu sfătuiri tainice, și iar sfătuiri, și nimica alta decât sfătuiri! Cum ați învățat voi dela Greci! Vorbe, vorbe, vorbe! Numai minciuni goale! Tot așteptând ceasul cel bun! Orcare ceas e bun, când pot să străbat cu o mână de haiduci ca un fulger în casele ticăloșilor acelor de asupritori! Răsbunare! Răsplată! — și fapte — nu politică! Ii voiu face să tremure, eu singur, eu, Iancu Jianu! Dacă este un Dumnezeu în ceruri!»

— «Și dacă vor trimite puteri covârșitoare împotriva ta? Și dacă te vor prinde și te vor spânzura?» întrebă Moangă.

— «Pe mine?» zise Iancu râzând, «pe mine? în codru? cu Șoimul meu? Tată, pe mine mă cunoaște cerul și văzduhul Olteniei, mă cunosc copacii, râu-

rile și toate dealurile. Nici unul nu m'a vândut vreodată! Eu am crescut împreună cu vulturii! Ca și ei, știu să mă răped la pradă, și dacă sunt urmărit, știu să mă ridic în sus, la munte! Haha! așa are să fie felul meu de luptă!».

Un hohot de râs ușurător izbucni din pieptul lui cel lat.

Ochii albaștri ai bătrânului Vasile Moangă scân-teiau, când spuse vorbele: «Zău, dacă n'ași fi de șaptezeci de ani, aș plecă și eu cu tine, Căpitane!»

Vorba asta îi plăcù lui Iancu. El se mai liniști.

După vre-un ceas, ei ședeau împreună la masă, față 'n față și mâncau.

Alexe bărbierise cu multă băgare de seamă pe stăpânul său și-l îmbrăcase. De oarece hainele lui Iancu aveau trebuință de o zdravănă curățire, Moangă imprumutase tânărului haine din ale sale. Pădurețul găseă, că-i șade ciudat cu anteriorul de mătase, încins peste mijloc cu un șal, și cu fermeneaua îmblănită. Moangă însă se uită la el cu mulțumire. Tot atât de minunat, cum îl prindea portul țărănesc de munte, tot atât de falnic arătă în hainele boierești.

— «Mă mir, cum puteți purtă aceste poale floșcăitoare împrejurul genunchilor!» zise Iancu.

— «Ei! la călărit punem fuste mai scurte!» răspunse Moangă rîzând, «ca să nu pățim ca Turcii, cari câte odată în mijlocul luptei își spintecau hainele de pe trup, fiindcă vântul le umflă ca pânzele dela corăbii.»

— «Ai văzut vreodată?»

— «Da, am văzut, sunt acum câțiva ani, când Pasvantoglu, Pașa cel răsvrătit dela Vidin, își trimisese cetele lui sălbătice asupra Târgu-Jiului.» Ochii bă-

trânului se făcură serioși. «Atunci toată Oltenia se prefăcuse într'o pustie. Craiovei noastre îi dădură foc din patru părți, așa în cât fumul întunecă soarele. Și celor cari scăpau din flăcări, Turcii le tăiau nasul și urechile. Sultanul nu putea să facă altceva, decât să amenințe, iar îndată pe urmă să ierte iarăși, fiindcă Pasvantoglu eră foarte tare. Ei, Pașii din cetățile de pe Dunăre, acei cari ar trebui să apere împărăția, șed ca niște spini otrăvitori, înfiți în carnea împărăției și intră de asemenea într'a noastră.»

— «Dar spinii, ce stau înfiți în carnea noastră, sunt așa de mulți, de nici nu se pot numără!» zise Iancu întunecându-se la față.

— «De aceea avem clești ca să-i scoatem!» răspunse Moagă. «Da, uită-te numai la mine, fiul meu! Și tu ești un clește! Eu am credință în tine, eu, moșneagul de șaptezeci de ani, care am văzut în vieța mea nespuse de multă jale, eu am încă credință în viitorul Țării mele! Fiindcă o iubesc, de aceea am credință, și fiindcă cunosc oameni ca tine și ca Tudor! Ciocnește paharul cu mine, Jiene, și golește-l întru îndeplinirea visurilor bătrânului Moangă!»

Ei ciocniră paharele.

— «Ascultă, Iancule,» zise apoi boierul, și punând mâinile pe masă, se aplecă spre musafirul său, uitându-se cu ochii lui senini, drept în fața lui îndrăzneată, «tu ai de gând să cureți mulți, foarte mulți din dușmanii Țării noastre. Orcât de mulți va putea un voinic singur, și cu o mână de haiduci?»

Iancu dădù din cap. «Eu însă voi să găsesc fata!» zise el printre dinți.

— «Cine n'are puterea de partea lui, acela trebuie să lucreze cu șiretenie.»

Sprâncenele lui Iancu tresăriră cu supărare.

Boierul bătrân își ridică capul argintiu cu mândrie și zise: «Indrăsneala oarbă nu este vitejie, ci un fel de joc de copilandru, nu faptă săbuită de bărbat. Tu ai ucis pe cei nouă Arnăuți. Acum când pleci în cordii, va trebui să-ți pierzi vremea mai ales, ca să te aperi împotriva puterii. Vine apoi și iarna. Atunci haiducul nici nu poate să iasă din bârlogul lui înzăpădit.»

— «N'am vreme să aștept!» îl întrerupse Iancu, care-și mușcă buzele și fără astâmpăr își mișcă picioarele sub masă în dreapta și'n stânga.

— «Nici nu trebuie să aibi,» zise Moangă. «Poți să-ți alegi jertfele tale chiar peste câteva săptămâni și încă să fii liniștit și fără nici o teamă de oamenii stăpânirii! Binevoește să mă ascuți. Ca haiduc nu vei putea acuma, în curs de câteva luni, să faci nimic de ispravă, și nu cred nici că vei putea îndupleca pe Mereanu, sau pe vre-un alt vâtaf de ceată, ca să umble în vreme de iarnă, adulmecând după Cărc Sărdarul. Așa de fără minte nu sunt oamenii aceștia. Când își pun vieța lor în joc, vor să aibă cel puțin nădejdea că vor isbuti. Trebuie să aibă puțința de a se ascunde în grabă la primejdie și să se facă nevăzuți. Iarna nu poate omul trăi în pădure, iar zăpada este o vânzătoare blestemată. Ea păstrează urmele. Ca boierul Iancu Jianu, mai ales, nu te vei putea apropia de Pervanoglu și de prada lui nefericită, și nici nu găsești, precum singur mi-ai spus, oameni în deajuns, cari să fie în stare să te ajute cu istețime și cu credință. Ia stai locului!» se opri Moangă din povețele sale stăruitoare, și apucând pe Iancu de brațul drept, adăogă cu blândețe: «Eu nu vorbesc

astfel, ca să te chinuesc, fiul meu. Voiu să trag urmarea din toate acele ce ți-am spus. Poți să ajungi însă mai curând aceea ce dorești pe altă cale, ce nu poți nici ca haiduc, nici ca frate al Jienilor. Vei putea să începi îndată cercetările tale!»

— «Adică cum?» întrebă Iancu.

— «Făcându-te însu-ți slujbaş al stăpânirei,» zise Moangă.

— «Ai poftă să faci glume,» răspunse Iancu supărat.

— «Nu, omule,» urmă Vasile, «D-zeu 'mi este martor că nu! Nu cunoști vorba aceea: «Fă-te frate cu dracu, până ai trecut puntea?» Eu te sfătuesc, să te faci zapciu, până va trece iarna. Ispravnicii, zapcii și Cârc Sărdarul sunt dușmanii cei mai mari ai haiducilor. Să-i cunoști și să cunoști toate tertipurile lor. Urlă și tu câtva timp cu lupii, ca să poți să-i urmărești pe urmă cu atât mai aprig. Să înveți, să-i urăști pe aceștia nu numai ca pe dușmanii tăi, ci ca pe dușmanii Țării tale! Omul a cărui ură este vie, nu-și pierde nădejdea! Vezi băiete, eu sunt Sameș în județul Gorj, și de aceea nu-mi scade sfânta mea ură, care face din mine un patriot iubitor de Țară!»

Pe fața lui Jianu începură să joace un fel de fulgerări, până când la propunerea înfocatului bătrân și a mijlocului ce-i arătă, cum să rămâie bun patriot, el isbucni într'un râs: «Așa dară, bun și frumos! Am să mă fac frate cu dracu! Eu, care am ucis nouă Arnăuți, am să mă fac slujbaş prea cinstit al stăpânirei. Ei, ce ochi mari au să facă frații mei! Ha, ha! Da, însă cine are să mă numească, boierule Vasile?»

— «Aceasta o va face prietenul meu și vechiul tău protiguitor, în casa căruia ai petrecut trei ani

din copilăria ta, adică Dumitrache Bibescu, Banul Oltenei.»

— «Ești sigur?»

— «Sunt de tot sigur. Banul Dumitrache este de ai noștri. Un om în toată puterea cuvântului. Tudor poate să ți-o spună! Când Banul a fost pus la prisoare de către Turci, înainte de războiu, fiindcă îl pîrăseră dușmanii lui la Țarigrad, că ar fi unealta Rușilor, și când Vladimirescu i-a propus să fugă, Dumitrache a răspuns: «Mai bine să piară un om, decât Craiova să fie arsă și robită de Turci.» Da, fiule, poți să aibi încredere în Banul Bibescu. Și el vrea învierea Țărei. Dar el este bătrân, și de aceea nu poate, cum nu pot nici eu, să facă alta, decât să aștepte și să aibă nădejde.»

— «Să aibă nădejde în cine?» oftă Iancu adunându-și sprâncețele posomorât.

— «Nădejde în voi!» strigă Moangă cu putere.

Ei se sculară dela masă și trecură în odaia de alături, unde boierul cel bătrân se așeză îndată pe un scaun, spre a scrie Banului. În aceeași vreme Iancu fumă și se uită afară pe fereastră la ploaia cenușie, ce curgea în șiroaie.

Boierul Vasile ținea ciubucul în mâna stângă, punându-l jos din când în când, spre a sorbi din ceașca cu cafea, iar cu mâna dreaptă purtă zorit pana de găscă scârțâitoare ușor peste o mare foaie de hârtie gălbuie. Cu iuțea se'nșirau frumușelele slove pe hârtie. Din când în când scriitorul arunca câte o sprânceană pe deasupra, sau câte o codiță pe dedesubtul rândului. El era meșter în scrierea numită cio:coiască.

Odată ridică capul în sus și zise: «Scriu și despre

Tudor, și că orice ar voi să-i aducă la cunoștință, să trimită la mine.»

* * *

Câteva săptămâni mai în urmă, Iancu Jianu, călare, înaintă spre Craiova, ca zapciu al plășei Balta din județul Romanați, având pitacul de numire în buzunar.

După cele câteva zile de ploaie rece, ce se lăsa-seră în jos dela munte, acuma strălucia iarăși soarele, dar verdele de vară al pădurilor se schimbase iute în bogatul joc de fețe al toamnei. Toți copacii păreau îmbrăcați în flăcări. Stejarii alcătuiau o catapeteazmă aurită. Roșu închis strălucea fagul, roșu trandafiriu se arată cornul. Unele dintre tufe păreau presărate cu flori stacojii. De pe ramurile săltărețe ale mesteacănilor atârnavă frunzulițele gălbuie închise, ca niște gălbinași ținuți în toartă. Chiar prin amurgul serei străbătea lucind lumina fețelor, căci de jos se ridică o lumină de jeric de la frunzele aurii, care se scuturaseră încet, clătinându-se, în cursul zilei.

Iancu înaintă mereu. Printre vârfurile înflăcărâte ale copacilor, printre crăcile lor, se străvedea cerul de toamnă al Rumâniei, vânăt întunecat. Lumină puternică îi încălzia sufletul; căci timpul, pe care-l petrecuse la Vasile Moangă, la bătrânul cu inimă tânără, îi fusese priincios, așa încât acuma era iarăși primitor de frumusețile naturei. După suferințele sufletești și trupești, prin care trecuse, după setea învăpăiată de răsbunare, a căreia jertfă căzuseră cei nouă Arnăuți, după singurătatea cea groaznică, în care nu găsisese nici un sprijin și nici o stea, care să-l călăuzească, alta decât ura, ce-i rodea sufletul, venea

acum reacțiunea; această reacțiune o datoră el prietenului din Târgu-Jiului al tatălui său.

Ii revenise iarăși puterea de a face încordări. Se simțea iarăși stăpân pe ura sa, și acum își propuse să o mânuiască cum se mănuește o sabie ascuțită, Măhnirea și amărăciunea le așază ascunse în fundul inimei sale, ca pe niște fiare sălbatice într'un beciu adânc sub pământ. La vremea potrivită putea apoi să le asmuțe, ca să pustiască. Această conștiință îi dădea liniștire, făcea chiar firea lui puternică să sburde. Numai trebuia să-și arate colții ca un lup prigonit și să muște chioarește și fără scop jur împrejurul său, ci avea de gând să porceadă, după un plan anumit, și să ducă în luptă ura sa, întocmai ca un strateg cuminte. Ochii de vultur ai lui Jianu rîdeau în toamna arzătoare.

Pe la toacă, în ziua a treia, el ajunsese în Craiova. Inconjurată de bălți cu stufiguri șoptitoare, dintre care într'una se zice că ar fi cufundată o întreagă mahala, Capitala Olteniei se întindea îmbrăcată în jeraticul de asfințit, și se părea că este așezată într'un așternut de frunziș profiriu de toamnă.

Jianu cunoștea încă din copilărie ulițele încălcite ale Craiovei. Sigur unde vroia să ajungă, el trecu prin ulicioarele sucite și strâmbe ale orașului bogat de grădini și peste maidanurile, pe cari creșteau bălării înalte de un stat de om, trecu pe lângă bisericile înconjurate de mici cimitire și dela care se auzea la acest ceas, din clopotnițe, toacă de vecernie, bătută de paraclisieri cu mare dibăcie. După toacă apoi urmă sunetul clopotelor.

Fără nici o greutate, Jianu găsi drumul la Curtea Banului Dumitrăche. Se vedea un foișor deasupra

porții boltite, deschisă în zidul alb, ce împrejmuiă curtea. Câțiva Arnăuți de casă se leneveau la intrare, îmbrăcați cu fustanele albe ca zăpada, ale căror cute mărunte se răsfireau ca o roată împrejurul lor, când ședeau. Aveau fesuri roșii în cap, și purtau iacale cusute cu fir, cu mânecile deschise până sus. Înăuntru în curte eră casa spoită cu var alb, cu ziduri groase de șeșe cărămizi și cu învelitoarea neagră de șindrilă, care eșeă jur împrejurul zidurilor cu mai mult de un metru în afară, ca să apere ferestrele de viscolul zăpezilor, de ploaie și de arșița soarelui. Curtea cea largă eră ocolită de alte clădiri, în care locuiau vre-o optzeci până la o sută de oameni de ranguri deosebite, cari țineau cu toții «de Curtea» Banului Dumitrache. Una dintre case eră însă goală, fiindcă boierul Dumitrache eră acum în slujba Țării ca Ban al Olteniei, și prin urmare cel dintâiu dregător din Țară după Vodă. De aceea toți partizanii lui politici se împrăstiaseră prin județe ca ispravnici și ca zapcii, ca polcovnici și ca sameși. Ei se întorceau numai după căderea protegitorului lor, și se puneau iarăși sub scutul și în leafa curții boierului.

Dacă rămăseseră însă închise ușile și ferestrele locuinții pentru «Ciocoi» Banului Dumitrache, de cealaltă parte însă a curții mișunau vizitii, rânđașii, Țigani de casă, precum și copiii și câinii tuturor acestor slujitori. Pe deasupra sburau cete de porumbei din spre curtea gospodăriei, din dosul bucătăriei se auzeă cântatul cocoșilor, lăbăiala găștelor, croncăneala curcanilor, și din când în când ciocănitul unui meșter faur. O curte mare boierească eră o mică domnie pentru sine însăși, unde trăiau deosebiți meșteșugari, și

erau atâtea zaharele, încât toți locuitorii puteau să trăiască din ele cu săptămânile, fără să trebuiască să cumpere ceva de afară.

Dar nu era numai îngrijire pentru cele trupești, ci era și pentru cele sufletești. În fund, lipit de casă, în spre grădină în umbra nucilor, era biserica. Preotul ei și cu doi dascăli locuiau în partea de mijloc a casei celei mari, lângă odăile pedagogului și ale conașilor celor tineri.

Iar temelia acestei nemărginite bogății a boierilor celor mari, era scutirea lor de orice biruri. Toate dările se plăteau numai de către poporul de rând.

Când intră Jianu călare în curte, îndată săriră mai mulți slujitori, luară calul în primire, și vestiră pe Măria Sa Banul Dumitrache, că a sosit boierul zapciu al plășii Balta din județul Romanați.

Banul era culcat dimpreună cu doi prieteni ai săi în odaia de fumat, pe un divan, între perinile de atlas roșu, cusute cu fireturi. Când intră Iancu, Banul se ridică puțin, întinzându-i mâna. Aceasta era o deosebită cinste din partea unui boier așa de mare față cu un slujbaș mai mic al său și atât de tânăr.

Iancu însă nu se ameți de această primire prietenească. Se înțelege că fiind mai tânăr, sărută mâna boierului celui bătrân, dar se așează apoi într'un jeli de-a binelea, până în fundul lui, deși țirimonია cerea, ca un boier de mâna a treia, în fața unui boier de mâna întâia, să se mulțumească numai de a se sprijini pe marginea scaunului.

Prietenii Banului încruntară frunțile și-și netezeau bărbile mătășii, pe care aveau iarăși drept să le poarte numai boierii cei mari.

Dar Banul Dumitrache zise vesel: «Faptul că te

mai văz, fiul meu, mă întinerește cu câțiva ani! Acuma, fiindcă ai ajuns să fii zapciu, pot să-ți spun, că ștregăriile tale, când te trimisese fratele tău Amza la curtea mea, și când chir Evloghie, dascălul din casă, erau aproape să plesnească de necaz, mie dimpotrivă, îmi făceau uneori mare plăcere! La învățatură nu eră chip să te înduplece:

«Aritmetiki

«Ke gramatiki

«Ke istoriki

«Ap'edo 'peki?»

— «Nici n'am avut vreodată trebuință de ea, Măria Ta, ce eram să fac eu cu învățătura?» răspunse Iancu zâmbind.

Banul se lovî cu palma pe genunchi: «Da, da, așa este el! N'a avut niciodată trebuință de nimic și de nimenea! El aveă codrul de prieten, și aceasta îi ajunge voinicului! Și când mi se făcû odată dor de el, sunt acum câțiva ani, și am voit să-l văd, am trebuit să trimet o mare putere după el! Haha! Prietenii te-au adus atunci pe sus dela via ta din Drăgășani. Îți aduci aminte, zurbagiule?»

Iancu zâmbi, și boierii încă zâmbiră cu toții. Acum înțeleseră pe Banul Dumitrache. Erau patrioți și ei, adică dușmani ai Grecilor, firește de acel fel de răsvrățiți cu răbdare, cari făceau pe Iancu să înnebunească. Ei mai știau, că mari stăruințe se puseră pe lângă răslețul sălbătăcit, că atuncea fusese adus cu sila din codru la o sfătuire patriotică cu Dumitru Bibescu, și că el se întorsese iarăși înapoi, după ce dăduse scurtul său răspuns: «Indată ce veți fi în stare să alcătuiți o oștire, am să vin și eu, darul vorbirei eu nu-l am.»

Acum însă năzdrăvăniile sale din urmă cu potera îl făcuseră să vină — ca zapciu.

Acesta o potrivise bine Banul, și încă și mai bine îi dăduse să înțeleagă tânărului cu capul înflăcărat, cum stau lucrurile. Căci nici chiar ziua mare, în odaia de fumat, când credeă omul, că este numai cu ai săi, nu se putea vorbi altfel decât în pilde, prefăcut, și cu diplomație; fiindcă nu se știa, dacă pe-reții n'aveau urechi!

Iancu Jianu înțelese pe deplin, și fiindcă eră în bune toane și găsiă comedia hazlie, se hotărî s'o joace și el.

— «Așa dară, Arhonda...» urmă Bibescu, dar de odată se oprî și se lovi cu palma în frunte. «Da, zău, înainte de toate însă trebuie să-ți împărtășesc ceva foarte mâhnicios,» și începû să-și netezească barba, puse ochii în pământ și plecă puternicul său nas coroiat spre piept. «Tu știi, iubite Iancule, că Luminatul Pa-dișah dăduse poruncă să i se aducă Slugerul Tudor Vladimirescu legat în lanțuri la Țarigrad.»

— «Vasile Moangă nu ți-a...» începû Iancu.

Dar Banul ridică pleoapele sale grele printr'o clipă și apoi urmă, fără să dea băgare de seamă la întâmpinarea lui Iancu: «Vladimirescu eră la Cerneți și a fugit înainte de sosirea lui Kapugi Bașa și a Arnău-ților săi înspre Dunăre, unde-l ajunseră însă, îl uci-seră și-i duseră capul la Pașa din Vidin. Pașa poate acum să arate Sultanului, că voința Inaltei Porți a fost adusă la îndeplinire, pedepsindu-se acel om su-părător.»

Câtăva vreme tăcură cu toții, plecând ochii în jos, căci știau, că istoria nu trebuia să fie crezută așa cum se spuneă. Scrisoarea lui Vasile Moangă le adusese vestea despre fuga lui Tudor în Austria.

Capugi Başa, pe care-l lăsase Vladimirescu beat în căruţă pe câmp la Bucureşti, se întorsese repede la Cerneţi, dăduse foc la casa lui Tudor şi apoi tăia capul la un ăran, pe care-l întâlni pe malul Dunării, şi-l duse Paşei drept capul lui Tudor, spre a-şi scăpa a să căpăţână, care ar fi sburat, fireşte, dacă ar fi îndrăsnit trimisul să se întoarcă fără ispravă la Constantinopol.

Patrioţii cunoşteau ţesătura, şi Jianu încă o cam gâci. Patrioţii tăcură din prevedere, iar Jianu, deodată sorbi adânc aer în piept, sforăind aruncă capul pe spate şi zise: «Aşa dară astfel află cei mari din lumea asta adevărul! Mulţumesc lui D-zeu, că m'am născut foarte mic!»

Banul se uită iarăşi la el cu o privire ciudată şi jumătate zâmbind, ridică degetul arătător în sus şi zise: «Iancule, Iancule, vezi asta este cusurul tău, că te crezi totdeauna şi mai mare decât cei mari.»

Un fulger porni din ochii lui Jianu, şi o rumeneală uşoară se ivi pe obrajii lui.

— «Ce vrei să zici, Măria Ta?» întrebă el mândru.

— «Vreau să zic, că tu eşti gata să osândeşti împrejurări ale vieţii, prin care trebuie să fi trecut cineva, ca să fie în stare să judece despre ele. Fără îndoială se spun minciuni Sultanului. Dar oare ar putea să aibă fiinţă o împărăţie fără acest minţit?»

— «De,» aruncă un boier o vorbă la mijloc, «în Franţa s'a făcut o încercare cu câţi-va ani în urmă.»

— «Şi apoi iute s'au închinat la omul cel mare, care s'a făcut Impăratul lor,» zise Bibescu zâmbind.

— «Ce împărat?» zise mormăind alt boier cu barbă albă, «am auzit, că Napoleon Bonaparte ar fi un om de rând, cam de felul unui boier de mâna a treia.»

Cum a putut el să se facă Impărat? Trebuie să-l fi îmbrăcat mai întâiu vre-un Domnitor cel puțin cu caftanul de boier de mâna întâia?»

Bibescu începù să râză din toată inima: «Nu, el singur și l'a luat cu dela sine putere.»

— «Atunci la Franțuji nu este mai bine ca la Turci,» trase ca urmare boierul cel bătrân cu dispreț, «tot astfel la Țarigrad poate să ajungă fiecare barcagiu peste noapte mare Vizir.»

— «Dar cel puțin acolo Sultanul îi dă caftanul, nu-i așa?» zise Banul vesel, făcând cu ochiul la ceilalți. Apoi întorcându-se spre Jianu, urmă: «Orcum ar fi iubite frate, turma are totdeauna trebuință de un păstor.»

— «Turma, da,» întări Iancu, «însă vulturii sbor singuri.»

— «Bată-te norocul să te bată, semețule!» zise Banul Dumitrache, râzând cu hohot. «Ei, eu îți doresc numai, ca în plasa ța Balta, să poți să plutești pe deasupra tuturor minciunilor! Atunci vei fi cu adevărat mare și singur în felul tău printre slujbași!»

— «Așa am și eu de gând,» răspunse Jianu. «N'am să las să mă mință nimenêa.»

Banul se uită la el cu înțeles, și zise: «Atunci poți să ne fii foarte de mare folos!»

— «Așa nădăjduesc și eu,» răspunse Jianu scurt.

— «Mai 'nainte de toate,» urmă Bibescu liniștit, «dă-ți osteneală ca să faci drumurile iarăși sigure. Cei cu chică lungă,» — așa se numeau haiducii, fiindcă purtau plete lungi, — «ne-au dat mult de lucru.» Adaoase apoi și mai blând: «Da, ce eră să-ți mai spun; Cărc Sărdar pentru Oltenia s'a numit Costachi Ia-

mandi. Pervanoglu a cerut să fie mutat în Țara dincolo de Olt.»

Iancu se schimbă la față, se sculă și se duse la fereastră.

Bibescu aruncă o privire plină de înțeles la boieri, și zise apoi vesel: «Ajunge acuma vorba de afaceri! Mie 'mi este foame! Nădăjduesc că ni se dă curând la masă. Astăzi am primit icre dela Dunăre și lămâi de Messina! Am primit și un butoiș cu măslina de Tesalia, mari și moi ca prunele!»

* * *

Satul Obârșia eră taftul zapciului.

În casa cea încăpătoare, cu coperișul negru țuguiat de șindrilă, care i se dăduse lui Iancu ca ședere, el se întocmise binișor.

În acele timpuri, mobilele unei locuințe se alcătuiau din lucrurile numai cele mai trebuitoare, spre a putea fi încărcate iute, când intrau dușmanii în țară. Giuvaericalele, hainele, blănille și lucrurile de preț se luau grabnic în care și căruțe, uneori pe samare de cai, spre a se ascunde pe la mănăstiri, prin păduri și prin munți, sau a fi trecute dincolo de hotar. Lucrurile de preț se așezau în lăzi de chiparos, tari și mirositoare, care în aceeaș vreme apărau blănille și împotriva moliilor. Pentru lucrurile de preț deosebit, diamanticele și hrisoave, erau făcute înăuntrul lăzilor, niște chichițe spre a le ascunde.

Dulapuri, meșcioare, console și paturi sculptate nu erau pe atunci, și nici tablouri de artă pe pereți. Mai înainte de toate le-ar fi lipsit artiștilor în acele vremuri sbuciumate, chiar și liniștea trebuitoare, ca să creeze ceva, — și apoi se mai credea, că nu este

bine, să lase cineva să i se zugrăvească chipul, «să i se iă umbra». Bogăția unei case putea, prin urmare, să fie numai în covoare și perini de divanuri. De acestea pusese zapciul, să i se aducă foarte frumoase din orașele turcești de pe Dunăre.

Pe cei mai buni negustori îi recomandase printr'o scrisoare fratele lui, Mihail, care se află tocmai cu afaceri în Calafat, și care mai îmbia încă pe fratele său cel mai mic cu sfaturile sale, cu fapta și cu bani.

— «Este o bucurie deosebită pentru familia noastră,» scria el, «că stăpânirea a împărțit pe unul dintre ai noștri de asemenea cinste. Să fi știut, că te duci la Craiova, te-ași fi rugat să așterni supunerea mea la picioarele Măriei Sale Banului Dumitrache. El știe, că noi ținem totdeauna cu credință la stăpânire.»

Iancu își mușcă buzele, și luă în primire cu mulțumire numele negustorilor de covoare, de asemenea și faptul, fapta și banii, precum și încredințarea frățeștei credințe către stăpânire.

Puțină vreme după asta, sosi în curtea zapciului și fratele său Amza, cu un poștalion de șease cai încărcăți cu clopote și cu clopoței.

Obârșia era în depărtare ca de două ceasuri de Caracal.

Orcé asprime dispăruse din purtarea lui Amza, când el se opri în fața lui Iancu. Cu bunătate de părinte se uită la fratele său cel mai mic și-i zise: «Așa îmi placi, frățiorule. Așa ești vrednic de tine însuți. Acum arată-te vrednic și de încrederea, ce ți-a dovedit-o Banul Dumitrache, ca unui Jianu. Nici chiar răposatul tată al nostru n'ar fi putut să urmeze mai cu înțelepciune și cu mai multă bunătate față de tine. Fă-ți de acum datoria și îngrijește, ca și supușii tăi să și-o

îndeplinească. Aceasta îți va da de lucru îndeajuns. Cât privește pe mai marii tăi, nu trebuie să te îngrijești. Purtarea lor nu te privește pe tine.» În felul acesta vorbi Amza cam o jumătate de cias, precugetat și serios, acoperind trecutul cu tăcere.

Iancu primi povețile și învățăturile, precum și încrederea, pe care i-o dădea, și îmbierăa cu bani ce-i făcea acum și fratele Amza.

La Dumitru se duse să-l vază la moșia sa Corlătești, și când acesta i se uită în ochi și-i zise: «Abia îmi vine să cred...» Atunci Iancu îi răspunse cu un răs scurt, și cu vorbele bisericii ortodoxe: «Crede și nu cercetă!»

* * *

După o noapte de toamnă, fără vânt, dar rece, se scuturase până dimineață toată frunza și era așternută pe pământ împrejurul trunchiurilor de arbori și pe drumuri, pare că erau întinse niște covoare cusute cu aur și cu porfiră. După alte două zile sosi și iarna. Ea începù de vreme și era foarte aspră, așa precum se întâmplase în toți anii, de când domniă Vodă Caragea. Oamenii au pomenit multă vreme ierenele lui Caragea.

Deosebit de nemiloasă însă, fu iarna aceasta pentru fercheșul de Tache Lețu, pomojnicul zapciului Iancu Jianu. Acest domnișor trebuia acum să însoțească în toate zilele, pe viscol și prin ger, în sanie, pe mai marele său, peste tot prin județ. Nu-i folosea nimica, nici un oftat, nici mutra ce o făcea, nici tusea, care sub uriașul guler de urs al șubei sale, îi scotea aproape sufletul, cum spune el.

Harnicul zapciu cercetă fiecare din satele plășii, și

ochii lui păreau că-și întipăresc, în fundul lor ver-zuiu, icoana vie a tot ce vedeă — și el vedeă tot! — Dar nu se mulțumea numai cu văzutul. După ce află numărul familiilor de țărani și al vitelor, întorcea capul pe jumătate spre pomojnicul său, îngropat în blană, și-i zicea: «Cucoane Tache, însemnează.»

Și cuconu Tache trebuia să înmoaie condeiu în călimarul de alamă cu coada lungă, pe care-l purta la brâu, și să aștearnă pe o foaie de hârtie numere și însemnări, la un ger de 15—20 de grade frig.

Eră o vieață de câine pentru el.

Dar față cu această neagră parte a vieții, atârna de altă parte în cumpănă: masa îmbelșugată a zapciului și dărnicia lui. Eră cu adevărat boier mare, n'aveai ce să zici. Unul dintre aceia, de cari ascuți bucuros, fiindcă știe să poruncească. Oamenii ziceau, că dacă s'ar pierde un ac într'o claie cu fân, și boierul Iancu ar arăta locul unde trebuie să fie, acul se va găsi acolo. Când se dă o poruncă cu siguranță și cu cunoștință de țel, atunci ea are o putere magnetică.

Așa Tache Lețu oftă și tușea, dar admiră pe mai marele său, și începuse chiar să se îndrăgostească de el, când într'o zi Jianu îi zise: «Acuma îmi cunosc plasa mea. Afară crapă ouăle corbilor de ger, și această îi face pe oameni iubitori de pace. Hoților le este prea frig, ca să umble după furțișaguri. Să ne apucăm acuma să mergem pe la boieri și să-i cercetăm.»

Cei șease telegari negri fură puși la sanie, doi la oiște și patru dinainte. Aceștia trebuiau să deschiză drumul prin zăpada cea mare. Curând ajunseră la câmpuri învelite cu haina moale a iernii, care părea că se împreunează în depărtare cu cerul, când trecea vre-un strat de nori încărcăți cu fulgi de zăpadă. Atunci

ziua eră albă, frigul mai domol. Altădată treceau cu soare, prin păduri de tufan încărcate cu sloiuri strălucitoare de gheață, prin bolta cărora de cristaluri pătrundeă cerul cel vânat. Vântul tăia ca și un cuțit, și serile erau roșii trandafirii.

Ori unde duceau telegarii spumegând pe zapciul, el eră primit cu o deosebită dragoste. Imprejurul lui pluteau două aere: prieteșugul lui cu Banul Dumitrache, și lupta voinicească cu Arnăuții, despre care aflase încet-încet toată lumea, și despre care se vorbea în șoapte pretutindenea, după ce se urcă zapciul iarăși în sanie, și plecă cu clopoțelii zăngănind.

Mai ales femeile ardeau de interes pentru el, și nici una n'ar fi voit să lipsească dela serbarea cea din tâiu, la care poftise Iancu pe toți proprietarii și slujbașii din plasa Balta și din vecinătatea cea mai apropiată.

Mamelor le bătea inima pentru fetele lor de măritat, și femeilor tinere, care nu citeau pe atunci nici o carte, și prin urmare trebuiau să-și născocască singure poveștile de dragoste, le părea înaintea ochilor vedenia celei mai mari plăceri închipuite.

Oare nu eră zapciul acesta un viteaz desăvârșit, despre care se putea visa? Bărbat frumos și de neam și cu trecut misterios, el sosisse întocmai ca un craiu din povești în pustiul de iarnă, și deșteptase din somn lumea de prin curțile răspândite în depărtări.

De aceea, într'una din zile, cu tot viscolul ce șuieră, sosiau o sanie după alta în satul Obârșia.

În sala bine încălzită a casei sale, Iancu își primea oaspeții săi. La spatele lui sta Floarea, durdulia lui Jupânească de casă, legată la cap cu un tulpă galben, pe sub care se zărea un colț din părul ei negru.

ca pana corbului. Ea poftea cu zâmbete, cu sărutări de mâini, și mângâindu-le cu palmă pe cucoanele ce soseau, să treacă într'o odaie deosebită, spre a se desbrăca de hainele cele groase de pe deasupra și să-și pună celelalte haine în starea cuvenită.

Odaia avea trei ferestre, împodobite cu mușcate roșii, și îndată începù un ciripit, răsete și o flecărire ca și într'o colivie de păsări. Dedesubtul șubelor calde pentru sănii, eșiau acum la iveală atlasuri, brocate și catifele în toate fețele, câte se cuprind într'un curcubeu. Blănuri scumpe împodobeau scurteicile, care, deschise înainte, lăsau să se vadă rochiile ușoare de mul de mătase, pe care le adună un brăuleț împrejurul mijlocului. Adevărate lucrări de măiestrie ale giuvaergiilor Bizantini, erau paftalele de aur și de argint, împodobite cu pietre scumpe sau cu mărgear trandafiriu. Imprejurul gâturilor frumoase ale cucoanelor atârnavu mărgăritare și sclipeau diamante. Printre ele atârnavu zmaragde mari, în formă de pară, ca niște uriașe picături de rouă. Erau și picături roșii și albastrii.

Cucoanele mai bătrâne purtau la cap tulpane de fețe închise, și pe dedesubtul lor, șuvițe de păr făcute din mătase neagră; cele mai tinere își împodobeau părul cu mărgele, pietre scumpe și cu flori.

Una dintre ele își pusese în cap, cam într'o parte, un fesuleț alb, mic de tot, cu un ciucure lung de aur; fesul era așezat într'o cunună împletită cu mărgăritare. Niște lacrimi lungi de rubin pălit îi atârnavu din urechi. Gâtul ei frumos nu purtă nici o podoabă, dar marginile răscroieli dela rochia ei de mul, întretesută cu fir de aur, erau prinse cu flori de diamanturi uriașe, din care mișcarea pieptului, moale,

spre a răsufli, scotea sclipiri fulgerătoare. Scurteica de atlas cu mărginile de samur, pe care o purta, strălucea ca și o oglindă roșie.

Cum se arată această frumusețe, îndată începură câteva cucoane bătrâne, după obiceiul vechiu de când e lumea, să se apropie cap la cap și să-i facă critica. După ce frumușica se apropia cu pas legănat de mănuchiul cucoanelor și le sărută mâinile îngălbenite, una dintre ele șopti îndată: «N'are cămașe sub rochia de mul.»

— «Ba are,» răspuse alta, «dar și cămașa este străvezie.»

* * *

În cele patru colțuri ale sufrageriei se înălțau nori de fumuri frumos mirositoare din vasele de aramă lucrute meșteșugit. Împrejurul mesei străluceau fețele înveselite la vederea bucatelor așezate. Se laudă mezelurile, icrele galbene de chefal, stacojii marinați, plăcintelele cu carne, sărmăluțele în foi de viță cu iaurt, bobocii de rață fripți pe varză acră, purceii fripți întregi și curcanii, cari erau mari cât niște viței, castraveții și ardeii iuți ca focul, și apoi cele trei sau patru feluri de prăjituri înecate în miere, dintre care unele miroseau a scortişoară și a vanilie, iar altele aveau miros de salcâm sau de flori de portocale.

Vinul curgea în riuri. Obrajii tuturor se înroșeau, limbile tuturor se deslegau, afară de acele ale fetelor tinere, care, vre-o șeasă cu toatele, se adunaseră împrejurul celor două fete serioase ale lui Amza, și stau sficioase ca un șir de păsărele, una lângă alta. Ele se uitau în farfuriile lor, și se făceau pare.

că n'ar auzi și n'ar vedea nimic din toate cele ce se petreceau în jurul lor.

Bărbații mâncară mai întâiu nemiluit. După ce începură să se simtă sătuli și dincolo de sătuli, ei începură să facă frumosul la cucoane, cu mare foc, căci nu eră obiceiul să se vorbească în de fața celuiilalt secs de lucruri serioase. Prin urmare, trebuia să ție locul dragostea, care, firește, nu se socotește între lucrurile serioase, până când nu ți-ai pierdut pentru dânsa averea, cinstea și vieața; atunci numai se ia la înțelesul tragic, și se face observația pătrunzătoare că, iubirea, la urma urmelor, totuși este cea mai mare putere a naturei.

Așa de departe însă nu ajunseră lucrurile la masa zapciului. Numai unele cucoane aveau presimțirea unei sorți triste pentru tânărul găzduit. Ele vedeau primejdia care-l amenința din partea frumoasei Caliopei, care urmărea pe Jianu necontentit cu ochii ei umezi și strălucitori.

Deși, sau tocmai pentru că nu se pricepea la vorbe dulci, fiecare zâmbet al lui Iancu se întipărea mai mult la femei, decât zece vorbe frumoase ale celui mai încercat furător de inimi.

Ele vedeau în fața și în mișcările lui, în felul lui pățimaș, cum își arunca capul pe spate, în tresărirea sprincenelor sau, în tremuratul nărilor, în strălucirea dinților când râdea, în toate acestea ele vedeau obiceiurile și urmele vieții lui de mai înainte, jumătate sălbatică. Ele simțeau plăcerea femeiască în fața puterii bărbătești.

Simțirea de mulțumire stârnită prin vin și prin iubire, mai eră încă sporită prin cântecele Țiganilor. În ele topirea și oftatul unei inimi rănite se înfățișă

printr'un «Ooof!» scos din adâncul pieptului, și care părea că nu mai are sfârșit. La fiecare «of!» boierii întorceau ochii, legănând capul și ascuțind buzele. Unul sau altul dintre ei strigă Iăutarului: «Mai oftează odată pentru mine!» Atunci tâlmaciul recunoscut al simțirilor scotea o întreagă serie de oftături, pe când boierul îndrăgostit, aținea ochii înduioșați la acea cucoană, care, în acel moment, era stăpâna inimii lui.

Iancu trimisese o singură dată pe sub genele lungi o privire zâmbitoare spre Caliopi. După masă însă, când ieși spre a mai da unele porunci, cucoana cea frumoasă se strecură după el în sală, și fără veste se aruncă cu trupul ei cald și molatic asupra lui, și, tremurând, își împreună brațele după gâtul lui.

Iancu aruncă o privire repede la ușa luminată a sufrageriei, care sta dată îndărăt, și de unde se auzea zorul, cu care slugile își îndeplineau treburile. El smulse pe cucoana Caliopi înlăuntrul iatacului său de dormit. Acolo era întuneric. Ea își apăsă buzele cu patimă pe gura lui Jianu și se alipî de pieptul lui.

Jianu rămase câteva clipe nemișcat. De odată însă se smuci din brațele ei, și, murmurând ceva, ieși pe ușă afară.

El păși grăbit dealungul sălii, și intrând în sufragerie, strigă la Alexe: «Apă de spălat și un prosop!»

Alexe aduse un lighean de argint, un Arnăut aduse un prosop subțire, cum era obiceiul să se întrebuinteze după ce se sfârșia masa, fiindcă mâinile ajutau și ele în mod patriarhal la mâncare. Un al treilea slujitor aduse un ibric de argint, spre a turna boierilor apă într'o rază subțire pe mâini. Dar abia udase Iancu vârful degetelor și le dusesese la mustăți, când strigă:

«Apă rece, curată! nu bălăceală de asta, cu ulei de trandafiri!» Și când vroiau să ducă ibricul afară, Iancu bătù din picior: «Deschideți ferestrele și aruncați apa aceea afară! Și așa se înneacă omul aici! Voi n'aveți nasuri?»

Și n'aveau; căci nasurile se găesc numai pe o treaptă foarte înaltă de cultură a societății omenești. Jianu alergă cu această pretenție a lui prea cu mult înaintea vremii, în care se găseă. Nici chiar pe boierii musafiri nu-i supără mirosul greu din sufragerie, amestecat din căldură, cărnuri afumate, aburi de varză, de vin și altele, dar mi-te să supere pe slugi.

Când i se aduse lui Iancu apa cea curată, el își puse fața în palme, și cerù să i se toarne mult pe cap. Apoi se svântă cu prosopul împodobit de cusături, pe care-l ținuse un alt Arnăut întins pe amândouă brațele, în timpul cât se spălase. Oftă adânc și zise: «Off!»

El crezuse, că se înneacă de sulimanul și de miro-surile cele frumoase ale cucoanei Caliopi!

Plecând, aruncă Arnăutului prosopul, și trecând prin odaia de fumat și cea de jucat cărțile, lipite de sufragerie, intră iarăși în odaia cea mare de primire.

Aproape tot deodată cu el intră, prin altă ușă, și Caliopi. Câteva matroane, care ședeau pe o canapea galbenă de rips, o mobilă pe acele vremuri neuzit de lucsoasă, alcătuită într'un nenorocit stil «Empire», ziseră una către alta: «Mai încape acum vre-o în-doială? El vine din partea stângă, și ea dela dreapta, au fost unul în brațele celuilalt.»

Jianu trecù însă înainte printre mai multe grupuri, și ajungând aproape de Caliopi, îi șopti: «Iartă-mă, frumoasă cucoană! Eu mă cunosc. Primejdia eră prea

mare. Am trebuit să fug, fiindcă aici și astăzi nu este locul....»

Atunci se apropie de ei cumnata lui, cucoana lui Amza Jianu, găsimd chipul, să le facă la amândouă o întrebare cu glas tare. Ea eră virtutea însăși, și voia să scape situația și pe tânărul ei cumnat.

Amza Jianu zâmbea din depărtare, mulțumit de cuviința și de tactica soției sale, precum și de succesul ce avea în societate fratele său, de oarece cucoana Caliopei eră înrudită mai de departe cu familia Domnitorului.

După ce plecară musafirii cei din urmă, în amurgul zillii, după lungă petrecere cu danțuri și cu jocul de cărți, Tache Lețu urmă somnoros pe zapciul, intrând în casă, — șezură în pridvor, — «Offf!» zise el. «Ce ar fi vieața fără femei? Frumoasă, foarte frumoasă a fost petrecerea, cucoane Iancule! Parfum de vin și de femei! Innotă omul ca prin nori!»

— «Da,» zise Iancu peste umăr, «groaznic.»

Tache Lețu sări în sus ca o viperă călcată pe coadă, nu putea să mai zică nici o vorbă, și se uită incremenit la zapciul.

— «Da, așa este,» zise Iancu încă odată, «groaznică putoare. Eu nu pot să-mi trag sufletul acolo, unde atâția oameni înfierbântați îmi șterpelesc aerul.»

— «Da, însă...» bălbâi Tache Lețu, cărui acest cuvânt fel de-a înțelege altmintrelea lucrurile, îi răsturnă toate ideile ce avea el despre poezie și despre dragoste, «însă deșteaptă și aprinde toate simțurile.»

Iancu își puse mâna la nas.

— «Deschideți ferestrele!» strigă el, umblând prin toată casa.

Acest om original oprise de a se lipi ferestrele cu

fâșii de hârtie și cu șuvițe de postav pe din lăuntru, cum erà obiceiul, vechiu și înrădăcinat, să se facă iarna. El ziceà adeseori, că-i pare, că se înneacă, iar Floarea, îngrijitoarea casei, trebuia să-și mântuiască florile sale, trecându-le dintr'o odaie într'alta, când boierul poruncia, să se lase frigul de iarnă să intre în casă.

Aerul și pădurea îi lărgiseră plămâni și-i oțeliseră simțurile. Oamenii mirositori și sulemeniți, cu nervii lor într'un veșnic tremuriciu, nu erau semenii lui, și față de ei rămânea nepăsător.

* * *

Cât timp pomii roditori crăpau încă de ger, și câtă vreme vitele se prăpădeau de frig, neadăpostite în deajuns în grajdurile rapăne ale țăranilor și din lipsă de așternut, la taftul zapciului din plasa Balta petrecerile se țineau lanț.

Iancu dovedea talente deosebite de gazdă primitoare, și mâna lui cea dreaptă, Alexe, cu mlădierea obișnuită a neamului său, se preschimbase într'un ade-vărat vătaf de curte mare boierească. La amândoi nu le scăpă din vedere nici un unghiuleț, nici o particică a gospodăriei, și sluga înțelegea pe stăpânul său, fără ca să-i vorbească, un dar, care-i făcea pe ceilalți oameni din casă să se minuneze și să le fie frică chiar, ca de orce legământ tainic.

Că Alexe erà singurul om de încredere al stăpânului în cele ale inimii, de aceasta nu se mai îndoià nimeni acum, fiindcă de mai multe ori îl trimisese Jianu singur undeva, precum se bănuia, la Soreni, la moșia frumoasei Caliopi.

De acolo veni într'o zi un argat cu o scrisoare din

partea boierului Iorgu Soreanu, prin care vesteà pe prietenul sãu, zapciul, cã s'a întãmplat un furt la grajdurile sale. Niște hoți i-au furat o pereche de iepe minunate.

Iancu ieși în pridvor și zise cãtre cei vre-o treizeci de ciauși, ce erau adunați jos în curte, și cari își scoserã căciulile, când se arãtã zapciul: «Bãieți, se vede cã se imprimãvãreazã.» — Peste noapte vremea se înmuiase, și acum curgeau picãturi mari de ghiață, sloiurile cari atãrnau ca niște ciucuri strãlucioși, jur împrejurul strașinelor. — «Se face primãvarã, și iar încep furțișagurile. De acì înainte trebuie sã fiți gata cu toți de plecare, ziua și noaptea sã țineți pregãtiți caii voștri și armele voastre. Cine nu aduce la îndeplinire întocmai o poruncã ce i s'a dat, primește douãzeci și cinci de bice, iar cine sãvârșește vre-o faptã necinstitã, sau vre-o mișelie...» o mișcare fãcutã cu degetul împrejurul gâtului, și apoi îndreptatã din ceafã în sprã în sus, sfãrși cuvãntarea.

Ciaușilor li se pãrea, cã simțesc frãnghia împrejurul gâtului. Ei rãspunserã într'un glas: «Sã trãești, stãpãne!»

— «Sã trãiți și voi, cãtã vreme veți fi vrednici,» rãspunse Jianu.

Apoi încãlicã și plecã împreunã cu credinciosul sãu servitor la Soreni.

Dupã ce ieșirã din Obãrșia, și dupã ce caii trebuirã sã mai slãbeascã din sforãit și din joc, fiindcã înaintau acuma mai cu greu prin zãpada cea mare și moale, așã încãt se ridicau aburi din coastele lor, și dupã ce ajunserã în câmpul pustiu cãt vedeai cu ochii, așã încãt nici o ureche de om nu puteã sã audã vorbele lor, Iancu zise: «Acum la lucru!»

— «Ascult, stăpâne,» răspuse Alexe, îndreptând o privire scânteietoare la ochii Jianului.

— «La Soreni cerem să ne deslușească bine despre semnele cailor. Apoi ne ducem în pădure la ascunzătoarea aceea. Acolo rămân eu, dacă va fi nevoie, chiar și toată noaptea, iar tu te repezi la moșia mea Olteni, și-mi aduci pe frate-tău Dinu Buzatu.»

— «Cum poruncești boierule, așa se va face.»

În curtea boierească din Soreni, pe care o prefăcuse vremea cea moale într'un mare smârc negru, se auzeau numai vaiete și bocete, fiindcă boierul pusese a patra parte din slugile sale să bată pe celelalte trei părți. Când auzi însă, că a sosit zapciul însuși, și că s'a dus de-a dreptul la locul, unde se săvârșise fapta, atunci Iorgu Soreanu, învelit într'o blană mare, porni clătinându-se și el spre grajduri, pe puntea de scânduri, ce era așezată peste marea de noroiu. Din când în când puntea se lăsă sub povara grosului boier în jos, și se plesnă în mocirlă.

Vânătoroșu încă de mânie, el făcù descrierea iepelor, amândouă șargi, și chemă toată urgia Cerului asupra hoșilor și a slugilor sale netrebnice. Apoi pofti pe zapciul, să rămâie la masă la Soreni, dar acesta nu primì.

— «Dacă vroiu să dau de urma hoșilor, trebuie să mă zoresc,» zise Iancu, și îndată plecă cu Alexe pe poartă afară.

Căzuse o ceață groasă. Drumul ducea pe marginea pădurii, și acolo unde se lăsă la vale ca într'o albie, Țiganul cârni la stânga și intră în pădure.

Fiindcă soarele acoperit era pe asfințite, negurile cenușii roșiaticice se întindeau și jucau prin rețeaua neagră a tufșurilor. Stratul de zăpadă, în care se

cufundau caii până la piept; se urcă asemenea unor limbi albe și pe trunchiurile copacilor în sus, din partea despre răsărit.

— «Cunoști bine drumul?» întrebă Iancu.

— «Poți să mă legi la ochi stăpâne, și tot te duc,» zise Țiganul. «Am fost de șase ori aici.»

După vre-un ceas și jumătate, Alexe se opri și descălică. Eră aproape de tot întuneric. El cercă cu piciorul împrejur, prin tufșurile uscate, ce trosneau frângându-se, până ce piciorul lui se lovî de niște lemne. Acolo sună a gol, eră o ușă mică. Se auzi pe urmă o scăpărare de cremene, și puțin după aceea se zări o slabă lumină în gâttejul unui dambușor de pământ. Glasul lui Alexe se auzi strigând de acolo: «Aici înlăuntru, stăpâne.»

Jianu descălică și intră dimpreună cu calul lui într'un fel de beciu, făcut întocmai ca acela dela via sa din Drăgășani.

— «Bravo!» zise el scurt, «acuma pleacă îndărăt la Olteni.»

— «Acolo în unghiu este o pătură de cal; stăpâne, fân sau paie n'am putut să gădesc pe aici, cetine de brad nu sunt, că ți-ași fi făcut așternut. De asemenea nu știu, dacă ar fi cuminte să facem foc. Deși pădurea este acum încă fără părții făcute, totuși ce e bine nu e rău. Fumul este adesea un blestemat vânzător.»

— «N'ai să mai taci din gură!» se răsti Iancu, și atingând binevoitor cu palma umărul slugei sale credincioase: «Crezi tu,» îi zise el, «că eu sunt în ade-văr cuconașul de zapciu, care nu poate dormi decât în pufuri? Ia pornește mai curând!»

Alexe plecă rânjind de bucurie.

Jianu închise ușa după el, se învâli în pătură, și adormi în bezna de întuneric a ascunzătoarei, pe care o înconjurau pădurile vașnice ale Sorenilor, în întindere de mai multe poștii.

Cam după vre-o opt ceasuri cineva bătù la ușă. Jianu se sculă, trase zăvorul de lemn și deschise.

O lumină argintie de dimineată străbătù înlăuntru. Peste noapte negura se prefăcuse în brumă groasă. Cerul erà limpede, și pădurea erà albă. Dinaintea rețelei încărcate cu cristale de gheață a tufișului, se vedeau și mai mult figurile întunecate ale lui Alexe și a fratelui său, precum și ale cailor lor, din cari ieșiau aburi.

— «Sărutăm mâinile și picioarele, cucoane Iancule,» zise Dinu Buzatu, scoțând căciula de miel neagră din cap.

— «Intrați înlăuntru,» le porunci Iancu.

Ei intrară, aducându-și și caii cu ei, înlăuntru în beciu.

— «Ce ți-a spus Alexe?» întrebă Jianu.

— «Sărutăm dreapta, stăpâne, ne-a spus, să ținem douisprezece băieți din ai noștri totdeauna gata la poruncile tale.»

— «Douisprezece băieți hainici. De aceia cari fură oul de sub cloșcă, fără ca ea să cârâiască. Înțelegi?»

Dinu Buzatu rânji.

— «Nu-i nimica de răs aici!» strigă Jianu la el încrețind fruntea. «Alexe răspunde cu capul lui pentru tine, și tu răspunzi cu capul tău pentru cei douisprezece băieți. Dacă 'mi veți aduce la îndeplinire poruncile spre mulțumirea mea, atunci are să vă umble bine, dacă nu, pui să vă spânzure. Ai înțeles?»

Alexe dădea mereu din cap și rostogolea ochii cu

supunere, iar Dinu Buzatu se jură, ca să dea D-zeu să-i putrezească carnea de viu pe oase, lui și copiilor lui, dacă nu va mulțumi desăvârșit pe puternicul său stăpân.

— «Până mâine seară» zise Iancu, «trebuie să fie găsite cele două iepe șargi, care au fost furate din grajdul boierului Iorgu Soreanu, și anume să se găsească în gropile de nisip dela Dobrotești, unde am să trimit pe Alexe împreună cu cinci Arnăuți să le ieă în primire.»

— «Valeo! valeo! luminate stăpâne,» începù Dinu să se vaite răgușit, din fundul gâtlejului. «Dobroteștii sunt departe, zăpada este încă mare, și cine știe, dacă putem să găsim iepele așa în grabă.»

— «Cine știe? Tu știi,» zise Jianu, și Țiganul trebuì să-și apere ochii, ridicând brațul, de privirea lui Iancu, pare că ar fi căzut un trăsnet înaintea lui.

— «Laia ta știe totdeauna, unde sunt lucrurile furate. Și eu nu 'ți dau voie să precupețești cu mine. Iaca!» îi aruncă bani în căciulă. «Cine este ascultător, este răsplătit. Dacă nu vor fi însă iepele mâine seară în nisipăria dela Dobrotești, atunci poimâine de dimineață atârni de sus!»

Dinu Buzatu căzù în genunchi, apucă tighelul dela haina de călărie a lui Iancu, și-l apăsă pe buzele sale groase și roșii.

Prin pădurea încărcată de cristaluri Iancu se întoarse înapoi acasă.

* * *

În Obârșia toată lumea credeă, că zapciul petrecuse noaptea în Soreni, și Tache Lețu se tăvăleă de răs, în taină însă, de boierul Iancu, care se arătase

atât de semeț și de aspru. Dar în seara următoare rămase iarăși uimit de hărnicia mai marelui său, când aduseră Arnăuții trimiși sub conducerea lui Alexe, iepéle cele galbene.

La rândul lor Arnăuții spuneau și ei minuni de agerimea lui Alexe, conducătorul lor de acum. Cum adulmecă el, ca un câine de vânat, pașii vânatului, și găsește fără a se înșelă urmele tâlharilor. Și dacă isbutea, să pună mâna pe un făcător de rele, atunci zapciul nu știa de milă. El spânzurase și doi Arnăuți pentru fapte necinstite.

În județe slujbașii ocârmuirii aveau în mâinile lor o parte din puterea judecătorească, mai ales față cu supușii lor. Tribunal era numai unul în București. Dar Divanul nu putea să fie supărat cu crimele și delictele poporului de rând, cu atât mai puțin, cu cât nimenea nu vroia să poarte cheltuielile, ce s'ar fi făcut cu aducerea făcătorilor de rele înaintea Divanului și cu trimeterea lor înapoi.

Așa dar, judecau ispravnicii și zapciii, chiar și Cărc Sărdarul, uneori și pomojnicul Polcovnicului, în marginile, până unde ajungea puterea lor. Fiecare judecă, după cum îl tăia capul și după cum îl iertau împrejurările.

Dealtmintrelea, în această privință, de mii de ani nu s'a schimbat altăceva decât forma.

Iancu Jianu se pricepea la judecăți așa de bine, încât plasa lui în scurtă vreme ajunsese să fie socotită ca raiul însuși cu privire la obșteasca siguranță. Oamenii ziceau, că este ca în vremea lui Vlad Țepeș Vodă, care domnise cu atâta asprime, încât se istorisiă, că puteai să lași o pungă cu bani în mijlocul drumului mare și că nimeni nu cuteză să se atingă de ea.

Foarte mulțumit de vrednicia protiguitului său eră Banul Dumitrache Bibescu, și tot atât de mulțumit eră și mai marele lui nemijlocit, Ispravnicul Arghir Mavrachi, care aveă patru fete, și căruia înțeleapta lui soție, cucoana Evsevia, îi dădù sfatul, să mai treacă câte odată pe la tânărul boier Iancu, să-l cerceteze prietenește, de oarece de câtăva vreme nu se mai arătase, și nici nu mai făcea nici el petreceri acasă la taft.

Când Chir Arghir intră cu trăsura în curtea zapciului, Jianu eși în pridvor.

— «Țe, iar cu țisme de călărit? Iara gata sa pleți?» strigă Mavrachi cu glas ascuțit. «Negresit ca primăvara ți-a aprinso sindzele din vine. — Cum? Berzele zbora, rindunițele zbora, si atunți zbora si flacaul si fațe o raita pe la fetele din Țara. Țe, nu-i asă?»

Ispravnicul vorbeă o Rumânească cu cel mai frumos accent grecesc de pe lume.

— «Da, este un fel de asemănare cu berzele și cu rândunicele!» răspuse Iancu. «Birul cel nou trebuie să fie împlinit. Aceasta o știi tu tot așa de bine ca și mine, Ispravnice.»

— «Firește, firește ca stio,» zise Mavrachi, pe când intrau împreună în odaie. «Ține este mai silitor cu versarea birurilor la Ispravniție dechit boerul Ianco al nostro! Ma trebuieste sa bați tu singur drumurile ațele lundzi spre scoposul ațesta?»

— «Negreșit, căci altfel n'aș puteă sosi la vreme cu dările cele multe, care se pot adună numai cu chiu și cu vai.»

— «Țe chio, si țe vaio?» zise Chir Arghir, care după ce-i scosese o slugă imineii de piele, rămăsese în ciorapi albi de pâslă și se așezase Turcește pe divan. «Țe chio si țe vaio, prietene Ziano! Poporul țe

prost si fara minte se zelueste totdeauna si nu înțel-
ledze trebuințele mai înalte ale poliției.»

— «Adică ce vrei să zici cu asta?» întrebă Iancu.

— «Apoi de! cum sa zic!» răspunse Mavrachi scăr-
pinându-se în cap sub tichia de postav civit, pe care
o purtă pe sub căciula de blană, pe care o pusese jos.
«Fireste ca țărani si negustori țipa, chind se țere dela
ei biruri noi. Dara noi, boierii si sluzbasii, noi stim
prițina lucrului, nu-i asa? Noi ne întrebam asa dara,
țe sa faca Voda? El nu este stapun pe capul lui. Inalta
Porta țere la soroc harațul în fiecare an. Mai țere si
birurile de primavara si de tomna, ca zaharele, griu,
faina, miere, unto, boii si oile; țere si groznițe mul-
țiime de cherestele, țere si leafa si hrana pentru Ia-
nițari; țere rufeturi si plocoane la serbatoare lui Ra-
mazan-Bairam. Toate ațeste trebuieste sa fie platite,
sa mai de si plocon la fiecare Mahometan, care vine în
Țara. Trebueste sa sa verse o ploie intrega de bla-
nuri si de țasornite asupra Pasalelor, Efendilor si ațe-
lor, care le insoțesco, pana zos la sludzile lor dela graz-
dur. De multe ori țere inca Inalta Porta, se se faca
magazii de grine in porturile dela Dunare. Si ațeste
tote ar fi lucru puțin pe lângă țe mai țere inca Inalta
Porta in vreme de resboi! Cai, bani si tota indestu-
lare pentru toate ostirile si țetele, cu care potopeste
Țara, fiind aițe chimpul de lupta cu Rosia si cu Avstria.
Si țe mai țere Inalta Porta la fiecare schimbare de
Domnie din Țara? Trebuieste sa fie platite cheltuelile la
Voda ațela care vine, precum si datoriile la ațela care
se duțe. Si de unde se se iă bani? Voda iă dela ocar-
muire, si ocarmuire dela noi.»

— «Și noi luăm dela țărani,» adăogă Iancu.

— «De undeva trebuieste sa vina la urma urmei!»

zise Grecul ridicând umerii. «Niți eu Ispravnic de Romanai, niți tu zapțiul plasei Balta, noi nu putem sa schimbam țeva dela sistema,» urmă el cu filozofia comodă a aceluia, care însuși n'are de suferit de relele, care apasă pe aproapele său.

— «Nu, asta nu putem,» zise Jianu.

Chir Mavrachi eră încântat, că a făcut din acest zapciu minunat un cirac al său.

— «Ei, de!» zise el înfierbântat. «Voda Caradza, este adevarat, a întreit-o birurile. Ma, țe eră se faca? El a primito Țara intr'o stare forte prosta. Eră datore Țara la Rusi inca mai mult de un milion si zumatate, ca despagubire de rezboi, si in ațelas timp numarul birniților scazuse cu doo parțile din trei. Atita lume luaseră Rusi cu sine, pe chind alți din oameni fudzisera peste hotar! Si apoi» adăogă Grecul încet, prietenește și bătând pe Iancu pe umeri. «Si apoi, psihi-mu, trebuieste sa traiasca si Voda cu familia lui. Bunavoința la Inalta Porta este trecatore, sint mulți doritori pentru Scaunul Domnesc, si in tridzile lor sint nenumarate. Trebuieste țineva se se ingridzasca si se se apere din vreme, ca sa nu adzunga țersesor sau surghiunit. Impotriva la toate ațeste nu este de chit unu singur mizloc, nu-i asă? Banii! Ah, ma chiar si banu si prețu lui inca este supus la groznițe schimbari! Tote felurile de monete din tota lume umblă in Țările Rumunesti: talerul Olandezu cu leul, galbenul, talerul dela Maria Terezia, rubla, mahmudeoa, dodecaro, funduco, nesfia, dirikli, si cum le mai zițe la tote ațele Turțestile! Si tot mai scumpi se fac banii, tot mai scumpi.»

Iancu dădù din cap.

— «Asa dara vezi!» zise Chir Arghir, «si asa cum

este cu Voda, este și cu sluzbasii lui! Astezi sintem în sluzbe și boieri, și muine, prin schimbare Domnului, sau a Banului, sau a unuia Divanit Boier, putem se fim pe ulițe, cautind acolo puinea noastră. Avem însa familie, sintem soți și parinți! Da, da!» și făcù cu ochiul șiretește, «și tu, zăptiul meu țel fudul, ai se fi odata asă! Trebuiește sa fim prin urmare prevazatori.»

— «Adevărat,» zise Iancu scurt, aruncându-și capul înapoi și privind la musafirul său cu o căutătură luminoasă și nepătrunsă. «Și ce se face Țara astfel?»

O clipă rămase Chir Arghir mirat, dar fața liniștită a zăptiului îi dădù iarăși încredere.

— «Țara?» răspunse el, și clătină din cap, pare că Iancu ar fi pus întrebarea cea mai ciudată de pe lume; apoi râse în sine și sorbi, spre a se pregăti la răspuns, a treia ceașcă de cafea, pe care o adusese Alexe. «Atât de puțin cunosti tu țara ta? Pentru țe, crezi, ca se rup ței din Fanar după tronurile din Moldova și din Țara Rumuniasca? Pentru ca de ațe nu este nimica de luat?» El făcù o mică pauză ritoarească, și ridicând apoi degetul arătător în sus, începù să-l dăscălească pe Iancu într'un ritm didactic, cum eră obiceiul în școalele Grecești: «Țara este o vaca blagoslovita de Dumnezeu! Si ca sa nu-si perda laptele, trebuiește sa fie mulsa mereo!» Apoi râse cu hohot, și se lovì întâiu pe sine cu palma pe picior, și lovì și pe Iancu, bucurându-se de frumoasa asemănare ce o făcuse, și mai zise încă odată: «De ațea trebuiește sa fie mulsa! Chit se muldze mai zdravan, cu atita laptele se fațe mai bun și mai gros. Trebuiește sa fie mulsa, mulsa, boierule Iancu!»

Se scutură și se tăvăliă aproape de răs.

Această veselie ținea mereu înainte, până și după

ce se urcase în trăsură și poftise pe Jianu cu stăruință să vină la Caracal. De pe jilțul din trăsură încă se mai întoarse odată Chir Arghir îndărăt, și făcând semn cu căciula sa de jder către Jianu, care stă în pridvor, îi mai strigă: «Trebuie să fie mulsa, altfel pierde laptele!»

* * *

Primăvara năprasnică, cum vine ea în Rumânia, pornise de vale pe sloiurile de ghiață crăpate ale apelor, și prefăcuse cele mai mici râulețe, ale căror matcă, vara, este numai un prundiș uscat, în groaznice puhoie, care se revărsau peste satele și câmpiile Oltenei.

Și tot ca aceste potoape veniau și birurile de primăvară ale lui Vodă Caragea. Fiecare Domnitor putea cere biruri cum vroia, și Vodă Caragea era un geniu în această privință.

Afară de dăjdiile, pe care le împlineau slujbașii ocârmuirii de prin județe, mai erau și o mulțime de altele, date în arendă la ocupcii Greci.

Odată cu mierlele, și tot astfel în grămezi ca ele, plecau arendașii Vistieriei prin Țară.

Unul din cei mai temuți dintre ei era Chir Hristofor Cochinis, despre care aflase Iancu, că a sosit în partea de miazăzi a Romanatului.

Când ieși, într-o dimineață, Jianu în curte, i se aruncă la picioare un adevărat jidav de țăran și-i îmbrățișă genunchii. Iancu îl cunoștea, era Toaderi Prisăcarul din satul Studina.

— «Ce ți s'a întâmplat?» îl întrebă zapciul.

— «Boierule, boierule,» oftă țăranul, «Chir Hristofor a fost ieri la noi pentru împlinirea dărilor pe

vite și pe prisăci. I-am rămas dator încă din anul trecut ceva, căci anul a fost rău, și n'am putut acoperi lipsa de anțărt, dajdia fumăritului! Acum am dat coșul jos. Spun în frica lui Dumnezeu, n'am bani și nici vitișoare nu mai am, mi-au murit astă iarnă. Dar Chir Hristofor nu vreă să mă crează. Doamne, mare Dumnezeule!» și omul se lovì cu fruntea de pământ.

— «Și pentru ce vii la mine?» întrebă Iancu.

— «Viu la tine ca la bunul Dumnezeu,» zise Toaderi Prisăcarul. «Viu la tine, pentrucă tu ești drept și ai milă de lume. Ai împlinit și tu dăjdii dela noi, darea de fiecare lună, zeciuiala, ajutorul de primăvară, birul pe capete — of! destul erau de grele toate, căci, boierule, eu n'am decât aceste două palme, — mai ales birul pe capete este amar de tot, fiindcă jumătate din locuitorii satului Studina au dosit, și nimenea nu vreă să ție seamă de asta. Ni se face aruncul dării pe numărul de case, și noi, cei rămași în sat, trebue să plătim și pentru colibe la părăsite de ceilalți și pustii. Dar tu ești drept, boierule Iancu, tu nu ceri mai mult decât este porunca dela stăpânire, ție 'ți este milă de popor. Acel blestemat de străin însă ne cere și sângele din vinele noastre, când nu mai avem bani! Of! of!»

— «Și ce vrei să fac eu?» întrebă Iancu.

— «Fie-ți milă, vino cu mine, vorbește cu Chir Cochinis, spune-i, că mi-au murit vitele; pune o vorbă bună pentru mine. Scapă-mă, boierule, scapă-mă! Căci astăzi trebuie să plătesc, să plătesc pentru aceea ce n'am!»

— «Scoală 'n sus,» zise Iancu.

Omul se sculă. Ochii lui negrii, apropiați de marginile nasului său Roman, erau ațintiți la fața zap-

ciului căutând ajutor. Ca într'o cămașe de urzici eră băgat țaranul în datoriile, ce creșteau din an în an, și care-l dădeau cu totul în mâna celor, la care le eră dator. Toaderi Prisăcarul înfățișă în acelaș timp icoana jalei și icoana puterii, un tip din acel neam de oameni, care compune țărănimea Rumânească, neam care a suferit atât de multe, a trecut printr'atâtea, și totuși a rămas neschimbat el însuși.

Iancu se uitase în jos înaintea sa, dar în sfârșit își îndreptă privirile spre Prisăcar și-i zise: «Am să viu.»

— «Dumnezeu să te răsplătească,» oftă țaranul din adâncul sufletului.

Jianu, chemă pe Alexe. «Calul meu,» porunci el, «și un cal pentru Toaderi Prisăcarul,» apoi mai dădă încet încă o poruncă credinciosului său.

Zapciul și cu țaranul trecură călări prin lungul sat Obârșia. De pe casele învelite cu stuf, se auziau berzele cloncănind din pliscuri, pare că se loviau niște scândurele una de alta, iar ciripitul rândunelilor străbătea văzduhul împrăvărat. Pe la porțile gardurilor se înălțau sălcii bătrâne, ale căror frunziș întinerit flutură ca niște zăbrance verzi împrejurul trunchiurilor negre, adânc brăzdate. Copiii se jucau prin țărână, sau se legănav pe sghiaburile îmbrăcate cu mușchiu ale puțurilor cu cumpene. Unde și unde se vedeau în pridvoare femei rezimate, cu acea înfățișare plăcută ce o au ele când torc, răsucind cu mâna stângă firul, ce mereu se lungește. Bărbații erau eșiți cu plugurile la câmp.

Afară peste țarini plutea aerul de primăvară pe deasupra brazdelor negre, care miroseau a rodniciei.

Toaderi Prisăcarul urmă călare pe zapciul. Când

însă, după un drum de vre-un ceas, se zărea Studina, ce se întinde cercuită de păduri, atunci țăranul, uitând respectul ce datoră boierului, o rupse înainte pe lângă Iancu, și apucă în fuga mare spre sat.

Deasupra Studinei se vedeà un nou-raș lungăreț și posomorit.

Ajunsesse și Iancu curând după aceea în mijlocul colibelor, unde, cu totul altfel decât la Obârșia, oamenii mișunau și se uitau amărîți, dar tăceau cu toții. Numai dintr'o casă eșia un fel de strigăte prelungite, și deasupra unei alte case de alături se ridică un nor de fum gălbui, eșind mereu prin stuful înnegrit al învelitoarei.

Dinaintea gardului câțiva oameni prindeau calul, de pe care sărise jos Toaderi Prisăcarul.

— «Ce s'a întâmplat?» întrebă Iancu.

Un țăran bătrân cu pletele argintii ieșindu-i înainte îi zise: «Chir Hristofor a fost aici cu douăzeci de Arnăuți armați, și au cerut iarăși dăjdiile pe vite și pe prisăci. Mitana, nevasta lui Toaderi, eră singură acasă. Arnăuții au legat-o, punându-i căluș în gură, și au atârnat-o în coșul casei, iar dedesupt, pe vatră, au aprins gunoiu cu ardeiu. Acuma ea șade întinsă, moartă, pe masă.»

Se mai auziră și alte vaiete prin văzduh.

— «Dar acolo ce e?» întrebă Iancu, arătând spre casa de alături.

— «Acolo se jelește Stanca, nevasta lui Mitrofan,» urmă țăranul cel bătrân cu vorba rară. «Când a văzut Chir Hristofor, că nu găsește nici bani, nici vițoșoare la Toaderi, i-a afurisit albinele și a trecut la vecinul său, punând să-l chinuiască pe acesta cu cleștele înroșite în foc, atâta, până ce a plătit el banii în

locul lui Toaderi. Mitrofan este aproape mort de chinuri, și de aceea se bocește Stanca!»

Oamenii se deteră acuma în lături.

Pe pragul casei sale se arată Toaderi Prisăcaru. Se pareă că capul lui îi eră preă greu, pieptul lui cel puternic se scufundase, și umerii lui erau plecați înainte.

Cu glasul istovit întrebă el: «Și albinele mi le-a blestemat?»

Tăcerea sluji drept răspuns.

Atunci Toaderi ridică pumnii în sus, așa încât mânecele largi ale cămășii îi căzură de pe brațele mușchioase, și aruncând capul înapoi, începù să râză. Eră un răs întrerupt, care pareă că-i sparge pieptul, și care se asemănă mai mult cu un lătrat puternic. Albinele lui, erau cea din urmă nădejde a sa, iar albinele, care au fost blestemate, nu mai roiesc, lucrează rău și sunt supuse la toate stricăciunile, așa că negreșit se prăpădesc în cursul anului.

Aceasta o știă Chir Hristofor, precum cunoșteă și cele mai puternice blesteme, deși nu eră în stare să vorbească limba Rumănilor, decât foarte pocit, cu toate că trăia de mulți ani în Țară.

Toaderi Prisăcarul căzù grămadă pe pragul casei sale, și aveă înfățișarea unui mort.

Bocetele Stancei încetaseră, fiindcă din beregata ei răgușită nu mai puteă eși nici un sunet.

O suflare ușoară de vânt depărtă norul cel posomorît de pe deasupra caselor nenorocite.

Iancu stă cu capul plecat în jos spre piept, și calul lui cel negru răsâia mereu pământul cu subțirelul lui picior.

Țăranul cel cărunt se apropiă de Iancu, și scoțân-

du-și căciula îi zise: «Nevoia este mare la noi, boierule, mâine poate vine Chir Hristofor iarăși la ceilalți dintre noi. N'avem bani. N'avem vițișoare. Nu putem să facem arăturile. Avem să murim de foame. Dreptate, boierule, fă-ne dreptate!»

Jianu ridică capul în sus, și-și aținti privirea, străbătând adânc în ochii bătrânului. Acesta îi răspunse și el, cu altă privire, tot atâta de deschisă și hotărîtă.

— «Dreptate, boierule,» zise încăodată.

Iancu se ridică în șea, și apăsând vorbele, zise: «Chir Hristofor Cochinis este Grec. El este simpatriotul Luminăției Sale, a lui Vodă Caragea. Ce face el, eu nu pot să împiedic. Eu pot să vă dau numai sfatul Grecesc: «Lingeți mâna, pe care n'o puteți mușca.»

Iancu își întoarse calul și plecă.

O tăcere de mormânt urmă după aceste vorbe ale lui. Cu ochii mari deschiși de desnădăjduire și de desamăgire, oamenii se uitau după el.

* * *

Printre crângile, încă lipsite de frunze ale teiului din curtea lui Toaderi Prisăcarul străluceă luna nouă, îngustă ca o seceră.

Toaderi ședeă sgulit pe scărișoara pridvorului, și-și acoperise fața cu palmele.

Deodată simți o mână pe umărul său. Se uită în sus. Noaptea de primăvară se întunecase, și numai nedeslușit putu să vază un stat de om înaintea sa, eră poate vreun vecin.

Acel om îi zise pe nume, dar Prisăcarul nu putea să-i cunoască glasul, cu atât mai puțin, cu cât străinul vorbea cu glas înăbușit.

— «Cine ești tu și ce vrei?» întrebă Toaderi răgușit.

— «Om bun» fu răspunsul. «Eu știu ce s'a petrecut aici în sat, și mai știu încă, că tu ai de gând, după ce vei fi îngropat pe Mitana, nevasta ta, să treci cu cele trei văcuțe ale tale și cu cei șase bouleni peste graniță în Austria.»

Prisăcaru se sculă încetișor în sus.

— «Da cine ești tu?» mai întrebă el încăodată. «Cum știi și de unde știi? Eu n'am nici o vitișoară!»

— «Vitele tale sunt în pădurea dela Studina, în Valea Hoților.»

Speriat se retrase țăranul un pas înapoi, făcându-și cruce.

— «De unde știi? — Eu n'am nici o vitișoară...»

— «Taci, Creștine,» îi tăiă vorba necunoscutul. «Crezi tu, că eu sunt vreun Cațaon? Nu mă cunoști după vorbă? Nu vezi, că suntem amândoi din acelaș neam?»

Toaderi se încercă să pătrundă cu privirea lui prin întunecime, dar nu putu să deosibească mai mult, decât umbra tainicului străin, ce stă înaintea lui.

— «Ascultă,» urmă acesta mai departe, «cum a fost cu puțință, ca voi, oamenii din Studina, să nu-l ucideți astăzi pe acel Cochinis de Dumnezeu blestemat?»

— «Avea prea mulți Arnăuți armați cu el,» răspunse Toaderi înăbușit, «și oamenii cei mai de frunte din sat au trecut de mult dincolo peste munți.»

— «Și tu vrei să faci ca ei?»

— «A murit nevastă-mea, vetrișoarea mea e rece.»

— «Răsbună-te pentru acestea toate.»

Țăranul tăcu. Sufletul lui era ostenit și zdrobit.

— «Răzbunarea înfierbântă pe om tot atât, cât dragostea,» urmă sfetnicul de noapte. «Ascultă-mă, omule.»

Ascunzătoarele, unde v'ați dus voi vitișoarele, le cunosc eu bine și cu oamenii mei. Rămâi tu aici și răzbună-te, poți să aibi încredere în mine. Vitișoarele tale vor fi de aci înainte tot așa de sigure aici, în sat, ca și în cea mai bună ascunzătoare din pădure. Am să te ajut eu și cu ceva parale, dar tu și cu tot satul veți ține de aci înainte cu mine.»

Acum începù Toaderi Prisăcarul să răsufle din greu.

— «Nu cumva ești tu haiduc?» întrebă el încet, și în glasul lui se simțea un sunet de nădejde.

— «Bă sunt,» fu răspunsul.

— «Cum te chiamă?»

— «Căpitanul.»

Amândouă tăcură apoi, multă vreme, și stăteau nemșcați. Luna se scoborâ din ce în ce mai jos.

În sfârșit Toaderi Prisăcarul, răsuffând adânc din piept, zise: «Of! of! Aș mai avea numai o singură dorință: să văd pe Chir Hristofor înaintea mea, cum am văzut pe bietul Mitrofan de colo, din față, să-l văd plin de răni și să-l aud văitându-se. Nu mort. Moartea este un chir prea scurt. Să-l văd trăind, dar cu oasele sfărâmate și ologit! Să trăiască și tot mereu să-și aducă amintel!»

Străinul se apropie atunci și-l apucă de mână.

— «Așa, vezi! — Ei! Sămânța răzbunării crește repede ca aișorul, dacă cade pe pământ prielnic! Acea ce dorești tu, se poate împlini încă în noapte astă. Vino cu mine. Dar nouă, haiducilor, trebuie să ne fie deschise, pe viitor, casele din tot satul acesta! Orcine ar veni în numele Căpitanului, să găsească orcând adăpost și ascultare. Te legi tu astfel pentru tine și pentru toți ceilalți?»

— «Mă leg, Căpitane,» fu răspunsul eșit din adâncul unui suflet greu rănit.

— «Bine, atunci haidem la lucru.»

Ei trecură prin satul, cufundat în tăcere, și apucară spre pădurea, ce se ridică, ca un perete negru, spre cerul înstelat.

Cum ajunseră între copaci, Căpitanul scoase un strigăt asemănat aceluia al unui huhurez.

— «Aici,» răspunse un alt glas bărbătesc din apropiere.

— «Ei, așa dară am nimerit întocmai locul,» zise Căpitanul mulțumit, «Caii! Și înainte!»

Haiducul, care așteptase în pădure, ținea trei cai gata, de căpestre. Ei încălicară și merseră câtva timp înainte spre miazănoapte. Toaderi Prisăcarul băgă îndată de seamă, că tăiau deacurmezișul limba de pădure, la spatele căreia erau așezate curțile lui Chir Hristofor Cochinis, și răzbunarea începù să-i încălziască inima.

Pădurea se ridică ușor la deal, și se sfârșiă apoi deodată la marginea unei văi late și adâncate asemenea unei alpii. Jos în fundul văii se zăriau clădirile spoite ale «Curții boierești».

Pe când Căpitanul iscodiă valea cu ochii lui de ris, cari păreau că văd tot atât de bine noaptea ca și ziua, celălalt haiduc îi dădu Prisăcarului arme, o pălărie neagră și un suman negru, apoi scoase o bucată de cărbune din buzunar și-i ajută să-și înegrească fața.

— «Gata?» întrebă în sfârșit Căpitanul.

— «Gata.»

Haiducul rămase cu caii, iar ceilalți doi o rupseră de vale ca niște năluci, mai negre chiar decât

însăși noaptea. Deodată se opri Căpitanul și șopti: «Dacă ți este frică, întoarce-te.»

— «Nu mă întorc,» fu răspunsul. Eră glasul răzbunării și al acelei sălbatice plăceri, pe care o cuprinde goana de om. La ea ajunsese acum inima pustiită a Prisăcarului.

Curtea lui Chir Cochinis eră cufundată în somn adânc, în neagra noapte de Martie. Cei treizeci de Arnăuți ai lui dormiau duși cu toții.

Căpitanul se îndreptă spre grădina de poame, care se întindea în dosul caselor boierești.

Când ajunseră la țapenele uluci, Toaderi șopti: «Câinii.»

— «Eu nu mă duc la locuri, pe cari nu le cunosc bine,» fu răspunsul tot astfel de șoptit, dar poruncitor.

Căpitanul se urcă pe umerii lui Toaderi, și încălică ulucile, pe al căror vârf eră așezat un coperiș îngust în tot dealungul lor. Prisăcarul se apucă de piciorul cel atârnat al Căpitanului, și începù să se acățăreze de uluci cu vârful degetelor dela picioare. Ajunse și el în sus, dar se făcuse un mic zgomot de zgârieri și de lovire a scândurilor.

Vreo ureche păzitoare a unui câine trebuio să se fi ascuțit, căci o scurtă lătrătură străbătù liniștea nopței.

Cei doi oameni începură a fugi. Lătratul venea acum dealungul ulucelor. Se făcuse dintr'un glas două. Deodată însă lătratul se prefăcù într'un hăpcăit cu mârâială și apoi amuți.

Intr'aceea haiducii ajunseră aproape de casă, și Căpitanul, care într'adevăr cunoștea bine locurile, se urcă iute într'un nuc, ale căruia crăci ajungeau până pe acoperemântul casei. De acolo ei se dădură jos,

cu mare băgare de seamă, pe învelitoarea de şindrilă, şi printr'o răsuflătoare a podului se strecurară cu grijă înlăuntrul podului, unde se opriră apoi.

Gălăgia celor doi câini, deşi încetase deodată, deşteptase însă pe ceilalţi lătrători ai casei. Ei sosiau câte unul, şi câte mai mulţi odată, din toate părţile curţii celei mari, dela bucătărie, dela grajduri, dinspre poarta, unde străjuiau Arnăuţii, şi la urmă alergă toată haita jur împrejurul caselor, sfâşiând liniştea nopţii prin urletele lor asurzitoare.

După ce vârtejul se mai domoli, se auziră şi paşi de oameni prin grădină.

— «Iok, nimica,» zise un om pe Turceşte de sub nuc. «Sunt nişte dobitoace proaste.»

Atunci zăngăni o fereastră, şi un glas ascuţit se auzi strigând Greceşte: «Ce este acolo? Ticăloşilor! ce este?»

— «Nu e nimic, Arhonda,» fu răspunsul grăbit liniştitor. «Nimica zău! Am căutat pe urma câinilor cu lumânări, cu felinare. Nu s'a văzut nicăiri nimic.»

— «Nu s'a văzut nicăiri nimic!» îngână glasul din fereastră. «Pentru aceea hrănesc eu acei câini scumpi, ai? leneşilor! După ce nu sunteţi în stare să păziţi singuri, apoi nici când vă deşteaptă câinii, tot nu vedeţi nimica! Curcilor chioare, ce sunteţi.»

— «Puternice stăpâne,» încercă să-l liniştească un al doilea Arnăut cu glasul gros, din piept, cum vorbesc Mahometanii, «va fi trecut vreun iepure prin curte, sau vreo nevăstuică.»

Grecul de sus trânti fereastra şi-i ocări pe Turceşte: «Ghider, ghider, Deveyeh ciuş der,» adică: «El merge, merge, şi-i zice cămilei: ciuşi!» ceea ce dovedeşte o leneşe prostie, de oarece la Turci, pre-

cum se știe, numai măgarul înțelege vorba înteeitoare, ce se întrebuintează pentru el: «ciuș!»

Arnăuții trecură înainte. Erau obișnuiți cu aceste schimbări de vorbe, în cursul nopții, cu Chir Hristofor.

Sus, în pod, Căpitanul șopti lui Toaderi Prisăcarul: «Acuma au să adoarmă îndoit așa de greu ca mai înainte.» Pe când vorbea cu el, atinsese umărul Prisăcarului și simțise că tremurâ: «Răbdare, omule,» îi zise, «într'o jumătate de ceas, omorătorul Mitanei va fi în mâna ta.»

Și după o jumătate de ceas, când nici în casă, nici afară nu se mai mișcă nimic, Căpitanul scoase un felinar de sub gheba sa, scăpără foc și-l aprinse.

Apoi înaintară cu multă băgare de seamă printre căprioreala prăfuită a podului, până ajunseră la o ușă, pe care o găsiră încuiată. Căpitanul scoase o sticlură cu untdelemn din buzunar, unse cu o pană de găscă broasca, și începù apoi să lucreze încet și dibaciu cu un cârlig. Broasca se deschise.

Se strecurară înlăuntru, și scoborând o scară, ajunseră într'un gang sucit. Dintre ușile de acolo Căpitanul alese una. Erau acum în sala ce legă odăile între dânsele.

După asprimea de afară a aerului de Martie, îi izbea acum întunericul molatic al casei locuite. Iarăși preumblă haiducul limba de lumină, fără raze, a felinărașului său pe pereți jur împrejur. Apoi se apucă să deschidă, cu grijă și fără zgomot, cea din urmă ușă. Toaderi Prisăcarul îi lumină la mâini. Erau niște mâini prelungi, osoase și de o formă aleasă. Degetele se mișcau cu așa mare dibăcie, încât ar fi putut face cinste orăruui hirurg.

Prisăcarului i se zbătea inima în surde lovituri.

Celălalt deschise broasca, fără să se auză, și un-dele de aer încărcate cu fum de tutun și de miroșuri orientale îi loviră în față pe cei doi haiduci.

În întunericul odăii pâlpaia o candelă cu sticlă roșie, iar în dosul ei străluceau icoanele îmbrăcate cu aur și cu argint.

Toadéri ridică felinarul în sus, și Căpitanul ajunsese la patul lui Chir Hristofor. Înainte de a se fi putut deșteptă însă cum se cade, și să facă vreo mișcare, îl și legase Căpitanul, și îndată îl împresură Prisăcarul cu o trânghie de cânepă peste mâini și peste picioare. În câteva clipe cei doi oameni, tari ca niște uriași, isprăviseră această lucrare, și un căluș îi fu pus în gură. În fața de ceară a lui Cochinis se vedeau, sgâindu-se, ochii înspăimântați.

Căpitanul aprinse lumânările de pe masă, și începù apoi să pregătească liniștit răzbunarea. Din buzunarele ipingelii, aproape fără fund, care păreau că ascund în sine toate uneltele trebuitoare la meseria de haiduc, ieși la iveală un clește, care fu așezat în jeratecul, ce mai era în sobă.

Și pe când Prisăcarul îl lucra pe Grecul cu aceste clește înroșite, Căpitanul scormoni, și găsi prin lăzi și prin dulăpuri săculețele și pungile pline cu pietre scumpe și cu bani.

După un ceas haiducii părăsiră iarăși casa, fără zgomot, cum veniseră, și pe aceeași cale. Se lăsară în jos pe nuc și fugiră spre uluci. Tocmai lângă uluci Toaderi se împiedică de un trup moale. Era unul dintre cei doi câini, cari se deșteptaseră mai întâiu, și căroră Căpitanul le aruncase bucăți de carne otrăvită.

A douazi dimineața, Toaderi Prisăcarul trecea mândru și cu capul în sus, prin satul Studina. Ipingeaua

neagră o avea aruncată ușor pe umeri, și dedesubtul ei ținea un sac subțioară.

El se întâlni cu țăranul cărunt, care ceruse cu o zi mai 'nainte ajutor dela zapciu.

— «Tată Marine,» îi zise Prisăcarul, «ia ține dreptatea!» și-i arătă punga. «Celui de sus de colo din Cer i s'a făcut milă de noi, și ne-a trimes pe Căpitanul de haiduci într'ajutor!»

* * *

În aceeași dimineață se 'ntorceau, spre marea bucurie a lui Tache Lețu, zapciul și cu Alexe al său, înapoi la Obârșia, venind spre Soreni. Fără îndoială că boierul Iancu se abătuse de la Studina peste noapte pe la Soreni.

Puțin după aceea sosi și un lipcan, aducând o scrisoare dela ispravnicul Arghir Mavrachi din Caracal. El poștea pe Jianu la o sindrofie, pe care o avea în acea seară în cinstea lui Cărc Sărdarul Iamandi, fiind că acesta făcuse o mare ispravă, atât pentru județ, cât și pentru toată Oltenia, prinzând pe groaznicul tâlhar Mereanu, și aducându-l legat la Caracal.

Curtea lui Chir Mavrache eră mare, plină de gu-noaie și de mirosuri urâte, tot astfel eră și casa lui, înaintea căreia tocmai se așezau douăsprezece mari hârdaie cu oleandri, vopsite verde ca spanacul, ce se scosese din pivniță, unde iernaseră.

Înlăuntru, în odaia de fumat, care niciodată nu fusese aerisită, găsi Iancu un cerc ales de boieri: pe fratele său Amza, pe Iorgu Soreanu și pe Cărc Sărdarul Iamandi, un Grec tânăr, frumos, cu mustața neagră și cu sprâncenele îmbinate deasupra unui nas subțire.

— «Ei, însfârșit a catadicsit si boierul zapțiu sa se arate!» zise gazda casei. «Dar fireste, bre, bre!» adăogă el cu capul într'o parte. «Ca sa se faca țineva asă de ferches, i trebuie vreme! La soare te poți uită, la boierul Iancu, ba!»

Și în adevăr, Jianu se îmbrăcase cu o deosebită îngrijire. Peste anteriorul de mătase, vărgat alb cu galben, încins la mijloc cu un brâu scump țesut cu fir de aur, cădeă o giubea cenușiu-deschisă, îmblănită pe margini cu pacele late de cacum.

Indată ce găsi prilej, Amza Jianu trase pe fratele său mai mic la o fereastră și-i zise, lăsând să alunece o privire mulțumită peste toată înfățișarea impunătoare a zapciului: «Așă e bine! Dovedește deștep-tăciune din partea ta, frățioare. Când urmează cineva unei chemări, îmbrăcându-se cât mai bogat, aceasta arată o lingușitoare luare în seamă a ospătătorului. Și apoi— scoate-l numai pe protivnicul tău, scoate-l afară de tot!»

— «Pe protivnicul meu?» întrebă Iancu.

— «Ei, nu te face!» zise fratele mai mare al Iancului cu bunăvoință. «Pare că noi n'am ști, că Mavrachi a pus ochii pe tine pentru fata lui cea mai mare, și fiindcă boierul zapciu se lasă greu și vrea să fie rugat, de aceea Chir Arghir a apucat prilejul de moț, și vrea să-i frece pe Cărc Sărdarul Iamandi pe sub nas. Ai să vezi îndată, ce halaiu are să-i facă pentru prinderea acelui tâlhar. Și celuilalt, calicului, îi lasă gura apă după pungile cu galbeni ale Ispravnicului.»

— «Fiind patru fete, poate să aibă parte și el, de una,» zise Iancu nepăsător.

Se auzi atunci Mavrache: «Boierule Amza, fara

indoiala ca istorisesti fratelui tău fapta Țea mare a Chirc Sărdarului nostru?»

— «Da, tocmai începusem.»

— «Țe credeți Domniavostre? are se se bucură Banul Dumitrache de vanatul ațesta minonat?» urmă Mavrache.

— «Foarte mult,» zise Iancu, și întorcându-se spre Iamandi: «Cum ai făcut isprava asta, Cucoane Costache?»

Iamandi își netezi mustața, spre a ascunde un surâs de mândrie, și zise: «Ieri noapte, eră, pe Olt, din sus de Drăgășani. Eram de multă vreme pe urma tâlharului. Goana nu eră ușoară. Tocmai vroia să treacă în România mare. L'am ajuns la Olt, care venea foarte mare.»

— «Evrice, Evrice!» strigă Mavrache, bătând pe Cărc Sărdarul pe spate.

— «Mereanu eră singur?» întrebă Iancu.

Iorgu Soreanu se amestecă în vorbă răsând: «Da, da, eră singur. Se zice, că are undeva o puică îndrăcit de frumoasă, la care tocmai petrecuse câteva ceasuri de miere. Tovarășii lui îl așteptau dincolo de Olt, și atunci Chir Costache, dimpreună cu venirea apelor, i-a tăiat drumul. Firește, dacă am aveă slujbași tot ca Cărc Sărdarul și zapciul nostru, atunci am trăi în Țara Rumânească ca în sânul lui Avram!» Și și puse mâinile groase pe umerii lui Iancu, răsându-i în față.

Rădeau și ceilalți cu toții, afară de seriosul Amza; fiindcă în tot județul se credea, că Iancu eră îndrăgostit de frumoasa Cucoană a lui Soreanu. Iancu însă râdea, că lumea putea crede una ca asta, și se uită, cu conștiința liniștită, în ochii lui Iorgu, fiindcă sărutatul

pe care i-l furase pătimaşa Caliopi, la serbarea lui dela Obârşia, nu fusese niciodată înapoiat din partea sa.

Amza Jianu începù să vorbească despre recoltele ce se aşteptau. Dar boierul Iorgu n'avea poftă, să lase să i se ia din mână cârmuirea vorbirilor, şi veni iarăşi înapoi la isprăvile Cărc Sărdarului şi prietenului său Iancu.

— «De ce n'am fete!» zise el, şi o nouă isbucnire de râs urmă. Soreanu, care se credeà glumeţ neîntrecut, urmă, râzând grosolan: «Dar pentru ce are cineva prieteni, decât pentru a le lăsa lor toate bunătăţile, care nu le poate avea el însuşi. Iacă Chir Arghir şi boierul Amza, nişte părinţi fericiţi, cari...»

Jianul cel mare îl întrerupse din nou, căutând să abată vorba, dar Soreanu îşi înţepeni mâinile groase în şoldurile sale umflate şi-i răspunse: «Omule, frate, eşti ruşinos şi sficios, pare că ai fi o fată mare. Dar să ştii, că sfiala nu mai este acum la modă, cu ea nu mai ajungi departe. Acum se cer cu totul alte însuşiri. Am să vă spun eu, ce se cere astăzi. Tocmai de curând am auzit o istorie foarte frumoasă în această privinţă, care s'a întâmplat vărului meu Ioan.»

— «Care văr Ioan, Cucoane-Iorgule?» întrebă Iamandi.

— «Ei, care văr să fie?» răspunse Soreanu, dându-şi osteneală să scoată lauda de sine într'un chip cât mai firesc, «Ioan, Ioan Caragea Vodă! Aam, Haha!» şi toată faţa lui se lumineă. «Aşa dar, Vodă, cinstiţi boieri, a trimis să-l cheme pe boierul Nicu Teleagă...»

— «Ce? Boierul?» întrerupse Amza ridicând sprâncenele în sus.

— «E, hehe!» cucurigi Iorgu, «la numele lui de boier aşi fi întors şi eu din nas, înainte de-a cunoa-

ște istoria, pe care am să v'o povestesc. Nicu Teleagă este un slujbaş mic, dar un hoț mare, un hoț așa de mare, încât vărul meu Ioan a voit să-l cunoască de aproape. Și când s'a înfățișat la Curte, i-a ținut Măria Sa, vărul meu, un logos, după care oricine altul ar fi trebuit să intre în pământ. Nicu Teleagă însă a rămas foarte liniștit, și plecându-se cu un surâs, zise: «Clepto, cleptis, cleptis! — Eu fur, tu furi, el fură!»

— «Ne mai pomenit!» strigă Amza. «Va fi primit pentru asta dela Ciohodar o seamă bunicică de lovituri cu toiagul cel roșu.»

— «Oho! De unde! Nici măcar topuzul vărului Ioan nu l'a gustat!»

Toiagul îmbrăcat cu catifea roșie slujea la pedepsirea boiernașilor mai mici, pe boierii cei mari îi bătea Vodă singur cu topuzul.

— «Stați numai, aveți răbdare!» urmă Soreanu râzând și făcând mare chef el însuși de povestea lui. «Măria Sa, vărul meu, a fost așa de surprins, așa s'a înveselit de vorba ne mai pomenită a lui Nicu Teleagă încât... ia găciți ce-a făcut? i-a dat caftan de boier!» găfâi Iorgu. «Caftanul de boier cu tot șartul cum se cuvine, adică Nicu Teleagă a încălecat înaintea Beilicului pe calul de călărie al Măriei Sale, și, însoțit de Ciohodarii Domnești și cu Meterhanaua, a fost purtat prin orașul București. — Ha, ha, ha! cu sfiala n'ar fi ajuns acolo. Ce?»

Mavrache și Iamandi stau să plesnească de râs.

Dar Amza simțea o rușine nespusă, căci deși făcea tot ce putea, spre a se pune bine cu stăpânirea, totuși el rămăsese încă un Jianu, și grosolana lipsă de tact și de duh, cu care-și bătea joc Soreanu de

această înjosire a Rumânilor în fața Grecilor, îi pricinuiă durere. El tresări, când întâlni privirea fratelui său cel mic, carele în tot cursul povestirii se uitase ațintit numai la vărfurile imineilor săi galbeni.

Intr'aceea se făcuse vremea de masă, și o slugă murdară pofti pe boieri la mâncare. Acolo Costache Iamandi făcea curte uscățivei Evsevia, cu învederata dorință de a se face ginerele ei, iar Iancu primea dela grăsulia Caliopei priviri, când supărate, când ah-tiat de galeșe.

Cele patru fete ale Ispravnicului și cele două concuține Jiene nu ridicau ochii de pe fața de masă.

Un lăutar din taraf făcea un cântec despre prinderea lui Mereanu, și Iancu fu cel dintâiu, care-i aruncă un galben în gura cămășii lui deschisă la piept.

— «Aoleo!» zise Soreanu, văzând aruncătura bine nemerită, «n'aș vrea să stau în dreptul puștii tale, Jiene!»

Lăutarul urmă cu foc sporit să laude pe viteazul Cărc Sărdar și pe Arnăuții lui.

— «Ei, uitasem,» zise Iancu, «dar nici Arnăuților viteazului Cărc Sărdar nu le-ar strică o dușcă. Alexe!» zise el slugei sale, care stă între oamenii curții, ce mișunau împrejurul mesii, «dute și du-le ceva de băut la băieții, cari străjuiesc pe Mereanu.»

Dintre toți musafirii lui Mavrache, Iancu fu cel din urmă, al cărui poștalion încărcat de clopoței părăsi Curtea. El duse pe fratele său și familia lui până la casa lor.

Amza era amărit, așa de amărit, cât poate să fie numai un om ambițios, după ce a avut neisprăvi în societate. El era supărat pe Cărc Sărdarul, pe Soreanu și pe Iancu, a căruia nepăsare, când avea pri-

lejul unei însurători atât de strălucite, i se părea o bătaie de joc față de soarte.

— «Ferește-te de acest Iamandi,» zise Amza lui Iancu.

— «Da pentru ce? Fiindcă și-a îndeplinit datoria lui bine? Tocmai aceasta îmi place la el!» răspunse Iancu râzând.

Amza, care nu vroia să vorbească mai răspicat față cu fetele lui, se stăpâni și tăcu supărat. Și tânărul unchiu, pentru care amândouă nepoatele aveau o nemărginită admirație, le mai trimise încă glumind sărutări cu mâna, când mama lor le mână înaintea sa ca pe niște oițe în sus pe scări.

Clopoței dela poștalionul zapciului se pierdeau în depărtare, și Caracalul se cufundă în somn și liniște sub domnia lunei nouă.

Numai în curtea înconjurată cu ziduri a temniței, eră mare chef și bucurie din pricina cinstei cu băutura, ce făcuse binevoitorul zapciu. Un foc în mijlocul curții luminează ceata de Arnăuți chefuitori, cu mintenele lor roșii, iar cealaltă parte a curții, mai ales dealungul zidurilor, o lăsa întunecată. Din această beznă eși la iveală un flăcău mohorît, îmbrăcat și el cu mintean roșu, împodobit cu ciaprazuri negre și galbene, și având în cap un fes civit, al căruia ciucure îi atârna pe frunte. El intră în casă. Curând după aceea el se înfățișă la închisoarea lui Mereanu, spre a schimba pe Arnăutul, ce rămăsese acolo de pază bosumflat, și care acum plecă zorit, ca să primească și el partea lui cuvenită din vinul de Drăgășani.

Paznicul cel nou zăvori ușă cu îngrijire, luă felinarul de pe podeala umedă, și luminează cu el fața închisului.

Acesta plecase adânc spre piept capul cu chică lungă, cum o purtau haiducii. El avea mari dureri, fiindcă fusese bătut la tălpi.

Ărnăutul se plecă într'un genunche și începù să-i desfacă obielele, pe care, după bătaie, i le puseseră sucite fără rost împrejurul picioarelor.

— «Ce vrei tu să faci?» mârâi sălbatec tâlharul.

— «Vroiu să-ți spăl tălpile cu rachiul de furnică,» fu răspunsul.

Celălalt ridică atunci capul și încercă în slaba lumină a închisorii, să ghicească, cine ar putea să fie prietenul acesta neașteptat?

El avea niște mâini subțiri, arse de soare, cari lucrau cu o dibăcie minunată. După ce-și isprăvi slujba de Samaritan, el scoase o pilă de sub ipingea și tăia obezile dela picioarele lui Mereanu.

Apoi îi zise încet, dar hotărît: «Intr'o jumătate de ceas ai să fii slobod. Am să taiu și drugii dela fereastră. Măine, sau poimăine vei putea să fii la oamenii tăi dincolo de Olt. După aceea să te întorci înapoi și să calci grajdurile lui Hristofor Cochinis din marginea pădurii dela Studina. Ieri noapte a fost chinuit și jefuit. Acum să-i luați caii. El are zece cai aleși, șease din ei sunt ai voștri, dar patru, patru suri, cu coamele albe, să-i aduceți în sălciișul dela Lacul Dunări Potelu. Ai înțeles?»

— «Am înțeles,» răspunse Mereanu, sculându-se încet în sus. Apoi întrebă: «Da cine ești tu?»

— «Cineva care vă vrea binele vostru, și care are putere.»

După puțină tăcere, în timpul căruia Mereanu sprijinindu-se de pereți, căută să-și găsească iarăși cum-păna trupului pe picioarele sale pline încă de răni,

dar bine învelite acum, el zise: «Astăzi este Luni, Vineri au să fie caii la sălciile de lângă lac, stăpâne.»

Vorba «stăpâne» îi scăpase haiducului fără voie, deși nu era obișnuit s'o întrebuinteze.

* * *

Vineri se înfățișă la zapciul plășii Balta, vătaful de curte al lui Chir Hristofor Cochinis cu jelanie, înștiințând, că stăpânul său a fost călcat de tâlhari de două ori în curs de trei zile, că a fost schingiuit grozav și jefuit.

El se miligiă la zapciul, ca să scape măcar în parte din giuvaericele și caii stăpânului său din ghiarele procleților de haiduci, căci boierul Iancu este singurul stâlp al dreptății în aceste vremuri de groază.

Boierul Iancu făgădui, că va face tot ce va putea.

Puțin după aceea Cochinis priimi înapoi câteva din giuvaeruri și doi din caii cei suri. Aceasta ar fi, — îi trimise vorbă zapciul, cu părere de rău, — tot ce s'a putut găsi în vânătoarea, ce o făcuse după tâlhari.

Din toate părțile începù însă acum să i se ceară ajutor, căci se vedeà, că începuse «să lucreze» ceata lui Mereanu, după scăparea Căpitanului din temnița dela Caraçal, în urma căreia Cărc Sărdarul Iamandi cât pe aci erà să înnebunească de ciudă. Ceata lui Mereanu lucrà d'împreună cu alte cete mai mărunte de tâlhari, cari bântuiau de mai înainte județele Oltu și Jiu. Numai plasa Balta din Romanați rămăsese de toate scutită.

Și, ciudat lucru, se părea, că tâlharii știau totdeauna foarte bine, unde aveà de gând potera să-i caute, căci atunci ei erau alt undeva. Când îi urmărea prin dealurile împădurite ale Olteniei de mijloc, atunci ei erau

ascunși în bălțile și sălcișurile Dunării. Când îi căutau în Olt, ei erau la Jiu.

Cârciumarii Greci, arendașii Greci, și la urmă și proprietarii Greci, nu mai știau ce să facă.

Nici paza cea mai strașnică de Arnăuți nu îi speria pe haiduci. Ei nu făceau omor decât foarte rar, și numai atunci, când erau siliți, spre a se apăra ei înșiși. Obișnuiau însă să le scrie victimelor lor câte un răvaș de aducere aminte în carnea și în oasele lor.

Nici un grajd nu mai era sigur de ei, și fiind cunoscători de cai de întâia mână, căutau numai cai de cei aleși.

Pe când însă sburau caii tuturor Grecilor și prietenilor Grecilor, pe atunci se umplea un alt grajd cu caii cei mai buni de călărie și cu telegarii cei mai frumoși: grajdul Banului Dumitrache din Craiova. Se începuseră zoritele cumpărări, schimburile și vânzările de cai ale Banului Bibescu odată cu sosirea unei perechi de cai suri, ale căror coame argintii cădeau ca o spumă în jos pe gâturile lor mândru încordate. Și în curând i se dădă Banului Dumitrache porecla: «Giambașul».

Dar toate firele acestor întâmplări se adunau într'o singură mână, a căreia putere de aceea era așa de mare, fiindcă n'o bănuia nimenea. Și conștiința acestei puteri începă să umple sufletul aceluia, care simțea că o are, cu un farmec nou, necunoscut de el până atunci.

El urmase sfatul bătrânului Moangă, și se înfrățise cu Dracu, și în urma acestei cumetrii, pătrunsese adânc cu vederea în vrejile ocârmuirii. Prin cele ce văzuse, setea lui de răzbanare personală ajunsese o furie sfântă

pentru dreptate și Țara lui. Iară dreptatea însăși luase în inima lui chipul iubitei sale.

În sufletul mândru și ales al acestui om, era un amestec de însușiri moștenite dela Daci și dela Romani; o vânjoasă putere trainică de viață, împreună cu o bogată înțelegere a ei, plină de gândiri înalte și largi. Era adânc sădită în sufletul lui iubirea de dreptate. Că ea se călcă în picioare în Țara Rumânească, și că cei mai buni din Țară, cum erau chiar frații lui, lăsau să se facă aceasta, mulțumindu-se să fie numai singuri ei fără prihană, aceasta făcuse din tânărul Jianu un dârz și nobil disprețuitor al oamenilor, și-l silise să caute singurătatea. Lovitura sorții, care o primise în inima lui, îl hotărîse la fapte de răsbunare.

Dreptate! Această noțiune nu se găsește nicăiri în natura primitivă. În lupta veșnică a puterilor între ele, și pentru înrâurirea lor una asupra alteia, nu există decât dreptul celui mai tare. Că poate să fie nedreaptă puterea, aceasta n'au înțeles-o decât numai oamenii. De aceea luptele lor pentru dreptate sunt atât de înverșunate. Dar tot din această pricină lupta este și sfântă pentru acela, care, fără să se gândească la folosul lui, a scris «Dreptate» pe scutul său. Lupta pentru dreptate este dătătoare de putere pentru el, și pe câtă vreme nu-i scade mânia, pe atâta timp nu i se stinge nici nădejdea lui.

Că ținea el, în mâna sa fulgerile de răsplată, aceasta era acum pentru Iancu cea mai înaltă simțire. Pe deapsa și ajutorul, atribuite Dumnezeuirii, acum le împărțea și el. Banii nu mai aveau nici o însemnare pentru el. El putea să aibă câți ar fi dorit, fiindcă,

având cunoștință, că-i întrebuițează în folosul altora, îi luă de oriunde-i găseă.

Astfel acel timp de bătaie de joc pentru dreptate, născuse un Apostol, însuflețit și îndrăzneț cum rar a mai stat altul.

Tot de aceea se și hotărî el, într'o zi, să atace o autoritate, de care nu cutezase nimeni până atunci să se atingă, să atace pe Starețul unei mănăstiri Grecești.

În spre miazănoapte de Caracal, într'o vale împădurită, la marginea unui râuleț, eră așezată mănăstirea Căluui, una din moșiile cele mari, ale căror venituri erau «închinate» Chinovielor călugărești din Palestina și dela Sfântul Munte. Căluuiul cu pădurile sale, cu viile, cu morile și cu satele, țineau de Sfântul Mormânt din Ierusalim. Călugări nu erau în mănăstire, afară de Igumenul, de Diaconul, doi preoți și un paracliser. Eră un fel de bastion bisericesc al Chinoviei dela Ierusalim, mai bine zis, un fel de conac negustoresc al călugărilor, un fel de han pentru vecchilii lor.

Astfel bogățiile Țării, pe cari nu le înghițeau Turcii, se duceau la bisericile cele depărtate. Și fiindcă eră vorba de aur, străinii Creștini îl storceau tot așa de aprig ca Mahomedanii din binecuvântata Țară Rumânească.

Dar fiind Creștini, și încă preoți, i se părea lu Iancu Jianu, că sunt și mai răi decât Turcii.

Eră însă singurul, care judecă astfel. Nici unul din oamenii pe vremea lui nu se gândeă în felul acesta. Biserica eră sfântă, și prin urmare nu trebuia să se pună nimeni să o judece.

Iancu nici nu aveă de gând, să stea la vorbă cu cineva asupra lucrurilor bisericești. Obiceiul lui eră,

să gândească singur, și apoi să prefacă în fapte rezultatele filozofiei sale.

De aceea, într'o dimineață, el porunci lui Alexe : «Vestește pe Dinu Buzatu, să fie cu băieții lui mâine seară în valea pădurii deasupra Căluului.»

— «Deasupra Căluului?» întrebă Alexe mirat.

— «Da,» urmă Jianu, «când am fost deunăzi la masă la acel câine de Stariț, mi-am eșit din răbdări. Pusese pe Țiganii mănăstirești să bată vreo douăsprezece țărani cu bicele, până le țâșniă sângele, și apoi să-i încuie în beciu, fiindcă nu mai puteau plăti. Femeile și copiii acelor nenorociți se robiră pe luni de zile la vecinul arendaș Grec, ca să răscumpere pe bărbații și părinții lor din ghiarele Igumenului. Și acest drac împelițat urmărește tot ce au oamenii, până și pătura, cu care se învelesc și căldarea de mămăligă. Așa dar spune lui Dinu, să fie mâine seară deasupra Căluului. Ei, ce stai cu gura căscată?»

Pe fața arămie a Țiganului părea că căzuse o subțire ninsoare de cenușă.

— «Stăpâne....» gângâi Alexe, «la mănăstire?... Vrei....»

— «N'ai grijă, n'am să rămân acolo,» zise Iancu râzând și prefăcându-se, că n'a înțeles bine pe credinciosul său.

Dar Țiganului nu-i era de glumă.

— «Stăpâne,» se rugă el, cu mâinile ridicate, «nu te atinge de cele Sfinte!»

— «Fii pe pace,» răspuse Iancu, «Igumenul acela nu este de loc sfânt.»

— «Dar este unsul Domnului!»

— «Mirul, cu care a fost uns el, nu mi se pare, că s'a luat din cer.»

Țiganului evlavios i se ridică părul măciucă: «Stăpâne, asta n'are să se sfârșească cu bine.»

— «Foarte frumos, Alexe,» zise Iancu, «dar tu găsești, că este drept, ca țăranii din Căluuiu să fie beliți?»

Alexe, căruia 'i intrase până în carne și'n oase morala haiducească de milă și compătimire pentru cei asupriți, stă acum în grea cumpănă.

— «Crezi tu,» urmă Iancu, dăscălindu-l cu răbdare, «că talpele crăpate din bătaie, până curge sângele din ele, dor mai puțin, fiindcă Prea Sfințitul tău de Stariț a dat poruncă, să fie oamenii schingiuiți? Crezi tu, că foamea încârcește mai puțin mațele oamenilor, fiindcă rodul muncii lor se mistuește de Sfânta mănăstire? Crezi tu, că bunul Dumnezeu a poruncit slujitorilor săi de pe pământ, ca să chinuiască pe oameni?»

Bietul Alexe nu găseă nici un răspuns. El știă numai două lucruri: știă că preoții sunt sfinți, și că stăpânul său nu poate să greșească. Fiindcă mintea lui însă amorfise locului în fața luptei dintre aceste două lucruri, el putea numai să repeteze văitându-se încet: «Milostive, aceasta nu poate să aibă un sfârșit bun.»

Atunci începură să fulgere ochii de vultur ai lui Iancu.

— «Ajunge!» îi zise el mânios. «Știi că eu nu pot suferi prostia. Spune-i numai lui frate-tău, ce am poruncit eu.»

Frica de păcat îi mai dădù lui Alexe încăodată îndrăzneala, să se împotrivească: «Stăpâne, până astăzi niciodată încă nu s'a atins un haiduc de vreun preot. Băieții vor...»

— «Dacă băieții nu vor, du-te cu ei cu tot la dracu! Eu mă duc singur la Căluuiu.»

Vorba asta prinse.

A douazi dimineața eșiau, zapciul și cu sluga lui, călări din curte. Boierul Iancu avea de gând, să facă un ocol prin partea de miazănoapte a plășii sale. Seara se opriră la o cârciumă, care stă singuratică la marginea cea mai depărtată a plășii.

Cârciumarul se grăbi să facă pentru cinstitul musafir un pat în pridvor, așternând fân cosit proaspăt, și punând pe deasupra lui cele mai bune scoarțe și perini, pe care le avea. După cină Iancu se înveli în ipingea sa, și se culcă în patul mirositor.

Alexe se culcase pe o căpiță de fân, din care mâncau caii.

În curând nimic nu se mai mișcă în hanul singuratic. Pe deasupra dealurilor, împădurite dimprejur, străluciau stelele pe cerul de primăvară, lipsit de lumina lunii, și aerul de noapte eră umplut de mirosuri minunate.

După vreme de un ceas, Țiganul scoase o legătură de zdrențe de sub șeaua calului său, și înveli cu ele copitele celor doi cai, cari păreau obișnuiți cu asemenea încălțăminte.

Apoi trecu încetișor de-a curmezișul curții, se urcă pe o puțină de varză, ce eră lângă pridvor, și, băgând mâna printre grădele, îl trase pe zapciul de ipingea.

Acesta se deșteptă și sări fără zgomot peste grădele.

Cu pași neauziți, călăreții se îndreptară zoriți spre poiana din pădure.

După un alt ceas de vreme, Căpitanul de haiduci se opri cu cei treisprezece băieți ai lui la zidul mănăstirii Căluu, pe care-l trecu la un loc bine cunoscut.

Acum erau în curtea dinlăuntru. În mijlocul ei se vedeau, cam nedeslușite din pricina nopții, for-

mele bisericii. La stânga eră Stăriția, la dreapta un șir de chilii.

În liniștea adâncă a nopții, se auzea numai murmurul unei fântâni, și de dincolo de ziduri străbătea vâjăitul râulețului Căluui.

În această liniște însă, se ridicau glasuri, cari nu se auzise în cursul zilei, când curtea răsună de vaielele și tânguirile țăranilor schingiuiți: erau glasurile vitejilor de acum două sute de ani, ale Buzeștilor, credincioșii luptători ai lui Mihai Viteazul, cari se odihneau acolo, sub o largă lespede de piatră lângă zidul bisericii.

Cine ascultă în tăcerea nopții, cu sufletul deschis, putea să audă aceste glasuri din curtea mănăstirii Căluuiului. Se înțelege, numai dacă eră Rumân, căci glasurile erau din vremea aceea, când nu se vorbea încă Grecește în Țară, și când cei trei frați: Radu, Stroe și Preda Buzescu, balauri în luptă, — cum îi numește poporul în cântecele sale — slujeau cu credință oțelită pe Domnul lor strălucit în răsboaie, luptând împotriva păgânii Semilune. Ei erau din vremea celor opt ani de Domnie a lui Mihai Viteazul, în cursul cărora pieptul lui de leu a stat neclintit stăvilă împotriva puhoiului de Turci, până când a căzut prin vânzare. Cu un an în urmă, 1602, potopul Ianicierilor a ajuns să lovească zidurile Vienei.

Despre toate aceste lucruri povesteau duhurile tainic în liniștea nopții. Iancu înțelegea ce spuneau ele; nu doară fiindcă cunoștea Istoria Țării sale, — aceea nu o cunoștea nimeni pe atunci, — ci fiindcă amintirea celor trei frați Buzești, rămăsese încă vie la țăranii din partea locului, și dela țărani învățase și Iancu s'o iubească.

Haiducii, cari trebuiră deodată să se oprească și ei pe loc, la spatele Căpitanului lor, credeau, că el ascultă numai la chiliile de dincolo, dacă nu se mișcă cineva.

Dar fiindcă Jianu stă pe loc, Alexe îndrăzni să-l întrebe: «Auzi ceva, stăpâne?»

— «Da,» zise Jianu.

— «S'au deșteptat părinții cumva?»

— «Nu ei, Buzeștii.»

Și după acest răspuns neînțeles, Căpitanul plecă cu grabă înainte.

Ușile dela casa Starițului fură tăiate cu ferăstrăul, și drugii de fier, cari le întăreau pe dinlăuntru, așezați deacurmezișul, fură scoși și suciți cu o putere și cu o îndemânare de necrezut.

Inaintea iatacului, unde dormea Starițul însă, felinarul Căpitanului descoperi o altă piedică: era un frate, care dormea acolo spre a păzi pe Prea Sfinția Sa.

Haiducii se apropiaseră așa de ușor, în ciorapii lor de lână, încât fratele horcăitor adânc, nici nu i-a simțit. Intr'o clipă îi puseră un căluș în gură și-l legară fedeleș.

După ce intrară în iatacul Igumenului, porunci Iancu, fără să-și mai stăpânească glasul prea mult, dar vorbind din gât, cum fac Țigani, ca să se aprinză lumânările. Alexe, care găsisse lumânări, le aprinse la flăcărița candeliei cu sticla verde, ce era așezată într'un pahar de argint.

Când se făcù lumină în iatac, ei văzură pe părințele Atanasie șezând îngenunchiat pe patul lui, încremenit, privind eu ochii sgâiți la tâlharii, cari îi umpleau toată casa. Avea înfățișarea unui pitic rău-

tăcios bolnav, îmbrăcat într'un halat vărgat cenușiu cu roșu, căptușit cu pene de puf.

— «Lăsați-mi vieața, dăruiți-mi vieața, boierilor mari!» bâlbâia el tremurând din tot trupul.

— «Aicea» zise Căpitanul, «numai unul este mare.»

— «Iartă, iartă-mă, Măria Ta,» miorlăia Prea Sfinția Sa.

— «Și adică la ce îți trebuie vieața?» îi tăia vorba fiorosul haiduc cel cu barba neagră și cu pletele lungi negre.

Dar Igumenul n'avea poftă, să facă filozofie.

— «Luați tot, luați-mi tot!» se văicărea el.

— «Dacă singur vrei, vom face-o cu plăcere,» răspunse Căpitanul. «Adu încoace cheile!»

Omulețul se suci în pat, și scoase de sub căpătâiu o legătură de chei. Pe când se aplecă Căpitanul deasupra lui așa de aproape, încât cu pletele sale atingeă mâinile Starețului, acesta îi arătă cu degetele uscate cheile încâlcite, iar printre dinții, cari îi tremurau în gură, zise: «Aceasta este cheia dela lada sub patul meu... aceasta dela dulapul din zid de colo din colț... aceasta dela scrinul cu cele trei sărtare...»

— «Mulțumim Sfinției Tale,» zise Căpitanul, și întorcându-se către băieți: «Puneți-i căluș si legați-l de piciorul patului.»

Aceasta se făcù așa de repede, încât Starețul, intrat în fiorii morții, nu mai putù să scoată nici un țipăt.

Băieții mai pierduseră o parte din evlavia lor pentru «cel uns», când îl văzură, cât erà de ticălos în halatul de noapte, și unul dintre ei zise celui de alături: «E. o stârpitură nevoiașă.»

Indată începură să le sclipească ochii, și zoriți, aju-

tau Căpitanului, ca să scoată din lăzile arătate și de prin dulapuri banii și lucrurile de preț, argintăria și giuvaericelele, pe cari le dăruiseră multe suflete credincioase, în copilărească lor nădejde, că se vor răscumpără cu ele de nevoia și de ticăloșia vieții.

Crucile și evangheliile, împodobite cu pietre scumpe, nu le atinse Iancu. El nu era dușman al Semnului și al Cuvântului lui Dumnezeu, el era dușman numai al slujitorului lui nemernic.

Atunci în mijlocul lucrării de jaf, în mijlocul zgomotului, ce se făcea cu argintăria și cu pungile de bani, în mijlocul scârțâitului cu cheile, ce se suciau în broaște, și al sipetelor ce se deschideau, deodată se auzi un sunet limpede și sec, apoi un al doilea și un al treilea în restimpuri scurte, apoi bătaia mărunțică a toacei, purtată afară prin curte. Era chiemarea la rugăciunea de miezul nopții, la care trebuie să ia parte, în fiecare noapte, toți călugării ortodocși.

Haiducii toți se opriră, în starea cum tocmai se găsiu, aplecați peste vreo ladă, sau îngenunchiați pe jos și strângând vreo legătură. Cu toții făceau cruce; câte un ochiu se rătăci și pe la nemernicul, ce era legat de pat, și în locul piticului pipernicit vedeau iarăși pe Igumenul temut, care putea să arunce groaznice blesteme pe capetele oamenilor.

Această schimbare a simțului evlavios Iancu o scurtă repede.

— «Grăbiți-vă,» le porunci el. Impărți legăturile și păstră pentru sine numai un ghiozdan de safian roșu, cuprinzând hrisoavele, pe care-l găsisese între odoare, și-l luă subțioară. Apoi puse să stingă lumânările, și își duse băieții săi iarăși înapoi la in-

trarea casei. Acolo le mai porunci încă odată, șoptind, să stea pe loc.

Prin pervazul ușei, tăiate cu ferăstrăul, se putea vedea afară în curtea întunecată.

Prin bezna aceasta înaintau acuma, după ce amușise toaca și începuse să sune clopotul cel mic al Mânăstirii, trei luminițe slabe, una după alta. Ele veniau din cealaltă parte, dinspre chilii, încetinel, fără raze și prea slabe, ca să arunce lumină de ajuns, plutind numai ca niște năsturei de aur prin noapte. Apoi se vedeau închinându-se lumânările din mâinile părinților una către alta. Și cu toții intrară în biserică.

— «Haideți acum,» zise Căpitanul.

* * *

A douazi dimineață, când Iancu Jianu mai dormia încă în pridvorul cârciumei, unde îl lăsase de cu seară cârciumarul, veni o slugă de la Mânăstirea Căluu în fuga mare, și ceru să vorbiască cu cârciumarul.

Alexe îi eși înainte dintr'un șopron și zise: «Mă omule, nu zbiera așa de tare. Măria Sa Zapciul doarme încă acolo sus.»

— «Tocmai după el sunt trimis, frățioare,» șopti grăbit argatul. «S'a auzit, că ar fi aici în cârciumă. Pe noi la mânăstire ne-au călcat astănoapte haiducii.»

— «Ce spui!»

Și Alexe se învoi, fiind astfel împrejurarea, să deștepte pe boierul Iancu, și boierul Iancu se milostivi, deși Căluu nu cădea în plasa lui, să fie următor la chemarea într'ajutor a Sfinților Părinți.

În curtea Mănăstirii mișunau Țiganii, slugile și țărani, par'că eră un cuib de viespi; iar înlăuntru, în iatacul lui se văită și țipă Părintele Atanase, povestind părinților grozăviile călcării de astănoapte.

Zapciul puse, să i se istorisiască cu deamăruntul cele întâmplate, și ceru, să i se descrie tâlharii cum erau.

Răspunsul fu: că erau văpsiți, cu toții, cu negru pe obraz ca niște draci. Cine ar fi în stare, să descrie asemenea Scaraoți?

— «Și ce s'a furat?»

Innecându-și zbuциumarea și răgușit de bocete, Stațiul începù să numere comorile, ce i se furase.

— «Și ce este răul cel mai mare, cel mai mare rău,» țipă el, «este, că mi-au luat și ghiozdanul cu hrisoavele Sf-tei Mănăstiri! Cine o să mi le mai facă la loc! Abia de câtăva vreme Vodă a voit să supună mănăstirile închinatè la un bir, pentru întărirea hrisoavelor lor! Ce credeți, că are să ne ceară acuma, când hrisoavele ne lipsesc cu totul!»

Apoi ridică amândouă brațele în sus, de-i fâlfâiau mânicile cele largi, negre, și amenințând cu toiagul ferecat de argint, semnul Cinului său, înălță fața sa ofilită, înconjurată de o barbă sură, zburlită, și începù să blesteme pe făcătorii de rele. Se părea, că acest omuleț creșteă din ce în ce mai mare, fiindcă se simțiă tare acum și se află în apele lui.

Blestemul se întrebuintă pe atunci cu mare țirimonie atât în biserică, cât și la judecată. Nici un hrissov de danie sau ctitoricesc nu se făcea, nici o danie sau diată, care să nu fi fost «întărită și omologată» cu blestemele cele mai îngrozitoare.

Erau trei sau patru feluri de Legiuri: «Pravila

Impărătească sau Vasilicalele, » «Obiceiul Pământului,» «Pravila Bisericească» și apoi Porunciile și Hotărârile Domnești, cari mereu se schimbau.

Oamenii cu bună memorie puteau să găsiască rostul lor și să iasă la un liman din acest haos, dar niminea nu era în stare, să aducă la conglăsuire o condică cu cealaltă. Oricare hotărîre judecătorească se putea răsturnă, dacă era privită din punctul de vedere al celeilalte Legiuri.

Nu era mirare prin urmare, că simțul de dreptate, de statornicie și de vecinicie, care este înăscut omului, — fiindcă a vroi ceva din tot sufletul, vrea să zică a vroi pentru totdeauna, — căută scăpare la puterile supranaturale. Unde nu mai folosesc mijloacele omenesti, se face apel la cele Dumnezeiești, și fiindcă preoții înfățișau Dumnezeirea pe pământ, ei ajunseră cu vremea adevărați meșteri în ale blestemului.

Părintele Anastase știă toate afuriseniile pe de rost, cari le găsisese la sfârșitul hrisoavelor sale, și de aceea încheiă vorbirea sa cu vorbele puternice: «Iar pe acel om să-l bată Dumnezeu și în trupul și în sufletul lui, și o groapă să-i fie săpată, ca să cază înlăuntru, casa lui să rămâie pustie, și el să rămâie pribeag prin lume, numele lui să fie șters din cartea celor vii, și să nu se poată găsi între cei drepti; vieța lui să fie lungă, și fiecare zi spre chin să-i fie, și la ziua judecării de apoi să nu aibă parte de a vedea strălucita față a lui Dumnezeu, ci foc și cenușe, vânt și vifor să fie partea lui dimpreună cu Iuda Iscarioteanul cel blestemat, și cu Arie afurisitul să stea și să se topească în flăcările Gheenei! Intreit blestem pe capul lui în numele Domnului nostru Iisus Hristos și al ce-

lor 308 sfinți părinți dela Nicheea! Amin! Amin!
Amin!»

El, împreună cu ceilalți doi preoți, apucară apoi făcliile, pe cari le aprinsese diaconul, care cunoștea obiceiul la această țirimonie, îndeplinind-o cu un fel de groază plăcută, și la cel din urmă blestem cu toții întoarseră lumânările cu flacăra 'n jos și le stinseră.

Apoi se adresă Starițul către zăpciu, rugându-l să fie de ajutor.

În momentul acesta intră călugărul cel netot, care păzeà pe Igumenul, și care dimineața fusese găsit încătușat și fără simțire înaintea ușei stăpânului său.

— «Părinte, Părinte Starițe,» bălbâi el, vânturând mâinile lui mari. «Ghiozdanul... un om... ghiozdanul cel roșu...»

— «Ce?» strigă Igumenul, «s'a găsit?»

Fratele rânjeà fericit, dând din cap.

Lui Iancu îi trecu însă un fior rece prin spate.

Tocmai atunci intră hangiul, stăpânul cârciumei, în care petrecuse Iancu peste noapte. El se închină adânc, și având conștiința, că pentru fapta sa bine chibzuită și pentru iuțeala, cu care o săvârșise, va primi cel puțin laudele zăpciului, îi zise: «Milostive Boierule, acest ghiozdan l'am găsit sub căpătâiul tău, în pridvor, și pentru ca să nu-l cauți, am încălicat și am dat fuga aici cu el.»

Ca o pisică sălbatică sări Igumenul în sus și apucă ghiozdanul de safian: «Acesta e ghiozdanul meu!» țipă el cu un glas pițigăiat din pricina turburării sale.

Cârciumarul se uită întrebător la Jianu.

Acesta se făcuse galben și cu glasul stins zise: «Dar cum a ajuns el sub căpătâiul meu?»

Alexe ieși atunci înainte: «Stăpâne, mi s'a părut

astănoapte, pare că ași fi auzit niște pași prin curtea hanului. Poate să fi fost unul din tâlhari, care a pus ghiozdanul. . . . »

— «Sub căpătâiul zapciului?» rânji părintele Atanasie, băgându-și obrazul său răutăcios de pricoliciu, până aproape sub bărbia Iancului. «He, he, dar bine trebuie să fi dormit tu, Boierule, ca să nu simți nimic. Trebuie să fi dormit mai bine ca mine în astănoapte!»

— «Negreșit,» răspunse Iancu, aruncând capul pe spate, și întorcându-se spre cârciumar: «Cine a mai fost prin curte, după ce am plecat eu?»

— «Nimenea, Stăpâne,» încredință hangiul, care nu putea să înțeleagă noima vorbei, «nimenea. Indată ce te-ai sculat, Milostivirea ta, eu m'am dus să strâng patul, și am găsit...»

— «Ajunge, ajunge!» cărâi batjocoritor Starițul, desfătându-se de fața galbenă și de sprâncenele încruntate ale zapciului, ale acestui Valah, cu care nu se putea vorbi «Romeica», cum numeau pe atunci Grecii, încă neliberați, limba lor.

— «Ba n'ajunge,» zise Iancu, «căci Sfinția Ta știi tot așa de puțin ca mine, cum ghiozdanul acesta a ajuns la cârciumă....»

— «He, he,» cucurigi Igumenul, «de unde știi tu, că nu știi?»

Iancu porunci repede lui Alexe: «Să te duci îndată la Obârșia, și să-mi aduci douăzeci de Arnăuți. Să ne găsim la cârciumă. De acolo vom lua urma tâlharilor.»

Alexe își îndreptă privirea îngrijorată spre pământ, se închină și eși afară.

— «Și eu,» strigă Igumenul triumfător, lipind ghiordanul de inima sa, «eu plec la Caracal la Ispravnicie, și dacă va fi trebuință, de acolo la București.»

* * *

Iancu Jianu ieși călare din curtea Căluului, dar n'apucă nici spre conacul său din noaptea trecută, nici spre Caracal, sau Obârșia. Cu capul plecat pe piept, apăsat de gânduri rele, el își întea calul, ca de obicei, strângându-l în pulpe, și înainta repede tot mai înlăuntru în pădure, la deal și la vale, până când stușișurile, în care se băgă cu calul său, erau din ce în ce mai 'nalte, și i se acățau pintenii de ele, iar crăcile copacilor din desiș, îl loveau peste frunte și peste ochi asemenea unor bice.

Atunci opri murgul, ridică capul în sus, și cu un oftat adânc, privi strălucirea de primăvară a codrului bătrân de veacuri, care-l înconjură. Odată cu ochiul, i se deschise și urechea, care până atunci auzise numai furtuna gândurilor, ce clocoteau înlăuntru sufletului lui.

Iancu își dădù seamă, că văzduhul se mișcă și tremură aproape de cântarea pasărilor. Cale de multe poști se întindea codrul, și tot atât de departe se întindeau fluerașele privighetorilor, cântările scurtate ale ciocârliilor, și bătăile limpezi și străbătătoare ale cinceilor. Uneori se topeau împreună cântările și fluerările acestor mii și sute de mii de gușulițe și de sufletele, împreunându-se într'o singură cântare de slăvire, căci, pare că erau înțelese între ele, toate cântau deodată și din răspuțeri.

Dar Iancu gustă numai o clipă farmecul acesta de primăvară, apoi căzù iarăși înapoi în vârtejul gân-

durilor sale, și nu mai auzeă și nu mai vedeă nimica dimprejurul său.

El descălică, slăbi chinga murgului, și se trânti pe pământul moale al pădurii.

Rușinea și mânia din pricina întâmplării cu ghiozdanul cel roșu îl muncea. Cum a putut el să fie atât de prost! atât de uituc și de nătărău! Atât de stângaciu în fața descoperirii, încât să primească măcar pe jumătate minciuna de scăpare a lui Alexe, că ghiozdanul ar fi fost strecurat sub căpătâiul lui, pe când dormia?

Că s'a dovedit nătărău în fața acestui Igumen, eră pentru Jianu de o mie de ori mai dureros, decât că a fost descoperit ca haiduc. De ce îl părăsise de astădată prevederea lui cea neadorită! — «Stăpâne, aceasta n'are să se sfârșească bine!» — Vorba credinciosului său Alexe îi veni în minte. Dar el începù să blesteme tare: Dacă Dumnezeuia ià sub al său scut o astfel de dihanie spurcată, un astfel de suflet potmolit în rele, ca acela al lui Atanasie, atunci un om cinstit, într'adevăr face mai bine, ca să se dea de partea Dracului! — Dar nu, — Dumnezeuia nu putea să iubească astfel de răsuciri. Răul trebuie să rămâie rău, în orice haină s'ar înfățișă el. Sufletul fără teamă al lui Iancu se împotrivea la șoptele superstiției, care domniã în lume pe vremea aceea. Simțirea lui fusese numai pentru dreptate, și asemenea dreaptă a fost fapta lui, când a pedepsit pe acel lup în piele de oaie, pe acel preot ticălos! Dar pentru ce n'a isbutit?

Fiecare om înțelege lumea și vieța după sufletul său. Logica dreaptă, copilărească, a lui Jianu nu cunoștea nici o faptă fără cauză, nici o greșală fără pedeapsă, nici o faptă dreaptă și bună fără răsplată și

bune urmări. Că întâmplările pricinuite de el însuși îl aduseseră într'o stare atât de falsă, trebuia să aibă o cauză adâncă. Da ! Asta era ! Starea falsă, în care se găsea el de atâta vreme, și care numai ieșise la iveală astăzi ! Minciuna, în care trăise ; urlatul, tovarășia cu lupii, frăția cu Dracu, jocul de zapciu, fiind haiduc ! Mânia începù, să clocotească în pieptul lui. Erà sătul de această vieată cu două fețe, de scârba, ce trebuise s'o înghiță, de răsvrătirea sugrumată și de disprețul, ce trebuia să-l înnăbușiască, când slujbașii Stăpânirii, tovarășii lui, pare că ar fi fost și el la fel cu ei, se arătau în toată goliciunea ticăloșiei lor.

Toată suferința și tot amarul, pe care-l închisese el silit, în fundul sufletului său, și pe care le osândise la tăcere, ca nu cumva să-i fure fără veste socotința trebuitoare și judecata, toate se deșteptau acum cu năpraznică văietare. Se mai împrosătă încăodată în sufletul lui jalea pentru fata, ce fuse răpită, și nepuțința lui, de a aduce ajutor împotriva groaznicei sorti a Ilenei, precum și mâhnirea, ce-i venia din partea fraților săi. Despre Ileana el nu putuse afla nimica, cu toate cercetările, ce făcuse neconținut, și ca Căpitan prin haiducii săi, și ca zapciu prin prietenii și credincioșii săi. Deși Pervanoglu se întorsese după șase luni dela Țarigrad, căci se oprise la întoarcere pe la mai mulți Pași de prin cetățile de pe Dunăre, dar dincoace de Olt n'a cutezat răpitorul fetei să mai pună piciorul, și Ileana nu mai erà la el.

Nici o ură însă nu este mai amară decât o ură adunată, până când dospește. Mânia, care se poate revărsa îndată, se uită apoi curând, nu lasă drojdii. Dar mânia înfundată, arde și coace ca puroaiiele în carne, și câștigă mereu în venin. I se făcea scârbă lui Iancu,

numai când se gândia, că ar putea să se descurce prin minciuni din daravera cu ghiozdanul roșu, și să se mulțumiască și de aci înainte, ca până acuma, cu rolul de providență tainică. Le făcuse destul până acum atât pe voie lui Tudor Vladimirescu și a bătrânului Moangă. Întâmplarea de astăzi era un semn al Proniei cerești și însemna : «Ajungă cu minciuna.»

Deși Iancu, ca toți din vremea lui, nu cetise nici odată Sf. Scriptură, totuși își închipuia, printr'o alcătuire proprie a minții sale, că Dumnezeu ar fi un om, căruia nici un lucru pe jumătate nu-i place, care «scuipă din gura sa pe cei sălcii,» și care ieartă mai ușor unui diavol întreg fărădelegile sale, decât unui jumătate-înger neîndeplinirea datoriilor lui. Putea acuma să se uite Dumnezeu, cât de adânc în sufletul lui, nu mai găsea nici un grăunte fals!

Iancu sări în sus, se întinse și puse degetele arătătoare dela amândouă mâinile subt limbă. El scoase un flueraț pătrunzător, un flueraț haiducesc, care tăia văzduhul.

Dar îl auzi numai murgul lui, care ridică capul și ascuți urechile. Păsările tăcură pentru o clipă, spre a începe apoi iarăși din nou corul lor puternic, de cutremurau văzduhul.

Iancu isbucni într'un răs puternic. Cu ochii luminoși el privi codrul înverzit de primăvară. Căzu în genunchi cu amândouă brațele deschise ca dinaintea unei ibovnice. Codrul, codru lui iubit, îl avea iarăși! Se întorsese iarăși în singurătatea lui, și o găsisse neschimbată. Ce le păsă copacilor de sbuciumările oamenilor de acolo, de afară! Ei cresc și înverzesc, și apoi, cu întreaga lor măreție, se culcă, spre a muri, când mâna vijeliei le pleacă mândra frunte, își înso-

țesc măduva lor mirositoare cu pământul, și mii de odrasle nouă răsar din nobilele lor trupuri.

Jur împrejurul lui Iancu țâșniă o bogăție de frumuseți. La picioarele uriașilor copaci și pe trunchiurile lor străluciau solzii cu cinci colțuri de iederă, și pe jos pare că eră așternut un covor de viorele.

Acum se aruncă Iancu iarăși pe pământ, nu ca să se mai gândiască și răsgândiască, ci spre a se bucură. El își afundă fruntea în bogăția de mirosurile tari și curate ale ierburilor dătătoare de vieață, și nu putea să se mai sature, uitându-se în fetișoarele vinețele și albe ale florilor, la puterea uriașe a bobocilor de viorele, cari în creșterea lor, străbăteau, îndrăzneți și biruitori, cele mai tari și mai uscate frunze, căzute în toamna trecută.

După ce șezuse destul culcat pe față, să întoarse pe spate, își încrucișă brațele sub cap și prinse a flueră ca păsările. Apoi băgând de seamă, că i s'a făcut foame, se uită la mersul soarelui. Soarele eră pe asfințite. Nu eră mirare. El trăise încăodată, în gândul său, un întreg an din vieața sa, zi cu zi, până ajunsese la o hotărâre mântuitoare.

Se sculă, prinse murgul și căută un isvor, din care apoi bău sdravăn. Trebuiă să-și înșele foamea. Apoi apucă spre miază-zi.

Nu mai mișca nici un vânt, eră zăduf. Păsările amuțiseră. Se lățiă întunecimea. Se apropia o vreme tare. Norii, cari se grămădiseră deodată pe cer, începură acuma să-și verse în jos apele lor asupra codrului înprimăvărat.

Atât de orbitoare erau fulgerile și atât de aproape deasupra coastei, pe care scoboră acum Jianu, încât calul lui, în fața luminei tot mereu tresărite, vroia s'o

rupă la fugă înapoi. Văzduhul se sguduia de urletul tunetelor.

Iancu dădă capul pe spate și începu să râză de bucurie. Totdeauna îi plăcuse vremea tare, dar astăzi îndeosebi minunata vijelie avea asupra lui o înrăurire mântuitoare. I se părea, că toți nervii lui se întind precum și toți mușchii, pare că ploaia și cu tunetele îi mângâiau mădulările. Sufletul lui se descătusease și se răsfața acuma în lupta elementelor, cu care el se simțea înrudit. Vântul și cu apa îl spălau de prefăcătoria, ce o făcuse, și de acel joc de comedie.

* * *

Un strat gros de lut se așezase, ca și o coaje, pe subțirelele picioare ale murgului, precum și pe cismele călărețului, când sosi Jianu a douazi seara în curtea conacului dela Obârșia.

Alexe eși ca o săgeată dela grajd, și urmând pe stăpânul său în casă, ingenuchiă grabnic înaintea lui, ca să-i scoată încălțăminte. Toate acestea le făcea în tăcere și așteptând, să înțeleagă, în ce toane se găsiă boierul zapciu.

Se mai cutremură încă și astăzi Alexe de blestemele, pe care le aruncase eri Igumenul, și îngrijorat se întrebă, ce are de gând oare să mai facă acum stăpânul său, după ce-l trădase ghiozdanul cel roșu.

Dar Jianu îi spuse foarte liniștit, întinzându-se pe divan: «Acum voi dorm un ceas. Pe urmă să mă deștepți. Este ceva nou?»

Alexe ținea într'o mână cismele boierului, iar pe cealaltă mână eră aruncată gheba lui, împodobită cu minunate ciaprazuri negre, cum se poartă de

Olteni. Deși ploaia nu putuse să străbată prin aba, îi adăogase însă mult la greutatea ei.

Stând astfel, ca un slujitor bine strujit înaintea stăpânului, Țiganul își făcù darea de seamă: «N'am adus aseară pe Arnăuții din Obârșia, fiindcă Milostivirea ta ți-ai răsucit mustața cu mâna dreaptă, când mi-ai dat porunca, și aceasta însemnă, să n'o îndeplinesc.»

— «Așa este,» întări Iancu. «Și?»

— «M'am dus la băeții noștrii. Am cerut dela Dinu, fratele meu, să-mi dea toată prada, și am dus-o împreună cu el la ascunzătoarea din pădurea dela Soreni. Trebuia să mai fi dat cevașilea înapoi?»

— «Nu,» zise Iancu râzând, «nu mai dăm nimic înapoi.»

Și când ochii lui Alexe cei scânteietori se deschiseră mari, vroind să facă o altă întrebare, Iancu a daose căscând: «Lasă-mă să dorm mai întâiu.»

Tache Lețu se miră încă odată mai mult de nepregetul zapciului său, când acesta, după cină și după ce mai lucrase singur în canțilerie, se porni cu Alexe iarăși la drum. Arnăuții erau obicinuiți cu vino-dute al stăpânului lor la orice vreme din noapte și din zi. Pârveu, cel mai vrednic dintre ei, puse șeaua și căpăstrul Șoimului, calul cel mai iute al stăpânului său, cu îngrijire, cum se făcuse obiceiul la supușii lui Iancu. Alexe puse pistoalele cele grele în pungile dela oblânc.

După ce încălică Jianu, zise lui Tache Lețu, care stă în pridvor: «E răcoare acuma după vremea tare de ieri. Să nu cumvâ să te răcești. Sau vrei să vii cu noi?»

— «Doamne ferește!» strigă speriat pomojnicul,

căruia 'i eră groază de vreo poruncă neașteptată din partea mai marelui său. «Destul de greu este, să te însoțiască cineva ziua călare, așa sbori, dară-mi-te încă noaptea, când de alde noi suntem orbi, pe când tu se pare, că tocmai atunci vezi mai bine.»

Boierul Iancu, care eră în toana cea mai bună, îi răspunse: «Așa m'am silit eu să mă obicinuesc. Nu știe omul niciodată, la ce-i poate sluji o însușire. Căci cine este vreodată sigur de starea sa? Astăzi sunt zapciu, mâine poate Haiduc.» Și râzând își întoarse calul.

Râdea și Tache Lețu. Negreșit fiindcă mai marele său spunea glume, îl făcea datoria să rîză și el, dar deodată i se oprî rîsul în gât, căci se auzi un șuierat pătrunzător.

Arnăuții și ceilalți slujitori alergară în curtea întunecată, și toți câinii începură a lătră răsvrățiți.

Șuieratul acela străbătător pare că nu venea dela nici un animal, nici dela vreo ființă omenească. Cine l'ar fi auzit prea de aproape, ar fi rămas poate surd. El străbătea mai departe decât sunetul unui corn.

— «Cine a fluerat? — Ce a fost asta? — Un fluerat ca o plesnitură de biciu! — Un fluerat haiducesc!» ziceau oamenii.

Tache Lețu spuse Floarei, celei durdulii, care sosiă cu mare grabă: «Boierul zapciu a fluerat astfel, când s'a repezit afară pe poartă. Așa de vesel ca astăzi nu l'am mai văzut niciodată.» Clătinând din cap el intră în casă. Sunetul acela îngrozitor 'i atinsese nervii.

Cum înaintă prin sală, el băgă de seamă, că ușa de la cântierie eră deschisă, și că acolo ardeau încă lumânările.

Iancu Jianu își strujise așa de bine pe slujbașii

săi, încât acești oameni, obicinuiți cu tembelăcul fanariot, și cari îndeplineau cu chiu cu vai abia pe sfert din datoriile lor, îi silise să se gândească acuma la întreaga îndeplinire a însărcinării lor și făcută încă cu pricepere. Desvinovățirile vechi precum: «eu lam crezut, că boierul zapciu va face aceasta, cum se făcea de obicei», sau «am crezut, că a făcut Stan sau Bran,» astfel de apărări nu primia de loc, și orce lipsă de socotință o pedepsiă cu asprime, și fără milă. De multeori lăsa de bună voie câte ceva nefăcut, spre a pune la încercare băgarea de seamă a oamenilor săi, și ca să vază, dacă sunt în stare, să descopere ei greșala.

Cam așa ceva bănuia și acuma Tache Lețu, când, intrând în canțilerie, găsi lumânările arzând în sfeșnicile de alamă pe masa de scris, și văzù lada de bani, această mobilă de lemn foarte primitivă, deschisă. Tache Lețu ridică capacul lăzii. Ea era goală! În casă fusese una mie șapte sute și patruzeci de Taleri și 39 bani. Aceasta o știa pomojnicul foarte bine. El mai deschise repede și alte sărtare, dar condicile erau toate la locul lor.

Tache Lețu rămase încremenit. Asemenea idei nu mai avusese până acuma zapciul! Atunci își aduse aminte de vorba boierului Iancu, și la plecare de acel fluerat pătrunzător și groaznic... Un vârtej îi cuprinse capul.

* * *

Tot asemenea vârtej mare cuprinse și mintea boierului Amza Jianu, când se lăți vorba, că fratele său mai mic s'a făcut Haiduc.

Vestea ajunse în curând o faptă știută de toți, fiindcă din Obârșia se făcuse zapciul nevăzut.

Când sosi chir Arghir Mavrachi, găsi pe pomojnicul într'o stare, care nu erà cu nimica mai pre jos de «Istericalele Grecești,» cum se chemà pe atunci Hysteria adusă din Fanar.

Costache Iamandi, Cărc Sărdarul, sări în sus de pe divan aproape până la tavan și strigă: «Acuma știu, cine mi-a furat pe Mereanu din temniță!» și se jură, că în cea mai scurtă vreme va trimite pe acest ipochimen, pe Coconașul Iancu, ferecat la București.

Trecură însă săptămâni, și cu toate că se pusese Iamandi cu îndrăsneală și hotărât pe muncă, nu putu să-și aducă planul la îndepluire.

Dimpotrivă, numele Căpitanului celui nou de Haiduci creșteà din zi în zi. Mergeà vorba, că are «iarba fiarelor,» acea buruiiană fermecată, care deschide toate broaștele și zăvoarele, căci nici un conac boieresc, orcât de bine ar fi fost păzit, nu erà sigur de călcările temute ale lui Iancu Jianu.

Deodată se arătà, ca o vedenie răzbunătoare, la locuința vreunui ticălos de Grec, sau al unui slugoiu al Grecilor, și-l silea, să-și plătească haraciul. Nici în timpul cât erà Iancu față, nici pe urmă nu cuteza încolțitul, să se apere sau să facă gălăgie, fiindcă în latul brâu roșu, care încingeà mijlocul haiducului, străluciau pistoale și cuțite. Siguranța, cu care mâinile lui subțiri împlântau moartea, erà cunoscută, și nu se știà, dacă afară nu erà întreaga lui ceată, gata să tragă focuri, impresurând casa din toate părțile. Căpitanului îi plăceà, să pătrundă singur înlăuntru, și pare că voià, să se despăgubească de sila îndelungată, ce o suferise, câtă vreme erà slujboas, făcând acuma căl-

cările fără mască, fără negreală, cu fața deschisă. Dacă eră cineva într'adevăr, care nu'l cunoștea, atunci își spuneă numele. «Eu sunt Iancu Jianu. Fiți liniștit.» Asemenea vestire de obicei găsia urmare dorită.

Nu mai aveau vieață ticnită boierii din Oltenia.

Dar țărani, dimpotrivă, binecuvântau pe «zapciul codrilor,» cum îi ziceau ei, și în fiecare curte boierească haiducul aveă prieteni și credincioșii săi printre slugi. Bănuiau stăpânii și se temeau de un asemenea lucru, dar nu cutezau să-l opriască pedepsind, fiindcă apoi îndată urmă răsbunarea, curtea eră jefuită a doua oară și mai cumplit.

Mult îl ajută pe Jianu cunoașterea tuturor conacelor boerești, pe care și-o câștigase cu prilejul cercetărilor sale ca slujbaș. Ce văzuse el odată, așa de sigur și deslușit, se întipărea în ochiul lui ca în ochiul unui pictor. Ar fi putut să ajungă artist mare. Dar pe atunci nu eră trebuință de artiști în Rumânia, eră trebuință de haiduci.

Comorile lui Jianu ajunseseră povești, se spuneau minuni despre ele, deși nimenea nu le văzuse.

De aceea, într'o seară încântătoare prin mirosul său de liliac, isteța Chira Evsevia zise soțului ei: «Prost a fost acest Iancu Jianu, foarte prost.»

Boierul Mavrache și Cocoana lui ședeau, după masă, în pridvor, și Chir Arghir sugeă din țumburucul de chihlibar al unei narghilele.

— «De!» răspunse Ispravnicul, «fără îndoială că a fost prost. Să fie cineva un Jianu, să fie protiguit de Banul Dumitrache, să aibă o slujbă grasă de zapciu, să poată lua în căsătorie pe fata noastră cea mare... și

să se facă haiduc! De! pe cine vrea Dumnezeu să-l piarză; aceluia îi ia mai întâiu mințile.»

— «Nu mă înțelegi,» răspuse Chira Evsevia cu un ton disprețuitor, scuturând cu vârful degetului său mijlociu, afumat, cenușea țigării într'o farfurioară de alamă.

— «Adică cum?» întrebă foarte mirat Chir Arghir, care avea o mare părere despre înțelepciunea soției sale și o numia «Egheria sa.»

— «Cum?» răspuse ea cu nerăbdare. «Se vede că te-ai prostit în Valahia, și nu mai ești în stare, să înțelegi cele mai simple lucruri.»

— «Adică cum?» zise iarăși Mavrache, care era așa de curios, încât primia liniștit dojana soției sale, ba o mai stârni încăodată, punând din nou întrebarea sa stângace.

După o mică tăcere, în care Chira Evsevia suflă norișori albaștri de tutun în noaptea luminată de lună, ea prinse a zice: «Prietene, slugile noastre au ajuns să înțeleagă Grecește, și tu, precum se vede, ai uitat.»

A treia oară nu mai avu îndrăzneală Mavrache să întrebe, și zise cu zmerenie: «Cum crezi D-ta, iubito, cum crezi D-ta.»

Dar nici așa nu era mulțumită Cucoana Evsevia.

— «Cum cred eu!» răspuse ea iuțită. «Nu mai poate cineva să vorbiască cu tine. Minte ta a asurzit. Un Jianu, un ocrotit de Bibescu, un zapciu și un viitor ginere al nostru, acestea toate ar fi putut e să rămână... și încă și cealaltă!»

— «Cealaltă încă?» întrebă Mavrache, «A, vrei să zici?»

Chira Evsevia își cără mereu la cruce, cu iuțea

fulgerului, așa încât se părea, că face tot roți prin aer, iar nu cruci : «Vreau să zic, că nu erà nimica mai ușor, decât să iasă curat din boclucul cu Iguțmenul dela Căliuiu ! Rogu-te, când are cinevã pe Banul Craiovei prieten de aproape și pe frumoasa Soreanca binevoitoare, și mai este și frate cu ceilalți Jieni! — O ! Doamne ! ași fi dorit din suflet, ca fiica noastră cea mare să numiască ale sale toate acele comori, pe care le adună acum, precum se spune, Boierul Iancu !»

Chir Arghir se uitã cu mirare la buna mamã. Ea ghicise de multeori aceea ce întemeiat erã. Ce mai însemnã sistemul sãu de «muls», fațã cu planul, pe care-l desvoltã dânsa acuma : sã rămãie Iancu Jianu zapciu, și sã fie și Haiduc în folosul sãu și al familiei Mavrache ! Da, da, Egheria ! El oftã însã adânc, fiindcã de astã datã înțelepciunea ei erã de prisos. Invederat cã Iancu nu primiã sfaturi dela nimeni. Nu mai rămâneã nimica de fãcut, decât sã se îndeletniciascã cu chibzuirii filozoficești.

I veni însã un gând vesel : «Porumbițo,» zise el zimbînd cãtre soția sa smochinitã, «firește cã pentru noi nu iese nici un câștig din toatã istoria asta. Dar un lucru are mare haz : cum Amza Jianu își zmulge pãrul din pricina asta. De o lunã de zile nu mai cuteazã sã iasă pe ulițã, nici între oameni ! Nu i se mai zice «Boierul Amza,» ci scurt «fratele haiducului.» Și ce însemneazã acest lucru pentru îngãmfatul acela de Valah, mândru de virtuțile sale, haha ! poți sã-ți închipuiești !»

Ce puteã sã-și închipuiascã Chira Evsevia, dacã vrea, aceea suferea, însã cu adevãrat, Cucoana Catinca Jianu dimpreunã cu toatã casa ei, zi cu zi. Erã un fel de piatrã greã, care apãsã pe curtea boierului Amza. Slugile ocoliau de a se întãlni cu stãpãnul lor,

fiindcă la fiecare întâlnire se deslănțuia pe capul lor câte o furtună, în parte oratoricească și în parte simțită pe spete.

Fetele ședeau mute și tremurând, plecate pe ghergheturile lor, înconjurate de slujnicele, cari, stârcite jos pe podini, torceau și coseau și nu cutezau să scoată o singură vorbă sau să mârâe un cântecel, cum erau obicinuite de altădată.

Cucoana Catinca credea, că se apropie Ziua de apoi, când într'o noapte, după ce sărise soțul său din pat și alerga fără preget prin odaie în sus și'n jos, îndrăznise să ridice plângând mâinile împreunate la icoane și să ofteze: «Ah, Prea Sfântă Maică a Domnului! Știu! Aceasta este pedeapsa noastră, pentru că n'am sărit în ajutorul nevinovatei copile, sermanei Ileana!»

— «Ce?» sbieră boierul Amza, «ce vrei tu să zici cu vorba asta? Ileana e moartă! Moartă! Auzi tu? Ea a murit odată cu mama sa! Înțelegi, gură flecăreață ce ești!» Și apoi urmă o descărcare de ocări și înfruntări pe capul sârmanei femei. În fiecare clipă ea se temeă, că va fi sugrumată, fiindcă soțul ei o scutura de umeri ca pe un prun cu roade coapte, iar la urmă o arunca afară din pat și din odaie, și ea, sârmana, trebui să se scape tremurând în odaia fiicelor sale.

* * *

A doua zi, în asfințitul profiriu al soarelui, ședeă Stan, argatul boieresc, la umbra unui nuc și se uită jinduitor la un cărucior, ce urcă hodorogind și învelit într'un nor de praf auriu, în sus pe drumul Drăgășanilor. Stan avea să ducă un sac în spate, un sac

greu, în care Cucoana Catinca pusese mai multe ocale de lumânări de ceară, din cele mai bune, făcute chiar de dânsa, și mai multe borcane smălțuite verzi și cafenii, pline cu miere și cu dulcețuri. Aceste daruri aveă să le ducă departe spre miazănoapte, în munți, la Schitul de maici Surpatele, și să le predeă împreună cu o scrisoare Maicei Starițe Agapia. Sfinția Sa eră o rubedenie a Jienilor și a Golfinenilor.

După ce se apropieă căruța mai bine, Stan văzù cu mirare, că în ea eră Bran, un alt argat al boierului Amza.

— «Elelei!» strigă el, când se opriră caii. «Iacătă aveam de gând, să mă rog de Creștinul, care veneă în sus, să mă ieă și pe mine în căruță, și tocmai tu ești.»

— «Incotro?»

— «M'a trimis boierul cu un sac greu de tot la Surpatele, la mătușă-sa, la Starița Agapia. Dar tu?»

— «Pe mine m'a trimis Cucoana cu alt sac greu tot la Surpatele la Maica Agapia.»

Stan se urcă în teleguță și plecară amândouă, fără a se prea zori. Ei ajunseră a treia zi pe seară la Surpatele.

Surpăturile din înaltul mal de nisip galbin al râulețului de munte Otăseul, dăduseră numele Mănăstirei. Drumul eră pustiu printre dealurile chiele, în fundul cărora se zăreă, spre miazănoapte, pierdute în amurgul serei, vârfurile munților înalți, îmbrăcați cu păduri.

Stan și cu Bran se opriră în pașnica curte a mănăstirii, dinaintea Maicei Starițe Agapia, ținând căciulile în mână, și-i predară scrisorile și darurile aduse. Prea cuvioasa aică mprivi, sprijinindu-se pe toiagul său de stariță, la cele două surori tinere, cum sco-

teau din desagi darurile învelite cu îngrijire în cărpe de iin, și cum apoi le duceau în casă. În sălbătăcia de aici asemenea plocoane eră o întâmplare rară, și, sub deosebite cuvinte, veniau celelalte douăzeci de maici, mânate de o copilărească curiozitate, în curte. Erau înfățișări subțirele, învelite în haine negre, croite în linii drepte, și având la cap broboade negre strânse împrejurul frunței și a bărbiei, pe deasupra camilafcei, așezată în vârful capului.

Se întunecă repede.

Maica Agapia porunci, ca argaților sosiți să li se facă sălaș de noapte în casa slugilor mănăstirii, dinafara zidurilor curții, și apoi se duse cu scrisorile în chilia sa, o odaie prietenoasă și luminoasă, cu pereții văruiți alb, pe cari îi împodobiau icoanele îmbrăcate în aur și în argint. Podinele și divanurile, cari nici aici nu lipseau, erau acoperite cu scoarțe țesute în mănăstire.

Maica Agapia deschise scrisoarea boierului Amza. Ea glăsuiă astfel: «Prea cinstită Maică, Dorim ca scrisoarea de față să te găsească în cea mai bună sănătate. Primește darurile mele, și anume: făină de porumb, unt și miere. Și să aprinzi făcliile, pe care îți le trimit, în Sf. Biserică, pentru odihna sufletelor Mariei Golfineanu și a fiicei sale Ileana, care, amândouă au răposat acum un an.

Sunt al tău supus, Amza Jianu.»

Iar cucoana Catinca scriă:

«Prea cinstită și iubită Maică Agapia, Mă închin cu plecăciune, și doresc să fii bine. Află că și noi suntem bine. Dar inima mea este foarte amărită. Avem o mare supărare. Fratele nostru Iancu, care eră zapciu, s'a făcut haiduc și s'a dus la codru. Aceasta-i roade

sufletul stăpânului și soțului meu. Poate că este pentru noi vreo bătaie a lui Dumnezeu. Aprinde lumânările la altar, și pune să se facă liturghii pentru odihna sufletului bieteii Ileana Golfineanu, despre care zice boierul Amza, că a murit. Alții spun, că ar fi fost răpită. Eu nu știu. Dumnezeu singur știe. Dulceața de caise verzi, pe care ți-o trimit, a făcut-o fie-mea. Dumnezeu să te aibă în paza lui. Sunt a ta supusă Catinca.»

Maica Agapia, a cărei față era încrețită și îngălbenuită ușor, ca un fildeș învechit, rămase mult cu aceste două scrisori în mână și nu se mișcă. Abia se miră, căci ea nu se mai miră de nimica, de când, cu câțiva ani în urmă, fuseseră uciși soțul ei, doi fii și trei fete de cârdașii lui Pasvantoglu.

Ea a mulțumit atunci lui Dumnezeu, că ficele sale, înainte de a fi omorâte, n'au avut să mai sufere încă și ceva mai rău, și se retrăsese la mănăstirea Surpatele. Când intră acolo în biserica răcoroasă, cu învechitul ei miros de tămâie, atunci avea credința, ca și mai înainte, că trebuie să fie un Raiu.

Așa dar, iarăși o fată răpită sau ucisă, și Iancu în codri! Scrisorile nu erau destul de deslușite, una era prea scurtă, iar cealaltă era încurcată, așa încât Maica Agapia nu putea să găsească adevărata înălțuire a întâmplărilor. Dar ea știa, că Diavolul și cu toate duhurile cele rele frământă lumea asta. De aceea nu se mai miră de nimica. În cealaltă lume are să fie mai bine!

* * *

Printr'o porțiță a zidului din dosul curții sale, ieși târziu seara, Amza Jianu. Cu toate că în Caracal era

întuneric beznă și pustiu de oameni, el se fereă de a trece prin mijlocul ulițelor, și înaintă pe lângă uluci și garduri. La portița din dos a unei alte case, el se opri și bătu. Portița se deschise. Amza intră în ocolul dintre ziduri și casă, ocol plin de bălării, dulceag mirositoare și înalte cât statul omului.

— «Tu ești, boierule Costache?» întrebă el pe omul, care-i deschisese.

— «Eu sunt, cinstite boierule, precum ai dorit și proeum mi-ai scris,» fu răspunsul prietenesc.

— «Îți mulțumesc din tot sufletul,» zise Amza.

— «Te rog, poștește în casă.»

— «In casă?» zise celălalt cu îndoială.

— «Da ce fel!» îl dojeni prietenește Cârc Sărdarul. «Nu putem să stăm aici în umezeală. Și te încredințez, că acolo sus vom fi tot atât de singuri, ca aici.» El conduse pe musafirul său printr'o portiță strâmtă deschisă în grosul zid al casei, și, scoborând o scăriciță, ei trecură dealungul unui gang scund, care miroșiă a varză acră, apoi se urcară iarăși câteva scări în sus, și ajunseră într'un fel de sală, la o odaie, unde ardeau niște lumânări aprinse, și unde stau pregătite, pe o mescioară Turcească, dinaintea divanului, cafelele negre.

— «Aicea suntem nesupărați!» zise Iamandi. «Desbracă-te, cinstite boierule, și șezi. Cu ce-ți pot sluji?» și zâmbind, privea în fața cea amărită a lui Amza.

Prietenia prea mare a tânărului Grec miroseă a bătaie de joc. Dar Amza își strânse măselele, mai trebuia s'o înghiță încă și pe asta. El nu mai aștepta nimica alta dela oameni.

— «Cârc Sărdarule,» zise el răgușit. «Vrei tu să-mi

stai într'ajutor? Nu mai știu, încâtro s'apuc. Numele meu a fost batjocorit.»

— «Aidă-de!» se împotrivi politicoș gazda casei. Dar Amza își încleștă pumnul pe genunche și urmă: «S'a umplut măsura. Astăzi am primit o scrisoare dela frate-meu Mihail din Calafat. Fostul...» el își înghiți vorba cu silă, «fostul zapciu bântuește acum malul Dunării, dela Calafat până la Turnu-Severin!» Apoi oftă adânc: «Of, of, de ce a trebuit să trăesc, să mai văd și asta! Ce am păcătuit eu, ca să mi se întâmple mie asemenea lucru? Numele nostru s'a moștenit curat din tată în fiu, și acuma rușinea asta! Eu nu mai pot să-mi spun numele, fiindcă lăutarii de prin cârciume fac cântece cu el. Nu mai este alt Jianu acuma, decât haiducul Jianu!»

— «Hm, hm, hm!» mormăi Iamandi în toate tonurile părerii de rău, răsucindu-și mustața cea neagră, subțirică.

Amândouă tăcură câțeva vreme.

În sfârșit Amza Jianu, se opinti să facă această întrebare: «Ce mă sfătuești tu să fac, Cucoane Costache? Tu ești dibaciu și îndrăsneț. Te pricepi la...» eră să zică: «prinderea tâlharilor,» dar nu putu să scoată această vorbă peste buze.

Iamandi clătină din cap gânditor.

— «N'ai vreă tu,» începù musafirul din nou, «să-i predai... lui Iancu o scrisoare din partea mea?»

Greul aruncă o privire piezișe pe sub sprâncenele stufoase la boierul Amza și mârâi ceva.

— «El a avut totdeauna cea mai bună părere despre tine,» urmă Amza întețind, «și sunteți amândouă de aceeași vârstă; atunci se pricep oamenii mai bine unul pe altul. Eu vreau să-i scriu, că noi suntem gata

să împlinim pentru el suma.... suma,» bietul Amza aproape se svârcolea de durere și de rușine, «suma, pe care o datorește el Stăpânirii, numai să înceapă iar, să ducă o vieață cu rost, să cază în genunchi la Vodă, care-l va iertă fără îndoială. Doamne, Dumnezeule! El este fiu de oameni cum se cade. Trebuie să-și vină în fire!»

— «Ei, de!» răspuse Iamandi, tresărind din răscugetare. «Și eu sunt cu totul de părerea ta, boierule Amza. Dar să se apropie cineva de Iancu Jianu, nu este lucru ușor. Să-ți mărturisesc adevărat, eu am încercat-o, căci venise poruncă dela București, unde părintele Stareț dela Călușu făcuse mare gălăgie. Dar frate-tău are pe Diavolul în trupul lui, și are atâția țărani și oameni de rând în pungă, încât află tot, ce se alcătuește împotriva lui.»

— «Dar de astă dată» răspuse Amza, care la cuvântul «fratele tău», pe care-l apăsase celălalt într'adins, se retrăsese ca în fața unei lovituri, «de astă dată tu vii ca sfătuitor, ca un crainic de pace, cu o scrisoare. Și, vezi, iubite prietene, noi ne vom arăta recunoscători, față de tine, atât de recunoscători, cât numai ne vor iertă mijloacele noastre.»

— «Despre acestea putem vorbi,» zise Iamandi, și ei urmară înainte vorba până târziu în noapte.

* * *

Nu departe de Craiova era o cârciumă, într'o văgăună mică, în mijlocul pădurilor. Se întâlneau acolo trei drumuri de țară, adică niște fâșii de lut brăzdate adânc, cari scoborau repede la vale.

Eră des de dimineață, și cumpăna lungă a puțului

din curte se ridică și se lăsa în jos scârțâind. Un argat ridică apă cu găleata, îmbrăcată de mușchiu, și o vărsă, în valuri sclipitoare, în jghiabul de asemenea înverzit, spre care hangiul îndreptă caii săi.

Deodată se auzi deasupra cârciului, o împușcătură în dreptul unui drum din pădure. Troscotul trecu din deal în deal, până se pierdă încet, cu totul.

Cei doi oameni se puseră s'asculte.

Din grajd se auzi un glas: «Nae!»

Hangiul dădu fuga acolo. Repede se întoarse înapoi și porunci argatului: «Degrabă pune caii la adăpost, și apoi vom vedea amândouă ce s'a întâmplat.»

Grăbiră spre locul, de unde se auzise împușcătura.

După o jumătate de ceas și mai bine, în care timp hanul zăcuse în adâncă liniște, pare c'ar fi fost pustiu, intrau încetișor, trei bărbați în curte. Hangiul și cu un argat al lui sprijiniau un boier, care nu putea să înainteze decât șchiopătând, și a căruia față era plină de sânge. Ei îl duseră în casă și, după ce-l spălă hangiul, se văzù că era frumoasa dar ciopârțita față, a boierului Costache Iamandi.

El blestemă groaznic și în două limbi. Din blestemele acestea se înțelegea, că-i căzuse calul din sus pe drumul din pădure, într'o afurisită de groapă, care era acoperită cu crăci, și că-și rupsese amândouă picioarele dinainte, așa încât stăpânul său a trebuit să-l împuște.

El însuși, Cărc Sărdarul, era p'aci să-și rupă junghețura. Picioarul stâng îl durea grozav, și fața lui era toată numai brazde, în cari se rostogoliau ochii cei negri, plini de mânie. El ocăra cârciul din pădure, numind-o cuib de hoți și conac al tâlharilor, care avea așezate, jur împrejur, curse pentru oameni.

— «Este o cursă pentru urși, Milostive, o cursă pentru urși!» încredință hangiul, «Măria Sa Banul Dumitrache, fiind proprietarul pădurii, a pus alaltăieri s'o sape....»

— «Minți, câine! n'a pus el s'o facă deacurmezișul drumului! «țipă boierul Costache turbat. «Încă o vorbă, ticălosule, și va fi fost cea din urmă, pe care ai spus-o!» și cu amândouă mâinile scoase câte un pistol din brâul său de șal.

Apoi porunci, să pună caii și să-l ducă la Calafat, dacă caii și surugiul sunt de nădejde.

— «Slavă Domnului, da, fără cusur și cu totul la porunca puternicului boier!»

Când ieși Cărc Sărdarul, cu capul legat, în pridvor, poștalionul așteptă gata în curte. Eră un fel de coș împletit de nuiele groase de sălcii, așezat pe un scaun de lemn, pus, fără arcuri, pe cele patru roți. În coș eră fân și pe deasupra lui o pătură vârgată. Lângă oiște erau înhămați doi cai, și dinaintea lor alți trei înaintași.

— «Ce batjocură de trăsură îi asta?» isbucni Iamandi, «Și mărtoagele aceste jumătate crăpate! Să fie ăsta un surugiul, maimuțoiul ala bătrân, care șade încârligat pe calul dinainte? Cu el am să fac trei zile până la Calafat!»

Și într'adevăr, pe calul înaintaș, din stânga, eră cocoțată o ființă pipernicită, subt a căreia pălărie soioasă, se vedeau niște plete sure și o barbă sălbăticită.

Dar hangiul dădea iarăși încredințarea: «Milostive boierule, Ion ăsta, cum îl vezi, a dus pe Măria Sa Banul Dumitrache dela Craiova la Calafat și nu în zece ceasuri, cum îl duc surugiii Măriei-Sale, ci în cinci

ceasuri! Pentru aceasta Banul i-a dăruit o mână plină de galbeni!»

— «O mână de palme!» strigă Iamandi. «Cârc Sărdarul trebuie să fie dus fără plată, ați înțeles? Vă cunosc eu pe voi, hoților mincinoși!»

În sfârșit ședeà, sau mai bine, zăcea Cârc Sărdarul în coșul căruții. Povața hangiului, ca să-l lege, cum erà obiceiul, cu o frânghie de marginile trăsुरii, el o respinse disprețuitor. N'or să aibă pe dracul în trup, nici moșneagul de vizitiu și nici somnoroasele lui gloabe!

Caii stătuseră locului ca niște miei până acuma, și numai câteodată mișcau urechile, de zăngăniau încețitor clopoței, atârnați de gâtul lor.

Deodată însă surugiul strânse genunchii în coastele calului din 'nainte, trase un chiot ascuțit, și din curtea hanului sbură afară poștalionul, nu de cai, ci de zmei! Într'un cerc scurt apucă la stânga și, însoțit de zăngăneala clopoțelilor, săltând pe deasupra gropilor adânci de lut uscat, care brăzdau drumul din pădure. Ca turbată sărea căruța după caii întinși în goană mare. Se păreau, că sboară peste bulgării din drum, fără ca să-i atingă.

Bătrânul scotea chiotele surugiești ascuțite și ieșite numai din berigată: «Iu, iu, iu, iu!» care se ridicau până la un: «Iiii!» subțiat, ca un fir de ață, și isbiau urechile cailor ca lovitura de biciu. Pătrunzând mușchilor elastici, acest strigăt îi puneà într'o nebunie de iuțeală.

Ion, bătrânul cocoșat, părea, că nu are numai un drac în trup, ci șeapte! Părea, că erà crescut împreună dintr'o bucată cu calul său. Genunchii lui, ridicați în sus, în scările scurtate, după obiceiul țărănesc, nu se deslăpiau de coastele surului; numai mânecile

lui albe și largi, care eșiau din cojocul împodobit cu cusături, se umflau în suflarea vântului.

Acestui surugiu turbat, Banul Dumitrache se poate să-i fi dat o mână de galbeni din recunoștință, că nu lovise căruța, în salturile nebune, de vreun cirip și nu o sfărâmasese.

Zadarnică fu încercarea Cârc Sărdarului, ca prin strigăte, să mai oprească goana. Surugiul, încălicat pe calul dinainte, nu putea să auză nimic, din pricina zângănitului clopotelor și a țâncănitului copitelor. Ar fi trebuit să tragă cu pistolul asupra lui! Dar nici vorbă nu putea să fie, să scoată omul un pistol din brâu, fiindcă o mână nu ajungea, să se țină în căruță; trebuia să-și încleșteze amândouă mâinile în mărginile coșului, ca să nu fie aruncat afară. Pe deasupra mai era încă la boier Costache și durerile piciorului. Era o călătorie la Iad. Se înțelege, că maimuțoiul acela zmintit din șea, țipă pițigăiat, la fiecare gaură mai adâncă din drum, obișnuitul: «Ține-te bine boierule!» Dar boierului îi venea la aceste țipete de opintire, aproape să leșine. Capul lui rănit începuse acum și el să se răsvrătească. Sburau de aproape trei ceasuri, fără ca să se oprească. Locurile păreau, că se rostogolesc, unul după altul, înaintea ochilor boierului Costache. Pădurile, livezile, șesurile și dâmburile, un sat, două, în sfârșit el închise ochii.

La fiecare văgaș sau scursură de apă, se auzea darea de veste: «Ține-te bine boierule!» Numai o singură dată ea nu se auzi, tocmai acolo, unde se lasă drumul repede la vale, prin malul aproape drept al râulețului Desnățuiul, în care se repeziau zmeii de cai, de se ridicau stropind apele în sus până la o mare înălțime.

Și într'adevăr, puțin după amiazi, zbârnâia un poștalion turbat cu cinci cai, prin sătulețul Calafat, în spre curtea boierului Mihail Jianu, unde îndrăcitul surugiului opri deodată caii, cu o singură smucire, și îi făcù să stea pe loc.

N'avù însă timpul să descalice, căci surul de sub șea se ridică deodată drept în sus ca o lumânare, deschise gura mare, scoase un rânchezat desnădăjduit și jeliitor, și căzù apoi grămadă mort.

În clipa, când se prăbuși, surugiul, ușor ca o pană, sări de pe spinarea lui, și când slugile alergau speriați într'ajutor, el zise liniștit: «De aceea e cal.»

Zâmbind trecù pe lângă căruța, care erà fărâmată aproape de tot. În locul roților rânjiau numai câteva spițe, rămase împrejurul osiilor. Pe atunci nu se ferecau încă roțile, și se întâmplă adesea, să se rupă obezile chiar la un umblet potrivit. Nu erà așa dară mirare, că de astădată se fărâmaseră roțile de tot.

În coșul cărucioarei însă, nu mai erà nici fân, nici pătură, nici Cârc Sărdarul.

— «Dar cu cine ai plecat tu în căruță? Unde-ți este călătorul?» întrebau oamenii.

— «Da știu eu?» răspunse surugiul. «El știe,» și cu vorba aceasta se duse la fântână și-și aruncă jos pălăria prăfuită. Ce să vezi! Spre nemărginita mirare a celledului, sburaseră dimpreună cu pălăria și părul cel cărunt, încâlcit și barba sălbătăcită, și deodată se văzură niște plete lungi, negre, împrejurul feței tinere a surugiului. El băgă apoi mâna înapoi pe supt cojoc, scoase o mică periniță, care-i slujise drept cocoșe, plecă trupul său subțire peste șipotul de apă și-și spălă obrazul, suflând din buze cu plăcere.

O slugă veni din casă și întrebă, în numele boie-

rului, ce fel de gălăgie și ce zarvă este în curte. I se arată căruța, calul căzut, al cărui rânchezat de sfârșire rămăsese încă în urechile tuturor, ceilalți patru cai, care tremurau cu tot trupul, precum și ciudatul surugiu.

— «Unde este boierul Mihail?» întrebă acesta.

— «Ce vrei cu el?» zise un slujitor.

— «Ce vreau, aceea am să-i spun lui singur,» fu răspunsul.

Și graiul și privirea omului acestuia în haine țărănești, erau așa de poruncitoare, încât sluga îl lăsă să urce scările, pe sărite, și să treacă dealungul ciardacului.

Ciardacul se sfârși de cealaltă parte a casei într'un pridvor, din care ochiul cuprindea tot largul puternicei Dunăre, strălucitoare în lumina soarelui de amiază, fiindcă curtea lui Mihail se află pe înălțimea malului, acoperit cu stufiguri dese, pe la ale cărui poale se strecurau tăcutele valuri ale râului.

Ciardacul era îmbrăcat cu trandafiri roșii deschiși și galbini aprinși, ale căror vrâste atârinate făceau un pervaz frumos la posomorîta și greoaia cetate Turcească a Vidinului, care se ridică pe celălalt mal.

În pridvor erau adunați vreo șase boieri, cu cafele și tutun. Din colțul unui divan întrebă, încrețind fruntea, gazda casei: «Cine este?»

— «Cine să fie?» răspunse cel sosit, «frățiorul tău Iancu.»

Atunci toți boierii se cutremurară ca frunzele de toamnă, la suflarea unui aprig vânt.

Cu toți înholbau ochii la bărbatul minunat, al căruia «chică lungă», cum o purtau haiducii, cădea în jos pe cojocul alb, împodobit pe de mărghini cu fâșii de

blănițe negre de miel, iar la mijloace cu cusături de curelușe verzi rotite. Lui Iancu orce haină îi ședeà bine, cum îi șade unei pantere blana sa.

— «Nu m'ai așteptat poate, Mihaile?» întrebă Iancu.

— «Nu,» răspunse celălalt cu glas șovăitor.

— «Nici mie nu-mi erà dor de tine. Dar fiindcă drumul meu mă duceà prin Calafat, am luat și pe prietenul lui Amza, pe Cârș Sărdarul Costache Iamandi, cu mine, am mânăat eu caii. Dar când m'am oprit la tine, nu l-am mai găsit în căruță. Poate i se va fi părut căldura prea mare pe drum, și va fi sărit în Dăsnățuiu, ca să se scalde.»

Boierii se uitau unul la altul năuciți.

Numai unul începù să rază cu haz și zise : «Să trăiești, Nene Iancule ! Când îmi va veni de aci înainte poftă să mă scald, am să te rog, să mă treci cu trăsura ta peste Dunăre.»

Privirea Iancului se îndreptă spre cel ce vorbise astfel, erà un flăcău foarte tânăr, căruia abia îi mijià mustața, frumos ca ziua mare, cu părul auriu și cu ochii aproape negri.

Iancu zâmbi și zise : «Nu ești tu fiul lui Alexandru Urdăreanu ?»

— «Ba acela sunt, Ion Urdăreanu.»

— «Boierul Vasile Moangă mi-a vorbit de tine,» răspunse Iancu prietenește. «Mi se pare, că ești un băiat cu inimă?»

— «Ași vrea să fiu ca tine!» zise tânărul.

— «Vino încoace,» zise Iancu, și după ce se apropiă celălalt, foarte fericit, el îi puse mâna pe umăr și se uită în ochii lui, cari se ridicau scânteietori ațintiți la Iancu : «Ca mine? Aceasta nu se poate. Ca mine poate fi numai unul. Ceilalți trebuie să se mulțumiască,

să fie supuși ca robii. Dar tu nu ești făcut să fii rob. Tu, Ioane, așteaptă, până vine Tudor Vladimirescu.»

Apoi se întoarse iarăși politicos spre Mihail: «Mi se pare, am picat la un timp nepotrivit. De aceea nu voi să vă mai supăr. Dacă cumva ar veni Costache Iamandi pe la tine în zilele astea, spune-i sănătate din partea mea.»

El făcù de pe prag, unde rămăsese până atunci, dreapta 'nprejur, și plecă din curtea lui Mihail, fără să mai fi cutezat cineva, să-i zică o vorbă.

Boierii iarăși se uitau, tot năuciți, unul la altul, și apoi tăbărâra pe Ion Urdăreanu, numindu-l un băiețan obraznic. Mihail ținù un mare logos despre mâhnirea, ce-i pricinuieste fratele său mai mic și despre rățcirile, la cari este supusă mintea omenească.

Ion însă n'auzià și nu băgà în seamă nimica din toate acestea; ba își uitase chiar de dragostea sa pentru încântătoarea Bălașa, fiica cea mai mare a boierului găzduitor, fiindcă el se îndrăgostise acuma de haiducul Iancu Jianu! Seara el se duse, pe lună, în păduricea de pe malul Dunării și umblă în sus și în jos. Privighetorile cântau, de răsună până departe dincolo de râu, iar el își închipuià, ce lucru minunat ar fi, dacă s'ar arătà acuma deodată Iancu Jianu din tușișurile luminate de lună, și i-ar face un semn tainic, chemându-l, și să-i spună, că trebuie să-l urmeze, fiindcă ar fi găsit în el, în Ion, pe acel bărbat îndrăsneț, pe care l-a dorit de mult! Că ar fi caili chiar gata! Și apoi să sboare amândouă, ca vântul, și toată lumea să fie a lor, iar în fundul pădurii să-i aștepte ceata Haiducilor, adunați împrejurul focului.

Dar Iancu Jianu nu se mai întoarse.

În schimb însă se înfățișă a doua zi Cărc Sărdarul Costache Iamandi.

Acest desăvârșit diplomat și strateg găsisese chipul, să înceapă un șir de scrisori cu Căpitanul de Haiduci, și primi la urmă chiar învoirea sa la o întâlnire, pe care o râvnise atât de mult. Această învoire eră cuprinsă într'o epistolă, care a fost aruncată, legată de o pietricică, în pridvorul, unde ședeau boierii după masă la lună și fumau.

Ion se rugă, să i se dea lui pietricica. El o puse la inimă, și pizmuiă înflăcărat pe Cărc Sărdar pentru norocul său, de a aveă a face cu Iancu Jianu. A doua zi dimineață însă veni tata Urdăreanului, și-și luă fiul acasă, fiindcă ar fi șezut acuma destul aici.

* * *

Cu două condițiuni dobândise Costachi Iamandi audiența aceasta la Iancu Jianu: să vină singur și fără arme pe Ostrovul din Dunăre din sus de Calafat, și fără Arnăuții cu cari sosise, — fiindcă se știa, că chirigii, negustorii și țărani, ce veniseră în zilele din urmă, unul câte unul, în Calafat, făceau parte din poteră, — că acești Arnăuți să nu cuteze să iasă din sat, în tot timpul, cât va ține întrevederea. Altfel nici să nu se încerce, căci Iancu Jianu aveă oameni în deajuns, ca să-i măcelărească.

Cărc Sărdarului nu-i lipsia îndrăzneală, și el primi condițiunile.

Ziua, locul și ceasul întâlnirii i s'au hotărît de aproape. În pădurea de pe malul Dunării din sus de Calafat eră un drum, ce duceă de vale. Pe el se scoborî Iamandi până jos, unde puternicul râu își ros-

togoliã greoaiele sale unde cenușii-argintate. Și cerul erã tot cenușiu, fiindcã plouase, și îmbielșugatele tufe și plante urcãtoare de pe malurile rãpoase rãspândiau un miros plãcut.

Când sosi boierul Costache la marginea râului, zãri acolo într'o ascunzãtoare, alcãtuitã de câțiva copaci aplecați, luntrea cea neagrã, care-l așteptã. În barcã erã un om, care se sculã drept în picioare, și-și scoase căciula din cap.

Cãrc Sãrdarul se urcã în luntre. La cârma ei erã așternut un covor și erau așezate perini.

Vasul se depãrtã de mal, apucãnd deacurmezișul la vale spre largul Dunãrii. Apele se pãreau aproape boltite. Se vãzũ acum, cã cursul lor, cari de pe mal se aratã atãt de liniștit și lin, treceã repede și cu vârteje pe lângã barcã. Numai pe ici pe colea, se vedeau locuri netede în fața râului.

Dupã un sfert de ceas luntrea ajunsese la mal, din capul despre Apus al Ostrovului. Ostrovul se înfingeã ca un colț, înainte în rãu, și apele Dunãrii isbiau necontentit în rãdãcinile copacilor, spãlãndu-le și surpãndu-le. Pe acest rãdãciniș sãltãreț, stã Iancu Jianu, așteptãnd pe musafirul sãu, cu brațul stâng acãțãrat de un trunchiu și cu brațul drept înfipt în șold, și-l primi ca un stãpãn al acestui Ostrov singuratic.

— «Bine ai venit, Cucoane Costache,» zise el așã de politicoș, pare cã ar fi fost încã tot boierul cel primitor dela taftul din Obãrșia.

— «Mã bucur, cã te gãsesc sãnãtos, Cucoane Iancule,» rãspunse, nu mai puțin îndatoritor, Grecul șiret.

— «Dorești, Cãrc Sãrdarule, sã rãmãie luntrea aici, sau sã se întoarcã înapoi la malul celãlalt și sã vinã mai spre searã sã ne ieã?» întrebã Jianu prevenitor.

Iamandi se gândeà, în vreme ce ochii lui negri scânteietori, priviau drept în ochii verzui, liniștiți ai haiducului. Dacă luntrea rămâneà aici, aceasta însemnà doui oameni împotriva unuia singur, tâlharul acesta și cu tovrășul său împotriva boierului Costache. Dar de ce folos puteà fi, ca siguranță, îndepărtarea luntrei? Ea puteà să se întoarcă în fie ce moment încercatã cu oameni. Dincolo în păduricea liniștitã de pe mal veghiau, fără'ndoialã, ortacii lui Jianu. Așã și altmintrelea, el erà tot în mâna lor.

Prin urmare Cãrc Sãrdarul rãspunse: «Cùm poțști tu, boierule Iancu.»

— «Atunci sã ținem pe Toaderi aici, este mai ușor pentru cinã.»

— «Ce, te-ai gândit la cinã?» întrebã Iamãndi.

— «Dar de ce sã murim de foame? În orice împrejurãri ale vieții s'ar afla, omul are nevoie sã mănânce.»

Cãrc Sãrdarul rãse. Toaderi Prisãcaru, cãci el erà, trase luntrea la mal și o ascunse într'o tufã, din care se ridicau speriate, pasãrile de apã.

Apoi Iancu apucã în spre cealaltã parte a Ostrovului, care vine în fața malului Turcesc. Ei își făceau calea printre tufe și prin pipirig. La un loc, într'un desiș, vãzurã atãrnat un șarpe de apã, împleticit ca o fringhie de oțel, împrejurul unor fire groase de trestie. Broaștele cãntau tare, aproape asurzitor.

Se oprirã cu toții la un luminiș. Sãlciile vechi de veacuri și plopjii, formau un fel de pãrete în spre malul Rumãnesc, iar în spre cel Turcesc marginea Ostrovului erà înconjuratã de stuf, pe care se urcau în toate părțile zorelele albe și mari, în cea mai bogatã a lor floare. Cãii dracului zbãrnãiau prin vãzduh ca niște sãgeți de sticlã albastrã.

Spre acest cuib de Iele, amenință de dincolo Vidinul îngrozitor. Cetățile Turcești se înlănțuiau pe malul drept al Dunării de la Porțile de fier și până la Marea Neagră, într'un șir aducător de pieire. Toate grozăviile războiului, foc, ciumă, jaf și moarte, porneau din aceste cetăți iară și iară, și se revărsau asupra Rumâniei, care-și puneă câmpiile sale roditoare, fără apărare, în brațele deschise larg ale puternicului râu. Fără apărări! Pare că nici un zid, nici un val nu puteă să dăinuiască în Rumânia vreodată. Nici chiar cetățile Romanilor, care în alte țări, cucerite de Stăpânitorii lumii, au trăit peste veacuri, n'au fost răbdate mult de pe pământul Rumânesc. Oamenii, copacii și florile le-au despicat și au fărâmat pietrele lor. Sângele de păstori ale strămoșilor acestui popor, nu a vroit să știe de locuri împrejmuite, întunecate, nepătrunse de aer și de lumina soarelui.

— «Aprinde un foc! să ne apăre împotriva tânțarilor,» porunci Iancu lui Prisăcariu, «dar mai întâiu așterne-ne covorul aici în iarbă.»

Toaderi adusesese covorul și perinile din luntre.

— «Așa,» zise Jianu. «Te rog, Cârc Sărdarule, șezi. Tutun și cărbuni ți se vor aduce îndată,» și după ce-i dădù de amândouă, îl întrebă zâmbind: «Așadară?»

— «Iaca,» răspunse politicoș Costache Iamandi, scoțând o scrisoare din buzunarul dela piept și dând-o lui Iancu.

Atunci ochii lor se întâlniră. Avusesese dreptate Amza! Erau tineri amândouă, de aceea unul iertă celuilalt năzbâtiile sale, deși suferise el însuși de urmările lor. Amândouă începură să râză cu chef.

În sfârșit zise Jianu: «Tu ești un om de duh, Iamandi, și brăzdările de pe fața ta au dispărut.»

Cârc Sărdarul îl amenință cu degetul, se întinse pe covor și începù să fumeze ticit. Pentru fudulia lui erà o măgulire, ca să aibă aface atât de aproape cu Iancu Jianu, haiducul. Erà mulțumit de sine însuși și se admirà singur.

Iancu ceti scrisoarea.

Apoi îl întrebă: «Știi, negreșit, ce-mi scriu frații mei?»

Boierul Costache se ridică într'un cot: «Știu.»

Cu țigara în gură închise Iancu hârtia, bătù cu degetul arătător pe ea și zise: «Grozav de cum se cade este familia asta a Jienilor, ce? Ei vor să plătească datoria mea către ocârmuire, cum o numesc ei. Este foarte duios. Poate că le-ași împrumutà eu însumi banii spre acest frumos scop? Ce crezi?»

Iamandi se lovi cu palma pe picior: «La dracu! Ei n'au înțeles așa lucrul! Firește că poți să plătești banii de zece ori mai ușor decât frații tăi! Pentru aceasta nu aveai trebuință de ei.»

— «Așa este. N'am trebuință de ei nici într'un fel,» zise Jianu liniștit.

Atunci Cârc Sărdarul, după ce apropierea lui Iancu îi dăduse un fel de siguranță, vroi să mai facă încă un pas înainte: «Prietenul meu,» începù el, cu un ton dăscălitor, «mă îndreptez și zic, că negreșit tu n'ai trebuință de ei, pe câtă vreme îți face plăcere, să trăiești afară din lege. Dar ești sigur, că n'ai să-ți schimbi odată părerea? Ar trebui să te gândești la retragere, să ți-o...»

— «Taci din gură!» se răsti Iancu la el. «Să-ți pară bine, că ți-am dat voie, să îndeplinești însărcinarea ta. Sfatul tău nu ți l-am cerut!»

Cârc Sărdarul tăcu, fiindcă se găsiă acum cu totul în mâna lui Iancu.

Toaderi făcuse focul, și Iancu, care se sculase, stă lângă el și se uită posomorît, cum așeză în frigările de nuiele bucățelele de carne proaspătă, și printre ele, felii de ceapă și bucățele de slănină, spre a le frige apoi la cărbuni cu băgare de seamă. Intr'o desagă, cum le poartă țărani pe umeri, el aduseseră merindele.

Lui Iamandi îi rămăsese vreme destulă, ca să se încredințeze, că însărcinarea lui dăduse greș cu desăvârșire. Dar nu eră felul Grecului fudul, să piardă îndrăsneala după o singură trântea primită. Pe când fumă, așteptând, ca boierul Iancu să se întoarcă iarăși la el, duhul lui născocitor lucră la un alt plan.

Soarele înaintă spre asfințit. Cetatea Vidinului se părea roșie. O lumină profirie străbătea despre apus printre norii argintii, și se arată asemenea unui jeric prin peretele de verziș, care înconjură luminișul. Verzi închise păreau frunzele, și împrejurul fiecărui vârf de copac, se vedeau linii, par'că ar fi fost scrise cu un condeiu de foc.

Jianu tăcuse destul, și se așeză acum mai îngăduitor, în fața Cârc Sărdarului, la mâncare, fiindcă într'aceea se frăgezise friptura. Vinul, castraveții, pâinea și brânza ieșiră la iveală.

Iamandi lăudă carnea, căreia ceapa și slăcina îi dăduse un gust plăcut, și când ospățătorul îl îmbiă și cu plosca, el trase o dușcă de însetat, și zise: «Cucoane Iancule, pe legea mea, iată o vieață minunată! Tu trăiești mai bine ca un împărat! Căci și un împărat este nevolnic, fiindcă pot să fie alții mai puternici decât el, sau să fie o împreunare a mai mul-

tora împotriva lui, la care trebuie să se supună și el. Slobod, adevărat slobod, este numai haiducul! Numai el nu vrea să știe de stăpân, și nu se teme de un altul mai puternic, nici măcar de un nevoiaș ca Cărc Sărdarul, carele, vorba merge, se ține pe urma lui, spre a-l prinde! Haha!»

Boierul Iancu ținea o frigărușă în mâna stângă, și împingea cu vârful cuțitului său subțire, câte o bucățică de carne zămoasă în gura sa.

— «Hm!» zise el liniștit, «nu cumva ai vrea să te faci și tu haiduc? Aceasta nu se poate, iubitule. O tovarășie negustorească n'am poftă să fac. Urmărește-mă înainte. Prin asta poate să ajungi și tu ceva la stăpânire.»

— «Carnaxi!» zise Grecul râzând cu hohot, «cum pătrunzi tu îndată pe om. Vrut-am eu să zic așa ceva?»

— «Singur trebuie să știi, ce ai vrut să zici,» răspunse Rumânul cu liniște.

— «Ei, ce mai încolo-încoace!» zise Cărc Sărdarul, silindu-se să pună în glasul său ceva cam dintr'o sinceritate hotărâtă. «Să-ți spun acum adevărul. Pe tine și așa nu te poate înșelă cineva. M'am scârbit de slujba ocârmuirii!»

— «Ce spui?» întrebă Iancu ca unul, care ar da răspuns numai de bună cuviință.

— «Cucoane Iancule,» strigă Iamandi, «dacă mai urmezi astfel, mor de răs! De plâns, iată plâng! Și uite-te,» urmă el, ștergându-și ochii, «n'am de loc voie bună, căci lucrul Dracului, în slujba ocârmuirii este rostul, că, tocmai, orice vrednicie a omului nu folosește la nimic, dimpotrivă, ea numai strică, dacă ai vreun dușman, care este mișel, dar iubit la locurile de sus!»

— «Va să zică, tu ai un asemenea dușman,» zise Iancu cu sânge rece.

— «Da!» strigă Cărc Sărdarul cu ochii scânteietori. «Ticălosul acela îmi stă pretutindeni în cale! Orce înaintare, orce deosebire, care mi s'ar cuveni, el știe s'o zădărnicească, fiindcă protiguitorii mei sunt mai slabi față cu al lui, care este însuși Vodă! Și știi tu, cum a pus el mâna pe Vodă? Făcându-i cele mai josnice slujbe. Măria Sa se află totdeauna în strâmtorare de bani, precum se știe. Din pricina aceea, Aga din București trimite din când în când pe slujbașii săi, ca să prindă pe brutari și pe măcelari «cu ocaua mică». Aceasta e ușor de făcut, dacă însăși cumpăna Agiei este mincinoasă. Brutarul se țintuește apoi cu urechia la oblonul prăvăliei, și țipă cerând ajutor. Aleargă Isnaful să-l răscumpere cu o pungă groasă de mahmudele. Altădată Măria Sa poruncește, ca fiecare om să-și plătească toate datoriile, care le are unul la altul. Aceasta poate, se 'nțelege, să prăpădească pe câte unii, al căror capital este munca lor și mărfurile ce le au. Atunci iarăși sare breasla într'ajutor, adună banii dela mână la mână, și trimite cu ei pe Starostea la Vodă. Ei vezi, la astfel de isprăvi prietenul meu este totdeauna gata. El însoțește pe oamenii lui Aga și îi înlocuește, el, un Cărc Sărdar!»

— «Așa!» zise Iancu tot nepăsător.

Boierul Costache suflă foc de mânie, și aruncă o privire piezișă la Căpitanul de haiduci. Apoi zise, cu un suspin adânc: «Ei, iubitele! Și pe acest dușman mi l-ai dăruit tu, căci pe timpul, când erai tu zapciu, se credeă, că noi amândouă suntem buni prieteni! Și aceasta nu poate să mi-o ierte acel dobitoc!»

Acum ridică Jianul, îndârjit, capul în sus și întrebă scurt: «Cine?»

Cu câtă dibăcie cârmuise Iamandi vorba, ca să ajungă la întrebarea aceasta.

— «Cine să fie?» răspunse el ridicând umerii. «Se înțelege, că Cârc Sărdarul Pervanoglu.»

Lui Jianu i se umflară nările, el se făcù galben. Ca uliul se repezi la Costache, și își înfipse degetele în umerii lui, încât Cârc Sărdarul de durere vedea scânteie de foc înaintea ochilor. «Ascultă, omule!» sbieră la el. «Tu nu poți să mă prinzi, vroind să scoți prin acestea dela ocârmuire pe acel om spurcat. Ca tovarăș la Căpitănia mea n'am nevoie de tine. Dacă ai vrea însă, să-mi dai în mână mea pe acea dihanie, și dacă ai vrea, să-mi ajuți astă singură dată, atunci cere-mi ce voiești, una, două, trei, zece pungi de bani! Le vei avea!»

O pungă însemnă atunci 500 de taleri cusuți într'o pelcică.

Lui Chir Costache îi scânteiau ochii, dar nu numai de durere. Ce mai însemnă mulțumirea fraților haiducului, față cu această dărnicie Impărătească! Și că haiducul stăpâniă bogății, aceasta o știă Iamandi. Deasemenea știă, că Iancu totdeauna se ține de cuvânt. Multe se credeau despre Iancu, numai una nu, că spune minciuni. Ochii lui scânteietori spuneau adevărul. Acum omul acesta tremură de ură și de mânie, de-i clănțăneau aproape dinții în gură. Eră îngrozitor să-l privești.

— «Vroiu să-ți fiu într'ajutor,» zise Grecul, «dacă nu-mi zdrobești oasele umerilor mei.»

Iancu râse scurt și apoi îl lăsă. El nu-și dăduse

singur seamă, ce groaznică eră mâna lui, când apucă.
«Așă dară cum, când? unde este acel ticălos?»

— «Are o vie și niște frumoase case în apropiere de București, pe care i le-a dăruit Vodă. Acolo se poate găsi. Inșă.....»

— «Niți un înșă!» strigă Jianu. «Să mă duci acolo, la viia lui.»

— «Da, da negreșit,» îl liniști Iamandi cu grabă. «Am vroit numai să zic, că trebuie să începem treaba, fără ca să dăm bănuială, fără mare desvoltare de putere haiducească.»

— «Numai tu și cu mine,» îi tăiă Iancu vorba scurt. «Tu îmi iscodești ziua și ceasul, când să-l găsim acasă pe acel blestemat. Celelalte lasă-le pe seama mea.»

— «Bine, Căpitane.»

— «După zece zile ne vom găsi dincolo de Olt, la Pitești. Eu vin acolo, schimbat ca giambaș. Seara pornim spre București.»

— «Bine, Căpitane,» zise Cărc Sărdarul, supunându-se și de astădată la poruncile Căpitanului.

O schimbare se petrecu atunci în fața lui Jianu. Sprâncenele lui tresăriau par'că de dureri, pe când buza lui de jos se înfigea între dinți. El se uită încremenit drept înaintea sa.

— «Iamandi,» zise el înneecat.

— «Porunca?» răspunse celălalt gata la slujbă.

Eră invederat foarte greu pentru Iancu, să facă întrebarea aceea, care-i stă asemenea unui jeratec pe inimă, și pe care, fără îndoială, n'ar fi făcut-o niciodată lui Cărc Sărdar, dacă sufletul lui nu s'ar fi găsit în acea groaznică stare de răzvrătire.

In sfârșit el isbucni : «N'ai aflat tu niciodată, unde

și-a ascuns acea fiara blestemată prada sa... pe tânăra fată Ileana Golfineanu?»

Greul dădă din cap: «In Nicopoli.»

Jianu se lovî cu amândouă pumnii în frunte. In Nicopoli! De aceea au rămas toate cercetările sale zadarnice: dincolo de Dunăre, la Turci, acolo lăsase Pervanoglu pe nenorocita!

Haiducul se întoarse de odată: «Așa dară, să mergem mai întăiu la București!» zise el, cu ochii sălbatic scânteietori.

* * *

O cântare mijită, un ușor vâjăit se auzeă prin lanul cel întins de porumb, pe care-l despărțea un șanț și o pădurice de stejari de viia Cărc Sărdarului. Un vânt de seară bătea prin porumb, și foile lui, frecându-se unele de altele cu marginile lor ascuțite, făceau să se auză un amestec de sunete năbușite, pare c'ar fi fost mii de tainice lăute.

In apus se stingeă cea din urmă rază al soarelui, și se făcū noapte.

Atunci un cap se ridică din tufele încalcite, care umpleau șanțul, și un om se târi în sus până la marginea șanțului, unde oprindu-se, se așeză.

După el se urcă și un al doilea, care se așeză și el ciuciulit mai jos. Cel din sus, la marginea peretelui legănat de porumb, ridică capul, din când în când, și ascultă în toate părțile. După cătva timp de tăcere cel din jos întrebă șoptind: «Auzi ceva, boierule Iancu?»

— «Aud cântecul porumbului,» fu răspunsul.

Iamandi, căci el eră, ridică din umeri, fără să pri-ceapă, și se pituli din nou.

Iancu se plecă spre el și-i zise: «Este un cântec vechiu Rumânesc, se chiamă doina, care vorbește de asuprire și de nedreptate, de răpiri de femei și de vânzare.»

Atunci înțelese Grecul, că haiducul nu mai avea încredere în el, și că va avea trebuință de toată agerimea minții sale și de toată îndrăsneala, ca să iasă cu bine din dandanaua, în care se băgase fără socotință.

Cinci purcei, — li se zicea și astfel la pungile de bani, fiindcă adesea erau făcute din piele de porc, — îi și dăduse Jianu, ceilalți trebuiau să-i fie dați după ce se va isprăvi călcarea lui Pervanoglu.

Noaptea de astăzi fusese aleasă de Costache. Șanțul dintre porumb și păduricea de stejari trebuia să fie pontul de mănecare, fiindcă drumul cel pe subt pământ, pe care și-l făcuse Pervanoglu, ducând din iatacul său pe subt toată viia, ieșea în acel șanț. Pe dealtă parte, așa încredința Iamandi, nu era cu putință, să se apropie cineva de Pervanoglu. Viia era plină de Arnăuți și plină de curse, toate ferestrele casei erau încărcate cu zăbrele de fier, și dinaintea ușei iatacului veghiau, toată noaptea, trei catane de ale Agiei.

— «El se cunoaște pe sine însuși,» zisese Iancu, «știe, cum trebuie să te aperi de făcătorii de rele.»

Iamandi făcuse dușmanului său o vizită politicoasă, și găsisse chipul, să scoată un tipar, cu ceară, de pe gaura cheiei dela ușa hrubei de subt pământ.

Astăzi îi adusese lui Iancu cheia, făcută după tipar și, spre spaima lui, Iancu îi zisese poruncitor: «Să vii și tu cu mine, boierule Costache.»

Dacă n'ar fi fost următor, ar fi întărit bănuiala, ce fulgeră în ochii haiducului, și ar fi fost ucis în-

dată, căci Iancu Jianu pornit eră acuma spre omor. Ura lui ajunsese să fiarbă în clocote, i se vedeă pe față, și ea făcea mânilor lui să tresalte. Cea mai mică împotrivire ar fi putut să aibă de urmăre o izbucnire turbată, care să se sfârșiască cu moarte de om.

Innoptase de tot.

— «Inainte!» porunci Iancu.

Ei șezuseră chiar în fața găurei, ascunse de tufisuri, prin care se intră în hrubă.

Iamandi se pregătiă, să lase pe Iancu s'apuce înainte, dar acesta îi zise: «Intră tu întâiu.»

Grecului i veni gândul, să se scape chiar aici pe loc, și îndată, de tovărășul său de răsbunare, dar el cunoșteă puterea de uriaș, ce o aveă Iancu. Nu se puteă măsură cu el într'o luptă de om la om.

Prin urmăre plecă înainte, adică despărțind și sdrobind cu picioarele tufișul, el se lăsă s'alunece în jos în hrubă.

Iancu aprinse un felinaraș, pe care-l purtă la brâu, și urmă după boierul Costache.

Prin gangul cel sprijinit, pe unde și unde, cu niște schele de lemn, omul puteă să înainteze în picioare. După o vecinicie de vreme, căci așa i se părea lui Iancu, ei ajunseră la niște trepte și la o ușă ferecată.

Cheia eră unsă bine, broasca se deschise fără sgomot, și ușa se lovì de perete, în spre înlăuntrul hrubei.

Iancu împinse pe Grecul subțirel în cutele unui covor, atârnat dinaintea ușei.

Intr'aceiași clipă însă covorul fu tras într'o parte, și șase Arnăuți apucară pe boierul Costache din două părți, iar în fundul iatacului stă Cârc Sărdarul Per-

vanoglu cu antériul său cel verde, ținând în mâna stângă un sfeșnic ridicat în sus.

Iamandi scoase un țipăt desnădăjduit, nu pentru că fusese prins, ci pentru că tot în acelaș timp simțise un oțel rece înșipt în spate.

Erà cuțitul lui Jianu.

Haiducul sări înapoi, pe scară în jos, și trânti ușa. Acestea toate se petrecuseră cu iuțeala fulgerului. Iancu alergă în tot lungul hrubei, și apoi se opri. El nu se miră de cele întâmplare, bănuise chiar, că este o vânzare din partea lui Iamandi, dar era prea târziu. A fost o prostie, să crează, că o cioară scoate ochii la celaltă. Erà tot asemenea prostie, să-și închipuiască, că ya putea scăpa prin gangul de sub vie! Firește că are să fie în șanț, sus lângă câmpul de porumb, o ceată de poterași, care îl așteptă acolo pe Iancu, în fuga lui. Dar nu vroia, să se lase ucis ca un iepuraș, sau să fie prins aici în gaură, cum s'ar prinde un dihor. El hotări deci, să se întoarcă înapoi. Sări peste scări iară în sus și bătù tare în ușe. Cheia căzuse jos, când el trântise ușa ieșind.

Înlăuntru în odaie, era o harababură de glasuri.

Jianu își pierdù răbdarea, și bătù cu pumnul în tăblicele de stejar.

Ușa să deschise. Covorul atârnat era rupt, și odaia plină de Arnăuți.

Jianu ținea pistolul pregătit. El trase. Doui Arnăuți căzură. Focul al treilea dădù greș, trecând peste toate capetele, de oarece brațul lui fuse împiedicat. Glonțul nimeri într'o oglindă atârnată în perete și o sfărâmă.

Iancu se găseă acum în mijlocul cetei de cătane, cari găfâiau mânioși și se repeziau cu sălbăticie asu-

pra lui, pe când ceilalți duceau afară pe cei doi loviți de moarte de haiduc.

Iar dinlăuntru casei s'auzeà glasul pițigăiat: «Ați pus mana pe iel? L'ați prinso? L'ați legato?»

— «Da, Boierule,» strigă un Arnăut.

— «Nu mai pote sa se miste? Nu mai pote sa impuste?»

— «I-am luat armele stăpâne, l-am legat,» fu răspunsul.

— «Sa bagați forte bine seama, el stie si din gura sa scuipe glonțe,» și apoi, cu pași largi, crăcit, cum îi eră obiceiul, împingându-și burta cea mare înainte, venià Cârc Sărdarul Pervanoglu, trecând pragul iatacului său stropit de sânge.

Când văzù pe bărbatul cu ochii aprinși, înconjurat de Arnăuți, îi zise cu un glas cârâitor: «Ehe, ținstite boierule! Frumos din partea matale, te-ai întorso înapoi si n'ai desprețuit casața a me.»

Prin trupul lui Jianu trecù un fior. Acest fior scutură în acelaș timp și pe toți cei, cari-l țineau. El răspunse cu mânie și cu dispreț: «Sperii ursul legat. Nu te duceai la el în pădure.»

Pervanoglu începù să sbiere furios: «Duțeti-l afara pe talharul obraznico! Duțeti-l afară, tora, acum indata! La Telega sa-l duțeti, la Ocna! Afară chinele de Rumun!»

Iancu Jianu se îndreptă în sus: «Vroi să fiu dus înaintea Divanului, la București. Boierii cei mari să me judece.»

Dar Grecul scoase o hârtie din brâu, o vântură în aier și strigă fudul: «Dur bre! Firman!» Cu aceste cuvinte se vesteà, la Turci, o poruncă a Sultanului, un Firman. El ceruse și promise dela Vodă Caragea

o poruncă de opreliște, îndată ce Iamandi, 'i împărtaşise, că se apropie groaznicul haiduc.

Cu prilejul când cercetase odată pe Pervanoglu, văzuse Chir Costache, cât eră de păzit și de întărit dușmanul său, și aveà mare îndoială, că va face vreo ispravă prin călcare. Iute se cugetase însă, că având primite cele trei pungi, — atâția bani cât nu mai văzuse niciodată în vieață sa, — și că dacă va luà parte la un omor neizbutit, aceasta puteà să-i strice mai mult decât toată dușmănia nesuferitului Pervanoglu, și că pentru acel Rumân, el tot va rămâneà, ca și mai 'nainte numai un străin urât... el vândù planul protigiuitului lui Vodă, îl speriasc, și-i făgădui, ca în schimbul altor trei pungi, să-i deà în mână pe haiduc.

Acuma, adevărat că Iamandi zăceà rănit în casa lui Pervanoglu, dar el aveà opt purcei de mahmudele, și-i mai rămâneà, lui singur, lauda, de a fi înșelat pe acest tigru sfâșietor, pe Iancu Jianu, și de a-l fi culcat la pământ, el singur.

* * *

Inghesuit între trei Arnăuți, zăceà Căpitanul de haiduci, legat, pe patele din căruța, care înaintă zorită. Când nu mai puteà să-și ție gâtul drept în sus de osteneală, capul lui se loveà de marginea aspră a căruței. Aproape fără întrerupere se urmă drumul toată noaptea și ziua următoare. Peste tot se schimbau caii de olac și se inhămau cu mare grabă alții.

Catanele, trei Sârbi, cari nu știau nici o vorbă Rumânească, și vizitiul, care eră Bulgar, primiseră poruncă, să ocoliască Bucureștii în cerc mare și să nu poposiască în nici un orășel, sau sat mai mare. Nu li se spusese, pe cine duc.

Numele lui Iancu Iianu prea avea un sunet de slobozenie la «Raiaua credincioasă și supusă a strălucitului Devlet,» încât el nu putea să fie pomenit fără oareșicare primejdie. La răscoală, și așa, erau gata totdeauna acești credincioși «ai Luminatului Sultan.» Tocmai de aceea trimisese Inalta Poartă, «la care toți oamenii găsesc mântuire și ocrotire,» cum îndreptau scrisorile și ofisele, în Scaunele Domnești al Țării Rumânești și al Moldovei, acum de mai bine de una sută de ani, numai Greci din Fanar. Adevărat, că erau hoți, dar nu porniau îndată cu oștiri împotriva Impărăției a Islamului, ca în vremurile lui Șaitanoglu, a Voevodului Mihail, despre care mergea vorba printre Musulmani, că ar fi dracul întrupat. Dimpotrivă înțelepții Fanarioți începuseră prin aceea, că au desființat oștirea statornică! Rămășițele din cea fostă se mai găseau încă printre haiducii. Cetele aceste de tâlhari apărau totdeauna pe cei mici împotriva celor mari, pe Rumânii împotriva «Romeilor.» Și sufletul haiducilor era Iancu Jianu. De aceea era trebuință, să fie aruncat în fundul ocnelor dela Telega, din care nu mai ieșea cineva decât în sicriu bătut cu cuie.

Când cu trei, când cu patru cai căruța înainta prin nemărginiții nori de praf, prin păduri și peste câmpii, prin vadurile sgomotoase ale râurilor, tot înainte mereu, și se apropia tot mai mult de munte.

Iancu nu băgă nimic de seamă. O mânie așa de amețitoare și de nebună, ca cea de aseară, după neisbutirea răsbunării, nu mai simțise în sufletul lui, decât atunci, când se răpise Ileana! Zdrobit și încremenit zăcea sub coviltir într'un fel de somn.

Drumul era unul din cele mai bătute din Rumânia Mare. Era drumul de fugă, drumul de împotrivire,

pe care-l apucau boierii de nenumă rate dăți, de când Fanarioții luau în arendă Țara dela Sultan. Eră drumul prin frumoasa trecătoare a Predealului spre Ardeal, unde se scăpau boierii, la vremuri grele, sub protecția Austriacă, în cetatea întărită a Sașilor, Brașovul.

Această părăsire a Țării se întâmplă după împrejurări, uneori din frică și alteori din îndârjire. Dacă cruzimile și stoarcerile de bani ajungeau prea nesuferite, atunci lumea fugea la Brașov. Dacă boierimea eră nemulțumită cu Vodă, și voiau să-l joace, fugiau la Brașov, și de acolo se trimetea un Ars-Magsar, un fel de jeluire și rugare la Marele Padișah, care apoi mazileă pe Beiul neplăcut, sau, ca s'o scurteze mai repede, trimetea un Capugi-Bașa să-l ucidă. Imbelșugatele țări, Moldova și Rumânia, «Chelerul Devletului», nu trebuiau să fie istovite și sărăcite tocmai de tot; stoarse, da, mulse după sistemul lui Chir Mavrache, da, dar prăpădite de tot, nu! Boierilor le venea mai îndemână, să fugă la negustorescul oraș înfloritor al Sașilor din Ardeal, decât să se împotrivescă în vrednică luptă. Prin otrava, strecurată pe nesimțite, a lucului și a desfrânărilor, pe care o introduceau Fanarioții prin pilda lor în neamul cel mai înainte îndestulat cu puțin al Rumânilor, ei le mai luaseră încă și armele din mână.

Astfel adesea un șir lung, nesfârșit de trăsuri urcă drumul în sus spre Predeal, la pas, căci gloata eră mare, și printre căleștile și brașovancele, cărora le urmau căruțe cu de-ale mâncării și cu slugile, se strecură câte un călăreț, jucându-și calul, câte un boier tânăr, îmbrăcat cu haine scumpe, care torceă mai departe firul dragostei pe lângă ușile trăsurilor, și pe

care îl urmăreau ochii scânteietori ai cucoanelor străbătând norii de praf. Seara se făcea tabără și se aprindeau focuri mari.

Eră frumos, dar nu eră vitejesc lucru. Se vorbea o Grecească foarte aleasă, și se făceau citate din autori clasici.

Astăzi se putea înainta mai repede pe drumul cam pustiu. Sub Caragea ocârmuirea eră mulțumită. Spre a putea să fure el singur în liniște, acest Domnitor lăsa pe toată lumea să fure. Oamenii, cari aveau de întâmpinat ceva la acest fel de ocârmuire, erau turburători ai liniștei obștești, și locul lor eră la Ocnă.

De două ceasuri, caii dela căruța lui Jianu urcau greu la munte, prin bezna nopții. Eră un drum rău, în sus pe dealul înaintaș al Carpaților, din spre miazăzi, așa numitele Orășii. Eră o minune, că nu se prăvălise încă căruța în prăpastie.

În sfârșit ea se opri.

Arnăuții îmboldiră pe Iancu, ca să se scoale, dar el înțepenise atât de tare, încât trebuiră să-l ajute, ca să se poată da jos din trăsură. Capul lui ostenit auzea o harababură de glasuri. Raze de lumină îi izbeau fața.

Deodată strigă cineva: «Ce? Iancu Jianu?»

— «Iacă așa este scris aici în porunca de închi-soare,» răspunse un altul.

— «Atunci grăbiți-vă! Lăsați-l iute în jos în Ocnă! zori speriat cel dintâiu.

— «Acum noaptea? S'ar putea întâmpla vreo nedibăcie și să ne scape. Măine dimineată îl închidem în Ocnă, deocamdată să-l ducă într'o chilie. Iorgule, tu răspunzi cu capul pentru acest tâlhar. Pune zece paznici la ușa lui.»

Oamenii se îmbulzeau împrejurul lui Iancu, și-l împingeau înainte. El se împiedică de un prag, și se lovî cu fruntea de un stâlp al ușei scunde.

— «He!» zise cineva rîzînd, «porțile pe aici nu sunt atît de înalte ca acele ale pădurii.»

— «Ține-ți gura!» se răsti la el un altul, și întorcîndu-se spre Iancu, îl sprijini de subțioară zicîndu-i: «Mai pleacă-te odată, boierule, aici este chilia ta.»

* * *

Iancu Jianu eră acum înfundat într'o colivie, adevărată colivie!

Făcătorii de rele cei mai primejdioși se închideau câte unul singur, și apoi erau lăsați în jos în ocnele cele părăsite dela Telega.

Dacă se surpă bolta vreunei din peșterile, ce se săpau în muntele de sare, fără nici o știință, și fără să se ieă nici cele mai mici măsuri de prevedere, atunci se părăseă ocna. Cadavrele lucrătorilor, cari pieriseră la surprare, se lăsau acolo, dacă scoaterea lor eră prea anevoioasă, și se puneau câteva trunchiuri groase de copaci peste gherla deschisă. De obicei, aceasta se umpleă de apă. Se atârna apoi cu frînghii o colivie în jos, alcătuită din șipci de lemn.

Să scape cineva dintr'o asemenea închisoare, eră peste putință.

Intr'un unghiu al unei astfel de colivii ședeă acum stîrcit Iancu Jianu, și cu mîna își apără creștetul capului împotriva soarelui de amiazi, care eră tocmai drept deasupra ocnei, și care o prefăceă într'un crater arzător. Printre șipcile, cari slujeau de podeală a închisorii atîrnate, în care tot atît de chin eră să stai, ca și să șezi, or să zaci, se străvedeă lucind lacul de sare verde, închegat jos în adîncime.

Jianului i se părea, că-i vine să înnebunească. Sângele îi ardea. Creerii din cap îl dureau, și i se părea, că erau loviți cu ciocane și că fierbeau. Simțea trebuință să urle și să mugiască, dar nu putu decât să ofteze adânc, fiindcă gâtul lui nu vroia să-l mai slujească.

După ce trecu în sfârșit soarele dincolo de gherla ocnei, și trupul osânditului începù să se mai răcorească, gândurile lui se limpeziră, dar chinurile lui erau și mai mari. Ingropat de viu și pentru toată viața! Ingropat sub cerul deschis! El iubiă soarele. Acuma soarele îi trimetea razele sale așa, că ele aproape îl omorau. El iubea vremea tare. Acuma ea putea să cază asupra lui și să-l potopească, cum va pofti. Nici un viscol n'a fost vreodată prea groaznic pentru el. Acuma putea să ningă toată iarna peste el, ca asupra unui bolovan. O adevărată bătaie de joc față de sloboda lui vieată de haiduc de mai 'nainte.

El se ridică drept în sus, pe cât putu în colivie, și apucând șipcile de amândouă lăturile, el scutură cutia, încât ea se porni în cumpănă la fiecare mișcare, amenințând în legănarea sa, să se isbească de pereții munților de sare. El bătea din picioare în podele, smuciă și scutură. Frânghiile șuierau, și grinzile, ce purtau colivia, începură să geamă. În această sălbatică mișcare i se părea lui Iancu, că i se ridică greutatea de pe piept. Dintâiu gemea, apoi începù să răcnească și să strige. Sbuciumarea, pe care o începuse numai instinctiv, i se arată pe urmă, ca având un scop: el vroia să sfărâme colivia, și să se sfărâme apoi și pre sine în fundul ocnei.

După un scurt timp se arătară suș, la gura ocnei,

niște fețe de oameni. Erau doi Arnăuți, cari aruncau cu bulgări de sare și cu pietre în colivia legănată.

Dar desnădjduitul din lăuntru coliviei nu îi băgă în seamă.

Bucățile de sare și grindina de pietre veniau din ce în ce mai dese, și străbătând printre șipci, cădeau jos în lac, fleșcăind, spre a se pierde în fundul lui.

Arnăuții ocărau și înjurau, până unuia dintre ei îi veni să zică: «Da ce ne mai dăm noi atâta osteneală? Ce s'ar putea întâmpla alta, decât să se rupă frânghiile și să sboare ticălosul, cu cotețul lui cu tot, în jos la adâncime, unde are să fie apoi și mai bine păzit.» El râse și tovarășul lui de asemenea. Apoi ne mai având plăcere, să privească la sbuciumările celui din colivie, îi mai trimiseră câte-va înjurături și se retraseră dela gura ocnei.

Se făcuse noapte. Se vedeau stele deasupra puțului de sare.

Sleit de puteri, după o turbare, ce ținuse mai multe ceasuri, ședeă acuma Iancu Jianu, lungit, în colivie. Ei aruncaseră cu pietre în el, ca într'un câine turbat. Trupul și sufletul lui fuseseră sângerate, și erau zdrobite. Prin mintea lui ostenită treceau, numai din când în când, fiori pentru ziua de mâine și întrebarea: «Cum ași face, ca să mor mai curând?»

Deodată se auzi, în tăcerea adâncă, un glas de bărbat,—eră un fel de cântec sălbatic cu vorbe apă-sate și cu ritm pătimaș—:

«Ciocoiul dacă te-asuprește,
Și din vatră te gonește,
Ciuma dacă pustiește,
Ila Ila,

Turcul dacă năvăleşte,
Pe neveste le răpeşte,
Dumnezeu dacă mijleşte,
Ila Ilala,

Chiamă, frate, pe Jianu,
Pe haiducu, Capitanu,
Să ne scape de ciocoi,
De hoţii şi de nevoi!
Ila Ilala-haha!»

Cântarea se sfârşi cu un puternic râs batjocuritor, şi-i urmară apoi înjurăturile Arnăuţilor.

Tot atât de isbitoare ca pietrele de mai'nainte, căzuseră şi vorbele cântecului îndârjit, în colivia lui Iancu, efectul lor însă eră cu desăvârşire altul. Cuvintele nu-l ameţeau, ci-l deşteptau! Numai un tovaraş de suferinţă, a putut să cânte astfel din vre-o ocnă învecinată.

Din rărunchii pământului strămoşesc veneau jeluirile neamului său, ca să-l deştepte. Dumnezeu, nevoind să le dea ascultare, ei chieau pe Jianu în ajutor! Ei mai credeau în puterea lui, chiar şi atunci, când el zăceà, veştejindu-se, în ocnă. Pe el, pe Jianul, scoborât în ocnă, îl privia cântecul. Nevăzutul cântăreţ îi trimisese fiecare silabă asemenea unei săgeţi bine ţintite.

Un simţ de mulţumire începù să curgă prin vinele lui Jianu. Il copleşea acea înălţătoare simţire a puterniciei, care-l face pe om să i se pare, că încep să-i crească aripi! Să moară?—El?—Nici gând de aci înainte! El aveà altceva mai bun de făcut! Sau să rămâie în Ocnă toată vieţa? Nici aceasta nu se puteà, tocmai fiindcă aveà altceva de făcut.

Însă zilele lui tot în chinuri treceau. Odată pe săptămână, li se împărțea la ocași câte o pâine. Tainul de apă de băut era foarte mic, aerul sărat făcea sete. Jianu simțea, cum îi înțepeneau mădularile din ce în ce mai mult. Îl mai ținea numai strigătul de ajutor: «Scapă-ne de nevoi!» Dar câtă vreme va mai fi încă în stare să-l audă și acel strigăt, și să-l audă deslușit, cuprinzându-l cu tot sufletul său?

În cursul săptămânei celei de a doua sosî porunca dela ocârmuire, ca Iancu Jianu să nu fie ținut ca un ocnaș de rând. Dumitrache Bibescu se pusese la mijloc pentru el.

Haiducul fu închis într'o prinsoare «mai bună», care nu era atârnată cu frânghii, ci era așezată în peretele de sare al unei ocne mai mari, asemenea unui cuib de rândunele, sub rămășițele unei bolți surpate. Era acolo chiar și un fel de pătuț. Mâncarea începuse de asemenea să fie mai bunicică.

Acest al doilea ajutor, material, ce-i venea în nevoie sa — cântecul fuse cel dintâiu, moral, — ridică pe Iancu cu desăvârșire.

Iorgu, paznicul lui, nu-și mai cunoștea păzitul său! În locul năbădăiosului, și apoi amorțitului din zilele de mai 'nainte, găsea acumia un tânăr prietenos, care luă cu vorbă glumeață coșul de pâine din vârful prăjinei, cu care i-l întindea Iorgu în colivie.

Din toată adunătura de oameni, cari alcătuiau ceata păzitorilor și slujitorilor dela Ocnele din Telega, Iorgu era singurul Rumân, și mai era încă și Oltean. Ca pe un adevărat fiu al Țărei sale, nimic nu-l atingea așa la suflet ca vorba frumoasă.

Iancu se furișă în inima păzitorului prin vorbe bune, și-l înmuia cu un zâmbet și cu glume. Incet-încet, el

ajunse să capete o lumânare, un cremene, o bucată de sopun Turcesc, un ștergar, un hârb de oglindă și un briciu. Când le văzù el adunate toate aceste mărunțișuri nevinovate, îi crescù inima de bucurie, dar trebui să se stăpânească și să-și ascundă bucuria, ca să nu deștepte prin cântec și prin fluerat, băgarea de seamă a Arnăuților.

Toamna eră caldă și secetoasă. Până în luna lui Noemvrie nu căzuse încă zăpadă. Iorgu îi spuneà Jianului, că se vād crăpături adânci în pământ ca în luna lui August. Dar ca să nu sufere protegiuitul său de frigul noptilor, el îi strecură și un țol de acelea lăptoase, din cari își fac ciobanii sărici. Haiducul găsisè însă un mijloc și mai bun, ca să nu-i fie frig peste noapte: adică munca trupească încordată.

Indată ce vedeà, după înălțimea stelelor, că sunt ceasurile douăsprezece, el începeà cu vriciul și cu pila, pe care o ceruse sub cuvânt, că-i trebuie să-și ascută briciul, să lucreze peretele de sare, în care eră așezată colivia sa. Nădejdea lui nu se sfărâma de innălțimea muntelui, pe care vroia să-l străpungă cu mâinile și cu acele șubrede scule. Pe lângă fireasca nisuință, ce o are fiecare om, ce se găsește în închisoare, de a scăpà, la Iancu Jianu se mai adăoga și conștiința puterii sale. Puterea, ce i se hărăzise de D-zeu, el nu voià s'o lase să se piardă într'o gaură de sare! Niciodată până acum nu fusese atât de bun patriot, cum eră, de când îl trimiseseră Grecii la Telega surghium. Răsbunarea lui personală începeà să fie întunecată prin grijea pentru Țară. Venise chiar din rărunchii pământului strigătul de ajutor: «Scapă-ne de nevoi.»

Deși de atunci încoace nu mai auzise acel glas,

paznicul i împărtășise însă, că omul acela, carele, a doua zi după sosirea boierului Iancu, cântase așa de îndrăzneț, era un haiduc cu numele Gruia. Niște Arnăuți vorbiseră cu glas tare despre sbuciumările lui Iancu la gura ocnei, în care era Gruia, și astfel aflase acesta numele tovarășului din prinsoare sosit din nou.

— «Spune-i din parte-mi sănătate,» zise Iancu.

Dar Iorgu plesni din limbă și dădă capul pe spate: «Cu el nu vorbesc.»

— «De ce nu? Dacă vorbești cu mine.»

— «Cu Milostivirea ta e altceva,» răspunse el mândru.

Jianu trebui să râză. Iși aduse aminte de vorba lui Tudor, când îl măsurase de sus până jos, în casa lui Amza și-i zisese cu un fel de imputare: «Boier! boier din creștet până'n tălpi!» Apoi da, tot boier rămâne cineva, chiar și când este haiduc și ocnaș în gropile dela Telega!

Până la mijlocul lunei Decemvrie înaintase gaura, ce o săpă Iancu, binișor. Fărimiturile de sare le aruncă printre șipcele coliviei, jos în balta verde. Acuma dăduse de un strat de lut.

Intr'o noapte, pe când sfredeliă înainte, începă să-i alunece pământul pe subt mâini. Urmau apoi să cază petre, și începă să piftească apă. Lumânarea de seu, pe care o lipise el într'o gaură, se răstogoli și se stinse; se auzi un fel de gălgâială surdă, și Jianu se grăbi să scoboare de-a bușile, simțind pe mâinile sale întinse înainte, precum și la genunchi, un fel de umezeală rece și lipicioasă. Abia mai avu timp, să ajungă în colivlia lui și să se arunce pe pătuc, când o puternică undă de apă isbucni din peretele de sare. Ea

curgea mereu, spumegând, prin colivie în jos, până dimineață.

Iorgu veni, văzù și alergă în canțilerie, spre a vesti, că râul din apropiere iarăși a pătruns într'una din ocnele cele vechi, iar Chir Costache Crisorora, Sameșul ocnelor, se bătù pe burta lui grasă, zicând: «Ei, de, tocmai bine se nimerește.»

El porunci paznicului ocnei, să scoată, îndată, pe Iancu Jianu din colivie, și să-l ducă în căsuța de alături cu locuința sa. De vreme ce dormise ieri acolo boierul Dumitru Jianu, fratele boierului Iancu, trebuia să fie destul de bună de locuit.

Iorgu sbură, pare că erà să desgroape o comoară.

Iancu, care erà udat până la piele și ribegit de frig, nu-și credea ochilor, când se văzù, pe neașteptate, într'o odaie încălzită, în care i se mai aduse încă și o albie, precum și apă caldă, săpun și ștergare. Veni și un slujitor, i dădù haine și se îmbiă să rază pe boierul.

De când începuseră nopțile să se înăsprească, Iancu își lăsase barba să crească. Acuma-i părea bine, că nu se putea bănui Iorgu, că-l răsfățase mai nainte.

Slujitorul întrebă, cum să-i taie părul boierului? Iancu adună sprâncenele, umflă odată nările și zise apoi: «Să mă tunzi scurt.» Chica haiducului căzù! Abia se curăți și se îmbracă Jianu, și îndată se și trânti pe divan, adormind așa de greu la căldura, ce-i lipsise de mult în adâncimea ocnei, încât, la amiazi, în zadar se încercară să-l deștepte.

Câteva ceasuri mai în urmă îl deșteptă însă foamea.

El fu chemat la Chir Constantin.

Când intră Iancu Jianu, Sameșul Ocnei erà pe aci să se scoale de pe sofa, cum se face la primirea unui

musafir deosebit, atât de mult îl surprinsese înfățișarea lui. Adică acesta eră crudul Căpitan de tâlhari? Acest boier ales, alb la față? Cele cinci luni, petrecute în umbra ocnei, pălise mult fața lui mai înainte arsă de soare.

Cu toată liniștea adevăratului Rumân, care nu-și pierde niciodată și nici într'o împrejurare demnitatea lui innăscută, așteptă Iancu cuvântul Sameșului, iar Grecul istericos nu găsi nici o altă vorbă decât: «Cum sameni de mult cu fratele tău!»

Iorgu, paznicul, îi spusese răsfățatului său, că a fost boierul Dumitru Jianu pe aici, precum și că s'a despărțit foarte prietenește de Chir Constantin.

Haiducul se închină ușor.

— «Poftim, șezi,» zise Crisorora, lăsând să se miște, sgomotos, printre degete, mătâniile sale de ahăt.

Jianu făcù câțiva pași și se așeză pe un scaun. Zărniiala de lanțuri însoția fiecare mișcare a lui, deși nu se vedeau lanțurile, pe care îl învățase Iorgu, cu duioasă îngrijire, cum se puteau ascunde sub haine.

Crisorora clătină din cap, își chinuia mătâniile mereu și zise însfârșit: «Fratele tău, bunul tău frate Dumitru, îți trimete sănătate. El m'a însărcinat să-ți spun, că datoria ta către Vistierie a fost plătită de el și de către ceilalți frați...» O pauză artistică și o privire așteptătoare din ochii lui mici și negri, așezați într'o față rotundă.

Iancu își adună sprâncenele, fiindcă-i venia să râză. «Datoria lui către Vistierie!» El făcea haz de această numire ocolitoare a celei dintâi fapte a lui de haiduc făcută pe față, și spre a-și ascunde râsul, își propti amândouă coatele pe genunchi și-și ascunse capul în palme.

Crisorora mârâi cevà, ca un fel de părere de rău: «Hm, la Dracu! Să vorbim pe față. Tu erai încă tânăr și cu sângele aprins. De! Tot astfel i-am spus și lui boier Dumitru. Tu faci bine și o faptă frumoasă, i-am zis, dacă te îngrijești de sângele tău, fiindcă un frate tot frate rămâne!»

Lui Chir Constandin i se păruse această faptă cu atât mai frumoasă, cu cât îi adusese și lui o giubea căptușită cu singeap și pe de mărgiui cu samur, precum și o șea Turcească împodobită cu cusături de aur pe catifea roșie, și o pungă cu tutun de cel mai bun. Și fiindcă atunci, când nu fură, el era un om simțitor și cu fantazie, găsiă o deosebită plăcere, să ia un fel de rol de părinte îndreptător față de acest vestit haiduc, asupra căruia i se părea, că vorbele sale aveau o binefăcătoare înrăurire.

— «Pe boierul Dumitru» urmă el, «il durea până'n fundul inimei, să te știe în ocnă. De aceea, tânărul meu prieten, te-am scos chiar astăzi afară. Acuma liniștește-te! Noi, cu toții vroim numai binele tău. Fiecare om poate să greșiască, dar poate să-și găsiască iertare. Vezi bine, de ce mare preț este, când are cineva rude credincioase și cu trecere.»

Iancu își înghiți râsul. El nu putea să facă nimica mai bun, decât să se arate mișcat și gata de pocăință. Cu această lingușire câștigă pe Sameșul Ocnelor pentru sine.

Crisorora îl pofti să rămâie la masă. El se bucură, să se poată fuduli față cu slujbașii săi, că a fost în stare, să domesticească pe Iancu Jianu, groaza Olteniei, și ființa de față a ocnașului în cercul lor, o talmăciă râzând cu cuvintele: «Boierul tot boier rămâne!» Aceasta învèseli pe unii din slujbașii lui, cari

știau, că Constantin Crisorora cu puțini ani mai înainte, încins cu un șorț alb ca zăpada, purtase spre vânzare prin ulițele Giurgiului, pe o tavă de lemn, Rahat-Lucum și, într'o doniță, limonată.

* * *

Telega se află în muncelele Carpaților. Afară de câteva căscioare țărănești, împrăștiate prin valea râulețului Doftana, mai erau vreo șeșe case cu pereții albi și cu învelitori negre, în care locuiau slujbașii Ocnelor.

Acest sălaș de pedeapsă se înfățișă pacinic, precum pacinic este orice alt sătuc retras din lume. În amurgul serilor de iarnă se ridicau suluri albastre de fum din acoperișurile caselor spre cerul gălbui, apoi se zăreau mici lumânări pe sub sprâncenele pridvoarelor. Primăvara căsuțele se pierdeau în spuma florilor de pruni, și de pe toate dâmburile răsunau cântecele mierlelor. Pe la cârciume erau, Dumineca și în zile de sărbători, lăutari și jocuri. De cei întemnițați nu se auzia nimica, ei erau îngropați dimpreună cu amarul lor, adânc sub pământ. Rămâneau în ocne până muriau. Rar se întâmplă, ca să fie vreunul grațiat, după ani de zile, și dacă ieșia la lumină, el orbia. Cei mai primejdioși osândiți erau atârnați în ocnele cele părăsite.

Când crivățul urlă noaptea, și acele de ghiăță se loviau de ferestrele bine zăbrălite cu fiare dela odaia lui Jianu, — căci adevărată iarnă nu era în acel an, ci numai frig pătrunzător, — atunci se gândia Iancu, care nu dormia, la cei închiși și se întrebă: care jale este mai mare? A acelor, care stau în întunec, sau a acelor din colivii? Era mai rău, ca, om cu

ochii doritori de lumină, să stai cufundat în noaptea nesfârșită și să nu poți vedea mai departe, decât până unde ajunge lumina albăstrie a păpaițului de ocnă, făcut dintr'un hârb umplut cu reșină și cu o feștilă de lână, sau era mai rău, să simți, cum îți înțepenesc mădulările voinicești în strâmtoarea coliviei și să stai, incremenit, în singurătatea omoritoare? Alegerea era grea, și Iancu își încheștă pumnii.

Dar acei cari intrau dimineața la el, îl găseau prietenos, chiar vesel, și la masa Sameșului, tânărul rătăcit din păcate, dar acuma întors la conștiință, ajunsese un musafir plăcut, fără de care aproape nu se mai putea. Niciodată slujbașilor nu le trecuse iarna atât de ușor în pustietatea dela Telega, fiindcă Jianu știă să povestească cu haz, să facă glume și să cânte foarte frumos. Grecii, iubitori de sindrofii, știiau să prețuiască asemenea daruri.

Cămărașul scrisese prietenului său, Dumitru Jianu, și-i împărtășise minunata pocăință a Căpitanului de haiduci, pocăință, care, dacă te pricepeai să citești scrisorile în înțelesul lor, nu se mulțumea alt cuivă, decât lui Chir Constantin Crisorora. Răspunsul potrivit la această scrisoare, fu o putinică de icre, dulțețuri și un butoiăș cu vin de Drăgășani.

Atunci zicea Crisorora la masă adeseaori: «Vezi, boierule Iancu, acestea sunt roadele virtuții tale.»

Cu deosebire bogate au fost roadele virtuții lui Iancu Jianu la ziua onomastică a Sameșului, Sf. Constantin. Pentru acest praznic, bunul frate din Romani, se întrecuse pe sine însuși. Toate trufandalele de primăvară împodobiau masa lui Crisorora.

Chir Constantin poftise și câțiva buni prieteni dela vama din Câmpina, un orașel în valea Prahovei, unde

eră atunci vamă pentru mărfurile, care veneau dela Braşov. Venitul vămilor eră un venit deadreptul al Domnitorului, şi slujba de Vameş eră ca şi aceea de Sameş al Ocnelor, dată în otcup, cui plăteă mai mult pentru ele.

Prin frumuseţile primăverii se urcau musafirii călări, veseli, spre Telega. Aşteptările, ce aveau în privinţa bucătăriei alese a lui Crisorora, le dădea o simţire de sărbătoare, şi ei se bucurau, să facă cunoştinţa lui Iancu Jianu, a căruia fiinţă de faţă o priviau ca pe un fel de dres deosebit la acea masă.

Atât Jianu, cât şi bogăţia mesei îndepliniră cu prisos aşteptările lor.

Iancu făcù pe meseni să petreacă prin amintirile din vremea, când eră zapciu, scoţând la iveală, în multe cazuri de «catahrosis», acea parte hazlie, care le făcea mare plăcere slujbaşilor filozofi. Flecării despre daraverile slujbelor le plăcea şi mai mult, decât istoriile despre femei, deşi nu puteau să lipsiască nici acestea, dacă eră vorba să se petreacă bine. După ce multele bucate grase, drese cu multe mirodenii, precum şi pohoale de vin ce curgeau, aprinseră simţirile tuturor, Iancu porunci lăutarilor, să zică un cântec de dragoste. Vroia să cânte şi el. Cei trei Țigani înaintară cu găturile întinse înainte, drept semn de supunere, şi se uitară în ochii boierului, aşteptând să le spună, care anume cântec are plăcere să înceapă.

Iancu se suci puţin pe scaunul lui şi aruncă apoi un picior peste celălalt, ceea ce făcù să sune obezile şi să se vază lanţul, care ajungea dela gleznele tănărului boier până la un mic butuc, bătut în podină sub masă.

Lăutarii se retraseră speriați.

Musafirii făcură mare haz, Crisorora însă bătù cu palma în masă și strigă: «Acesta este prietenul meu iubit! Ce prieten, mai mult decât prietenul meu! Este fiul meu și ciracul meu! Este mărgăritarul Telegei, Iancu Jianu!»

Fetele negre-galbine ale lăutarilor se făcură sarbede de tot, și îngroziți, ei rostogoleau ochii lor cei albi.

— «S'au speriat de mine ca Țiganii de mierlă,» glumi Iancu.

— «Ce, care mierlă?» chihăi Crisorora.

— «Cum este povestea cu mierla?» întrebă musafirii cu toții.

Jianu începù atunci să povestească glumeț: «Un Țigan ieșă odată în fuga mare din pădure, și eră pe aci să răstoarne pe un Rumân, care-i eră în cale. «Da ce ți s'a întâmplat, cioară?» îl întrebă omul. «Romanico,» răspunse Țiganul clănțănind din dinți, «am vazut o suta de lupi!» «Ce o sută! Ași! Vor fi fost numai nouăzeci și nouă.» «Se poate Romanico, se poate, dar mai puțin de nouăzeci și nouă negreșit că n'au fost.» Rumânul urmând tocmeala, îl scăzù Țiganului tot câte un lup după altul, până când oacheșul recunoscu în sfârșit, că a fost un singur lup. «Ei, și acuma să-mi arăți cum a urlat acel lup?» Țiganul ascuți buzele: «Așa, Romanico,» — și Iancu flueră ca o mierlă.

— «Ei, bată-te să te bată!» strigă arendașul vămii Câmpina, punând mâna pe umărul lui Jianu. «Aferim, boierule Iancu, să trăiască mierla dela Telega!»

Chir Constantin însă ciripi: «Ce mierlă! Boierul rămâne tot boier. De aceea șade el cu noi boierii la masă, și se simte bine! Credeți voi oare, că eu, Constantin Crisorora din Samos, unde a fost tatăl meu

Beiu, ba Caimacam, care tot atâta este ca și un Domnitor, eu ași ședeà la masă cu un fost haiduc de rând, cum ar fi de-o pildă acel Mereanu, care hoinărește acuma, se spune, pe la Curtea-de-Argeș? Nu, una ca asta n'ași face-o! Boierul rămâne bo...» Dar îl tur-tise vinul, glasul lui se poticni, și el îngână numai, arătând cu degetul la Iancu: «Un mieluşel este, un mieluşel! Nu vedeți panglicuța roșie, cu care l-am legat?»

Mesenii țipau de veselie.

Crisorora, care-și dădea toată osteneala, ca să țină capul drept, urmă, bătând mereu cu pumnul în masă, de zângăniau farfuriile și paharele: «Aveți să vedeți îndată, că este un mieluşel! — Iorgule, vino încoace și desleagă lanțurile boierului Iancu, fiindcă el este un mieluşel!» și cu un sughiț răzător Chir Constantin se răsturnă înainte peste masă.

Iorgu făcù, cum i se poruncise.

Deodată tăcură toți mesenii.

Iancu Jianu însă zâmbia ca și mai n'ainte, și le porunci lăutarilor: «Acum să-mi ziceți din strune, ca să cânt și eu: «Ripson, fos mu, vlemma ilaron...»

Ca un fulger trecù vorba aceasta prin sindrofia încărcată de aburii vinului. Grecește, vorbise Grecește Iancu, și încă cu un accent ales! Nimenea n'ar fi bănuit în Telega, că el știe Grecește! El spusese numai, că înțelege.

Chiar și Crisorora se desmetici din ameteala lui și zise iubita lui Romeica: «Da, da, tu ești mieluşelul meu, pușorul meu! Știu eu ce spun! Ve, ve, ine to arni mu, to psihi mu! Xevro ego ti ipo!»

— «Să ascultăm, să ascultăm!» stăruiau ceilalți.

Țiganiai făcură cu sflală un fel de întroducere, și

Iancu începù cu un glas dulce și puternic: «Ripson, fos mu, vlema ilarion...»

Apoi cântă un alt cântec, și după el altul, tot mai induioșate și mai aprinzătoare de simțiri.

Musafirii închinau în sănătatea lui, se îmbrățișau unul cu altul, până ajunseră pe sub masă, sau se propțiau prinprejur de pereți, cu toții roșii-vineți la față, beți tun.

Atunci porunci Iancu la slugi: «Intrați, intrați în-lăuntru și voi! Aduceți și pe paznicii mei, cari stau afară înaintea ușii, și pe oamenii dela grajd. Astăzi este zi de sărbătoare! Boierii ăștia nu mai pot să bea. Să beți voi vinul, ce-a rămas, păcat să se strice!»

Din vin apucaseră și ei, poate tot atâta, cât cursese pe cinstitele gâturi ale boierilor, se strecurase și pe gâtlejurile slugilor, în drumul, ce-l făceau canele și donicioarele, dela pivniță până la sufragerie. Oamenii totuși intrau grămădindu-se unu într'altul, pare că n'ar fi fost udate buzele lor însetate, cu nici o picătură aurie sau rubinie. Luau paharele de pe masă, le aruncau în gușe și le umpleau apoi din nou.

Se rugară, să li se cânte și lor și mai multe cântece. Cântece grecești! «Cântă boierule, ca să putem înghiți mai bine!»

Atunci începù Jianu, să cânte cu toată puterea glasului său, acel cântec de desrobire al lui Rigas, întemeietorul Eteriei, pe care-l tăiaseră Turcii la Belgrad. Cuvintele erau alcătuite de Rigas, așa încât se potriviau pe ritmul Marseillaisei, și sunau cu foc pe Marșul Franțuzesc:

Fili mu simpatriote,
Duli-nametha os pote
Ton achrion musulmanon
Tis Elados ton Tyranon?

Ochii oamenilor subjugăți și fără patrie se umplură de lacrimi. Ei se aruncară la picioarele cântărețului și-i bâlbâiau mulțumirile lor.

Gânditor se uită Jianu la ei, își aduse aminte de vorba lui Tudor Vladimirescu: «Orcărui om, care do-rește, să fie slobod în țara lui, i se cuvine cinste». Sufletul drept al haiducului era înduioșat, văzând o asemenea mișcare în acea adunătură de străini, cari sugiau măduva Țării Românești.

— «Încă odată!» se rugau ei. Vroiau să mai audă încă odată, că și ei au o patrie, un petic de loc pe pământ, unde să nu fie străini.

Dar Jianu răspuse: «Nu, nu mai pot, obezile de fier dimprejurul gleznelor m'au frecat, de mi-au făcut răni. Trebuie să mă duc la odaia mea, să torn puțin untdelemn între cercuri și picior.»

Douzeci de mâini se întinseră atunci, și lanțurile căzură jos.

Jianu își mușcă buzele, de-i curgea sânge din ele. Cu amândouă pumnii își apăsă încet pieptul, spre a împiedică un țipăt de bucurie.

— «Acuma cântă! Mai cântă-ne încă odată: «Fili mu simpatriote...!» îl rugau ei.

El cântă. Ei beau mereu și oftau.

Le mai cântă și alte cântece patriotice de ale lui Rigas.

Ei beau și plângeau.

După un ceas nu se mai putea mișcă nici unul. Alături de boieri, sau întinși de-a curmezișul peste ei, pe prag și afară în sală, zăcea horcăind toată Arnăuțimea din Telega.

Atunci se sculă Iancu și aruncă o privire ageră înainte, cum îi era obiceiul, ca să iscodească drumul

cel mai scurt peste trupurile împrăștiate. Turburarea, pe care o simțise la căderea lanțurilor, făcuse loc acuma unei liniști sigure de țelul ce urmăria. El luă un sfeșnic de pe masă, trecu peste trupurile oamenilor beți și se duse drept la iatacul lui Crisorora. Fiindcă acolo nu erau dulapuri, toate hainele se găsisau atârinate la cuiele de prin pereți, sau aruncate peste lăzi și pe divanuri. Iancu n'avea decât să pună mâna și să ia ce vroia.

După ce-și făcù alegerea, mai luă și un pumn de bani de aur dintr'un sipet, se duse la grajd, puse șeaua pe șargul lui Crisorora, și încălecând, o croi la lumina stelelor sclipitoare, pe Doftana în sus, în lumea largă și slobodă.

* * *

La revărsatul zilei, Iancu băgă de seamă, că livezile, prin care trecea, erau pe alocurea acoperite cu ceva alb, deși abia căzuse o rouă ușoară. Când se făcù însă bine lumină, el văzù, că acele pete și fășii albe prin iarbă, erau sălașuri întregi de fluturași, cari atârnavau de pe flori dormitând. Erau mii și sute de mii de albineți, cari se așezaseră pe vârfurile cotoarelor, pe boboci și pe spice, ca un al doilea strat de flori. Dar îndată ce veni soarele, acest al doilea strat de flori învia, aripile împăturate se scuturau, și unde și unde câte un fluturaș se despărția de conacul miro-sitor, în care se odihnisse peste noapte. În scurt timp începù o fulguire ca de zăpadă, peste livezi, în toate părțile, și apoi o așezare și o rostogolire pe măceșii de printre răzoare, presărați cu stele de flori zâmbitoare.

Pe cât eră de frumoasă priveliștea, tot pe atât de rea eră însemnarea ei. Această sumedenie de fluturi prevestea un an secetos.

Livezile se sfârșiau, și acuma începeau pădurile.

Lumina arzătoare a zilei străbătea prin măreața catapiteasmă de fagi. Iancu se uită împrejurul lui și se miră. El eră obișnuit cu pădurile de stejari din Oltenia, în care domnește un amurg negru-verde. Dar sub bolțile înalte de fagi, lumina este verde-aurie și strălucitoare, mai ales primăvara, când cununele de frunze par a fi alcătuite din crysoprași, așa de deschisă și de strălucitoare este fața lor.

Cu cât se urcă Iancu mai sus, cu atât mai nedesvoltate erau frunzele. După cele netede, cari oglindeau lumina, veneau altele, cu marginile încă îmbrăcate de peri subțiri, în ale căror torțuri de argint se așezaseră milioane de musculițe cu aripele albastrii și străvezii, și care, ridicându-se în roiuri zăpăcite, se băgau în ochii călărețului, în gura și în nasul lui. Eră și aceasta un semn de secetă în viitor. Și mai sus frunzele erau adunate în capacele mugurilor castanii și strălucitoare, astfel încât crăcile aveau înfățișarea, pare că ar fi fost întinsă peste ele o rețea de boabe de smaragd. Tot codrul îl umplea un miros dulce, desfătător, cum îl răspândește numai tânărlul frunziș de fag.

Iancu își umplu cu el plămâinii, și începù să răză în mijlocul sgomotoaselor cântări ale pasărilor, ce urmau acuma după guruitul amețit de visuri al turturelelor sălbatice.

Și deodată veni un potop și mai auriu printre copaci. Ca prin niște uriașe porți, străbătea Iancu înainte, în spre minunea aproape orbitoare a unor livezi de munte înverzite. Pădurea rămase înapoia lui ca un val, dinaintea căruia se vedea, răsleț, prin iarba

înalță, numai unde și unde, câte un fag uriaș, ca un fel de strajă.

Șargul râncheză din răsputeri, și apucă un pas mai repede, dar fiindcă suișul eră greu, el începù s'o iă în fugă. Călărețul ridică frâul, dând voie slobodă animalului, plin de bucuria primăverii, să alerge la deal, ca și când ar fi voit să se înalțe de pe uriașa coastă verde, în văzduhul adânc albastru al cerului.

Linște jur împrejur, până când se zări un punct întunecat pe deasupra liniei celei mai înalte a muntelui. Punctul crescù mereu și repede, până înfățișă figura subțire a unui cioban, pe care-l urmă o turmă de miei, blehăind în toate felurile, însoțită de câteva clopote, și care se revărsă în jos pe pajiști, asemenea unui șipot spumegător. Din dosul lor se repeziră deodată cinci câini aprigi de stână asupra călărețului, cu un lătrat asurzitor.

Când însă ciobanul șuieră, dulăii se astâmpărară fără voie.

Jianu opri călușelul său, lăsă frâul să alunece printre degete, și-i dădù capul slobod. Animalul plecă frumosul său gât arcat, și începù să smulgă câte un mânuchi din iarba verde, zămoasă și hrănitoare.

Călărețul dădù ciobanului salutul țărănesc: «Noroc!»

— «Noroc!» răspunse și flăcăul, stând nemișcat cu mâna dreaptă sprijinită pe toiagul înfipt slant în pământ, un toiag împodobit cu verigute de fier până sus la măciucă. Mâna lui stângă eră așezată ușor peste cea dreaptă. De pe umăr îi atârna o sarică lăptoasă. Fața tânără a ciobanului priviă cu ochii lui serioși castanii pe sub căciula uriașă de miel negru. Câinii sburliți se așezară împrejurul lui și se gudurau. Mieii, conduși de câteva oi, se îmbulzeau în cete

sau în rânduri lungi și dese, fără să ridice capetele din iarbă. De departe se auzea, cum smulgeau iarba cu gurițele flămânde, și ierburile rupte, mai ales cimbrisorul, care crește din fundul umejor al livezii de munte, umpleau aerul cu miros plăcut.

— «Cum se cheamă muntele?» întrebă Jianu.

— «Vârful Mierlei,» răspuse Ciobanul.

— «Mai este mult până la mănăstirea Sinăiei?»

— «O fi cam mult,» fu răspunsul cam întârziat.

— «Se vede mănăstirea de colo de sus, de pe vârful?»

— «De pe celălalt munte, de pe Gagu, poți s'o vezi.»

— «Este pe acolo vreo potecă, pentru calul meu, spre valea Prahovei?»

— «Este.»

— «De când stai tu aici sus?»

— «De patru săptămâni.»

— «Nu mai este iarbă jos în vale? De aceea ați trebuit să veniți la munte?»

— «Dacă n'a dat Dumnezeu drăguțul zăpadă, astă iarnă!»

— «Mi se pare, că Dumnezeu este supărat pe noi.»

— «O fi supărat.»

— «Noroc!»

— «Noroc bun!»

Jianu apucă spre vârful.

Ciobanul rămase locului nemișcat, și se uită după el, până ce atât calul cât și călărețul se vedeau, numai mititei de tot, pe coama înverzită a dealului.

Acolo sus se opri Jianu. Ochiul lui se deschidea. Sub zăbranicile, ce acoperiau soarele de amiază, se vedea în față un lanț de munți înalți, dincolo de valea adâncă și împădurită a Prahovei. Asemănat unui

zid uriaș, care începe la miazăzi cu o măgură retezată, și se sfârșește la miazănoapte cu niște prăpăstii în coastele de stânci, se ridică Bucegii, adică cei împăduriți, deasupra munților celor mijlocii. Se mai vedeau atârând încă câte o măramă de zăpadă unde și unde, de pe umerii vârfurilor. Mai jos brazii și molifții îmbrăcau toate văgăunile săpate în trupul munților, și trimeteau trunchiuri de copaci, bătrâni de sute de ani, până jos la țărnișii sgomotoasei Prahove. În mijlocul acestor păduri, la mâna dreaptă, cum urcă Iancu, era mănăstirea Sinaia. Ea a fost zidită de Cantacuzinești, al căror neam a dat odinioară Țării o seamă de buni domnitori. În sălbăticia de codrii, cari se întindeau dela Câmpina și până la granița Ardealului, acea mănăstire era singura locuință de oameni, unde orce călător găsea găzduire pentru trei zile, fără nici o plată.

De aceea Jianu se hotărî, să ocolească acest conac primitor de oaspeți.

Prin pădurea de fag, care-și deschidea acuma iarăși bolțile sale luminoase, Iancu scoborî în jos, ținând calul de căpăstru. Coasta era repede, căzând aproape drept în Prahova. Ajuns la malul râului, Iancu încălică și sili calul său sforăitor, să treacă prin apa, care venea mare. Calul umblă jumătate pe picioare și jumătate înnot. Apoi urcă malul celălalt, și aproape cu o singură săritură, haiducul fugar trecu dincolo de drumul mare, care ducea pe acolo.

Intră apoi iarăși în codrul întunecat. Erau niște copaci uriași, ale căror trunchiuri ar fi trebuit trei oameni cu brațele deschise, ca să le poată cuprinde. Iar copacii, pe cari îi doborâse vârsta înaintată, sau vântul și fulgerele, zăceau culcați la pământ ca un

lui stinși se mai zărea la aceste vorbe încă o scânteie de viață.

— «Nu, tată, îmi pare rău, dar n'am.»

— «Apoi» zise pustnicul, «dacă treci pe la mănăstire, spune-le, să grăbească să-mi trimeată.»

— «Nu-mi este drumul pe acolo, părințele,» răspunse Iancu, care îndată ce auzi, că trebuia să sosească cineva dela mănăstire, trase frâul calului mai scurt. «Dar aş dori să ştiu, tată, dacă mai este mult până 'n Valea Ialomiței, dincolo de Vârful cu Dor?»

— «Asta nu ştiu,» fu răspunsul sihastrului, al cărui interes pentru străinul neobişnuit încetase, de oarece n'avea nici ceapă nici usturoiu. Toate celelalte ale vieţii, afară de mâncare şi de băutură, erau pentru el cufundate şi învelite într'o negură adâncă. Părul încâlcit, sur, dimprejurul capului şi feţii moşneagului, semănă cu acei câlţi argintii, cari atârnă de pe crăcile brazilor, şi care le sughe vлага. Rasa lui călugărească avea faţa coajei copacilor putreziţi. El se întorcea, încă în viaţă fiind, înapoi la matca sa, pământul, şi se înfăţişa ca un copac, înainte de a se risipi cu totul în ţărână.

Iancu Jianu apucă mai repede deacurmezişul peste luminiş. După vreo jumătate de ceas, el dădă de un isvor bogat, care ieşă de sub rădăcinile unor fagi uriaşi. Aci eră marginea pădurii. Vârful cu Dor se înălţă cu strălucita verdeaţă de Iunie a pajiştilor sale, drept spre bolta cerului albastru. O potecă ducea şerpuind în sus spre măreţele lui coaste.

Dar şargul lui Jianu ostenise. Din noaptea trecută el nu mai avusese parte de odihnă. Iancu descălică, dar după ce începă să urce, simţi şi el cele nouă luni, pe care le făcuse în închisoare. Se simţea înţepenit.

Deși băuse bine din isvorul dela marginea pădurii, totuși avea sete, și nicăiri nu se vedea apă. Il apucară niște fierbințeli, și începù să răsufle scurt.

Din fericire se ridicase și bătea Austrul, răcoritorul vânt dela apus. Deodată se ivi un norișor alb strălucind sus deasupra Vârfului cu Dor, și, pare că și-ar fi aruncat icoana lui în văzduh ca și într'o oglindă, se văzù un alt nor asemănat cu el, mai jos, sub creasta muntelui împădurit. La dreapta însă, unde Bucегii, cari se înfățișau pentru cel, ce îi privea de dincolo de Valea Prahovei ca un perete, se despărteau în râpi și lespezi uriașe, acolo clocotiră deodată aburii, cari eșiau prin toate văgăunile.

În puține minute norii se îngroșară și se lăteau. Ridicându-se în sus, ei acopereau soarele ca și un zăbranic, iar când Jianu se opri, rezemat de marginea unui văgaș, ca să se odihnească puțin, se auziră deodată tunete puternice din norul luminos, și o grindină strașnică începù să cază. Într'o clipă poteca fu acoperită cu mazărele de ghiață, care se rostogoleau devale. O ciuruială bogată cădea pe dealurile verzi, și broboanele de ghiață pârâiau, lovind florile și ierburile cu freamăt. Micșunelele întunecate, degetărelele aurii, ciuboțica cucului gălbuie și albele flori ale Paștelui erau toate sdrențuite.

Tot atât de repede, cum se urcase în sus, se și lăsă în jos acel nor dela creștetul Vârfului cu Dor, și se așeză pe umerii lui. Se vedeau iarăși, ca printr'o perdea fermecată, cerul albastru și verdeța livezilor. Negurele începură să se miște, și se clătinau ușor, până dispăreau. În urmă se părea, că ziua se făcuse și mai luminoasă.

Sus pe plaiu, unde ajunsese Iancu, iarba eră mai

aspră, eră încă gălbuie, cum este iarba de iarnă. Acum se desfășură înaintea ochilor lui puternica coamă a Bucegilor, acest șes înalt, de două ori atât de lung cât este de larg, care se întinde dela miazăzi spre miazănoapte, o singurătate plină de flori și de ierburi, pe deasupra căreia miile de ciocârlii își revarsă cântarea lor blândă ciripitoare.

În fund, un al doilea șir de munți cu creste rotunjite, puneă hotar văzduhului; iar printre crăpăturile acestor creste, se zăriau în depărtare un alt șir de munți, prin aburii albaștrii, munții cari țin de Ardeal.

Minunatele colori, frumusețea liniilor, ce mărgineau vârfurile, măreția și lărgimea priveliștii, înrâuriau asupra Jianului numai ca printr'un zăbranic, fiindcă el nu mai putea de foame. De șesespzece ciasuri eră pe drum. Cele din urmă trei ceasuri le făcuse pe jos, pe o potecuță urcătoare drept la deal. Calul trebuise aproape să-l târască după el. Amândouă aveau trebuință de odihnă. I se părù atunci, că cel mai bun lucru ar fi, să poposească la schitul din peștera de lângă Obârșia Ialomiței, despre care îi vorbise Iorgu, paznicul său dela închisoare. Ar fi rămas astfel două coame de munți între el și între Telega. Așa de iute nu puteau Arnăuții să-l ajungă. Ei îl vor căută, de sigur, pe drumurile mari, și nu vor alergă toată ziua neconținut, fără ca să odihnească.

Simțirea de siguranță îi dădù ceva din puterile lui de mai înainte. Apucând calul de căpăstru, o luă deacurmezișul peste plaiul lărgit. Peste un ceas ajunse la cealaltă margine a lui, cea din apus. La picioarele lui Iancu se întindea acum valea minunată a Ialomiței, care este mai îngustă ca valea Prahovei. Intorsurile ei frumos rotunjite, sunt îmbrăcate cu bră-

det verde-închis, ca o catifea, iar în fundul văii se întinde, tot dealungul ei, o fâșie de iarbă verde-deschisă, prin mijlocul căreia sclipește Ialomița, repezindu-se de vale. Ialomița vine din foarte de sus, din cazanul de stânci, care, la dreapta, țârmuresc zarea prin puternicele lor vârfuri cenușii și verzui, apoi ea trece spumegând prin deschizătura văii, și-și sparge drum printre stâncile îmbrăcate cu brazi în crestele lor.

Vârfurile stâncilor de jur împrejur, verdeața închisă a brazilor, și verdeața de smaragd a livezilor din poale, toate împreună fac o minunată alcătuire de trei fețe, deasupra cărora se întinde liniștita boltă, largă și luminoasă a cerului albastru adânc.

La scoboriș, Iancu se întâlnește cu un băiat de cioban, care-și îndemnă măgărușul său rapăn la deal, strigându-i mereu «Ciuș», și tocând cu bățul din când în când pe uscățivele lui coaste.

— «Unde este schitul de la Ialomița?» întrebă Iancu.

Ciobănușul se întoarce și arată cu toiagul lui spre miazănoapte la vârfurile stâncilor, cari înconjurau valea. Apoi se mai uită lung în urma boierului, această arătare neobișnuită în singurătatea munților; dar de întrebare, nu-l întrebăse nimic.

Ialomița nu era prea adâncă, și totuși sărmanul șarg se poticni, când trecu, călărit de stăpânul său, prin apă. Iancu o luă în sus pe lângă râu. Mai întâiu drumul lui ducea prin livezi mlăștinoase, apoi printre brazii crescuți din stânci, cu crângile dese și frumos rotunjite. Valea se făcea din ce în ce mai strâmtă, stâncile înalte se ridicau peste colanul de brazi minunați, înaintând până în Ialomița. Tot mai tare se auzia clocotirea apelor. Urmă o cotitură a Ialomiței într-o cheie de stâncă, pe care râul o umplea cu to-

tul cu vâjâitul său. La mâna stângă se ridică o potecuță drept în sus printre bolovani, și îndată ce Iancu trecu dincolo de colțul stâncii, el zări schitul la mijlocul peretelui, adumbrit de bolta unei peșteri. Infățișarea scundă a schitului, care purtă un acoperământ de șindrilă, ce se făcuse argintie de vânturi și de bătaia ploilor, cuprindea toată lățimea peșterii, iar în mijlocul ei se vedeă un turnuleț mic, în care erau clopotele. Sgomotul râului și clocotirea apelor, care părea că pun aerul în tremurare, eră amestecat cu subțirelul sunet a clopotului, care vesteă slujba de vecernie.

Iancu intră prin poarta scundă, plecându-se. Un fel de răcoare cu miros de mucigai îl întâmpină. În curtea din peșteră, sub bolta de stâncă, eră așezată bisericuța, care se deosibeă albă din fundul cel negru căscat al peșterii. Biserica eră cu altarul în spre gura peșterii, după obiceiul drept-credincios, trebuind să fie altarul spre răsărit. Din bolta peșterii cădeau picături, și pe alocurea un mucigaiu verzuiu lipicios acoperea pământul bătut de umblet. Clopoțelul se zbatea mereu și fără preget.

Câteva uși se deschiseră de pe la chilia, și încetișor se adunară vreo cinci schimnici în curte. Aveau bărbi și plete lungi, și erau îmbrăcați cu rase negre tocite, strânse cu câte o frânghie împrejurul mijlocului.

Când dădură cu ochii de voinicul de străin, ei se opriră pe loc. Unul însă, al căruia păr eră mai negru și ai cărui ochi erau mai vii decât ai celorlalți moșnegi, le făcù semn, să treacă înainte. Ei dispărură în spre fundul peșterii, prinprejurul bisericuții.

— «Plecăciune, părinte,» zise Jianu.

— «Dumnezeu să te aibă în paza lui, fiule.»

— «Pot să mâiu aici noaptea asta? Calul meu 'mi este obosit.»

— «Să fii binevenit, fiule, la noi. Casa Domnului este deschisă pentru toți drumeții. Dar, de unde vii?»

— «Din Târgoviște.»

— «Așa de departe! Această mănăstire este închinată S-tului Nifon din Târgoviște. Proiestosul Meletie este mai marele nostru.»

— «Tocmai el mă trimite.»

— «Te trimite pe tine, fiul meu?»

— «O danie a fost făcută pentru biserica S-tului Nifon. Proiestosul Meletie, știind că mă ducla Câmpulung, ca să cumpăr niște cai, m'a rugat, să nu preget să fac drumul peste Ialomița, să-ți aduc darul acesta,» și Iancu scoase din chimir zece galbeni sclipitori.

— «Doamne sfinte!» Călugărul își pierdù aproape răsuflarea, uitându-se cu ochii înholbați la trimisul Proiestosului Meletie. «Și ai făcut un astfel de ocol prin pustietățile aceste?»

— «Spre iertarea păcatelor mele. Om sunt și eu, părinte.»

— «Tot numai oameni suntem cu toții,» îl mângâie călugărul, închizând bine pumnul, în care erau galbenii.

La Arhondărie îi dădură lui Iancu brânză de oaie și mămăligă proaspătă, pe urmă varză acră și castraveți murați, pe cari ardeii amestecați cu ei, îi făceau îndrăciți de iuți. Jianu mâncă cu foame de lup, și bău cu mare sete moarea de varză acră, pișcătoare, ba trebui chiar să i se aducă încă o strachină din putina cea mare, care eră așezată în fundul peșterii ca într'o pivniță anume.

Șargului îi aduseseră părinței iarbă proaspătă co-

sită, și i-o puseră înaintea schitului. Acolo rodea el mereu, până noaptea într'un târziu.

După gustare, Iancu se întinse pe patul de lemn. Vinele i se sbăteau în pulpe. Inchisoarea îndelungată nimici vânjoșia chiar și a unor vine de oțel ca ale lui. El simțea acum oboseala celor douăsprezece ceasuri de călărie și celor șase ceasuri, pe care le mai făcuse încă pe urmă pe jos. Ce o mai fi de capul unuia, care va fi petrecut în loc de nouă luni, mai mulți ani în Telega, în colivie, sau în gâtul unei ocne, și care pe urmă va fi fost grațiat? Mai rău decât moartea. «Of!» Haiducul își întinse pieptul în toată lărgimea lui, și ridică pumnii în sus.

* * *

I se părea, că stă împreună cu Alexe dinaintea faurului din Drăgășani, ca să-i potcovească Șoimul. Loviturile ciocanului cădeau sprintene și sunătoare pe potcoave, așa de limpezi, încât el se deșteptă din somn. Atunci își dădù seamă, că erà un clopot, care sunà astfel, și că se mai auzià încă și un alt zgomot, un fel de blândă vâjâială. O lumină albăstrie umpleà chilia lui.

Iancu se ridică pe coate. Unde se aflà? Erà ziuă? Nu, erà lumina lunei. Sunà clopotul pentru slujba de miezul nopții în schit, și jos în vale, la poalele stâncilor, vâjâià Ialomîța.

Jianu se sculă în sus, vroia să știe, cum e vremea, și să vadă de calul său. Când ieși în curtea schitului, biseriçuța i se părea aproape orbitor de albă. Prin ferestrele cele mici străbătea o lumină slabă, roșiatică, și din lăuntru se auzea o cântare monotonă, cântare de bărbați. Obiceiul lui Iancu erà, să cerceteze

de aproape orice loc, unde se află. El făcù deci un ocol împrejurul bisericii, al căreia acoperământ, ieșit înainte, ajungea până la bărbia lui, apoi intră în biserică prin ușa, care erà așezată în spre fundul peșterii.

Biserica erà zidită foarte joasă, ca pentru copii. Lumina lunii și flăcărițele câtorva lumânările subțiri pătrundeau slăbuț prin întunerecul, în care ședeau călugărașii, ca niște pitici, în strănile chorului din dreapta și din stânga. Pe tâmpla, care desparte altarul de cealaltă biserică, se zăreau ceva poleieli și niște fețe pestrițate.

Indată ce intră străinul în biserică, slujba se învioră. Călugărașii vroiau să dovedească, că deși trăiau în această pustietate, depărtați de lume, ei totuși cunoșteau rostul sfintelor slujbe. De când veniseră în Țară, odată cu Domnii din Fanar, și preoții Greci dela Patriarhia Țarigradului, se credeă, că este frumos și cucernic la slujbă, dacă fiecare silabă se scoțea pe nas și blehăită. Spre a face să iasă tonurile cele mai ascuțite, se apăsau vinele gâtului cu degetul, și se scurtau astfel coardele vocale, cum se scurtează strunele la lăută. Aceasta se chemă «Ifosul de Țarigrad.»

După ce sfârșiră prin urmare, cu ifos, slujba de miezul nopții, călugărașii stinseră lumânările și se duseră înapoi la chiliile lor. Numai Starețul însoți pe Iancu până afară din mănăstire.

Acolo se opriră pe micul șes dinaintea peșterii, în fermecătoarea lumină a lunii. Intreaga vale din sus și din jos erà plină de lumina argintie, iar cerul se înfățișă într'o gingașe strălucire albastră; nu se vedeă nici o stea, fiindcă luna le covârșea pe toate cu lumina sa. Ea se arată într'o mărime uriașă, tocmai

deasupra coastelor, ce ieșeau înainte în dreapta. De malul celălalt al râului, înaltul perete de stâncă purta o creastă de brazi, iar jos de tot în vale se rostogoleau apele argintii ale Ialomiții. Aerul părea și mai ușor și mai balsamat, de cum fusese peste zi.

Jianu își căută șargul. El se culcase pe fân.

— «Lovite-ar trăsnetul!» mormăi haiducul. Cu acest dobitoc ostenit, eră greu s'ajungă mâine la Curtea-de-Argeș, el nu seamănă cu Șoimul! Fițește, grosul Crisorora călăreă pe el numai două-trei ceasuri pe săptămână, și de aceea frumosul și sănătosul animal se moleșise.

Posomorît se apropie Jianu de țarcul făcut din stâlpi de brad chiar la marginea prăpăstiei, spre a îngrădi locul din fața mănăstirii. El își îndreptă privirile pe vale în sus, spre miazănoapte, unde se deschid porțile de stânci spre o pajiște urcătoare. Se vedeau pâlcuri de brazi și părți de stânci ca ziua mare, până în sus departe pe munte.

— «Are să fie vreme bună mâine?» îl întrebă Iancu pe Starețul, care ședea tăcut alături de el.

— «Bate vântul din miază noapte, suflă Munteanu. Are să rămâie frumos.»

— «Cum se chiamă vârful de colo, de sub care isvorăște Ialomița?»

— «Acolo e Omul. La spatele lui începe Ardealul.»

— «Cine a clădit mănăstirea în unghiul acesta așa de depărtat al Țării?»

— «Doui oameni credincioși din Târgoviște, spre iertarea păcatelor lor.»

— «De mult este zidită?»

— «De cinci ani.»

Iarăși tăcură apoi. Ialomița curgea înainte spumegând.

Deodată se întoarse Jianu cu întreaga față spre Stariț, luna îl lumina în plin, și ochii lui de vultur scăpărau.

— «Părinte, fără îndoială, voi aveți câteodată mușafiri ciudați în pustietatea asta?»

Călugărul își ținea mâinile încrucișate sub mânecile largi ale rasei.

— «Vin câteodată, fiule,» răspuse el liniștit. «Vin să se închine, sau numai așa, în treacăt. Noi nu suntem aici, ca să-i întrebăm, cine sunt ei. Casa lui Dumnezeu din această pustietate este deschisă pentru ori și cine!»

Iancu dădă din cap.

* * *

În lumina roșie de asfințit al soarelui, Iancu se opri pe un vârf de munte, și-și propti ușor mâna cu frâul pe oblânc, iar cealaltă mână o puse în șold privind în vale și cercetând. De jos din vale se urcau stufiguri de enuperi și jnepeni, ale căror trunchiuri încâlcite se târau pe pământ ca niște șerpi, iar vârfurile ramurilor lor își ridicau ciucurii, întorși în sus spre cer. Colo jos se deschidea încă o altă vale, înconjurată de dealuri cu păduri, valea Dâmboviței, și după ea se vedeau ridicându-se alte coaste în forma unei diademe, una după alta, cât putea cuprinde ochiul. La dreapta este Ardealul, la stânga Țara Rumânească.

Soarele apusese. Cu aripile sale catifelate, de fața viorelelor, trecea seara peste toată firea, și numai vâr-

furile munților se vedeau sculptate în linii de rubin înfocat.

Băgarea de seamă a lui Jianu se pironi la un sul de fum albăstriu, care ieșă din coasta îmbrăcată cu brădet a unui deal, cam la vreo mie de pași dedesubtul lui. El privi multă vreme, într'acolo. Odată își pregătise chiar degetele, să tragă un fluierat hai-ducesc, dar apoi se resgândi, și porni înainte. Se întunecă repede, și cu ușoare șuierături se ridicau liliicii, sburând de printre fărimiturile stâncilor.

După puțin timp mai plutea încă și un alt sunet prin văzduhul liniștit, eră un depărtat cântec de fluer. Când Jianu coti împrejurul coastei, zări o lumină roșie de foc ciobănesc la marginea unei păduri.

Cinci sau șase oameni, cari din depărtare păreau ca niște păpuși tăiete din hârtie neagră, stau împrejurul unui foc, rezemați pe toiagurile lor. În dosul focului se vedeă, între undele jucătoare ale luminei, învelitoarea lată și joasă a unei stâne.

Pe când se apropiă Iancu, ducându-și calul de căpăstru, o haită de câini se repezi asupra lui, urlând nebunește. El strigă la ei, dar fiindcă glasul lui nu putea să covârșească lăfăiala lor zgomotoasă, el trase un foc de pistol în vânt. Acum își dădură și ciobanii osteneala, ca să le fluere. Câinii se grăbiră înapoi la stăpânii lor, și, mârâind încă, se așezară jos pe lângă ei.

Apropiindu-se de flăcăi, Jianu se uită la fețele lor tinere și frumoase, luminate de foc, cari priveau cercetând la străinul, ce sosise.

— «Bucuros la oaspeți, baciule?» întrebă sositul pe cel mai arătător dintre bărbați, care stă sprijinit, lătăreț, cu amândouă mâinile pe măciucă.

După o scurtă tăcere întrebatul răspunse, fără să facă nici o mișcare: «La focul nostru mai avem loc.»

— «Și la căldarea cu mămăliguță, nu?»

După o altă mică tăcere, fu răspunsul: «S'a răcit mămăliga. Noi am mâncat de mult.»

Jianul scoase atunci un ban de aur din chimir, și-l lăsă să lucească între degete, la lumina focului.

Baciul iarăși tăcù o bucată de vreme, săltă numai pe umăr sarica lăptoasă, fără a se mișca din loc, și apoi zise: «Ce să fac eu cu banii? Dela munți n'ai ce să cumperi.»

Un râs scurt făcù ocolul printre ciobani. Cine poate să desprețuiască banii, trebuie să se simță tare de tot. Oamenii aceștia, depărtați aici sus, aveau conștiința, că sunt neatârnați, conștiință, pe care de mult o pierduse poporul, ce trăia jos în șesuri.

Jianu ridică umerii liniștit. «Va să zică, nici cu bani, nici cu vorbe frumoase. Se vede, că nu ești Rumân!»

Baciul se îndreptă în sus: «Lasă glumele proaste, și întorcându-se la un băiat, îi zise: «Adu Creștinului ăstuia brânză și mămăliguță.»

Fără să mai zică o vorbă, Iancu își duse pe șargul înapoi la iarbă, căci împrejurul stânei pământul eră bătătorit, și în mare ocol creșteau numai ștevie și urzici înalte cât omul și mirosind amăriu. Jianu luă șeaua de pe cal, și-i puse o piedică la picioarele dinainte, ca să nu poată fugi. Când se întoarse iar la foc, i se aduse puțin caș dulce și o bucată de mămăligă. El șezù jos pe pământ, și începù să mănânce.

Baciul se întinse lungit, cu tălpile spre foc. Capul lui cu căciula uriașe, eră în umbră. Ceilalți flăcăi

stăteau iară sprijiniți pe măciucile lor, jur împrejurul văpăielor de foc, din care se înălțau acuma scânteii troscăind spre cer. Un băiat pusese crăci verzi. Fumul miroseă a lemn de brad.

După o scurtă tăcere, un cioban întrebă pe străin: «De unde vii?»

— «Am fost la Sfinții Părinți dela mănăstirea Ialomitei.»

Flăcăul întrebă atunci pe unul dintre tovarășii săi: «Mă, de ce vor fi fiind ăia sfinți?»

— «Poi, fiindcă nu se spală și nu vor să audă de fete,» fu răspunsul.

— «Așa da!» se amestecă un al treilea în vorbă. «Știți pentru ce nu vor să audă ei de fete? Fiindcă tot ce este parte femeiască, când dă cu ochii de ei, o rupe la fugă.»

Glumele acestea erau îndreptate în contra boierului. Ciobanii își băteau joc de părerile lui despre călugări. Dar el tăcea și mânca, aruncând din când în când, câte o bucățică câinilor, cari pândeau, hămisiți, prinzând bucățelele cu lăfăială și înghițindu-le foarte zoriți.

Băieții făceau la glume înainte.

— «Să vă spun eu una și bună,» zise un al patrulea, «călugării sunt numai ziua sfinți, noaptea sunt haiduci.»

Acum însă glasul puternic al baciului se amestecă: «Țineți-vă gurile, bărbițoilor cu caș la gură! Davide, Gheorghe! voi să vedeți de foc acuma, mai târziu am să grijesc eu de el.»

Băieții, cari primiseră însărcinarea, să grijească ei de foc, se stârciră jos, unul lângă altul, și începură să-și șoptească ale lor fleacuri, pe când ceilalți, în-

velindu-se în șubele lor, se întinseră pe pământ. Iancu se culcă, cât putu mai aproape de foc, unde eră pământul mai cald, și curând îi căzură pleoapele.

După câtăva vreme simțea, pare că-l luă cu frig, și se deșteptă.

Intr'adevăr, David și cu Gheorghe uitaseră de foc, și adormiseră. In spuză se deschideau și se închideau numai din când în când niște ochi de jar, la suflarea vântului ușor. Cerul se acoperise așa, încât lumina lunei străbatea ca printr'un zăbranic cenușiu.

Un zgomot se auzi deodată din târlăua cea apropiată, unde oile închise peste noapte tropăiau și se îmbulziau. Când Iancu se uită într'acolo, zări în mijlocul turmei de oi, o namilă neagră, cu amândouă brațele întinse.

El trase iute pe baciul de șubă și-l deșteptă.

Acesta sări în sus, își aruncă ochii la oi, țipând: «Fire-ar al Dracului!» și cu măciuca ridicată, sări peste focul stins și pe deasupra înțărării în mijlocul târlei.

— «Hoțule afurisit!» răsună glasul lui mânios, pe când cârligul măciucii lui cădea, ropăind, pe spatele tâlharului de noapte.

Namila se întoarse, și un scurt răcnet se auzi, iar baciul dispărù în cele două labe ale ursului, care-l îmbrățișau.

Acum se deșteptară și căinii, și lătrau să-ți spargă urechile. Toți ceilalți ciobani săriră și ei în sus, trezindu-se din somn și țipau, dar nu puteau să vază nîmica, fiindcă oile ieșiseră potop afară din târlă, căutând să treacă una peste alta. Tălăngile sunau, și jalnicul «Bee!» se auzia în toate glasurele. In fundul învăl-

măşelii însă, în întuneric, se încinsese o luptă crâncenă, pe care nimeni n'o vedeă.

Numai Jianu eră de faţă, aproape de luptători, dar el nu puteă să tragă cu puşca, fiindcă nişte sdrenţe de nori acopereau luna. El se propti cu spatele spre urs, cum stă în picioare, şi-şi aruncă braţele peste cap. Inceştând mâinile împrejurul gâtului acelei namile, el se plecă în jos şi trase cu putere capul dobitocului spre sine, strigând: «Dă cu cuţitul! Infige cuţitul în el.»

Speriat şi jumătate înneecat de neaşteptatul atac pe la spate, ursul descleştase braţele sale.

Deodată veni şi lumina din cer. Printre norii de argint pluteă luna în marea văzduhului albastru.

— «Dă cu cuţitul!» strigă Jianu.

Şi deodată simţi povara lăptoasă din spate, tresăltând. Ursul răcni, apoi horcăi de sfârşanie, şi căzù într'o dungă, trăgând şi pe Iancu cu sine la pământ, deşi el îl slăbise din braţe. Incordând toate puterile sale, haiducul îşi scoase picioarele, care se înţepeniseră sub ceafa dihaniei. El se ridică în sus, şi-şi apăsă cu amândouă pumnii pieptul răsufând greu. Încă o privire mai aruncă la urs, care zăcea acuma, fără să mai mişte. Apoi s'apropiă de baci. Acesta sta amuţit şi cu faţa plină de sânge. Cămaşa lui eră sfâşiată, şi peste braţe îi curgeau şiroaie de sânge negru.

Şi ceilalţi ciobani îşi făcură acuma loc printre oile, ce alergau în toate părţile.

— «Apă şi pânză!» le strigă Jianu, cât putu să strige de tare, spre a stăpâni gălăgia câinilor, cari lătrau împrejurul oilor speriate.

— «Oile....» zise baciul răguşit.

— «Davide şi tu Gheorghe,» porunci Iancu, «voi

să aduceți apă și pânză! Iar voi ceilalți trei, duceți-vă înapoi! adunați oile!»

Ca vântul sburără toți. Boierul cel străin nu-și pierduse capul.

Baciul ședeà pe ursul cel mort, căruia îi înfipsese cuțitul drept în inimă, iar Iancu puse să-i spele rănilor. «Am crezut,» zise baciul, «că erà numai un om cu mintean negru, cum poartă țaranii.» Iar când isprăvi Jianu, îi zise: «Ești tare ca urșii, și ai mâini dibace ca o femeie.»

După ce duseră pe rănitul în bordeiu, unde miroseà a brânză și a fum, și-l așezară pe un pat de iarbă cu fața în jos, fiindcă spatele lui erau așa de rău ciopârțite, încât nu puteà să zacă pe spinare, băiatul cel mai mare rămase lângă el, iar ceilalți se așezară afară împrejurul focului, care acum se ridică cu flăcări mari în spre cer. Ursul fusese adus târâș acolo. La o depărtare de câțiva pași trupul lui uriaș, întunecat, zăcea întins, și împrejurul lui câinii ar fi lătrat toată noaptea, până și-ar fi dat sufletul, dacă nu i-ar fi adus la tăcere ciobanii prin lovituri de cio-mege și aruncând pietre asupra lor.

Cu sfială și mare cinste se uitau flăcării la străinul îndrăsneț, care scăpase vieța baciului, și li se făcea rușine în fața lui.

— «Dacă n'ați fi adormit și voi odată cu focul, netrebnicilor,» zise unul lui David și lui Gheorghe, «n'ar fi avut ursul îndrăsneala, să se apropie de turmă.»

— «Dar cum nu l-au simțit nici câinii?» mârâi David.

— «Băteà vântul în fața lui,» desluși un al treilea, «ursul e șiret, tot atât de șiret cât e de nătâng!»

— «Ce nătâng? trebuie să-l vezi, când fuge!»

-- «Aruncă și cu pietre, când este urmărit.»

— «Astăvară eră să pățesc și eu ca baciul,» zise Gheorghe liniștit, un băietan abia de cincisprezece ani, căruia îi strălucia încă sângele tinereții prin bucle umflate de copil. «Culegeam zmeură pe marginea unei râpi, când deodată văzui un om cu gheba neagră și-i strigaiu: «Ascultă, bre, se vede că tu știi, unde e zmeura cea mai dulce?» Și fiindcă nu-mi dădū nici un răspuns, sării jos și-i mai ziseiu încă odată: «Ascultă prietene, nu trebuie să mi-o mănânci tu toată!» Atunci el se întoarse spre mine și făcū «Măărrr!» Eră un urs mare, negru și gulerat.

Ciobanii începură să rādă. Dar deși se arătau pe dinafară tot atât de liniștiți cā mai 'nainte, ei totuși erau turburați în sufletele lor, și nici unul nu vroia să se mai culce. Ședeau stārciți împrejurul focului, îl hrāniau mereu, și una după alta urmau poveștile, ce le spuneau despre urși.

Jianu însă avea dorință mare să doarmă, și se întinsese jos pe pāmânt, fiind cuprins de o plăcută oboseală. Ciobanii aduseră un cojoc, și-l înveliră cu băgare de seamă.

* * *

Baciul petrecū o noapte chinuită. Dimineața, băiatul care-l îngrijiă, îi pusese pe rāni un fel de cocă, fiartă cu ierburi de leac.

Jianu intră în bordeiul întunecat, și apropiindu-se de locul, unde eră culcat bolnavul, îi zise: «Eu mă duc, dā-mi pe Gheorghe, să-mi slujească de călăuză.»

— «Călăuză, încotro?» întrebă baciul.

Iancu privi țintă în ochii lui: «La haiduci.»

Celălalt răspunse cu o privire tot astfel de lungă și fără să zică o vorbă.

Jianu urmă: «La ce-ți mai dai osteneală să spui, că n'ai știre de nici un haiduc? Mereanu este aici, o știu. Ei, haide acuma, mai degrabă!»

Baciul zise, să cheme pe Gheorghe, și-i porunci: «Du pe boierul la Mereanu.»

— «Pe calea cea mai scurtă,» zise Iancu, «să-mi arăți numai, pe unde să apuc.»

— «Mereanu mă cunoaște pe mine!» zise băiatul zorit și cu mândrie.

— «Cum să nu! Dacă ciobanii și haiducii n'ar ține unii cu alții, ar fi rău de amândouă breslele.»

— «Dar pe poteca, care este cea mai scurtă, nu poți merge cu calul. Ea este repede și în mare parte numai prin stânci,» răspunse Gheorghe îndărămnice.

— «Atunci păstrați-mi voi calul, până mă întorc să-l iau,» zise Jianu.

Făcură împreună, în răcoarea dimineții, o bucată de drum în sus, tot pe acolo, pe unde haiducul scoborise ieri seara, apoi tuliră în jos pe o coastă acoperită de enuperi și de mușchiu, în care se cufundă piciorul.

Înaintară în urmă spre acel colț de munte, din al căruia creastă îmbrădită, văzuse Iancu mai 'nainte ridicându-se fumul albăstrui. El știă bine, că pe asemenea coame, legate numai prin colțuri ascuțite cu trunchiul muntelui, nu puteau să hălduiască păstori!

În fuga mare, sau lăsându-se să alunece, rezemat pe măciuca, care-i slujea drept cârmă, scoborî Gheorghe în vale, și se miră în sine, cum acest străin nu numai că ținea pasul cu el, ci îl și întrecea mai ade-

sea, urmând drumul drept, fără să greșiască. Ei sburau de vale ca niște păsări.

Când ajunseră la râpele de pietre de var, Jianu zise ciobanului: «Acuma întoarce-te, băiete, altminterlea te mănâncă fript Mereanu.»

Mirat se uită Gheorghe cu ochii lui negri la Iancu.

Jianu urmă: «Tu n'aveai voie, să arăți nici unui suflet de om cărările ascunse ale haiducilor, afară numai, dacă ți-ar fi poruncit Căpitanul. Ține minte asta.»

— «Apoi tu mi-ai cerut-o,» răspunse flăcăul fără teamă.

— «Nu sunt eu cumva Căpitanul?» întrebă Iancu aspru.

— «Ba ai putea să fii,» fu răspunsul cugetat.

Iancu începuse să rîză: «Vezi de pleacă, obraznicule! Să aibi grijă de șargul meu, ca să nu-l muște caii ciobanilor, sau să-l gonească în spre vre-o prăpastie.»

Gheorghe făcî din cap și plecă. Peste puțin el eră numai un punct mic, care se mișcă în sus printre cetini.

Iancu apucă printre colțurile alburii ale stâncilor măcinate de vremuri, și prin ale căror crăpături creșteau plăpânde de floricele de munte. Intre prăpăstii, la dreapta și la stînga, el înainta spre vârful îmbrădit, sărind, îndemânatic și hotărît dintr'o stîncă într'alta, până ajunse de cealaltă parte în pădure. De pe crăcile brazilor, cari ieșiau din trunchiu, ca spițele unei roți, atârnavă fragedele ramuri ca un zăbranic. Colțișorii cei gălbui de primăvară mai înconjurau încă toate crângile asemenea unui chenar. Câte un vârf purtă ciorchine roșiatice, florile bradului. Puternicile rădăcini ale copacilor erau scufundate în mușchiul, prin care străbăteau, pe la câte un loc.

De aci înainte Jianu scoborî la vale, cu mare băgare de seamă la orce sgomot. Păsările cântau și viespii bâzâiau prin aerul cald al zilei de primăvară. Deodată se auzi un sunet mai adânc, apoi se pierdù și iarăși se auzi. Iancu ascultă ațintit. Erau niște glasuri de bărbați, dar unde erau ei ascunși?

Aproape dreaptă se lăsă pădurea de brad spre vale, așa încât eră o minune, cum putuseră acei uriași de brazi să-și găsească loc prin pietrișul acoperit de mușchiu, să-și înclește rădăcinile destul de adânc, ca să nu-i răstoarne vijeliile. La un loc se ridică puțin pământul, făcând un fel de prag, și când Jianu ajunsese la margine, el văzù jos în vale, la poalele peretelui de stânci, un luminiș rotund, care eră și el înconjurat de bolovani mari, pe cari crescuseră brazi. Undele ierbei celei înalte, cari creșteà acolo până la genunchi, erau călcate și bătătorite până aproape la mijlocul locului, și mai ales acolo, unde se făcea focul.

Mai mulți bărbați erau acolo jos, unii stând în picioare, și alții lungiți pe pământ.

— «Noroc!» strigă Jianu tare la ei.

Dar în loc să mulțumească, ei se ridicară cu toții tresărind, erau vreo douăsprezece sau și mai mulți, și își îndreptară privirile spre străinul de sus. Două puști lungi se ridicară în spre el.

Jianu scoase și el pistoalele, și le întinse spre roata oamenilor de jos, strigând a doua oară: «Noroc!»

Acolo în vale un bărbat, scund și legat, lovì cu mânele țevile celor două puști din dreapta și din stânga sa, și înjurând, strigă în sus: «Pe cine cauți tu aici?»

— «Pe tine!»

— «Cine dracu ți-a arătat drumul?»

— «Eu singur.»

Cu glas încet bărbatul dădù o poruncă, și îndată patru flăcăi plecară, câte doi împreună, în sus spre pădure, pe de două părți.

— «Să mă aducă în jos pe mine?» întrebă Jianu, «păcat de osteneală.»

Apoi punând pistoalele iarăși la loc în brâu, el aruncă o privire la stânga și alta la dreapta, și se hotărî pentru această din urmă parte. Scoborî îndemnativ până la o spintecătură a stâncii, din care ieșîă, răsturnat, un brad uriaș cu vârful în jos.

În vale începù unul să suduie: «Ucigă-te Crucea! și poteca aceasta o cunoști!»

Iancu se sluji de copacul răsturnat ca de o scară. Deși se cufundă de câteva ori până 'n șolduri în crăcile vâjâitoare, picioarele lui lungi însă găsiu rezăm, și când ajunse la vârful bradului, care începù să se legene sub povara lui, el sări drept în jos în iarba mare.

Oamenii se repeziră asupra lui ca o haită de câini, dar iute ca fulgerul el deschise cu brațele sale vâjoase o roată împrejurul său, de trăsăniău căpățînile lovite de pumnii lui, și cu întreaga putere a plămânilor săi el strigă asemenea unei trâmbițe: «Eu am căutat haiduci! Dar am dat peste borfași!»

— «Înapoi! Nici unul să nu se miște,» porunci omul, care aci eră căpitan. «Faceți loc!»

Și când oamenii se strânseră mărîind și cu dușmănie împrejurul străinului, Căpitanul se apropîă câțiva pași spre el, și-l întrebă, sprijinindu-și mâna stângă în brăul încărcat de arme, iar cu mâna dreaptă răsucindu-și neliniștit mustața cea groasă neagră: «Cine te-a adus aici?»

— «Dorința mea, să vorbesc cu tine, Merene.»

— «Mă cunoști?»

— «Precum vezi.»

— «Vânzare!» strigă unul din ceata dimprejur.

— «Tăcere!» porunci Mereanu, și întorcându-se iarăși spre Iancu: «Dorința ta singură n'ar fi putut să-ți arate drumul!»

— «In Telega, de unde viu, am aflat, că tu ești în preajma Curții-de-Argeș. Vroiam să merg acolo peste Câmpulung, am trecut peste Bucegi, și zării aci fumul, ce ieșea din coasta îmbrăcată de brădet. Ciobani nu puteau să fie. Am simțit, că erau haiduci.»

— «In Telega ai aflat tu....?» întrebă Mereanu amenințător.

— «Este vreo iscoadă!» se auzi iarăși din mijlocul cetei, fără ca de astă dată să se împotrivească Căpitanul lor.

— «Am fost și eu închis acolo,» zise Iancu.

— «In ocne?»

— «Da, în ocne.»

— «Și ai putut să scapi?»

— «Precum vezi.»

— «Atunci tu ești chiar Ucigă-l Crucea!» zise un alt haiduc în bătaie de joc.

— «Sau?» răspunse Iancu.

Ochii cei negri scânteietori ai lui Mereanu căutau să pătrundă fața străinului. După o tăcere, el zise rar: «Sau Iancu Jianu.»

— «In sfârșit și s'au deschis ochii!» zise Jianu rîzînd.

Cu toți îl înconjurară apoi, dar acum nu cu dușmănie, ci veseli și arătându-i toată cinstea.

Haiducii făcură un mare foc, aprinzând un copac întreg, care începù să troscăiască și să sfârâiască. Lumina flăcării isgoni bezna nopții din luminiș și o împinse spre pădure.

Ei mâncaseră și băuseră, și acuma ședeau, cu voie bună, împrejurul flăcăraiei, se simțeau bine și siguri. Focul aprins ori-și-unde, este căminul haiducului.

Sub bolta cerului cu stele, în mijlocul codrului văjâitor, în cetatea de stânci, care jur împrejur eră înconjurată de prăpăstii, numai un om a putut să-i găsească și să-i calce, puternicul Căpitan Iancu Jianu! Cu umilință trebuiau să sufere batjocura lui, fiindcă uitaseră să pună om de pază despre râpa văroasă: «Veți fi crezut poate, că bolovanii singuri vor bine-voi să vă vestească, când ar veni cineva?»

— «Noi credeam, că stâncile cele drepte vor opri pe orcine, să ajungă până aici,» răspunse un haiduc dând din umeri.

— «A crede nu este destul pentru oamenii de meseria noastră, noi trebuie să știm, trebuie să fim siguri.»

Mereanu scoase luleaua din gură și zise: «De potera și de toți Sărdarii ei, de Arnăuți, chiar și de Turci și de Tătari, nu ne temem. Aici la munte suntem ca vulturii în cuibul lor. De tine, Căpitane,» el plecă capul pletos înaintea Jianului, «nu e nevoie să ne temem.»

— «Elelei!» strigă Iancu, «Mereanu înșiră cuvinte meșteșugite, pare c'ar veni dela Curtea Domnească, Ași vrea însă mai bine să știu, ce v'a silit pe voi, să vă urcați tocmai în acest pisc, unde n'ați putut să luați cu voi nici măcar caii voștrii?»

Mereanu povesti, că aveau de gând, să calce Curtea-de-Arges, fiindcă acolo arendașii Greci și slujbașii lor storceau poporul în așa chip, încât nici o casă nu

mai rămăsese a moșnenilor celor vechi. Că potera îi urmărise pe haiduci de aproape, și că siliți au fost să fugă. Hărțăgos, aruncă o cracă în foc, care năbuși cetatea roșie de tăciuni, precum și limbile, care se înălțau din ea. Cetatea se scufundă, troscăind ușor, și întunericul înveli deodată întreaga roată de bărbați dimprejur.

Dar și după ce focul câștigă iarăși puterea sa de lumină, tăcerea tot mai urmă. Mereanu priviă posomorit și vrăjmaș înaintea sa. Jianu ședeă rezemat pe cot și priviă gânditor, cum se pierdeau mărginile flăcărilor în noapte. Fața lui luminată de foc, rămăsese nemișcată, până când el începù să miște nările de câteva ori, și până când un fulger porni, repezit din ochii lui verzui.

— «Merene, am o vorbă cu tine,» zise el.

Celălalt se desmetici atunci din aiurarea sa.

— «Svârlugă,» porunci el unui jidav de haiduc tânăr, «să vă faceți un alt foc pentru voi!»

Flăcării își luară jăratec și se duseră cu el la poalele stâncii.

Și după ce cei doi Căpitani, rămaseră singuri, Iancu își făcu propunerea sa pe scurt: «Vino cu mine la Telega, acolo este o parte de Iad adusă pe pământ. Sunt acolo o seamă de oameni vrednici, pe cari putem să-i facem slobozi. Sunt cinci haiduci între ei, și ceilalți au făcut omor din răsbunare, or au rupt în bucățele pe vreun cațaon de arendaș, or i-au pus foc la casă, la pădure, la arie. Sunt oameni, cari mai știu încă, ce-i răsvrătirea, răsvrătirea împotriva desfrânrilor, împotriva minciunii și a nedreptății, oameni astăzi rari în Țara Rumânească. Putem călca acum ușor ocnele, fiindcă, fără îndoială, straja a ieșit

în urmărirea mea. De acolo ne repezim apoi la Curtea-de-Argheș, de unde până atunci se va fi retras, buzată, potera, care te-a urmărit pe tine.»

Mereanu sări în sus: «Să trăiești, Căpitane! Sunt al tău cu trup și cu suflet!»

* * *

Svârlugă, tânărul uriaș, fu trimis la ciobani.

Când haiducii ajunseră, odată cu răsăritul lunei, în coama muntelui, găsiră acolo o roată de cai, pe care o păziă solul lor și cu un alt om. Acesta eră David, băiatul cel de șeptesprezece ani. El se rugase, să-i se deă voie, ca el să ducă calul lui Jianu, și cu ochii luminați sta acum acolo și ținea șargul de căpăstru. Ii împletise cosițe din coamă și din coadă.

Iancu se apropiă de el: «Ce mai face baciul vostru?»

— «O fi mai bine,» răspunse David, cum zic țărani, adică în forma în totdeauna îndoielnică. În viața țaranului Rumân nu eră nimica sigur, și de aceea se desvățase de verce expresie categoric afirmativă.

Printre haiduci făcù într'aceea ocol, povestea cu ursul, pe care David o spusese lui Svârlugă.

Hotărîți la luptă și mândri, că aveau pe Iancu Jianu în mijlocul lor, ei se porniră. Noaptea caii se urcau cu ușurință. Aerul răcoros pătrundeă ca o apă proaspătă în plămâni lor și al călăreților.

În curând David vedeă șirul lung al oamenilor, ce se depărtau, asemănați numai unor umbre negre, înaintând pe coama muntelui, în lumina lunei.

Când se făcù ziuă, ei erau la schitul din peșterea dela valea Ialomiței. Credincioși obiceiului de găzduire cucernică, călugării primiră pe străini, și sfinții

părinței se bucurau, de a mai vedea iarăși pe călătorul «din Târgoviște.» Pe Meréanu îl cunoșteau, fiindcă venise de mai multe ori pe la ei, zicea Starițul, trebuiă să fi având ceva daraveri cu Mocanii, arendașii pășiunilor.

— «Se poate,» răspunse Jianu, «ne-am întâlnit pe drum.»

La ospătarea împrejurul mesei din curtea schitului, sub bolta de piatră, călugărașii bătrâni sburau, încolo și încoace, pare că ar fi fost de douăzeci de ani, iar când călăreții plecară, în spre seară, Starițul și cu toți părinții se întreceau în blagoslovenii.

* * *

A douazi în spre seară, haiducii scoborau cea din urmă coastă spre Telega.

Ei trimiseseră peste zi înainte, o iscoadă, pe Mierlete, care știă să fluere ca un mierloiu, și când el se întorsese înapoi, întări prevederea lui Jianu: la Ocne nu mai erau decât vreo douăzeci de Arnăuți.

Înainte de răsăritul lunei, când noaptea eră mai întunecată, locuitorii din sat auziră deodată câteva împușcături din spre ocne.

Țăranii alergară la cârciumă, unde se mai vedea încă lumină prin gîmurile murdarite de praf, și unde ședeau de vorbă cârciumarul cu doi bătrâni ai satului.

— «Ați auzit?» ziseră cei cari sosiau, «împușcături! Cine să fie? Nemții, Rușii or Turcii?»

Cei din cârciumă însă stau liniștiți. Bătrânii cu barbele albe, ridicară dreapta încet: «Să nu vă fie frică. Nu sunt dușmani,» ziseră ei, și cârciumarul șopti în urechea celui mai apropiat: «Sunt haiducii!»

Vorba aceasta fermecătoare se lăți grabnic, jur îm-

prejur, pe șoptite. Unul din bătrânii cu barbă albă, zise apoi cu glas din adânc: «Voi oameni buni, voi nu știți nimica! Voi nu sunteți paznicii ocnelor. Acolo sunt destui Arnăuți. Omul doarme greu, după ce a muncit toată ziua!»

Sătenii părăsiră cârciuma, și se duseră pe la caselelor, zăvorînd ușile.

Intr'aceea păzitorii ocnelor, precum și toate slugile, fură legați și închiși într'un grajd, pe care-l străjuiau doi haiduci.

La Sameșul Ocnelor eră însuși Iancu Jianu. Chir Constantin ședeă legat ca vai de el, pe divan. Iancu adună banii și ce eră mai de preț, și-i spuse rîzînd: «Ce vrei, iubitul, haiducul tot haiduc rămîne! Eu sunt gata, să-ți dau orce teșcherea la mînă, arătînd, cât de strălucit știi tu să faci îndreptarea oamenilor, dar de! ce am învățat eu dela codru, rămîne tot mai înrădăcinat în mine.»

Atunci intră și Mereanu, iar înspăimîntatul Crisorora sări în sus, ca un pește, când saltă în aer.

— «Să nu te miști!» porunci Jianu, cu glasul deodată schimbat. Apoi întrebă pe ortaș: «Cé este?»

— «Răsare luna. Să-i scoatem pe ocnași din gropi?»

— «Cine rămîne de pază aici în casă?»

— «Iabraș și cu Corbeanu.»

— «Chiamă-i și să ducă pe Chir Constantin în odaia de alături, unde sunt și ceilalți slujbași. Acolo nu trebuie să-l mai străjuiască în deosebi.»

După ce se îndeplini porunca, cei doi Căpitani se duseră la ocne.

Iancu pășiă repede. O bucurie mare și sălbatică îi umpleă sufletul, așa încât simțiă, cum i bătea inima puternic, măsurat ca un ciocan. Acuma el treceă slobod.

pe deasupra acestui pământ blestemat, pe care-l străpăteau pe dedesubt mormintele cu oameni vii! Și era el, care aducea acum slobozenie celor îngropați, așa precum i se ceruse. El gustă în ciasul acesta pe de-a ntregul dumnezeiasca plăcere, de-a preface voința sa în putere.

— «Unde te duci, Căpitane?» întrebă Mereanu. «Acolo este oțna cea mare. Băieții ne așteaptă, ca să lase burduful în jos.»

— «Dintâiu trebuie să fie scos Gruia la lumină,» zise Jianu grăbit. Apoi fluieră de două ori, și din ceata haiducilor, cari stau într'o depărtare, ieșiră Svârlugă și cu Mierlete, venind în fuga mare.

Cu puterea și îndemânarea celor patru oameni, colivia fu ridicată în sus. Omul, care era înlăuntrul ei, blestemă și gemea. Când Jianu rupse șipcile și, înecat aproape de bucuria ce o simția, îi zise: «Tu m'ai chemat odată într'ajutor, frate! Iată, am venit!» atunci văzù în lumina lunei, că acea ființă omenească, învelită în zdrențe, care sta stârcită în fundul coliviei, se încercă zadarnic să iasă, târâș, afară.

Svârlugă intră în colivie, și cuprinse pe omul, ale cărui șolduri și genunchi nu vroiau să-i mai slujească, și care trebui să se acațare de voinic, ca să-l scoată afară.

— «Aici înaintea ta, acesta pe care-l vezi, acesta este Iancu Jianu,» îi zise Svârlugă.

Fața îngălbenită a lui Gruia, împresurată de părul și barba neagră, se ridică întrebătoare. Făcù o opinie, dar căzù iar jos înaintea lui Jianu, își încleștă brațele, singurele mădulări ce-i mai rămăseseră neîncărcate, împrejurul genunchilor lui, și-și apăsă obrazul de picioarele mântuitorului său.

Bărbații dimprejur stăteau tăcuți. Un mierloiu însă din apropiere, cântă mereu frumosul lui viers, și până în sus, pe coastele deasupra Telegei, se auziau, când mai tare, când mai încet, cântecele păsărilor văratice.

Trupul lui Gruia tresăltă, mișcat de groaznice suspinări.

Jianu îi puse mâna pe creștetul capului. Gruia o apucă, o sărută, și zise apoi cu glas sfîns: «Doui ani am stat aici în colivie. Tu m'ai scăpat. Tu ești ca în-suși Dumnezeu Sfântul, pentru mine. Dar pe nevasta mea nici tu nu poți să mi-o mai dai înapoi. Ea mi-a fost răpită. De aceea m'am făcut haiduc.» Apoi, istovit, căzù iarăși înapoi și zise: «Pe nevasta mea nu poți să mi-o dai, nici tu.»

— «Acuma la ceilalți,» zise Jianu răgușit.

Pe un cântar de bârne eră burduful cel mare, făcut din piei de bou, cu care se lăsau ocașii în jos, și se ridicau bolovanii de sare în sus. Doui haiduci scoborîră în ocnă. Apoi burduful începù să scoată la vedere, din fântâna Iadului, o nemărginită jale. Ființe sdrobite, uscate și învelite în zdrențe, ieșiau șovăind de sub acoperișul șchelei, în lumina lunei, care îi orbiă.

Până la miezul nopții, se săvârși deplin adunarea acestor năluci.

Ei ședeau sau zăceau pe pământ. Erau vreo optzeci de suflete.

Jianu porunci, să li se dea, mai întâiu de toate, să mănânce ceva. Svârlugă ducea în brațe pe Gruia, care-și mușcă în mâini, ca să nu se vaite, atât de cumplit îl durea mijlocul. Tot ce s'a găsit în pivnițele și în cămările Sameșiei, fu împărțit între oamenii, morți pe jumătate de foame, cari tăceau ca muți și mâncau cu o foame sălbatică.

Apoi Jianu intră în mijlocul lor și le zise: «Înainte de ce se face ziuă, trebuie să porniți. Cine are o vatră a lui, să se întoarcă înapoi la ea.»

— «Dacă-l vor mai primi ai săi!» se auzi un glas secăt.

— «Dacă nu-l primesc, îi mai rămâne codrul!» răspunse Iancu. «Dar cine se trage la codru, aceluia trebuie să-i fie sfinte legile haiduciei. Nu sunt scrise nicăiri, dar celui, care cutează să le calce, i le scriu eu în carne, chiar dacă ar vrea să se ascundă în fundul pământului. Haiducul nu trebuie niciodată să se atingă de averea unui țăran, trebuie însă să prade pe toți Grecii și pe prietenii Grecilor, să-i prigonească și să-i supună la toate chinurile. De omorît, el trebuie să omoare numai în luptă dreaptă, și niciodată cu pândire.»

Fiindcă mulți din acești oameni istoviți erau prea slabi, ca să poată face pe picioare drumul prin păduri, haiducii îi duseră în sat, și deșteptând pe cârciumarul și pe câțiva săteni, le porunciră cu amenințări de pedepse aspre, dacă nu vor fi următori poruncii Căpitanului, ca să-i ascundă și să-i hrănească pe acești ocași sloboziți, până se vor găsi iarăși în puterile lor. Pentru hrană, Iancu le dădu bătrânilor satului o pungă cu galbeni.

* * *

O ceată de patruzeci de oameni porniră spre Curtea-de-Argeș. Gruia și douisprezece alții, scăpați din Telega, se alipiseră de Jianu și Mereanu.

La poalele Carpaților, ei trecură înainte prin văile înguste ale munților. Din pricina celor din nou adăogați, Căpitanii nu-i siliră, să facă trăpădări de două-

sprezece și cincisprezece ciasuri, cum eră obiceiul cu alți cetași. Lui Gruia însă, Iancu îi dădù cel mai bun cal din grajdul lui Crisorora, și din când în când îl întrebă: «Ei, Sandule, merge?»

Se vedeà atunci în ochii adânc întristați ai omului cu fața subțire și încrestată Rumânească, a lui Gruia, o licărire de recunoștință: «Merge, Căpitane.»

A cincea zi ei ajunseră la Curtea-de-Argeș, vechiul Scaun Domnesc. Numele spune, că a fost Scaun de Domnie, și bisericile și mănăstirile, că a fost așezarea unui neam credincios și ortodox, acela al Basarabilor. Dar evlavia lor n'a fost nicidecum neîngăduitoare față cu altă lege. Radu Basarab, el însuși, a făcut, în veacul al XIII-lea, pentru soția sa, Doamna Ana, care eră catolică, o biserică pe un dâmb, chiar în mijlocul orașului, o dovadă nobilă, că n'avea prejudecăți. Dovezi de acest fel se găsesc adesea în istoria Rumâniei, fiindcă îngăduirea religioasă este un semn caracteristic al poporului Rumânesc.

Când haiducii ajunseră în Lunca, pădurea cea deasă de pe malul râului, atunci Iabraș, iscoada, dădù de o tabără, pe care la început o credea o tabără de Țigani. Lipsiau însă caii și corturile afumate. Printre mesteacăni el văzù, cum oamenii stau împrejurul unui foc. Nu spuneau la fleacuri gălăgioși, ca Țigani, ci tăceau. Nu se vedeau căldări atârdate la focuri. Femeile aveau port țărănesc, câte unele erau îmbrăcate ca la oraș, unele țineau copilași în brațele lor.

Iabraș descălică și se duse drept la tabără. Erau ca vreo patruzeci de oameni. Când îl zăriră, unul dintre ei îi strigă: «Cine ești tu? Ce vrei?»

— «Om bun,» răspunse haiducul cel mic și mlă-

dios, cu ochii negri, sclipitori. «Mai este departe până la Curtea de Argeș?»

Răspunsul fu o înjurătură. «Da ce cauți tu acolo?» Iabraș băgă mâna stângă în brâu, așa încât supt ilicul de postav roșu, împodobit cu multe ciaprazuri, dat într'o parte, se vedeau pistoalele și cuțitele, și zise: «Poate că caut tocmai pe aceia, cari v'au gonit pe voi afară.»

Oamenii se sculară în sus și întrebară cu zor: «Dar cine ești tu?»

— «Unul din cei mulți,» răspunse Iabraș, și punând degetele sub limbă, scoase un fluierat pătrunzător până în măduvă.

Acum toți înțeleseră, cu cine aveau a face.

Și când haiducii veniră, în fugă mărunțică, toți oamenii le căzură plângând la picioare: «Ajutor! Scăpați-ne. Grecii ne-au isgonit din casele și din curțile noastre. Ispravnicul și slujbașii lui ne-au adus în sapă de lemn. Dăjdiile, cari ni le-au cerut, n'am mai fost în stare să le plătim. Orcine a avut a face cu stăpânirea, a fost stors până la cea din urmă para. Datoriile, în cari ne-am cufundat, sunt așa de mari, încât nu le vom mai putea plăti, cât vom trăi. Văzându-ne aduși în starea asta, ne-au luat și pământul, ticăloșii, blestemații! Nu ne rămase, decât să fugim în păduri și să murim de foame dimpreună cu nevestele și cu copiii noștri!»

* * *

În aceeași noapte ardeau în Curtea de Argeș, ca niște făclii de răsbunare, aprinse de haiduci, casele Ispravnicului, ale Sameșului și ale mai multor Greci.

voie, ca și acei ai lui Jianu, să se atingă de femei sau de copii.

Rîsul auzit, îi aduse aminte lui Iancu de rîsul batjocoritor al desnădăjduirii, pe care odinioară i-l trimisese Sandu, pe când erau împreună la Telega în colivii. Acum îl înțelese: Gruia se răsbunase, făcuse o pradă bogată. Dar femeia lui răpită rămâne tot pierdută, batjocorită, și, dacă nu eră încă moartă, eră prada celor mai îngrozitoare din toate chinurile din lume.

— «Sandule,» strigă Jianu, «vino încoace!»

Căpitanul îi porunci, să se întinză alături de dânsul, și-l puse să-i povestească, cum, unde și câți dușmani ucisese Gruia.

* * *

Pe piscurile Arefului, prin ale căror văgăuni străbate Argeșul șerpuiind, în sucituri așa de încâlcite, încât uneori se pare, că se încolăcește chiar singur împrejurul său, acolo își așezaseră haiducii tabăra lor. Doi dintre tovarăși rămaseră în Curtea de Argeș ca iscoade, spre a simți potera, și să dea de știre, fiindcă ea trebuia să sosească, îndată ce vestea despre călcarea săvârșită va ajunge mai înlăuntru în țară.

Haiducii se întocmiseră în rămășițele negre-cenușii ale cetății lui Vlad Țepeș, care este așezată pe colțul cel mai repede și mai înalt deasupra Argeșului spumegător. De zidurile ei sfărâmate, spune lumea, că sunt lipite multe lacrimi. Spune, că Domnul Vlad, fiul lui Vlad Dracul, a fost mare meșter în răsbunare. Când a avut bănuială, că locuitorii din Târgoviște țin cu fratele său, Radu cel Frumos, el a pus, să-i

calce chiar în ziua de Paști. Cei bătrâni au fost trași în țepe, și purtați astfel prin târg, iar cei tineri, dimpreună cu nevestele, cu surorile, cu fetele lor, așa cum se găsiu cu hainele de sărbătoare, ar fi fost mânați în sus peste râpile sălbatice ale Argeșului, unde ar fi fost siliți, să zidească acea cetate. Ei ar fi lucrat mereu, «până s'au spart toate hainele de pe ei, și au rămas toți desvânuți în pieile goale».

Se vede că lacrimile nu întăresc zidurile, căci de mult acea cetate s'a dărâmat. Liniștea codrului s'a încuibat acolo. Copacii, cari înconjoară stânca, aveau acuma, în verdeța lor de primăvară, o înfățișare neobicinuită. Se vedeau în cursul zilei ridicându-se, din dărâmături, fumuri albastrii, iar în cursul nopții luminele roșiatice ale focurilor.

Căpitanii se sfătuiau, Jianu propuse, să se alcătuiască patru cete, care, prin lipcani, să se țină mereu în legătură una cu alta. Pentru haiduci n'ar fi cumințe, să fie prea mulți la olaltă. Când va fi trebuința, ca ei să se ascunză, câte zece, douăsprezece se vor face mai ușor nevăzuți în pădure, decât dacă ar fi patruzeci.

Mereanu eră și el de aceeași părere. El se supunea lui Jianu, fără pizmuire, fiindcă eră țăran și avea simțul acela, care nu se înșală față cu vrednicia și cu înaltele cugetări, simțul propriu Rumânului dela țară, al omului așa de mult încercat și atât de mult pățit.

Iabraș, cel mai sprinten dintre toți, fusese trimis cu o scrisoare a lui Jianu la Vasile Moangă, la Târgu Jiului. Iancu-i scria: «Nu știi nimic de Alexe al meu? Mi-e dor de el».

Câteva zile în urmă sosi lipcanul înapoi, și împreună cu el și Alexe, care îndată se aruncă plângând la

picioarele stăpânului său, închinându-se ca la o icoană.

Moangă vesti pe prietenul său Iancu, prin scrisoare, că Tudor are să se întoarcă în curând în Țară, că marele Împărat al Franțujilor iarăși s'a întors în Franța din insula Elba, unde fusese surghiunit, și că pe șesul Rumâniei, pe malul Dunării, a început ciuma să bântuiască groaznic.

Din gură mai aduseră Iabraș și cu Alexe vestea, că o roată de panduri din Râmnic s'a pornit în urmărirea haiducilor. Seara sosiră și iscoadele dela Curtea-de-Argeș, spunând, că se apropie potera dela Târgoviște. Prin urmare, haiducii erau să fie împresurați din două părți. A douazi trebuiau să sosească dușmanii, și să-i apuce pe la spate.

Planul lui Jianu era gata. El trimise toată ceata sa în spre miazănoapte, la munte, și rămase numai singur cu Alexe îndărăt.

În amurgul zilei, ei se îndreptară spre miazăzi, și Jianu puse pe credinciosul său Alexe, să-l lege de un copac. Apoi Alexe fugi cât putu de departe, înainte prin păduri și văi în spre apus, până aproape de satul Aref, și spintecându-și hainele de pe trup, își văpsi fața și gâtul cu sânge dela o pasăre, și se trânti jos la pământ, cât era de lung.

Catanele stăpânirii dădură peste amândouă, și ei se jeluiu și se văitau de schingiuirile, ce le-ar fi suferit din partea haiducilor ticăloși, și se îmbiară, să ducă potera pe urmele tâlharilor.

Isprava fu atât de minunată, încât Pandurii dela Râmnic dădură năvală, în întunerecul nopții, asupra Arnăuților dela Târgoviște, crezându-se unii pe alții că sunt haiducii, și când, dimineța, se înțelese înșelarea, două sute de morți zăceau printre copaci.

Când se întoarse Jianu cu Alexe înapoi la tovarășii săi, mulțumirile și bucuria nu mai aveau sfârșit.

Atunci întrebă Iancu: «Cine dintre voi este gata, să-mi facă o slujbă?»

Cu toții strigară: «Eu, stăpâne!»

— «Voi nu știți încă, de ce fel este slujba asta,» răspunse Iancu.

— «Orice fel de slujbă ar fi!» strigară iarăș cu toții.

— «Eu trebuie să trec la Nicopoli. Acolo este o fată în prinsoare, pe care voiu s'o scap.»

O mână se puse pe umărul lui, și când își întoarse capul, întâlni ochii mari, negrii și sprâncenați ai lui Sandu Gruia. Pe acesta îl alese Iancu mai întâi, apoi pe Iabraș, pe Mierlete și pe Svârlugă.

În ziua însă, când erau să plece, sosi în tabără un lipcan din partea boierului Moangă, care aducea o scrisoare lui Jianu.

Multă vreme Căpitanul se uită încremenit la acea scrisoare. Cuprinsul ei eră: «Ileana Golfineanu a fost găsită. Maica Agapia mi-a scris, că un om a adus-o la mănăstirea Surpatele. Dar ea nu mai este aceea Ileană, pe care am cunoscut-o noi, ci o ființă sărmană, căreia suferințele și groazele, prin care a trecut, i-au întunecat mintea.»

Jianu încălică îndată și plecă spre Surpatele. În tot drumul până acolo, nu schimbă nici o vorbă cu Alexe, care-l însoția.

Pe înserate ei ajunseră la mănăstire.

Când intră haiducul pe sub bolta de sub clopotniță, treceau tocmai două maici. El se apropiă de ele și zise la una: «Maică, doresc să vorbesc cu Starița. Eu sunt nepotul Sf-ției Sale.»

Cucernicele femei se opriră locului. «Nepotul Sf-ției

Sale?» zise maica și se uită la musafir în amurgul începător, «tu ești un Golfinean, boierule?» Și grabnic adause cu compătimire: «Nu cumva ești tu un frate al nefericitei Ileana?»

— «Eu sunt un Jian,» răspuse Iancu cu nerăbdare, slab ascunsă.

— «Adevărat, așa este dădū călugărița din cap. «Maica Starița născută Jiancă: Așa dară tu nu vii din pricina sărmanei Ileana?»

Iancu se stăpâni cu greu. «Vreau să vorbesc cu Maica Starița,» isbucni el.

Călugărița îi puse atunci cu blândețe mâna pe umăr: «Starița este în paraclis, — și privighează la Ileana, căci Dumnezeu a scăpat pe sărmana fată de vieța aceasta.»

Jianu făcū un pas înapoi și închise ochii.

Intr'aceea se strecură una din maici în paraclis, mica bisericuță din cuprinsul chiliilor, și curând după aceea Starița ieși în curte.

— «Iancule, fiul meu,» zise ea cu glas blând, «Boierul Vasile Moangă mi-a scris.—Știu.—Vino s'o vezi.»

Fără să răspundă un cuvânt, Jianu se lăsă dus de femeii. După doi ani, vedeă acuma iarăși pe Ileana— în sicriul deschis. Drăgălașa moartă purtă haine de călugăriță. Liniștită, lumină fața ei albă din mijlocul broboadei celei negre. La capul sicriului ardeau o mulțime de lumânări în sfeșnicele înalte de alamă, și lumina lor jucă pe icoanele, ce înfățișau viețile sfinților, zugerăvite pe pereți și pe bolta joasă, întunecată. Miros de ceară și de tămâie, umplea bisericuța.

Abia se apropiase însă Jianu de sicriu, și el întinse mâna spre legătura în pânză albă, ce ținea frumoasa

moartă lângă pieptul său. Privirea lui întrebătoare se îndreptă, spre Maica Agapia.

Liniștit urmă răspunsul: «Ea a murit la nașterea copilului.»

Lui Iancu îi venea să geamă! Copilul ei! Al cui copil a trebuit ea să nască, nenorocita? Scârba și mânia îl făceau să tremure cu tot trupul. Din cenușa iubirii se aprinse încăodată o groaznică flacără de gelozie.

Dar femeile tăcute, care-l înconjurau, și care stăteau supuse, fără a cerceta, în fața groazniciei întâmplări, îi dumeriau sălbăticia și-i năbușiau patima muncitoare.

Cu capul plecat se strecură pe lângă peretele, unde se înșirau stranele înnegrite de vremuri. El intră într'una din ele, își așază brațele pe margini, și rămase astfel toată noaptea.

Starița se așază alături de nepotul ei pe scaunul îngust al unei strane. După câțiva vreme însă maicile stărui rău și o luară, mai cu frumosul, mai cu zorul, și o duseră afară din paraclis, la chilia ei, ca să nu se obosească prea mult.

Numai trei călugărițe rămaseră în paraclis. Ele în-genunchiară împrejurul sicriului. Una îngrijiă, ca să nu să stingă cărbunii din tămâierul, care stă jos pe podeală, celelalte ziceau rugăciunile încet, cam pe nas și într'un același ison, cum este obiceiul. Decâteori isprăviau o parte din rugăciuni, se sculă una dintre maici, și, strecurându-se la biserica din față, se urcă în clopotniță și lovia cu ciocanul odată în clopot. Sunetul acesta singuratic părea, în liniștea nopții, de o evlavie nespasă, și dovedea, că maicile de priveghiu își îndeplineau slujba cum trebuia.

Pe făcliile de ceară galbină, din paraclis, curgea o picătură topită după alta în jos, și se sleiau pe

marginile lumânărei, sau pe farfuria sfeșnicului. Pe pereții întunecați, din cari străluciau numai punctele aurite ale Aierelor dimprejurul Sfințiilor, erau înșirați mucenicii și călătorii spre Ierusalim. Să vedea, cum li se tăiau capetele Mucenicilor pentru credință, și cum erau chinuiți pe roată, sau cum se înălțau și cum intrau în Impărăția cerurilor. Acum se convenia, să fie așezată și sărmana Ileana în ceata Sfinților, căci ea suferise cel mai greu dintre toate chinurile: purtase jugul desfrânării pe grumajii săi nevinovați. Ce fel de scârbă trebuia să fi clocotit supt fruntea aceasta curată, ce fel de groază sufletească și trupească trebuia să fi chinuit și să fi sfâșiat inima acestei copile!

Mâinile haiducului se încleștiau pe marginile stranei, el lăsă capul în jos spre piept. Compătimire și duioșie, acele simțiri, cari sunt cele mai nesuferite pentru un bărbat, și de care orcare bărbat năzuiește totdeauna să se apere, trebuia acuma să le îndure Jianu, fără ca să-și poată ajuta. Lupte dăduse el destule, pusese foc la orașe, băgase groaza într'o țară întreagă, una însă nu putuse să facă: să scurteze măcar cu o zi suferințele aceleia, căreia îi dăduse dragostea sa întreagă, curată și plină de visuri. Acum, cel puțin, slavă lui Dumnezeu! ea era moartă, — în sfârșit moartă. Pacea o acoperea. Pace purcedeă dela ea și sfinția locașul, unde ea se odihniă.

În liniștea nopții, care domniă tot cuprinsul mănăstirii, se auzi acuma ușoara bătaie a toacei. O maică făcea ocolul prin curte pe lângă chili, cari după obiceiul dreptcredincios, nu este voie să fie încuiate sau zăvorâte, fiindcă o monahie n'are nimic de ascuns și nu trebuie să împedice pe maica, care bate toaca,

să intre în chilia ei, dacă vede, că monahia n'a auzit toaca, și să-i aducă aminte de slujbă.

Toaca, mai ales când o bate o mână de femeie, se poate foarte ușor să nu fie auzită în somn, fiindcă ciocăneala nu este mai tare decât aceea a unei gheo-noaie, când ciocănește un copac. Se poate chiar, ca ea să fi fost închipuită cu această asemănare de către cei dintâi Creștini, cari se ascundeau prin păduri, și ca ei să fi născocit acest semn, spre a se aduna cu toții la rugăciuni tainice împreună. Nebăgător în seamă trebuia să-i cheme toaca. Dintr'insa vorbiă farmecul întreg al acelei credințe, adânci și ascunse, de care n'o despoiasse încă strălucirea cea de pre dinafară.

Tainice și pătrunzătoare ajungeau sunetele în paraclis și plutiau împrejurul sicriului Ilenei Golfineanu.

Afară maicile înaintau cu pas încet, prin curte spre biserică, la rugăciunile de miezul nopței.

Abia dimineața, când fu ridicată Ileana, ca să fie astrucată, ieși Iancu din paraclis.

În brazda de iarbă, alături de biserică, așezată în mijlocul curții, se săpase groapa pentru ea.

Haiducul stă amuțit în mijlocul maicilor, pe când Duhovnicul mănăstirii, un bătrân preot cu plete de argint, cântă rugăciunile.

Alexe îngenunchiase și plângea.

După ce se sfârși înmormântarea, Maica Agapia apucă pe nepotul său de mână și-l duse în chilia ei. La ușe așteptă o soră, ținând în mâini un mic li-ghian de argint și un ibric. După obiceiul din vechi, jalnicii, înainte de a intra în casă, trebuiau să se spele pe mâini, ca să n'aducă vreo fărâmbă de pământ înlăuntru din cel aruncat de ei peste mort, în groapă.

Dintâiu curse o rază de apă din ibricul de argint pe cucernicele degete fără fața ale Stariței, apoi pe mâinile asprite de arme ale Căpitanului de haiduci.

Soarele lumină acuma odaia văruiță.

Jianu se aruncă pe un scaun, puse coatele pe masă și fața în palmele sale.

Maica Agapia se așeză în fața lui, și se uită la el cu deșteptii săi ochi osteniți. După câtvă timp ea zise vorbele din rugăciune, pe care le spusese cu ceva mai nainte preotul la sicriu: «Ea este acum la locul de lumină, la locul de verdeață, la locul de odihnă.» Apoi urmă: «Intr'una din serile trecute a sosit o căruță de țară la poarta mănăstirii noastre. Omul, care venise cu ea, a ridicat din car o femeie, o aduse în curtea mănăstirii și plecă apoi iarăși înapoi, cât puteau caii să alerge de iute. Când maicile îmi aduseră pe acea femeie, eu recunoscu pe sărmana Ileana. Dar ea nu mai putea cunoaște pe niminea și nici nu mai avea cunoștință de nimica, nici chiar că era însărcinată. Era blândă ca o păsărică, și a stat la mine până a murit. Am îmbrăcat-o cu rasă sfințită, fiindcă ea cu adevărat a fost sfântă.»

Iancu sări întâi în sus, și apoi se aruncă la picioarele bătrânei starițe și-i sărută haina.

Degetele de fildeș îi neteziră atunci părul, alunecând pe pletele lui până la umeri, și după câtvă vreme Starița îi zise: «N'ai vrea tu acuma să dormi puțin, maică? Ai stat toată noaptea în paraclis.»

Ascultător, se întinse Iancu pe divan și-și rezemă capul în perinele albe împodobite cu bogate cusături, care, dimpreună cu câtvă argintărie și cu icoanele, erau rămășițele din averea de odinioară a Stariței.

Fiecare călugăriță avea voie să aducă cu sine în mănăstire lucruri de ale sale, de oarece canoanele erau blânde, scopul lor nu era aschisa și fanatică zdrobire a vieții. Nici una din acele evlavioase maici nu-și închipuia, că are dreptul, să desprețuiască vreuna din formele vieții. De aceea mănăstirea era deschisă la văduve ca și la fete, ba se întâmplă uneori, că soții bătrâni, care pierduseră copiii lor, sau îi căsătorise, să se retragă la evlavioasele chinovii, bărbatul la călugări și femeia la călugărițe. Pe cine-l rânise lumea, sau cui îi era frică de dansa, acela se puneă sub scutul mănăstirii «la umbra mormântului». Nu era nimic silit acolo, afară de slujba, ce se făcea de toți împreună, și fiecare trăia, cum îi plăcea, în-tovărășit cu alții, sau singur. Dar niminea nu era supărat pe vieață, nu era ipocrizie, nici acea sumeție în ale credinței, care crede, că ea singură a găsit drumul cel adevărat spre mântuire. Pe femeie o credeau tot atât de vrednică de cinste ca și pe fecioară, și cu adevărată compătimire de mamă, se primise Ilcana, nenorocita femeie însărcinată. Maicile înțelegeau orce suferință și mângâiau orce durere.

Tot atât dela sine înțeles i se păruse Stariței, că trebuia să dea găzduire și căutare Ilenei, cât de firesc lucru i se părea, că cel mai fioros dintre toți haiducii din țară, dormia acum în chilia ei, cea pacinică. Era om și el, și Hristos oare n'a voit să fie om? Că Iancu a greșit, și că era încă în rătăcire? Dar cine nu greșește! Cine are dreptul, să se facă judecător altuia? Dincolo, pe cealaltă lume se vor limpezi odată toate lucrurile. Vieața aceasta este prea scurtă. Trebuie prin urmare să așteptăm, cu răbdare, până ce cu toții vom ajunge la acel loc de

odihnă, la acel loc de lumină pe care mănăstirea vroia să-l înfățișeze nu numai, ca o slabă icoană, pe acest pământ.

* * *

Sfârșitul scrisorii lui Moangă glăsuia: «Când mai vîi pe la mine, Iancule?»

Iancu încălică și porni spre Târgu Jiului, ca și atunci, când perduse pe Ileana pentru întâiași dată. Ca și atunci, sufletul lui era plin de ură turbată, căci farmecul mănăstirii evlavioase încetase, îndată ce haiducul ieși pe poarta boltită dela Surpatele. De astădată însă el nu mai isbucni în vaiete, când dădă cu ochii de bătrânul său prieten. La întrebarea boierului Vasile, Iancu îi răspunse: «A murit.»—și din glasul, cu care spuse aceasta, Moangă înțelese, că nu vroia să mai schimbe nici o altă vorbă privitoare la Ileana. La masă zise Iancu: «Iartă-mă, dacă nu vorbesc, dar sunt foarte flămând.»

Bătrânul dădă încet din cap. Aproape cu evlavie privi la fața, ager croită a Căpitanului de haiduci, și-i zise: «Tu nu ești dintre aceia, cari trebuesc să facă vorbă multă. Pentru tine vorbesc faptele tale, dar pe mine, ca pe un bătrân, ce sunt, lasă-mă să spun ceva mai multe, căci alta și așa nu mai pot face. Când vorbesc, îmi închipui, că sunt un semănător și că cuvintele mele sunt grăunțele, pe care le arunc în holde. Dare-ar Dumnezeu, ca ele să găsesc totdeauna o țarină ca asta,»—și mângăia ușurel brațul lui Jianu, — «care este așa de rodnică, încât din ea va răsări acea minunată sămânță, care se chiamă dreptatea.»

— «Ce știri mai ai dela Tudor?» întrebă deodată Iancu.

Moangă 'i istorisî de Congresul dela Viena, despre Prințul Metternich, despre Cavalerul de Gentz, Corespondentul oficial al lui Vodă Caragia, și că Vladimirescu a fost înfățișat de către Generalul Stroganoff marelui Țar Alexandru, așa încât acuma se poate întoarce înapoi în Țară supt scutul acestei străluciri.

— «Halal!» zise Jianu sec. «Așa dară siguranța unui om atârnă în Țara aceasta dela mila Rușilor.»

Cursul de vorbă a lui Moangă se opri, și el își netezi barba cea albă. În sfârșit, zise oftând; «Iancule, ce folosește fudulia?» Se încercă să-i arate trebuința, ce o aveă Țara, de a se alipi pe lângă o Impărăție mare, fie Rusia, fie Austria, sau chiar — cu un alt oftat -- Turcia.

Intr'acea se adusese la masă un curcan uriaș.

— «Ia spune-mi,» îl întrerupse Iancu, «crezi tu, că acestui curcan îi pasă ceva, dacă-l mănânci tu, sau eu, sau însuși Țarul?»

Moangă ridică o privire întrebătoare spre Iancu.

— «Țara Rumânească» urmă Jianu, «nu este altceva pentru toți acei puternici stăpânitori, cari o înconjoară, decât tot o friptură gustoasă, la care cu toții poftesc. De aceea, Dracu să aibă parte de mila lor!»

— «Dar ce să ne facem noi?» zise Moangă.

O privire a celuilalt, o ciudată scânteiere, din ochii lui ca dintr'un oțel scăpărat, făcù pe moșneag să amuțiască, iar Jianu 'i răspunse: «Tu ziseși adineaori, că faptele mele vorbesc deslușit.»

Apoi împărtăși Boierului Vasile, că a părăsit muntele și că are de gând să rămână câtăva vreme în șes. Moangă găsi, că bine face, și-l rugă, să ducă

veștile sosite dela Tudor câtorva prieteni, mai ales lui Tache Ghica la Ghergani, la care-i dădù și o scrisoare.

Intr'aceea adunase Alexe câțiva din tovarășii cei vechi, a căror bucurie erà nespusă, când aflară de învierea Căpitanului din Ocnele Telegii. In mai multe cete și schimbați în deosebite porturi, ca călugări, ca țigani și ca negustori, ei trecură în Rumânia Mare.

Noaptele erau calde, zilele chiar ferbinți.

Cu cât înaintau mai spre miazăzi, cu atât auziau mai mult vorbindu-se despre ciumă.

Toate conacurile boerești dela țară erau locuite.

* * *

Supt un stejar mare, în grădina dela Ghergani, erà o filigorie rotundă de scânduri, în care ședeà la masă familia boierului Tache Ghica cu musafirii săi. Câteva felinare luminau la masă, erau niște sfeșnice de alamă cu lumânări de seu și având, drept scut împotriva vântului, un fel de căciuli de sticlă, cum se aduceau dela glăjăriile din Ardeal. O sumedenie de gândaci, de fluturi de noapte și de fânțari, intrau bâzâind pe ușa dată îndărăt a filigoriei, până când jur împrejurul fiecărui sfeșnic se făcuse pe alba față a mesei câte un cerc de asemenea iubitori de lumină, cari, pentru această credință a lor, își găsiseră moartea.

— «Ia spune-mi, prietene Tache,» zise unul dintre boieri, ștergându-și mărgelele de sudoare de pe fața lui grasă, «pentru ce ne închizi tu pe noi, într'o astfel de căsuță strâmtă pe căldura aceasta? Dacă ar fi un an cu adesea vreme tare, a-și mai înțelege această supărătoare măsură de prevedere, dar de

astă toamnă, din păcate, n'am mai văzut nici un norișor pe cer!»

— «Prea adevărat, prietene Costea,» răspunse stăpânul casei, «și mie îmi este tot atât de cald ca ție, dar că trebuie să ne topim aici cu toții, are pricina sa. Ședeam chiar în locul acesta, sunt acum zece zile, înainte de a face filigoria asta, și deodată mă pomenesc, că mă chiamă Marin, vătaful meu de curte, la portița ulucilor, pe unde duce drumul mare, în lungul grădinei mele, spunându-mi, că un om doarește să-mi vorbească...»

— «Apoi să mă ierți!» îl întrerupse grosul boier Costea Movilă, «adică, orcând te-ar chiemă noaptea cineva dela masă, tu lași furculița în friptură și alergi ascultător la uluci?»

Tache Ghica dădù din cap și-i răspunse: «Las furculița, da, ascultător în friptură și alerg la uluci, căci, iubitule Costea, nu este mult, de când au venit la vărul meu, la moșia Cocoșu, acei musafiri, cari nu se duc niciodată, fără să ia cu sine argintăria și toate celelalte lucruri de preț, ce se găsesc în casă, ba pe vărul meu și pe cucoana lui i-au desbrăcat chiar până la cămașe.»

Ochii boierului Movilă se deschiseră atunci mari, cu toate pernțele care îi impresurau. Ascuțind buzele, el fluieră încet.

— «Vezi, prietene,» urmă Tache Ghica, «tocmai acești musafiri erau atunci la ulucile mele, și cel mai mare dintre ei îmi zise: «Boierule Tache, se văd lumânările la masa ta din drumul mare. Eu trec câteodată cu băieții mei pe aici. Sunt și ei oameni, și câteodată poate flămânzi. Ai face mai bine, să nu-

pui la ispită.» I-am mulțumit pentru sfatul prietenesc, și am hotărît să fac această filigorie.»

— «Și eu îți mulțumesc pentru această istorie,» zise Movilă, căruia îi trecu acum un fior rece prin spetele late. «Intr'adevăr că m'am răcorit. Dar cum se face, că tu te afli în asemenea bună prietenie cu acești tâlhari?»

— «Nu știi, cine este Căpitanul lor?» întrebă Ghica.

— «Nu știu. Cine e?»

Ghica șopti: «Jianu.»

Movilă 'și făcù cruce, și după ce se mai reculese puțin, întrebă încăodată: «Și el este într'adevăr...?»

— «Fără îndoială» îi tăiă Tache vorba, «el nu este un borfaș de rând. El se trage dintr'un neam ales, deși nu sunt de rangul Filipeștilor, nici al Bărcăneștilor sau Crețuleștilor, dar bătrânul Jianu purtă tot ca ceilalți boieri, ciacșiri roșii, iminei de safian și ișlicul cu fundul verde...» Deodată se oprî din vorbă, fiindcă se auzi zgomotul unei trăsuri și zângăniri de clopoței din spre curtea gospodăriei. «Ei, se vede, că ne sosesc musafiri! Cucoană Zoe,» zise el soției sale, «sunt toate paturile prinse, sau mai avem încă loc?»

Cucoana dădù din cap: «Loc destul.»

Deodată se arată Marin, vătaful de curte, în ușe și vesti cu fața îngrijorată și cu un fel de speriată supunere: «Milostive Stăpâne, Jianu.»

Boierului Costea îi căzù furculița din mână, Cucoana Zoe se îngălbeni, micul Ion, fiul lor, sări în sus din scaun, și cele cinci fetițe din capul de jos al mesei, deschiseră mari, frumoșii lor ochi.

Stăpânul casei dădù zâmbind, porunca: «Il rog să poftească. Să se mai aducă o farfurie de ciorbă, dar să fie fierbinte.»

Marin sbură înapoi, și curând se auziră niște pași.

Tache Ghica strigă în spre grădină: «Bine ai venit, Iancule!» și întinse mâna celui care intră, ca s'o sărute.

Purtând pușca legănată în mâna stângă, Jianu se opri în prag, și întâiu măsură cu o singură privire pe toți mesenii, apoi se apropie de gazda casei, și plecă capul său cu pletele negre spre mâna, ce i se întinsese.

— «Șezi aici lângă mine!» zise Tache Ghica, pe când haiducul rezimă pușca de perete, și pe când un slujitor îi apropie un scaun. «Domnia lui» urmă el, «este prietenul meu, Costea Movilă.»

— «Care se bucură mult, să-ți facă cunoștința,» adăogă boierul cel gros, «și care nădăjduște, că pe cât timp vei fi tu aici, vom putea să nu mai ședem în acest cuptor, ci să mâncăm ca mai 'nainte, în grădină, afară.»

Sprâncenele haiducului se ridicară în sus, și el aruncă o privire cercetătoare deasupra lui Costea Movilă, apoi apucând cu mâinile sale puternice și arse de soare, de masă, zise: «Hai, să ducem masa afară.»

— «Stai!» strigă Tache râzând, «stai, tu prea cinstită vijelie! O masă cu întrerupere nu e după pofta noastră, a oamenilor așezați! Mai avem vreme și mâinei și poimâine, ca să ședem sub stejar.»

— «Mâine, poimâine?» răspunse Iancu zâmbind, pe când își înfigea șervetul între nasturii ilicului său alb, împodobit cu ciaprazuri negre. «Cât ai de gând, să mă ții tu aici, boierule Tache?»

— «Orcât poți tu să rămâi, Iancule, și orcum, cel puțin să facem câteva vânători. Elelei! Iată și Ioniță!» Un țăran se arătase în lumina revărsată din filigorie

în spre grădină. «El știe, că se fac totdeauna vânători, când vine boierul Iancu!»

Boierii intrară apoi în vorbă cu Ioniță, privitor la vânătorile celor două zile următoare.

Cucoana, fetele și micul băiat tăcură muți, cât timp erau la masă, dar după ce se sculară bărbații, spre a lua cafeaua afară, tineretul s'globiu o rupse la fugă prin grădină, prin curte, drept în casă, izbindu-se în pridvorul, slab luminat, de jupâneasa Safta, care, cu brațele încărcate de rufe de așternut, bine mirositoare a livănțică, vroia tocmai să intre într'una din odăile de musafiri.

— «Safto, măicuță Safto!» strigau glasurile tinere, amestecându-se speriate. «Știi tu, cine este aici? Tâharul! Haiducul, care le-au luat Raleteștilor, la Coșu, toate hainele de pe trup! Și tata l'a poftit să șadă cu el la masă! Tata-i zice Iancule!»

— «Astâmpărați-vă, tăceți!» îl liniști Safta, «iaca vine Cucoana. Să nu cumva să vă găsească în pridvor! Duceți-vă la odăile voastre, și închideți ușa cu zăvorul, pușorilor!»

Fetițele dispărură, pe când micul Ion alergă spre a întâmpina pe mama, și-i făcù întrebarea: «Trebuie acum să-i dăm și noi haiducului toți banii noștri?»

Nu din partea aceasta practică, ci dintr'o altă parte, romantică, priviau tinerele fete sosirea lui Iancu Jianu. În odaia lor una se aruncă pe divan și zise: «Ah! pare că este un craiu din povești! Cu pletele lui negre, cu ochii lui sclipitori, și cu dinții lui strălucioși!»

— «Irinața s'a și îndrăgostit de el!» zise râzând altă fată, și se întoarse pe loc, de-i sburau fustișoarele de mul. Apoi sări pe divan și tăbări peste Irinața. Ele se luptau și țipau ca niște băieți.

Fetele casei se mirau de cele două verișoare ale lor, iar a treia dintre musafiri se așezase pe polița ferestrii, între glastrele cu rozete, și răsând, își cum-păniă vârfurile picioarelor.

O bătaie la ușă le speria deodată pe toate.

— «Iacătă-1! Vine să fure pe Sanda!» strigă Iri- nița, și împinse pe sora sa fără veste de pe divan în jos pe covor.

La a doua bătaie poruncitoare, Ana Ghica, cea as- cultătoare, alergă la ușa și trase zăvorul deschizând.

Eră mama lor, și ea intră în odaie.

— «Vă rog, fetelor, să fiți cât se poate de cuviin- cioase,» zise ea serios. «Când va veni tatăl vostru cu musafirii săi sus în casă, să nu cumva să se mai auză vreun zgomot din odaia voastră. Asta ar fi o rușine. Sultano, draga mamei,» îi zise ea fetei celei frumoase, care șezuse între glastrele cu flori, și care se lăsase acuma binișor în jos de pe fereastră, «tu ești cea mai cu minte. Tu să îngrijești, ca să fie liniște desăvârșită.»

Sultana îi sărută mâna cucoanei Ghiculese, și apoi tot astfel făcură și celelalte, iar mama le sărută pe toate pe frunte, făcând semnul crucei pe tinerele lor capete, și plecă.

— «Se înțelege, că Sultana este cea mai cuminte!» zise Sanda, îndată ce ușa se închise. «Doamne sfinte, ea tocmai sosește dela curtea lui Vodă, unde negreșit că a învățat multe lucruri frumoase!»

Trei țișănci tinere intrară, spre a face paturile, și ca să ajute la cuconițe să se desbrace, una aducea pe o tavă de argint cinci pahare cu apă și cinci lin- gurițe de șerbet de vișine.

Pe când miclele slujnice mlădioase, cu ochii pre- lungi ca migdalele, și cu basmalele lor în fețele cele

mai aprinse, aruncate peste părul lor negru ca pana corbului, ajutau cuconițelor să se desbrace, poveștile se urmau înainte, însă cu glas mai domolit. Sanda și Irinița, care erau de fire dintr'un neam, care se aprinde, visau înflăcărate despre Căpitanul de haiduci. Pe când Sanda vorbea, ea își sucia capul cel mic în toate părțile, așa încât penftru țigancă eră o caznă, să-i pieptene bogatele valuri de păr castaniu. Deodată în mijlocul vorbei, cuconița se întoarse, apucă pe slujnică de coadă și o lovi cu fața de muchia mesei, lângă care ședeau.

— «Sando, ce faci!» strigă Sultana.

— «M'a smuls de păr, cioara neagră,» răspunse fetița supărată.

Sultana 'i zise pe Grecește: «Dar este om și ea!»

— «Cum?» întrebă Sanda, mirată.

— «Zic, că și ea este om, deși e slujnica ta.»

— «O Doamne,» răspunse Sanda rîzînd și nici nu prea înțelegînd, ce spusese prietena sa, «și aceasta tot dela Domnița Ralu ai învățat? Să faci atîta vorbă de prisos pentru o nimica toată!»

— «Pentru o nimica toată?» răspunse cealaltă, «Tinca are urme roșii pe obraji și pe frunte, puteai să-i turtești nasul.»

— «Atunci i-ași fi dăruit pantofii mei cei cusuți cu fir, cari-i plac atît de mult,» zise Sanda.

Iar Irinița adăose: «Da, firește, ca o gîscă proastă, tu ești totdeauna așa de bună! După ce ai bătut o slujnică, îi dăruiești apoi tot ce ai.»

Sultana ar fi voit să răspundă, dar se mărgini numai, să ridice din umeri. Se făcuse o cută mică între sprâncenele ei arcate. Ea oftă.

Sanda sări în sus și o apucă de gât. «Of, draguță

uneori nu te înțeleg! Dar am mare admirație pentru tine. Tu înveți atâtea lucruri la Curte, dela Domnița ta! Se zice, că ea este grozav de cuminte. Este și frumoasă?»

— «Are niște ochi ca două stele negre,» răspunse domnișoara dela Curte, «și apoi este așa de bună, așa de bună! Voi știți, că ea s'a rugat de cucoana Zoe, să mă aducă la Ghergani, fiindcă a făgăduit mamei, să îngrijiască de mine, ca de ochii săi din cap, și din pricină că în București a isbucnit molișca.....»

Deodată strigară toate fetele: «Ptiu, ptiu! de asta nu se vorbește,» își făcură cu toatele cruce și bătură cu degetul de vre-un lemn.

* * *

Micul Ion aveà multe de povestit, tot lucruri nouă și minunate surorilor sale și prietenelor lor, care, ca fete rușinoase, se arătau cât se puteà mai puțin. El se duceà la vânători și îi iscodeà. Dela ei aflase, că boierul Iancu nimerise cu pușca, din curte, de trei ori dearândul, tocmai piatra de hotar din marginea pădurii, și că el sărise peste iazul cel lat dela moară, peste care abia poate sări un cal puternic. Nu numai că sărise, dar aproape sburase peste el. La goana de iepuri se culcase jos pe spete, cu pușca sub cap și așa ținteà. De câte ori descărcase pușca, niciodată nu dăduse greș.

La fiecare masă nu lipsiau lăutarii. Asta țineà acuma de trei zile. Și-i plăcea Căpitanului de haiduci. Cheful îi făceà bine. Cât despre partea femeilor el nici nu se uită la ele, dar simția urmele lor din rostul și din cuviința, ce se vedeà domnind în toată casa.

Boierul Tache își poftise prietenii.

Până noaptea târziu se vorbi sub stejar, cu cafele negre și cu narghilele, tot despre lucruri serioase.

Cel mai tăcut însă dintre toți era Jianu, deși venirea lui și știrile, pe care le adusese din Târgu-Jiului fuseseră pricina acestei adunări.

Cu multă dibăcie la vorbe, boierii țineau logosuri despre starea lucrurilor din Evropa în deobște și din Rumânia în deosebi. Se chibzuiă, dacă a făcut bine sau rău Vodă Caragea, să jicniască cu îngâmfare, după exilarea lui Napoleon și după reîntoarcerea Burbonilor pe tronul Franței, pe Ledoulx, consulul Franțuzesc din București, pe care mai nainte îl cădelnițase cu multă umilință, să-l jicnească, când a cerut pedepsirea rușinei, ce i se făcuse nevestei sale, și când drept răspuns Caragea îi aruncă vorbele: — «Monsieur, le temps de Napoléon n'est plus.» — Aceasta negreșit a avut de urmare, că Ledoulx făcuse raport ambasadorului său din Constantinopol și primise ordinul, să părăsească îndată țara, făcând protest. Acum însă Napoleon se ivise din nou, scăpat cu mare îndrăsneală din ostrovul Elba. Dar oastea lui rămăsese în Rusia. Trebuiă așa dar să fie câștigată Rusia învecinată, și apoi se putea găsi un bun șfichiu împotriva lui Ledoulx. Prietenia cu Austria prin mijlocirea lui Gentz, încă era îmbucurătoare. Fără îndoială că politica unui Fanariot, și în deosebi politica acestui pungaș de Scotocilă, cum i se zicea lui Caragea, trebuiă să-i folosească mai întâiu lui. Ca să-l țină Turcii, stăpânii lui, în scaunul domnesc, el trebuiă să-și asigure alte prieteșuguri puternice, de cari să le fie frică Turcilor. De astădată însă interesul țării se potrivea întocmai cu acela al lui Vodă.

Jianu, care tot trimisese cercuri de fum în sus spre stele, își întinse deodată picioarele și repezindu-le înainte zise cu asprime: «Credeți voi, că un copac putred în miezul lui, poate să se întărească, dacă îl sprijiniți de un perete?»

— «Nu,» răspunse unul mirat.

— «Sau că un ciumat,» urmă Iancu, «care nu mai poate sta pe picioare, se va face sănătos, dacă-l veți legă, drept, de un par?»

Deși boierii, adunați la Tache Ghica, erau mai luminați, decât ocârmuirea din București, care, spre a împiedică lățirea ciumei, oprise cu groază eretică, să se numească boala cu numele ei, ei totuși se înfiorară de vorba zisă de Jianu.

— «Încă n'am auzit,» zise stăpânul casei într'un ton cam dojenitor, «de asemenea lucru. Va fi poate una din Panacheile Agei din București.»

— «Și dela el, fără îndoială, a-ți învățat-o și voi,» răspunse Iancu, «de vreme ce voiți s'o întrebuițați și în politică.»

El se uită jur împrejur la toți cu privirea lui stăpânitoare. Apoi urmă cu asprime, așa încât fiecare vorbă a lui se înfigea, ca o lovitură de cuțit: «Sufletul Țării este ciumat. Măduva ei este putredă și puroiată. Dacă nu sunteți în stare, să-i aduceți ajutor din lăuntru, preînnoindu-i sângele, atunci nici un reazim din afară nu poate folosi nimic.»

Boierii se uitau cu toții în pământ. În cugetul lor recunoșteau dreptatea vorbelor lui Jianu. În fața lor se găsea singurul apărător cu inimă al Rumâniei, care pornise cu sabie de foc împotriva păcatelor, ce mistuiau vieța Țării. Dar cine se mai putea asemăna

cu el? Cine și-ar fi părăsit casa și curtea sa, ca să se facă locuitor pribeag al codrilor?

Boierii îl găsiu pe acest Iancu Jianu măreț, dar foarte adesea supărător.

Din fericire sosi o slugă, aducând o tavă încărcată de păhăruțe mici, cu vișinată ținută la gheață. Boierii începură a gusta și schimbară vorba. În curând se găsiu iarăș, plutind în cele mai late palavre, pe care totuș ei le credeau a fi o patriotică răsvrătire.

Așa se istorisiă, că Scotocilă ar fi trimis sume mari de bănet la Țarigrad, spre a îmbună pe Turci pentru călcarea făgăduinței sale, fiindcă sorocul de trei ani ai Domniei lui trecuse, dar el, se înțelege, doriă să domnească înainte, și de aceea trebuia să numere mult peșin. Intre alte orânduise, să se facă o numărătoare a poporului. Apucată cu pricepere, această daraveră putea să-i aducă tot atât folos ca și un bir, și Caragia o arendase celui mai potrivit om, boierului Sterie Albescu. Toți râseră cu dispreț zicând: «Aceasta însemnează, a face pe ursul prisăcar».

— «De aceea,» zise unul din boieri, «eu n'am primit propunerea lui Vodă, ca să iau și eu parte la afacerea aceasta. Anul trecut eram cu Albescu, la Divan. Totdeauna după ce șezusem la sfat cu el, pe urmă am luat o baie,» și el se scutură.

Iancu-i zise acelui boier subțire: «Tu ai luat baie, boierule Dinu? Trebuie să-l fi scăldat pe Albescu.»

— «Pe acela nu-l spală toată apa Dunărei!» răspunse boierul.

— «Atunci trebuie să-l cufunzi în Dunăre,» răspunse Iancu, «gângăniile spurcate nu mor numai de dispreț.»

Iar se făcù tăcere, până întrebă Iancu: «Albescu acela nu este unul cu barbă spână și cu niște ochi galbeni?»

— «Tocmai așa,» zise Tache Ghica.

— «Unde este el acuma?» întrebă Jianu.

Boierul Dinu-i răspunse: «Pe cât știu eu, pe lângă Argeșul de jos, între Oltenița și Giurgiu.»

— «El este» începù iară vorba Tache Ghica, «șarpele cel mai veninos, pe care l-am cunoscut vreodată. Din toată tacma slujbașilor nemernici ai acestei Țări, dela cei mai mari și până jos la albăstrimea de rând, el este cel mai ticălos, cel mai muncit de iubirea de argint.»

— «Și de aceea tocmai este credincios lui Scotocilă,» întregi vorba Costea Movilă. Apoi începură iarăș bârfelile pipărate cu batjocură, întrebuițându-se mereu cuvintele «ca în Țara Rumânească» sau «cum se poate numai la noi.» Care de care încondeiă mai bine pe cei mari și pe cei mai mărunței, albăstrimea, cum li se ziceă. Fiindcă oștirea aceasta de scârțietori pe hârtie nu puteau să poarte giubele scumpe, ca gușa porumbului, sau albe, iar de cele mai scurte, castanii, fistichii sau roșii închise ca negustorii, nu vroiau să poarte, de aceea ei se îmbrăcau cu postav civit de Brașov, și dacă nu le ajungeau banii, să-și facă hainele întregi de asemenea postav, își puneau cel puțin gulere civite și capace pela mâneci. Atât boierilor mari, cât și celor mai din coada albăstrimei, încredința Costea Movilă, le slujesc numai patimile și lipsa de muștrare de cuget, spre a se ridică. «In Țara asta, la înaintarea unui dregător nu este hotărîtor aceea ce știe, ci este de folos numai lipsa lui de conștiință».

Jianu, care iar tăcuse câtăva vreme, se sculă acum drept în sus și zise: «Dar de unde ar și putea să știe cei din tagma slujbașilor ce, însemnează să fii un om de

treabă? Fost-au ei haiduci? Fiecare din băieții mei știe, că el este pierdut, dacă nu-l aleg de Căpitan pe cel mai vrednic dintre ei, și dacă nu ascultă de el. La cinstiții slujbași însă, nu este capul lor în joc. De aceea se fac obraznici și răi. Primejdia este singura școală bună pentru lumea cea nemernică — mai ales aici, în Țara asta.» Apoi mulțumind pentru ospătarea, ce i se dăduse, el se închină scurt, și plecă, pierzându-se în întunericul nopții de vară.

— «Un om îngrozitor,» zise Costea Movilă, «oare unde se va fi ducând el acuma? Am bănuială...»

— «Prietene Costea,» îi tăia vorba gazda, «cred că este mai bine, să nu bănuim.»

* * *

Prin pădurea dela Mislea, din Argeșul de jos, o butcă trasă de opt cai, săltă dintr'un hop într'altul. Arșița soarelui de vară uscaseră brazdele de lut. Roatele se cufundau, când la dreapta, când la stânga, prin văgașe, înaintând cum puteau în sus la deal printre copaci.

Vizitiul, încălicat pe calul șeaua-și, țipă și înjură însoțit de zgomotul clopoștelor. Fiecare vână din trupul cailor se opintia. Trăsura totuși înainta numai cu întreruperi. Pe capră ședează un Arnăut de casă, ținând o pușcă alinată pe genunchi. Alături de trăsura era un boier călare. Ceva mai în urmă îi însoțiau patru bărbați armați. Inseraseră binișor, și pasărilor nenumărate, care, mai înainte, cântaseră cu mare veselie prin vârfurile stejarilor, acuma amuțiau. La un locșor puțin mai drept, vizitiul opri poștalionul său, ca să-răsuflecaji, fiindcă acuma venia urcușul cel mai greu și cel mai lung.

De sub învelitoarea căleștei se văzù scoțând capul o fată, galbenă la față și îmbrobodită cu un zăbranic negru, care zise: «Spiridoane!»

Boierul călare se apropie de trăsură: «M'ai strigat, surioaro?»

— «Of, Spiridoane, mai este încă mult până la Coieni?» Ochii cei mari se uitau la fratele ei, care și el avea față tot astfel de frumoasă și melancolică ca fata.

— «Nu poate să mai fie mult,» răspunse el. «Ce repede se 'ntunecă. Pădurea asta este nesfârșită,» urmă ea, tânguindu-se încetinel. «Mă tem, nene.» De ce te temi, Mario?» răspunse el, «suntem armați și eu și vizitiul și Ghenciu, de pe capră, și afară de aceasta ne-a mai dat Boierul Sterie Albescu și patru oameni din poteră, cari ne însoțesc. Ei vin călări colo îndărăt, după noi. A fost un noroc, că ne-am întâlnit cu el la Comana.»

— «Aveà niște ochi galbeni înțepători,» zise Maria cu sfială.

— «El ne-a făcut o slujbă de bun prieten,» îi răspunse fratele.

Fata oftă: «Dacă n'aș aveà vrâștișoara de mărgăritărel, pe care mi l'ai adunat tu, m'aș prăpădi de frică.»

Un surâs trecător jucă pe sub mustăcioara neagră a boierului. «Așa însă te îmbărbătează voinicia florilor,» cercă el să glumească.

— «Este mare năbușeala aici înăuntru,» șopti ea și se aplecă mai mult în afară. «Bunica a luat atât de multe hapuri cu afion, încât șade acuma ca moartă lângă mine și cade în colo și în coace, când se scutură trăsura.» Un fior puternic străbătù prin tot trupul fetei. «Cuvioasa soră Eftichia doarme și ea, dusă, pe

jilțul dinapoi, și eu sunt numai singură și cu gândurile mele.»

— «Mario, nu uită, că și eu sânt în apropiere,» o liniști fratele. «In mai puțin de un ceas trebuie să ajungem la Coieni.»

— «Coieni...» zise ea îndurerată, și, cufundându-și fața în mărgăritărelele, pe cari le ținea în mână, ea se rezimă înapoi în trăsură.

Vizitiul începù să plesnească din biciu, să strige și să dea la chiote, până caii luară din loc.

Coienii, conacul boieresc, eră așezat pe malul înalt al Argeșului, de unde se deschidea o priveliște frumoasă până la malurile albăstriei ale Dunării. Coienii cei veseli, unde petreceau lunile de vară, fata și cu toți ai săi! Astăzi însă fugiau acolo, de frica ciumei. Muriseră de această groaznică boală tata lor, mama și sorioara Eufrosina, în floarea vârstei!

In trăsură, prin întuneric, cum ședeă între cucoana mare, amețită de afion, și între însoțitoarea ei, Sora Eftichia, care dormia tun, treceau prin sufletul fetei toate groaznicele icoane, pe care le văzuseră ochii ei!

In ce chinuri petrecuse cele din urmă zile în București! Degiaba eră porunca stăpânirii, ca să nu se numiască ciuma pe nume! Această Sfântă, cum îi ziceau oamenii, înspăimântați, trecuse, fără milă, prin oraș. Poporul spuneă, că eră o femeie mare cu labe de găscă. Curțile boierești erau întărite împotriva ei, ca împotriva Turcilor și a Tătarilor. Niminea n'avea voie, să intre sau să iasă. La poartă sta un păzitor, care făcea cumpărările trebuitoare pentru de ale mâncării. Acestea se spălau apoi, parte în apă și parte în oțet. Spre apărare împotriva molimei se mâncă usturoiu și se bea undelemn. In curte ardeau,

ziua și noaptea, mari grămezi de gunoiu, al cărui fum pișcător se zicea, că nimicește sămânța molimei din aer. Din pricina aceasta se așezase pe tot orașul un fel de nor cenușiu-gălbuiu. Tăcere de mormânt domniã prin ulițe. Strigătele precupeților, cari cutreerău altă dată orașul, amuțiseră. Numai cioclii alergău cu șorțurile lor roșii și cu alte petice tot roșii, atârdate de haine, pe la toate casele, care nu se puteau apăra împotriva acestor cărdași îngrozitori.

Pe deasupra zidurilor acelor curți boierești, la ale căror porți slugile ar fi ucis pe acești ciocli sălbatici, ei căutau să arunce haine dela ciumați, pentru ca molipsirea să le deschiză apoi porțile. Ei furău și târau cu cângile lor lungi, pe bolnavii încă în viețã, ca și pe cei morți, și îi încărcău pe carele lor. Afară din oraș, la Dudești, la Carantina de ciumați, se petreciau lucrurile ca în Iad. Îngrijitorii de acolo, și ei din ortăua cioclilor, erau atât de îndobitociți, încât odată oamenii s'au ridicat de pe patul morții și au ucis vreo zece dintre ei.

Cine putea, ascundea pe bolnavii săi, și oamenii își îngropău morții prin pivnițe și prin grădini.

Așa făcură și boierii Coieni. Noaptea, în grădina cea mare a casei, au fost îngropați, tata, mama și fica lor.

Maria se cutremurã și strângea vrăsta de mărgăritărel cu amândouă mâinile. Mirosul proaspăt și plăcut, pareã că-i risipește groaza, ce-i copleșise sufletul.

Bunica se legănã în toate părțile, Sora Eftichia horcăia. Jur împrejur tăcerea nopții stăpâniã codrul, prin care s'auziau numai clopoței celor opt cai, ce înaintău silind.

Deodată o sdruncinare. Trăsura se opri. Un țipăt

al vizitiului. Arnăutul de pe capră trase un foc. Detunătura speria caili, așa că ei se ridicară pe picioarele dinapoi, și o sălbatică zângăneală de clopoței străbătù liniștea codrului.

— «Spiridoane!» se auzi glasul slab al Mariei.

O masala lumină alături de trăsura. Mai mulți bărbați se mișcau afară. Ei se rezeziră apoi înlăuntrul butcei, și unul cu obrazul îmbrobodit în negru, apucă pe tânăra fată și o smulse afară. Maria țipă, dar glasul ei se înecă și ea și pierdù simțirile.

Spiridon nu avuse vreme, să răspundă surioarei, căci fusese tras de pe cal, pe la spate, și zăcea acum pe pământ, învelit mototol cu o pătură, din cap și până 'n picioare. El auzia glasuri încurcate, auzia, cum se aruncau jos lădițele, ce erau legate la dosul trăsorei, apoi auzi țipete mai multe, și alte glasuri nouă, porunci, care se dădeau, o luptă scurtă, alergări, și în sfârșit vorbele: «Mai este unul și aici.» Legăturile lui fură deslegate, pătura-i fu scoasă de pe cap și, la lumina roșie a cătorva masalale, el văzù un cerc de oameni, stând lângă trăsura, și dintre care unul ținea pe Maria, leșinată, în brațele sale.

Cu un țipet sări Spiridon drept la el.

— «Mai domol,» zise celălalt, «Tu ai căzut în mâna acestor tâlhari, boierule. Din fericire am fost și eu în apropiere. Uită-te!» el arată spre partea cealaltă a drumului. O masală lumină într'acolo.

Se vedea un șir de opt oameni încătușați și legați de copaci. Șase flăcăi «de cei cu chica lungă» țipăziau.

— «Dar noi am avut patru Panduri din Comana, spre a ne păzi...?» zise Spiridon îngăimat. «Unde sunt acei oameni?»

— «Tot acolo,» răspunse celălalt, arătând cu capul

la cei legați și adăogând cu grabă: «Ajută-i fetei.»

Călugărița Eftichia, speriată de moarte, fu ridicată din butcă, în care bunica dormia înainte. Cu ajutorul maicii, Spiridon urcă pe sora sa iarăși în trăsură.

Apoi acela, care îi scăpase, îi zise: «Boierule, vezi cum se așează lăzile tale iarăși la locul lor. Borfașii n'au avut timp, să le deschidă. Cred, că nimic nu s'a furat.»

Tânărul Coianu întinse amândouă mâinile celui-lalt: «Dar cine ești tu? Vroiu să știu, cui îi datoresc atâta de multă mulțumire?»

Răspunsul fu: «Eu sunt Iancu Jianu.»

Numele acesta izbi întâiu pe Spiridon. Apoi însă ar fi vroit să îmbrățișeze pe haiduc, dar n'avu destulă îndrăzneală.

— «Dumnezeu să-ți răsplătească, ce ai făcut tu pentru noi!» îi zise mișcat.

— «Doui din băieții mei pot să vă însoțească, dacă dorești, până la Coieni.»

Caleașca se puse iarăși în mișcare.

Jianu descălică, și, îndreptându-se spre cei legați, strigă: «Acum e rândul vostru, fiarelor spurcate! Inainte!»

Haiducii duseră pe oameni, dintre cari unul era încă îmbrobodit cu o glugă neagră, mai înlăuntru, în pădure. Din când în când Alexe țipă ca o bufniță, până se auzi răspunzând un alt glas. O lumină scăpără printre copaci. Un foc se văzù, și, lângă el, Toaderi Prisăcăriu cu caii.

* * *

Iancu Jianu stătù apoi la judecată.

Flăcările ce se înălțau, luminau roata de haiduci, stând cu armele gata. Șapte dintre borfași erau

înșirați, galbeni și tremurânzi, unul lângă altul. Pe al optulea, acel cu gluga neagră trasă peste ochi, îl judecă Jianu.

La întrebarea, dacă el este căpitanul, acela nu dădu nici un răspuns. Atunci Alexe, după semnul stăpânului său, îi trase gluga în jos, și-l apucă de umeri, întorcându-l cu fața spre lumina focului.

Pe fața lui Jianu se arătă acel surâs vestitor de primedie, care făcea să se zărească și să strălucească dinții lui: «Bine ai sosit,» zise el, «boierule Sterie Albescu!»

— «Of! Of!» începù să se bociască desvelitul și să se sbuciume în cleștele ghiarelor lui Alexe; mâinile îi erau legate la spate.

— «Tu ai dat boierului dela Coieni pe acei patru panduri, ca să-l păzească?» întrebă Iancu.

— «Of!» gemù Albescu.

— «Bine, cinstitul,» urmă Jianu, «dacă nu vrei tu să vorbești, am să vorbesc eu. De patru zile te țin în vedere. Știu că, sub cuvânt de Catagrafie, tu strâmtorezi și pungășești toată lumea dimprejurul Comanei, unde ți-ai așezat acum tabăra, după datina voastră, că țăranul trebuie să plătească, îndată ce dă cu ochii de vreun boier. Dar nici altfel de agonisiri tu nu le desprețuești. Când trecură Coienii, spre a se duce la moșia lor, tu le-ai propus, să le dai de pază patru oameni din poteră, și apoi ei, dimpreună cu trei alții, i-au călcat! Pe când spânzurații tăi jefuiau, tu vroiai să siluești fata, ce leșinase! Atunci te-am înhățat eu.»

Cu capul plecat în jos ascultase Albescu, apoi oftând din adâncul pieptului zise: «De, cinstite Căpitane, ce poate să facă omul împotriva focului de iubire, care arde în inima lui?»

Jianu izbucni de răs. «Va să zică, te-a găsit dragostea! Și dalcăucii tăi căutau s'adune zestrea miresei tale prin toate lăzile? Chir Sterie, am auzit multe despre tine, dar tu întreci chiar și faima ta!»

Ochii galbeni ai lui Albescu erau pironiți la fața haiducului. «Boierule Iancu!» începù el a se ruga, «nu putem să ne despărțim ca dușmani. Amândoi suntem boieri. Eu sunt unul din cei, cari te prețuiesc foarte mult. Aproape ași zice, că sunt ciracul tău, fiindcă și tu ai fost slujbaş, și totuși nu te-ai dat în lături.....»

O găfăire de mânie îi taiă vorba: «Ticălosule!» îi zise Iancu, și urmă apoi liniștit, dar îngălbenindu-se: «Un om, care jefuiește pe țărani, un om, care jefuiește pe oamenii băștinași, care siluiește femeile lor, acela nu trebuie să fie trimis la spânzurătoare, nici la ocnă; unui asemenea om trebuie să-i fie trasă, de viu, pielea peste urechi!» Și scoțând un răcnet de mânie, sări în sus: «Bateți-l! Bateți-l, până va fi mort!»

De aceasta avură grije Toaderi Prisăcariu și cu alți doi tovarăși.

— «Cu ceilalți șapte de colo, ce facem?» întrebă Alexe pe Căpitanul, care sta cu ochii încremenți, și mereu tresăria din buze.

— «Spânzurați-i!» fù porunca scurtă.

Pe când se aduceau la îndeplinire osândeale, în pădurea întunecată, la o depărtare de lumina focului, și pe când jeluirile lui Sterie Albescu scădeau, din urlete la gemete de agonie, pe atunci Iancu Jianu umblă la lumina flăcării, în sus și în jos, între doi copaci, cu pas iute, furtunos, bătând mereu tot același loc, și întorcându-se cu repede sbuciumare, de

câteori ajungea la unul dintre cei doi copaci. Nările lui tremurau, ochii îi erau pojarâți, și la urmă el se aruncă jos pe mușchiu și zăcù acolo până dimineața ca un mort.

Pentru întâiași dată oamenii lui vedeau, că mânia îl făcuse aproape bolnav, așa că ceasuri întregi el nu era în stare, să facă o mișcare, sau să scoată o vorbă.

Alexe și cu Toaderi, ședeau stârțiți, unul lângă altul, copleșiți de acea tâmpită liniște, care le venise după beția luptei și a uciderilor.

— «Ce va fi având oare Căpitanul nostru?» întrebă Prisăcarul șoptind, «de ce și-o fi eșit atât din fire? Nu m'ăși fi așteptat, să ne poruncească, să ucidem pe acei borfași.»

Alexe ridică umerii. «Da nu înțelegi tu? Albescu nu era Grec, el nu călcă pe cațaoși, ci pe oamenii din Țara lui, pe băștinași. Ba a mai cutezat încă, să zică, că aceasta a învățat-o dela stăpânul nostru! Atunci supărarea Boierului Iancu trecù peste toate mărginile. Acum îl doare mânia, căci el fiind om puternic, mânia lui este ca o vreme tare, și fulgerile ei, isbesc chiar în sufletul lui.»

* * *

În fiecare seară se vedeă asfințitul înflăcărat pe cer, par'că lumea întreagă s'ar fi aprins. Noapțile erau tot atât de calde ca și zilele. Până înlăuntru în inima pădurilor se vedeă pământul crăpat. Livezile și pășunile se uscau, și pe holde se ridicau, numai unde și unde, câteva paie singuratice.

Pe cât le era cu putință prin grozava zăpușală, răzbunătorii grăbiau fuga lor spre munte. Era înțe-

lept, să părăsească Rumânia mare, înainte de ce s'ar fi aflat în Bucureşti, că Iancu Jianu omoară pe «cei mai vrednici» slujbaşi ai lui Vodă.

Curând sosiră vestitorii la haiduci, spunându-le, că Mereanu îi aşteaptă sus la munte, în judeţul Gorjului, la cheia Olteţului, lângă Mănăstirea Polovraci.

Atunci porniră şi înaintară zi şi noapte, purtaţi de căluşeei de munte, cari alergau, prin codri de stejar, iuţi ca nişte nevăstuici. Când ieşiră din pădurea cea mai din urmă, pe care poporul a botezat-o: «Cuibul Hoţilor», ajunseseră pe şesul înalt dinaintea Mănăstirii Polovraci. Până la poalele muntelui se întinde această pajişte bogată de flori, iar în fundul ei, spre mieznoapte, se ridică un perete de stânci, crăpat de sus până jos, şi prin această poartă de piatră iese Olteţul spumegând, şi-şi face o matcă adâncă prin pajişte.

Înainte de intrarea cheiei, se vede aşezată încă pe covorul verde, Mănăstirea Polovraci. Un brad stă de strajă dinaintea porţii boltite, şi două alte vârfuri uriaşe se văd, ridicându-se, dinlăuntrul curţii, pe deasupra învelitoarii înnegrite. Aceşti copaci mlădioşi şi înalţi nu lipsesc niciodată, dela porţile mănăstirilor. Ei sunt preţuiţi ca simbol al credinţei, şi al înălţării spre ceruri.

Nu se zări nici un suflet de om, când haiducii treceau pe lângă mănăstire. Dincolo de mănăstire însă sosi Toader Prisăcariu, scoborând de pe stâncă. Luă caii lui Iancu şi al lui Alexe, fiindcă nu se mai putea merge înainte călare. Prisăcariu duse caii în pădure, în sus. Apoi cei sosiţi apucară pe o potecă, care ducea prin mijlocul stâncei la dreapta, deasupra Olteţului mâniaş, înaintând încheia îngustă. După un

drum de vre-o jumătate de ceas, se văzù în fața lor bolta deschisă a unei peșteri. La pragul ei stăteau Mereanu și Gruia, iar lângă ei se vedeà o față de Patriarch. Erà un călugăr bătrân, cu barba albă, erà sihastrul dela Polovraci, un om înalt, slab, cu umerii largi, cu fața aspră și cu ochii negri, hotărîți.

Mereanu împărtăși lui Jianu, că părintele Damaschin îngăduște Căpitanilor scutire în peștera sa. Bătrânul plecă capul, și Iancu făcù tot astfel.

După puțin timp ședeau cu toții la foc, și lumina roșie jucă împrejurul sloilor și al colților, rețelelor și stâlpilor formați de stalactit, care, sau atârnavu de sus în jos, sau creșteau de jos în sus, și din a căror «lapte de var» lumina focului scoteà scilipiri strălucitoare.

Schimnicul făcea mămăliguță în căldare.

Gruia ascultà la vorba Căpitanilor, sprijinindu-și frumosul său cap de mână.

Jianu erà posomorît și hărăgos, așa încât de mai multe ori se ciocni cu Mereanu, până când acesta în sfârșit, singurul dintre toți, cu inima veselă, de oarece lipsindu-i Iancu, se dusesse în satul Polovraci, la ibovnica sa, încetă să se mai împotrivescă la vorbele Căpitanului, și privià la foc zâmbind, gândindu-se la frumoasa sa Ruxandra.

În zilele următoare se hotărî planul de războiu al haiducilor, spre mulțumirea tuturor.

Fiindcă mereu mai veneau oameni, ca să se întovărășească cu ei, printre dânșii și cei scăpați dela Telega, după ce-și câștigaseră puterile lor, se putură întocmi șese cete de câte douisprezece voinici și câte un vătaf. Jianu îi împărți pe plaiurile Carpaților, începând dela Bucegi, până spre Târgu-Jiului. Pentru sine

își alese Polovracii ca conac, care erà aproape la mijlocul întinderii, în care se înșirau oamenii lui.

Părintelui Damaschin, aveà de gând Jianu să-i facă un dar bănesc bogat, pentru găzduirea tot atât de tăcută, pe cât fu plină de îngrijire. Moșneagul se ridică atunci drept în sus în toată lungimea sa, — el întrecea pe haiducul cu un cap, — iar de sub sprâncenile lui, albe, pornì un fulger spre Iancu. Apoi întrebă înneecat : «Tu n'ai încredere în mine?»

Drept orce răspuns, celălalt puse banii iarăși în chimir. Când călugărul îi aduse cina, îl întrebă Iancu : «Spune-mi, tată, tu ești de dincolo?»

Părintele Damaschin dădù din cap : «De dincolo.»

— «De când trăiești aici?»

— «Vor fi vreo treizeci de ani.»

Treizeci de ani! Jianu încă nu erà atât de bătrân. El se uită lung la călugăr. Treizeci de ani în această îngustă cheie de munte, auzind numai vâjâiala mâniosului Olteț, mai singur decât un vultur, fiindcă nici o soție nu împărtășea cuibul lui, ca în-deletnicire având numai lupta pentru sărmana vieță, luptă totdeauna aceeași, împotriva frigului și a foamei. Ce nenorocire va fi aruncat pe acest bărbat puternic în această pustietate, ce soartă vitregă va fi încremenit inima și vieța lui?

Însă Jianu nu aveà obiceiul să facă întrebări, când nu erà legat de ele vreun scop anumit. Afară de acestea, el aveà acuma trebuință de tăcere.

Pe Alexe și pe Iabraș îi trimisese să iscodească, unde se află Pervanoglu, și se despărțise de ei zicându-le : «Să nu vă întoarceți, până nu știți hotărît, unde-l pot găsi. De astădată, *trebuie să-mi ajute Dumnezeu.*»

Pe timpul, cât aşteptă întoarcerea iscoadelor, nu putea să se înţeleagă nimenea cu el, afară de Gruia cel mohorit, faţă de carele firea întăritată sălbatic a lui Iancu se mai îmblânziă. Sguduirea sufletească şi jalea pentru Ileana se arătau la el cu înfăţişarea groaznică a mâinii.

Prin urmare îi se părea,, lui Mereanu, ca o mântuire, când sosiră iscoadele înapoi, după zece zile, cu vestea neaşteptat de bună că, Cărc Sărdarul este de astădată, foarte aproape, la Râmnic!

Jianu porni grabnic într'acolo. El voia să-şi îndeplinească răsbunarea numai el singur şi cu Alexe. Nu-i dădă voie lui Mereanu să-l însoţească, decât o bucată de drum, ca să-i arate drept un loc de retragere, o cârciumă, care eră în apropiere, ascunsă bine în pădure.

În Râmnic, plăcutul oraş de peste Olt, stătea Cărc Sărdarul Pervanoglu în pridvorul Isprăvniciei, unde îşi avea conacul. Rezemat pe prispă aşă fel, că trupul lui gros, atârnă aproape afară, el citea cu glas piţigăiat Arnăuţilor adunaţi în curte, o scrisoare, pe care i-o aduse un lipcan de curând din Bucureşti. Eră porunca Domnească, să aducă pe Iancu Jianu, viu sau mort la Divan, pentru care sfârşit se puneă şi un preţ de una mie mahmudele.

Eră pe aci să se înnece Cărc Sărdarul de această mulţumire pentru răsbunarea lui. El strigă şi blestemă împotriva tâlharului de Rumân, şi-şi înteeţiă oamenii cu făgăduinţe, că vor fi răsplătiţi. Potera lui eră aşă de numeroasă, încât cutezase el însuşi, să vină în Oltenia. Cu atât mai mult, eră ameninţat să fie scos dela hatărul lui Vodă prin tirtipurile Sărdarului Iamandi.

În curtea Isprăvniciei nu mai găseau loc cei cinci sute de Arnăuți, iară aceia, cari rămăseseră pe din afară, abia mai auziau vorbele stăpânului lor. Ei începuseră, să spună la fleacuri și să râză. Se adunară în jurul a doi călugări, cari sosiseră prin praf drumului mare, purtând pe spate niște tolbe grele. Foarte bucuroși, călugării le arătară năemișilor marfa lor sfințită: mătănii dela muntele sfânt al Athosului, cruciulițe și iconițe, tipărituri bălțate, din Rusia, pe care se putea vedea atât Raiul cât și Iadul. Acesta din urmă găsea cei mai mulți mirători, fiindcă de obicei artiștii au mai mult talent pentru ale iadului, decât pentru cele cerești, și se pricep, să înfățișeze acel loc de scrâșnire a dinților, cu mai multe amănunte, decât locurile necunoscute lor, unde cântă Serafimii. Duhurile mai oțelite dintre Arnăuți făceau glume grosolane asupra deosebitelor păcate, și ale pedepselor, care le așteptau, pe când cei mai săraci la minte își arătau unii altora, cu groază, cum se frig și se prăjesc cei păcătoși, cum se trag în țepă și sunt tăiați în ciosvârți.

Ostașii, cari fuseseră în curte, se imbulziau acum să iasă afară. Ei strigau, să între ceilalți înăuntru! O poruncă dela Vodă!—Jianu!—Comorile lui Jianu! — O mie de mahmudele pentru acest Calpuzan! — se auzia din toate părțile.

Împreună cu gloata de oameni, fură purtați și călugării în curte înlăuntru, unde Cărc Sărdarul ședeă în privdor și își ștergea sudoarea de pe fața lui roșie ca focul, atât de mult sbierase la Arnăuți. El avea o frică îndoită, și de Iamandi și de Jianu, de aceea întrebuintă toată retorica sa, spre a împinge pe lefegii la zorul, să câștige acei bani, fiindcă știa, că

vitejia lui însuși nu putea să-i însuflețească, cum știau aceasta și poterașii lui. De aceea se arătară doi Albanezi, din cei mai fioroși, la dreapta și la stânga Cârc Sărdarului, anume Nerses Kerkorian și Melicon Torosian, căpitanii lui. Aceștia erau în mare cinste printre lefegii, din pricina însușirii neamului lor, căci aveau nevoie numai de puțin somn, și în mijlocul nopții, la cel mai mic prilej, erau în stare să sară din așternut, având capul limpede și cu ochii rece-strălucitori. Pervanoglu le și vărsase,— din lada Isprăvniciei,— un dar îmbelșugat, și se bizuia acum pe vitejia lor.

După ce mai citi a doua oară porunca Domnească, aducând-o întâiu la frunte și apoi la buze, și după ce mai vărsă un pohoiu de blesteme pre capul Căpitanului de haiduci, Cârc Sărdarul se retrase, istovit, înlăuntru în odaie, și se aruncă pe un divan, cerând, să i se aducă cafea și o narghile. Pe Albanezi îi însărcină, să afle, cam care sunt gândurile lefegiilor.

După scurt timp, Nerses Kerkorian se întoarse, spunând, că potera dorește să fie pornită chiar mâine în urmărirea haiducilor, fiindcă un călugăr bătrân, care umblă cu icoane și cu mătâni de vânzare, ar fi proorocit la doi Arnăuți, că ei au să vadă în curând comorile lui Jianu.

— «Ține le-a proorocit asta?» strigă Pervanoglu, care era superstițios, «Carnacsi, sa vina ațela îndata aiți!»

Când intră moșneagul în odaie, cu adâncă plecare, îi sărută mâna Cârc Sărdarul și apoi urmă îndată grosolan: «Zițe, ca tu esti, care te prițepi sa ghițesti viitorul, tu cu barba alba. Scote, bre, si arata stiința

ta! Dar sa nu spui mințiuni, finca eu am putere si te pedepsesco, daca prooroțiile tale nu se implinesc întocmai, te pedepsesco asa, cum se vede la iconele te le vinzi tu. Hahaha!»

— «Știu, milostive boierule, că tu ai mare putere,» răspunse călugărul cu un glas smerit și răgușit de moșneag, și-și plecă barba, albă ca zăpada, pe brațele încrucișate. «Puterea face pe om neîncrezător, fiindcă tot mereu vede împrejurul său minciuna și lingușirea. De aceea sunt hotărit, să-ți dau dovezi, cât sunt de adevărate, și cum spun drept duhurile, cu care am eu aface. Le voi cere, să ne desveliască lucruri ascunse din trecutul tău.»

Pervanoglu se strâmbă. «Nu fațe trebuința. Inainte! Prooroțeste,» zise el, guițând ca un purcel, și înfundându-se în perinele de pe divan, pe care i le adusesese o slugă dimpreună cu Nerses, și i le așezară la spate.

Acum se petrecu o schimbare în moșneag, așa încât lui Cărc Sărdar începură să-i treacă ca un fel de ace de ghiață prin șira spinării și prin șolduri, un fel de împunsături cari-i plăceau. Se părea, că prin tot trupul învechit al Solomonarului se revărsase o putere de oțel. El stătea cu ceafa aplecată în jos și cu capul întins înainte, aproape ca o fieară, când se pleacă, gătindu-se să facă o săritură. Ținea ochii ațintiți în jos la un singur loc, și glasul lui, care cu puțin mai nainte era slab, acum începuse să fie mai aprins și spunea vorbe de fermece, cari sunau ca un șiroiu, ce cade în depărtare. Deodată ochii aruncară scânteii, și brațele lui se ridicară în mânecele largi ale rasei. El le aruncă în sus pe deasupra capului, fiindcă, la chemarea duhurilor, vorba

trebuie să fie ca tunetul, ochiul ca fulgerul și mâinile ca vijelia.

— «Pleacă, pleacă de aici, du-te în gâtlejul iadului, tu, Duhule al minciunii,» strigă călugărul. «Nu pe tine te-am chemat, ci pe Duhul adevărului! Tu vrei să-l depărtezi pe el de aici. Ia, du-te înapoi în coltonul de foc, unde se mistuiesc și se topesc hoții și asupritorii, înșelătorii, desfrânații și răpitorii de femei! Taci, taci, nu mai aruncă învinuirile tale ca o mare de flăcări în urechile mele! Bunul Cârc Sărdar nu este al tău, degiaba întinzi ghiarele tale după el...!»

Mișcările feții și mișcarea brațelor moșneagului se făceau într'un fel așa de îngrozitoare, încât se părea, că în adevăr el se luptă cu un dușman nevăzut, pe care vroia să-l depărteze de lângă divan. Intr'aceea el se apropiă tot mai mult de Pervanoglu.

Alb ca spuză de cenușe, cu ochii înholbați, rămăsese Grecul pe divan, apoi se ridicase în genunchi și se târă cu greutate și cu grabă mare spre cel mai din fund colț al divanului.

Sluga căzuse la pământ, Căpitanului Albanez îi tremurau vinele, el ar fi sărit orcând împotriva a zece dușmani, dar la ce-i slujiau puterea și armele sale împotriva unui duh, dacă chiar și fermecătorul, și încă un om sfânt, a fost învins de el. Călugărul, ajunsese acum alături de divan. Ca să se scape pe sine, sări deodată în sus și strigă cu glas tare: «Iacă Iadul care vine!» și se aruncă peste Cârc Sărdarul, spre a-l apăra.

Deodată se auziau două urlete! Apoi gîmful de lângă divan se sparse, zângănind, și ca o pasăre uriașă, neagră, sbură călugărul afară în întunericul nopții.

— «Ucigă-l Crucea —!» țipă Albanezul, căzând în genunchi și acoperindu-și fața cu palmele.

Se auzise în toată casa sgomotul din odaia Cărc Sărdarului. Când slugile și Arnăuții intrară înăuntru, găsiră pe Pervanoglu mort în colțul divanului, cu un cuțit înfipt în piept, pe al căruia tăiș, când fu scos, se citea, scris cu slove vechi: «Iancu Jianu.»

* * *

Când Mereanu auzi semnul după înțelegere, adică cele trei cântări de cocoș, pe care știa Alexe să le facă de minune, el părăsi cărciuma din pădure, din care nu străbătea nici o rază de lumină printre obloane, și ieși afară întru întâmpinarea lui Jianu și a soțului său.

În odaie erau cărciumarul, un om morocănos, și o femeie frumoasă.

— «Adu iute vin și ceva de mâncare!» strigă Mereanu.

— «Aștia sunt prietenii tăi?» mârâi cărciumarul, măsurând pe oaspeții cei noi de sus până jos și arătându-se cam supărat.

— «Lasă vorba și adu ceva de băut!» strigă Mereanu.

— «Du-te în pivniță, Domnico,» se răsti cărciumarul la nevasta lui. Ea luă o cheie din cuiu, un felinar, și ieși din odaie.

Jianu aruncă ipingiaua sa pe brațul lui Alexe, și se așeză într'un colț. Toată ființa lui părea că era adâncită în întuneric și în noapte.

— «Andrei,» zise Mereanu, «arată băiatului acestuia, unde să adăpostească caii.»

Cârciumarul ieși cu Alexe afară, și Mereanu se așeză în fața lui Iancu la masă, scoase punga cu tutun din brâu și își umplu luleaua.

După câțavă vreme făcù și celălalt tot astfel. Atunci Mereanu cuteză să întrebe: «Ei, Jiene, s'a făcut isprava?»

Iancu întinse o mână cerând foc, apoi dădù din cap. Și iarăși se făcù o posomorită și lungă tăcere între cei doi căpitani, asemenea unui perete, pe care Iancu știa să-l ridice tótdeauna, când vroia, spre apărarea lui.

Celălalt haiduc știa aceasta, și de aceea îl lăsă în pace. Se purtă chiar, pare că tovarășul lui nici n'ar fi de față. El începù, îndată ce se întoarse frumoasa Domnică, să glumiască cu ea.

Ea pregătiă masa, umblând prin cârciumă, în colo și încoace, sună farfuriile, blidele și ulcioarele, și răspundeà la glumele lui cu vorbe scurte și în bătaie de joc. Câteodată privirile ei se îndreptau spre musafirul cel tăcut, care rămăsese dator, să-i recunoască frumusețele, cum erà ea obișnuită. Capetele năframei celei negre, împodobită cu trandafiri roșii pe de margini, pe care o purtă la cap, în felul Ardelenesc, pe deasupra strălucitorului păr castaniu, i sburau pe spate, atât de iute se mișcă dânsa în jurul mesei lui Jianu. Purta o laibărică neagră de catifea, fără mâneci, care erà puțin deschisă pe pieptul ei plin. Dede-suptul laibăricei aveà o cămașă albă ca zăpada, care înconjură, în cute mărunțele, ca niște raze, gâtul ei rotund și trandafiriu, și ale cărei mâneci, umflate, erau suflecate până din sus de cot. Peste fusta albă, cădeà, înainte și îndărăt, câte o fotă îngustă, neagră.

Alăturarea acestor două fețe, alb și negru, din portul ei simplu dar frumos, o prindea de minune.

Mereanu o rugă să cânte, cerându-i cântecele haiducești, cele mai nouă.

Domnica se învoi cu atât mai bucuroasă, cu cât deșertăciunea ei doriă să aibă biruință asupra nepăsării, pe care i-o arătase musafirul acesta necunoscut. Ea și ridică glasul de mierlă și începù să cânte :

«Ați auzit de un Jian,
De un hoț de Căpitan,
I-e murgul cam nebun,
Trece Oltul ca pe drum.»

Ea cântă, cum Iancu Jianu s'a făcut haiduc, și cum el are milă de cei asupriți, cum visează fetele de el, fiindcă cine iubește un haiduc, face o faptă plăcută lui Dumnezeu, și fiecare dintre ele ar dà vieața, pentru a putea să doarmă, numai o noapte, în brațele lui; că flăcăii, lasă plugul și iau pușca, ca să învețe dela Jianu, cum să nimicească pe ciocoi.

Deodată îi căzù o ploaie de galbini sunători pe umeri. Ea se întoarse repede, fiindcă până atunci stătuse cu spatele spre posomoritul de colo; din colț, și cântase numai spre Mereanu, care ședeà în fața ei și care acuma râdeà cu poftă. Privirea ei se întâlnește cu ochii cenușii ai lui Jianu, ai căror fulgere, pătrundea, arzătoare, prin tot trupul tinerei femei.

— «Cine a făcut acest cântec?» întrebă Iancu.

Ea dădù din umeri. «Nu se știe. Când se ivesc bărbați, viteji, atunci ies cântecele, ca din pământ.»

Jianu își trecù cu palma peste frunte și-și aruncă pletele înapoi, pare că ar fi vroit să se scuture de o povară, care-l apăsă: «Mai cântă-mi-l încă odată acest cântec,» zise el.

Măinile ei se răciră, și inima i se sbătea în piept, îmbătată de izbânda ce făcuse. Viersul ei eră acuma și mai răsunător, vorbele mai pătrunzătoare și când isprăvi, văzù deodată pe Iancu stând înaintea ei și apucând-o de umăr. El o strânse la pieptul său și apoi fugi afară.

Cârciumăreasa rămăsese fără suflet. Cu ochii aprinși se uită, incremenită, după el, — pe când Mereanu rânjiă pe sub mustață.

Tocmai intra, greoiu, cârciumarul în casă. «Spune-mi acum,» începù el să ocărăscă, «spune-mi, Merene, cine este acest mojic, pe care mi l-ai adus tu la casa mea? Dela nătărăul acela dela cai nu pot să scot nici o vorbă, el face pe grozavu, și zice, că n'are poruncă, să-mi spună numele stăpânului său. La urma urmelor, asta este casa mea, și poate am dreptul, să întreb, pe cine primesc sub acoperișul meu, căci tot eu trebuie să răspund, înaintea stăpânirii și a ciocoilor, când vor afla, că tu și cu tovarășii tăi, găsiți găzduire aici. Mojicul acesta,» el arată cu capul spre ușe, «eră cât p'aci să mă răstoarne, când a ieșit afară în tindă!»

— «Mai bine ține-ți gura și fii mulțumit,» răspunse Mereanu scurt, adunând cu vârful piciorului o gră-măjoară de bani de aur de pe jos.

Cârciumarul îngenunchiă: «Ce-i asta?»

— «Un dar din partea acelu mojic, pentru un cântec, pe care i l'a cântat nevastă-ta,» răspunse Mereanu.

Acum își regăsi și Domnica glasul: «Cine este el, Nene Dumitre?»

Mereanu o mângâiă pe bărbie: «Cine să fie, t'ei pomeni c'o fi chiar acela, care trece călare prin Olt...»

— «Iancu Jianu!» strigă ea.

— «Iancu Jianu?» zise și cârciumarul, ca un ră-

sunet posomorît, dar ridicând ochii în sus cu mirare.

— «Chiar dânsul,» răspuse Mereanu. «Aşa dară băgați-vă mințile în cap și slujiți-l bine. El nu este tocmai în toane bune, fiindcă vine dela Râmnic, unde a trimis pe Cărc Sărdarul Pervanoglu pe cealaltă lume.»

Când după câtva timp se întoarse Iancu înapoi în cârciumă, el zise lui Mereanu: «Caii noștrii sunt morți de osteniți. Cărciumarul trebuie să ne dea alți cai.»

Celălalt haiduc nu răspuse îndată. Domnica îngălbeni. Andrei însă zise cât putu de politicoș și de supus: «Cum poruncești, stăpâne, dar, să am iertare, fiindcă ne-a spus fratele Dumitru, că tu ești vestitul Căpitan Jianu și că vii din Râmnic, n'ai face mai bine să rămâi aici, până vom afla noi, în ce parte au apucat prigonitorii tăi?»

Iancu măsură cu ochii pe cărciumar. El nu-i plăcea, dar gospodăria lui, pe cât se putea judecă noaptea, se părea ținută cu bun rost.

— «Nu e proastă vorba,» zise Mereanu.

— «Dar e de prisos,» răspuse Iancu, «Noi suntem numai trei, și prin urmare putem ușor să scăpăm de orice urmăritori.»

— «Să mă bată Dumnezeu și să mor acum aici pe loc,» zise Andrei iară, «dacă nu sunteți ascunși mai bine la mine, decât în fundul pământului! Dacă ar veni potera pe aici, eu am ascunzători minunate. În pivniță sunt douăsprezece zăcători mari, dintre cari două sunt goale. Am și o cămară în podul de fân, care este sigură de tot.»

— «Înțelegi d-ta, boierule Iancu,» zise Mereanu, care vedeă din ochii Căpitanului, că el începuse a se gândi, «omul acesta își pricepe meseria de cărciumar. Eu și cu Alexe ne ascundem la cel dintâi semn

de primejdie în butoaie, și tu te duci în cămara aceea din pod și dormi acolo liniștit. N'ai mâncat încă nimica.»

Iancu se așeză la masă.

— «Fă patul pentru boierul,» porunci Andrei nevestei sale, «într'aceea eu am să văd de butoaiele din pivniță.»

După ce rămaseră cei doi haiduci iarăși singuri, Mereanu zise: «Cârciumarul este un zgârcit și un mare șiret. Este de dincolo, din Ardeal. Aceia sunt muncitori și iscusiți. Pentru ce crezi tu, că și-a luat, morocănosul de el, o femeie așa de frumoasă? Pentru ca să mănânce halviță și să-i cumpere haine frumoase? Atunci nu cunoști, cine este acel afurisit. Pe Domnica o întrebuițează, ca să atragă lumea, și mai ales ca să orbească pe boierii Vistieriei și pe cei cu potera, ca să nu vadă, ce se petrece pe aici.»

— «Ptiu! fire-ar al dracului!» zise Iancu.

Celălalt își răsuci mustața, spre a ascunde un zâmbet, de felul cum se apăra marele căpitan!

După un răstimp, în care amândoi fumaseră tăcuți, Mereanu zise, pare că ar fi vorbit singur în sine: «Fiecare pasăre își are cuibul ei. Chiar și vulturul.» Și după puțin iarăși cu un fel de hotărîre: «Aș dori, Jiene, să-ți găsești și tu o ibovnică.»

Iancu ridică ochii în sus și răspunse neturburat: «La ce?»

— «Unde să se odihnească altmintrelea un om ca de alde noi?»

— «Eu n'am vreme să mă odihnesc, nici nu mă simț ostenit.»

— «Cine este ostenit vara!» răspunse Mereanu, «Dar ce ne facem noi iarna? Dacă nu arde undeva

o lumânărică în fereastră, ca semn, că ne aşteaptă drăguţa, la vatra caldă, atunci putem să alergăm prin viscol, la întrecere cu lupii. Bani nu ne acopere ascunzătoarea aşă de bine, ca iubirea unei femei.»

Jianu nu răspuse nimic.

— «Tu eşti căpitanul nostru,» urmă Mereanu, stăruitor, «şi noi trebuie să ştim oricând, unde să te găsim. Dacă umbli iarna, ca şi vara, dintr'un loc întraltul, căci, crede-mă, fără o ibovnică nu vei putea avea încredere în nici o gazdă vreme mai îndelungată, atunci va fi adesea peste putinţă să te găsim.»

— «Suntem în luna lui Mai,» îi scurtă vorba Iancu.

Se retezase deci orice altă lămurire despre folosul unei ibovnice pentru un haiduc.

* * *

În cămara de lângă podul cu fân, miroseă a lemn de brad şi a răşină. Cămara era făcută de scânduri. Lui Iancu i se părură la început, că trebuie să se înnece, fiindcă toată căldura zilei era închisă în acest loc foarte strâmt, şi fiindcă nu se putea deschide fereastra, ca nu cumva să se vază de afară vre-o rază de lumină. Oblonul era făcut astfel, încât nu se putea deosebi de peretele de scânduri.

Aşternutul cel proaspăt miroseă a sulfină, cu ale cărei floare ţărancele îşi presară rufele, când le aşează în lăzile lor.

Jianu îşi aruncă hainele de pe sine şi se întinse pe aşternut.

Dimpreună cu plăcutul miros al sulfinei îl împresură şi cântecul :

«Aţi auzit de un Jian,
De un hoţ de Capitan...»

Cu mult mai adânc, decât își mărturisia însuși, darămi-te să fi făcut acesta la altcineva, îl atinsese moartea Ilenei și vederea ei în cosciug. Intârziata jertfă de răzbunare, pe care o adusese sârmanei martire, i se părea acum sălbatică, și că a fost fără nici un scop. Faptul de răzbunare fusese săvârșit, dar nu schimbă nimic la cele petrecute! Dacă însă ar fi putut să facă osândirea pe față și în vileag, să o vestească la toți ticăloșii, drept o pilduire îngrozitoare, să le dea ciocilor priveliștea înspăimântătoare a acestei ucideri, atunci ar fi fost poate o mângâere pentru sufletul său. Așa însă, el a trebuit să aducă la îndeplinire dreapta lui făptuire noaptea, pe ascuns, și cu hoțească istețime, ca și un borfaș. Aceasta îl scârbiă.

Venise atunci cântecul Domnicăi, ca dovada de iubire și de recunoștință, ce avea poporul pentru el, Sună în deosebi de mângâietor din gura cea frumoasă. Aceasta îi ridicase lespede de pe inimă, și acum simțea, că-l încântă ca să adoarmă.

Sosirea cârciumarului îl deșteptă.

— «Au plecat,» îi spuse Andrei.

— «Deschide fereastra,» porunci Iancu.

O lumină roșie aurie de seară pătrunse în cămară.

— «Cine au fost aici?» întrebă haiducul.

— «Un Buluc-bașa cu o sută de Arnăuți. Ei sunt împărțiți în trei cete și se îndreptează în trei părți: una spre miază-noapte, la Căineni, alta spre apus, la Târgu-Jiului și cea de a treia, care a fost aici, în spre miază-noapte-apus la Horezu. Am scăpat de ei numai cu bani grei.»

— «Asta a fost o prostie din partea ta,» strigă Jianu la cârciumar, «prinr'aceea că le-ai dat bani, te-ai dat de gol.»

— «Iartă, stăpâne, milostive, când zic bani, înțeleg preț de bani,» o drese Andrei. «Au tăbărit pe mizelurile mele și pe vinuri, ca niște locuste. Pe unde trece potera, se văd urmele, pare că ar fi trecut Turcii lui Pasvantoglu.»

— «Ajunge,» zise Iancu, pierzând răbdarea. «Ai să fii despăgubit.»

Apoi ieși afară. În grajd haiducii ținură sfat, și hotărîră, să pornească îndată la Polovraci. Cumpărara delă cârciumar sărici și pălării de pâslă, negre, cu marginile late, cum le poartă ciobanii Oltenești, și schimbară șelele lor Căzăcești, îmbrăcate cu piele, cu altele de lemn, atârînd pe deasupra lor glugi de pânză.

Insfârșit întrebă Jianu : «Unde este cârciumăreasa ?»

Ea nu se mai văzuse, după ce plecaseră Arnăuții, de vre-o trei ceasuri. Bărbatul zicea mărîind, că se va fi ascuns undeva în casă, leneșă.

Iancu se duse în casă și strigă tare în tindă : «Domnico !»

O ușe se deschise, dar numai crăpată. El intră înlăuntru.

Mereanu, care ședeă în cârciumă, spre a mai înghiți o dușcă de vinișor, înainte de plecare, auzi din odaia aceea mai întăiu un plâns înecat, apoi glasul lui Jianu, care făcea unele întrebări scurte, poruncitoare, și în urmă înjurăturile lui, un țipăt al femeii, ce străbătea ascuțit prin ușa deschisă de tot din nou, și strigătul detunător al lui Iancu, chemând pe cârciumar, pe care-l trase înlăuntru în cârciumă.

— «Ascultă, Andrei,» îi zise el cu acel glas aspru stăpânitor, cum sună vorba lui, când eră mănios, «să nu mai cutezi vreodată, să precupețești trupul femeii

tale pentru vreun al tău folos, nici chiar dacă ar fi să-ți scapi mârșava ta vieață. Cât privește vieața mea, eu n'am nevoie de tertipurile tale ticăloase. Eu mi-am scăpat-o adesea din ghiarele poterii, dar într'altfel. Na-ți plata, zgârcitule murdar!» și-i aruncă cea din urmă a lui pungă de mahmudele în obraz. «Și să nu cumva să încerci, după plecarea noastră, să chinuiești pe femeia ta, să știi, că Iancu Jianu află tot, când vreă, și deodată te pomenești cu el în spate, și te face piftie! Asta poate să ți se întâmple chiar și acum, dacă nu te duci dracului îndată de aici.»

Ușa sbură înlăuntru, și cârciumarul sbură afară.

Sforăind umblă Iancu de câteva ori în sus și în jos.

Mereanu ascultase, incremenit, și clătină apoi din cap, plin de uimire. Mânia Căpitanului său avea o putere, pe care n'o mai văzuse la nici un alt om. Câte unii la mânie se fac de rîs, pentru că strigă peste puterea lor, sau se înneacă în harțag. Dar mânia lui Iancu izbucniă și tună ca puterea unei furtuni.

Mereanu împinse binișor un pahar de vin roșu dincolo pe masă, pentru ca să-l vază tovarășul și să-l bea. Apoi zise: «Aferim. Și-a primit-o odată sdravăn, ticălosul! De mult i-am dorit eu una ca asta.»

* * *

Vai-de-eni se numiă satul de munte, în care sosise Buluc-Bașa cu oamenii săi în spre seară, și el hotărî să facă acolo popas. Aproape toată noaptea trecută fusese pe drumuri, fără ca să descopere cea mai mică urmă a tâlharului de Iancu Jianu. Satele erau rare și oamenii îndrăciți, nici amenințările, nici bătăile nu le puteau storce răspunsuri mulțumitoare. Aici, în Vai-de-eni, vroia Buluc-Bașa să-și îndeplinască slujba

pe îndelete. Eră o cârciumă în sat, fiind satul mănăstiresc. De acolo și numele. Țăranilor acestui sat le luase Igumenul Grec al mănăstirii din apropiere, Bistrița, tot pământul, și făcuse clăcași din moșneni; de mai 'nainte. Spre a săvârși această treabă, el își cumpărase cu bani, dela Patriarhul din Țarigrad, un blestem cumplit, care amenință întregul sat, cu toate pedepsele vecinice, dacă nu vor fi următori la poruncile Sfinției Sale, Igumenului.

În cârciumă așa dară își făcù conacul Buluc-Bașa, și porunci, mai 'nainte de toate, cum să i se pregătească cina, pentru care întregul sat trebuia să aducă de ale mâncării. Aceasta ar fi putut însă ține cam multă vreme, de oarece casele erau împrăștiate pe amândouă malurile râpoase ale râulețului Luncavătu. Spre a le pune aripi la vătășei, Căpitanul Arnăuților chemă șase din bătrânii satului, pe cari spuse, că-i va pune îndată la chinuri, dacă nu vor fi aduse grabnic toate zaharelile trebuitoare. Se înțelege, că strașnicul boier, un Albanez cu pielea ca șoricul și cu niște mustăți aspre, ca părul de porc, mai aveà trebuință și de câteva femei tinere, spre a se înveseli el și cu oamenii lui.

Împreună cu vătășei, pătrundeà în sbor, și groaza mare prin satul Vai-de-eni. Cei trei ciobani, cari intrau în lumina roșiatică a serei în sat, vedeau, cum bărbații și femeile alergau de prin curți de vale, sărind peste malurile înverzite și cum se grăbiau să ajungă la cârciumă. Toți duceau câte ceva, care o corfă cu ouă, care o pereche de pui, care o oală cu unt, care ulcele cu miere, sau ulcioare cu lapte, câte o legătură de ciapă, sau un purcel guițător.

— «Cui duceți toate acestea?» îi întrebă unul dintre ciobani.

— «A sosit potera în sat!» răspunse un bărbat, ce trecea în fuga mare.

Pe o văgăună scoboră o ceată de oameni foarte ciudată. O babă împingeă înaintea sa o fată tânără, care plângeă. Înaintea lor pășiă, posomorît, un țăran înalt. Călăreții le tăiară calea, și Mereanu le zise: «Frate Tomo, unde îți târăști tu fata?»

Țăranul se uită în fața vorbitorului pe subt pălărie: «Frate Dumitre,» zise el încet «pentru numele tuturor Sfinților, nu mă zăbovi astăzi! Pe tata l'a prins Buluc-Bașa și pune să-l chinuiască, dacă n'aduc fata.»

— «Asta aș mai vreă s'o văz,» zise al doilea cioban.

Uitându-se repede în sus, Toma-i răspunse: «Și chiar de-ai fi tu Iancu Jianu, pe care-l caută! Ei sunt peste o sută, și nu este nimica de făcut.»

— «Sunt Iancu Jianu.»

Atunci țăranul își făcù cruce: «Fugi, boierule, fugi!»

— «Sunteți toți numai niște babe bocitoare, voi tot satul acesta, ticălos, de Dumnezeu blestemat?» strigă Iancu la el.

Țăranul începù din nou să se jelească: «Boierule, tu ai milă de omul sărac. De aceea te rugăm, fă-ți pomană cu noi acum și caută-ți de drum,» și apucându-și fata de umăr, oftă plin de groază: «Vezi, soarele asfințește! înainte!»

— «Nemernicule!» scrâșni Jianu, iar când Mereanu ridică umerii, el adaose: «Totuși avem să încercăm!»

Unde lunca eră mai largă, acolo eră așezată cârciuma. Din curtea ei eșiau și se revărsau oamenii și caii până la malul Luncavățului. Din fețele icoanei

mișcătoare se deosibiă, în amurg, numai roșul înflăcărat al ipingelelor Arnăuțești, albul broboadelor femești și al cămășilor de bărbați.

Printre lefegii, ce-și băteau joc, grosolănește, se strecurau, tăcuți, locuitorii din sat cu darurile lor.

În pridvor ședeă Buluc-Bașa, și Toma-i căzù la picioare zicând: «Stăpâne, fie-ți milă de mine, iată, am venit, cum ne-ai poruncit. Fie-ți milă, și dă voie bătrânului meu tată, să vină cu mine înapoi acasă.»

— «Da știi eu care este câinele de tată-tău?» se răsti la el Buluc-Bașa. «Du-te și ț-l caută. Una însă vă spun,» strigă el, fiindcă se adunaseră acuma mai mulți țărani, «voi toți sunteți buni de spânzurat. Sunteți gazdele hoților și tovarășii lor! Știi eu ce știi! Ocârmuirea ne poruncește: duceți-vă și prindeți pe blestemații de haiduci. Dar întâiu ar trebui să ne deă împuternicire, să dăm foc satelor, în cari se ascund acei tâlhari, mai bine încă decât în păduri! Știi eu ce știi! Ar trebui să vă pună în țapă pe toți, iar nu să vă dau voie, să-mi aduceți peșcheșuri. În țapă, dihanii!»

Și Toma sărută pământul dinaintea picioarelor miostivului și-i mulțumi, prea umilit, pentru atâta bunătate, pe când fata lui fu împinsă de bunică-sa în iatac.

Sosirea ciobanilor în mulțimea aceea de oameni și prin întuneceala, ce începuse, rămăsese nebăgată în seamă. Ei trecuseră râulețul călări, și își priponiau acuma caii lor în hățișul din vale. Alexe fu trimis în cârciumă cu însărcinarea, să cheme câțiva țărani afară.

Când ei veniră, se aruncară la picioarele haiducilor, și unul, al cărui păr și barbă ca argintul străluciau prin negura nopții, își ridică glasul obosit și

le zise: «Cu genunchile plecate și cu lacrimi fierbinți, ne rugăm, Milostivilor, să părăsiți satul acesta. Dumnezeu să vă apere și să vă binecuvinteze pentru aceasta, aveți îndurare de nevoia noastră și nu ne aruncați în primejdie.»

— «Ia ascultă,» i tăia Jianu vorba cu asprime, «ce fel de nerozii spui tu? Potera vă jefuiește casele și vă siluiește femeile. Ce vreți să vă mai facă încă? Mai mare rău nu vi se poate întâmpla. De aceea mai bine țineți cu mine, și să îi învățăm noi minte pe acei derbedei.»

— «Of, Boierule,» răspunse bătrânul, «în suferința noastră nu este alt ajutor, decât să răbdăm liniștiți. Și pământul tace, când e furtună și vreme tare.»

— «Stăpâne,» zise un altul, «noi suntem ca oile: ele trebuiesc să lase, câte ceva din lâna lor, pe la toți scăieții orânduși de Dumnezeu, să crească pe lângă drumul lor.»

Jianu începî să rîză: «Atunci Dumnezeu să vă trăsniască cu fulgerele lui, căci de alt ceva nu sunteți vrednici. Cărați-vă de aici!»

În fața mâniei lui, ei se strecurară cu toții, în tăcere.

— «Săracii!» zise Mereanu.

— «Taci din gură!» i răspunse Iancu supărat. «Cine nu vrea nici măcar să se apere, este vrednic să fie strivit cu călcâiul!»

— «Ehei!» oftă celălalt, «nu știu, de ai vorbi așa, dacă n'ai fi boier.»

— «Mama Dracului! ține-ți gura!» strigă Jianu la el mînios. «Și eu știu, tot așa de bine că ține, ce este mila. Mi se pare, că am dat destule dovezi.»

În toane și mai rele, de cum plecase din Polovraci, se întoarse Iancu înapoi.

Nu-i mai făcea bucurie, când oamenii trimiși de el sosiau, în zilele următoare, dela Căineni, Horez și Târgu Jiului, aducându-i veștile, că cele trei cetate de poterași au fost urmărite de haiducii aflători în acele părți, că au fost înșelate și risipite, așa încât s'au întors la Râmnic, fugind și spunând, că Iancu este peste tot în aceeaș vreme.

Iancu ședeă lângă foc, în peșteră, și după ce vestitorii plecară iarăș, el începù să râză cu amărăciune. «Comedie, coțcării! Să amăgești potera? să înșeli câțiva bețivani, să ucizi, pe ascuns, câțiva pungăși? Asta este toată isprava? Pentru aceasta, ne punem noi vieța de mii de ori în joc, pentru aceasta îmi mistuie focul sângele inimii mele, ceas cu ceas! Acei, cari aud despre asemenea lucruri, cască gura mare și se miră. Acei, cari ar trebui însă să dea ajutor, se milogesc: «Boierule, vezi-ți de cale și nu ne pune în primejdie, ca să trebuiim să fim și noi bărbați!»

Când Mereanu îl vedeă în asemenea toane, nu-l prea înțelegeă și folosiă cel dintâi prilej, ca s'o șteargă la Ruxandra.

Astfel Jianu rămase singur cu părintele Damaschin.

Luna plină lumină deasupra văii Oltețului, și Iancu ședeă pe o piatră, dinaintea peșterii.

Schimnicul făcù, ceeace nu mai făcuse până atunci, el se așeză lângă musafir, și amândoi se uitară câțva timp, tăcuți, la râul spumegător în vale.

Părintele Damaschin zise în sfârșit: «Tu vrei să-i dai slobozenia poporului din Țara ta?»

Haiducul simția trecându-i cald și rece în acelaș

timp prin trup. Cu ochii deodată înflăcărați, el strigă :
«Știi tu, cum s'ar putea face asta?»

Bătrânul clătină încet din cap : «Eu nu știu.» Apoi ridicând mâna cu credință în sus : «Dar a știut unul, unul dincolo, la noi, unul — acum treizeci de ani.»

— «Cine a fost acela?» întrebă Jianu.

Părintele Damaschin tăcù o clipă, apoi strigă cu glas tare, în noaptea luminoasă, îndreptat spre apa vâjâietoare : «Horia !»

Numele acesta frumos, abia deșteptă un răsunset în mintea lui Jianu. Numai slab își aducea el aminte, să-l fi auzit odinioară. Dar evlavia, cu care strigase Părintele Damaschin această vorbă, pare că vroise să cheme un Duh puternic, îl făcù pe tânărul tovarăș, să asculte cu mai mare băgare de seamă. El nu-și mai abătù privirea sa o singură clipă dela fața, luminată de lună, a Sihastrului. Fiindu-i frică, că moșneagul va cădea iarăș înapoi în gândurile sale tăcute, ca de obicei, el îi puse mâna pe umăr și îl întrebă : «Dar cine a fost Horia ? Ce însemnează numele ăsta, care nu se găsește în călindar?»

— «A fost un om de omenie. El, când tăia lemne în pădure, precum și când cosia fânul în luncă, cânta cântecele noastre din bătrâni, de aceea îi zicea lumea «Horia». Numele lui din botez era Ursu Nicula. Era din Albac.»

— «Și a vroit să scape poporul Rumânesc din iobagie și să cucerească iară înapoi Țara părinților voștri ? Fiind numai țăran ?»

— «Era numai țăran.»

— «Și a voit să supună pe boieri ?»

— «Boierii de dincolo nu sunt de acelaș neam cu noi, ei sunt Unguri, și țărani Rumâni erau iobagii lor.»

Nările mișcătoare ale lui Jianu tremurau, ochii lui priviau neclintiți la buzele moșneagului, pe când părintele Damaschin părea că vorbește tot cu pereții de stâncă din fața lor.

— «Și unui iobagiu, unui țăran,» zise Iancu, «i-a venit gândul, să desrobească poporul său? și cum mai ziceai, să cucerească înapoi Țara?»

Moșneagul dădù din cap.

— «Să o cucerească înapoi?» stăruî Jianu, «de unde știa el, că Țara este a lui, a voastră, a poporului Rumânesc?»

Damaschin își întoarse capul său alb spre Jianu, și dacă fața lui n'ar fi fost înțepenită prin lunga singurătate, ca și aceea a pietrelor, care-l înconjura, ar fi zâmbit iertător, și în aceeași vreme, cu mândrie.

— «De unde știa? Dar de unde știe cerbul, că pădurea este a lui? De unde știe peștele, că râul este al lui?»

Iancu apucă pe moșneag de umăr: «Voi, țăranilor iobagi, voi ați cugetat astfel? Voi, robilor, ați fost în stare să aveți asemenea voință? Voi, numai dela voi singuri?»

— «Noi din noi singuri,» întări Damaschin, «noi țăranii împotriva tuturilor Nemeșilor și a întregii Stăpâniri.»

Haiducul se lovî cu pumnul în frunte și gemu: «Dumnezeule din ceruri!» Apoi se sculă și umblă de câteva ori în sus și în jos pe îngusta fâșie de pământ. Oprindu-se deodată, strigă: «Să-mi vorbești deslușit! Cum a făcut acel Horia?»

— «De patru ori a fost la Impăratul.»

— «La Impăratul?»

— «La Impăratul Iosif al doilea, la Viena. Pe jos.

Drumul ținea totdeauna opt săptămâni încolo și îndărăt. În Viena trebuia să aștepte adesea câte patru, cinci săptămâni, spre a vedea fața Impăratului.»

— «Dar ce avea să-i spuie lui?»

— «Ce avea să-i spuie?» strigă bătrânul, și glasul lui par'că semănă unui tunet depărtat. «Avea să-i spună, că nu mai vroim să facem șase zile în săptămână robot și să plătim toate dăjdiile către vistierie, și pe deasupra încă și alte dări Nemeșilor, precum pasări, unt, bucate, iar pentru toate acestea să fim fără nici un drept în fața legilor Țării, să fim ținuți ca vitele, să fim înjugați la plug, în locul boilor, cari cădeau, să fim vânduți ca niște dobitoace și trimiși de pe o moșie pe alta, când poruncesc domnii noștri de pământ. Mai avea să-i spuie Horia Impăratului, că noi cerem să fie recunoscută și Legea noastră, deopotrivă cu cea Papistășească și cu cea Calvinească, și să nu fim siliți noi, să robim chiar și în ziua de Sfintele Paști ale noastre, la domnii-de-pământ; că preoții noștri s'au săturat, de a mai suferi, să se facă din casele lor, cotârlețe de câini pentru preoții Calvinii, fiindcă popa-l nostru eră îndatorat să țină câinii de vânat ai popii Calvinesc în curtea sa, și în vreme de iarnă să-i ocrotească chiar în odaie cu el. Că văduvele și orfanii noștri să nu mai fie lipsiți de dreptul de moștenire, și după ce a încetat din viață capul casei, ei să nu fie isgoniți supt cuvânt: că țăranul Rumân are drept să numească a sa numai plata pentru munca sa, dar că pământul, pe care și are locuința, este al Nemeșului. Pământul este al nostru, i-a spus Horia Impăratului, noi l-am câștigat cu sudoarea noastră și cu sângele nostru, și acum îl stăpânesc Nemeșii și-l risipesc. Ei risipesc banii noștri

și banii Impărăției, nefăcându-i nici o slujbă în schimb! Un neam desfrânat și care nu-i de nici un folos! Să plătească și ei dăjdiile ca noi, zise Horia. Noi nu vrem să fim iobagii lor, ci vrem să fim Cătane al Impăratului.»

Jianu stă nemișcat, inima lui se sbăteă în pieptu-i, de simția dureri din pricina ei. Vinele gâtului i se umflau. «Tată,» zise el înecat, «și voi trăiați de multă vreme în asemenea robie?»

— «De două sute de ani și mai bine.»

Atunci strigă haiducul: «Și totuși n'ați învățat, să rămâneți robi? N'ați învățat, să sărutați mâna, care vă lovește, să mâncați țărâna, în care vă calcă?»

Liniștit răspunse moșneagul: «N'am învățat!»

— «Doamne Dumnezeu! Iancu își apăsă pumnii pe tâmpilele sale, care clocotiau, «Dincolo trebuia să mă nasc eu! Dincolo, unde sunt bărbați! Și ce-a răspuns Impăratul?»

— «Impăratul a spus lui Horia, că are dreptate, și i-a dat o cruce de aur și niște scrisori. Impăratul a mai spus, că poporul Rumânesc să se răscoale, și că pe viitor n'au să mai fie în Ardeal decât numai slujbași Impărătești, Nemți, că nu vor mai fi Unguri, și că țăraniile Rumâni vor fi slobozi și supuși numai Impăratului.»

Iancu se uită lung și mirat la moșneag, apoi îl întrebă: «Așa a vorbit Impăratul?»

Cu toată încredințarea, Damaschin i spuse și a doua oară: «Așa a vorbit bunul Impărat lui Horia. Crucea și scrisorile le-am văzut și noi, cu ochii noștri.»

Deși Iancu clătină din cap la această poveste, el doriă însă să afle tot ce s'a mai petrecut. Eră nerăbdător să cunoască faptele, și grăbit mai întrebă

pe Părintele Damaschin: «Atunci v'ați răsculat?»

— «Ne-am răsculat. Eră toamnă târziu, în anul 1784. Ar fi trebuit să ne răsculăm în primăvara următoare, dar ieșise vorbă. A trebuit să începem, înainte de ce să afle Nemeșii și să ne împiedice.»

— «Cine v'a dat arme?»

— «N'am avut.»

— «Și ați fost biruitori?»

— «Am dat foc la una sută și treizeci de Curți Nemeșești.»

— «Eră Horia singurul vostru Căpitan?»

— «El, dimpreună cu alți doi, cu Cloșca și cu Crișan, dar Horia eră Impărat.»

— «Impărat? Dar Impărat eră Iosif al doilea, la Viena?»

— «Acela eră Impăratul Nemțesc, — Horia eră Impăratul Rumânesc.»

Mirat de aceste hotărâte răspunsuri ale bătrânului țăran, Jianu își înfingeă mereu mâna în păr, cu neli-niște, și la urmă întrebă: «Ei, și, care a fost sfârșitul răscoalei?»

— «După ce am omorât foarte mulți Nemeși, ni s'a propus un armistițiu. În vremea lui însă, Nemeșii s'au adunat, ridicându-se cu toții, și au tăbărat asupra noastră, fiindcă noi eram împrăștiați. Au chemat și oștirea, care până atunci nu vroia să se miște din loc. Văzând așa, noi am doborât pădurile și ne-am întărit. Fiind însă iarnă, n'am putut să ne împotrivim prea multă vreme. Căpitanii noștri luară fuga spre munte.»

— «Și apoi?»

Multă vreme nici un răspuns. În sfârșit zise moșneagul cu glasul stins, și din adâncul pieptului: «Horia și cu Cloșca au căzut prinși, au fost întem-

nițați, osândiți, sfărâmați pe roată și tăiați în câte patru bucăți. Capetele lor și părțile trupurilor au fost puse în pari, întru vederea lumii, mai ales prin locuri, unde fusese răscoala mai aprigă. După ei au mai fost trași în șa și alții, chinuiți, sfărâmați pe roată și spânzurați. Atâtea trupuri de oameni putreziau atunci pe marginile drumurilor, încât și caii se speriau de putoarea lor!

Cu fața spre fășia de cer luminată de lună, deasupra cheiei, cu mâinile împreunate după cap, ca să-și lărgiască pieptul și să poată răsufla mai ușor, șezu Jianu o vreme îndelungată, tăcut. Însfârșit el zise: «Voi v'ați luptat pentru dreptul vostru, noi, nici nu mai știm, că am mai fi având vreun drept. Voi ați învățat să muriți. Noi am învățat să mințim.» Scârba îl sugrumă. El lăsă brațele să cadă în jos, și începù din nou să umble pe marginea prăpăstiei încolo și înapoi. Deodată, oprindu-se înaintea moșneagului, care gogiă acuma cufundat în gânduri, i zise: «Dar dacă Impăratul a fost de partea voastră, pentru ce a lăsat atunci, ca să fie prinși Căpitaniii voștri și țărani, și să fie osândiți?»

— «Poruncile Impăratului sosiau la Nemeși și la slujbași, și ei nu le aduceau la îndeplinire,» răspunse Damaschin.

— «Tot scârboase lepădături,» izbucni Jianu. »Și dincolo, la fel ca și dincoace!»

După câtăva vreme mai adăogă: «Tu spui, că au fost prinși? Prinși, Căpitaniii în pădure? Aceasta nu se poate. Nemeșii, slujbașii și lefegii nu cunosc pădurile. De alde noi suntem totdeauna siguri în codri. Cum i-a prins? Cine i-a vândut?» strigă el așa de

înfierbântat, pare că ar fi fost vorba de o faptă petrecută ieri, și care l'ar fi privit deadreptul pe el.

Atunci se ridică moșneagul în sus, cu ochii încremeniți, pare că aveà o vedenie. Cu glasul slab, răspunse: «Șapte inși dintre ai lor, au săvârșit această faptă.»

Un rîs răsunător trecu peste Oltet, covârșind sgomotul lui, și Jianu strigă: «Oameni! oameni sunt cu toții, și dincolo ca și dincoace!»

Plecat în jos, cum nu erà dealtmîntrelea obiceiul lui să umble, Părintele Damaschin se strecură în peșteră și se pierdù în chilia lui, cioplită din lemne groase și alipită de stânci.

Iancu Jianu umblă, un cias după altul, în lumina lunii, necurmat, în sus și în jos pe marginea prăpastiei. Faptele din acea răscoală, petrecută, înainte cu treizeci de ani în partea din Apus a Ardealului, se înfățișau înflăcărâte dinaintea sufletului său, fiindcă oamenii întregi și cu suflet bogat, pot să simță întocmai, ca și când ar fi trăit ei, în vremile de demult. Ei au puterea aceea, care înviază morții, și care îmbinează legătura între ceeace a fost, ce este și ceeace va fi în viitor. Din puținele vorbe ale lui Damaschin, Iancu își alcătuiă icoana lui Horia, ca a unui frate. Firește că multe din cele spuse de Sihastru, îi rămăseseră neînțelese. Astfel purtarea Impăratului Iosif al doilea. Că acest Impărat aveà îngrijire mai multă de țărani, decât de Nemeși și de slujbași, aceasta o înțelegea Jianu. Muncitorul simplu, care nici nu-și dă seamă, cât lucrează el spre desvoltarea Țării sale, pentru orice Domnitor este de mai mare preț, decât desfrânatul, care are în vedere numai folosul său, și care nu vreà să slujiască binelui obștesc, deși tocmai

el ar avea mijloace mai multe decât ceilalți. Dar că acel puternic Impărat să fi fost atât de slab, și să fi lăsat pe oamenii, cari s'au bucurat de protiguirea lui, să piară așa de jalnic, aceasta n'o putea înțelege haiducul.

Nu s'ar fi mirat, de sigur, dacă ar fi cunoscut soarta și luptele sufletești ale nobilului Domnitor din casa Habsburg, luptele desnădăjduite ale luminatului Impărat împotriva oamenilor din vremea lui, a «celor cu coadă». Luptele, ce dăduse acest Idealist împotriva neclintitei prostii și a răutății dregătorilor săi, a boierilor și a târgoveților, acelor clase de oameni sătui, cari niciodată nu dau ascultare la povețele nobile, venite de sus, ci cărora numai coasele și ciomegele, ridicate de jos, sunt în stare să le bage în cap ideia, că lumea înaintează.

Pline de mare amărăciune sunt decretetele lui Iosif, Rescriptele lui la acele plângeri, pe cari le ridicau Nemeșii din Ardeal împotriva țăranilor Rumâni, «miseria contribuens plebs». Se înțelege, că este cam greu de crezut, că însuș Impăratul ar fi însărcinat pe Horia, să facă răscoală împotriva proprietarilor de moșii, dar dacă n'a făcut-o tocmai prin vorbe, a făcut-o poate în gândul său.

Ursu Nicola, care horind, cosia iarba îmbelșugată, plină de flori de pe plaiurile din Miază-Noapte a Carpaților, și care visă mereu de slobozenie și de dreptate, se poate că citise în sufletul visătorului din scaunul Impărătesc, care n'avusese astâmpăr zi și noapte, până n'a desființat iobăgia în țările lui moștenite.

Și aici, în strâmtoarele Oltețului, vegheă unul din neamul acela ales al visătorilor, cari, cu toate desamăgirile și cu tot ce face lumea împotriva-le, totuși

vor să facă această lume, la urma urmelor, mai fericită și mai bună, de cum este ea în vremea lor.

* * *

La revărsatul zorilor, părintele Damaschin șovăia prin peșteră. Deși umblă foarte încet, ca să nu deștepte pe Jianu, care se întinsese lângă foc, totuși vârful toiagului greoi de corn, țicniă pe piatră, și Iancu se ridică deodată pe coate. «Unde te duci?» întrebă el.

Bătrânul întinse mâna, pare că ar fi vroit să se apere împotriva lui, și răspunse: «Pe viitor tu să fi singurul stăpân al acestei peșteri.»

Jianului i se făcù o lumină ca prin fulger: înaintea lui stă, cu fața uscată de pocăință, unul din cei șapte, cari vânduseră pe Horia! Și, aprins, sări în sus. Dar tot atât de grabnic se opri pe loc. Moșneagul aruncase toiagul din mână, se ridicase iarăși cu întreaga sa înălțime și întinse brațele, ca unul, care așteaptă, însfârșit, pedeapsa sa, drept o mântuire. Jianu înțelese, că vieța însăși îl osândise la moarte pe acest rătăcit, și că cei treizeci de ani în pustietate erau o pedeapsă mai greă, decât o repede aruncare în prăpastia Oltețului.

De aceea făcù împrejur, se întoarse înapoi la foc, se întinse iarăși jos și-și trase căciula peste ochi.

Cu un osténit oftat, Sihastrul își ridică toiagul de jos și părăsi peștera.

* * *

În grădina mare, luminată de lună, stă liniștită casa a lui Vasile Moangă. Eră una din cele mai frumoase din județul Gorjului, unde se făceau casele deosebit

de frumoase. Pe două părți ale clădirii eră pridvorul, ale căruia bolți, în arcuri ca trifoiul, făcute de zid, se sprijiniau pe stâlpișorii de stejar, înnegriți de vremuri și împodobiți, de jur împrejur, cu cioplituri.

La piciorul pridvorului creșteau, stufoși și înalți, trandafirii cei mai minunați, plăcerea boierului Vasile. Luna eră așa de luminoasă, încât se puteau deosebi fețele, începând dela roșul cel închis întunecat, până la fața măceșului cel mai deschis, dela galbinul portocaliu, până la albul ca zăpada. Un roi de luminici, verzui, se desfătau pe stratul de flori, și în iarbă mai luminau și alții, bucurându-se în dragostele lor lucitoare.

Printre tufele de trandafiri și pe pajiștea de iarbă umblau doi bărbați mereu în sus și în jos; unul, cel cu giubeaua deschisă, eră bătrânul Moangă; celălalt, îmbrăcat cu un gheroc scurt, eră Tudor Vladimirescu.

Bătrânul deschise vorba: «Frumoasă, frumoasă e lumea asta, pe care a făcut-o bunul Dumnezeu.»

Pe fruntea înaltă a lui Tudor se arătară câteva cute: «Cine mai are vreme să vadă, dacă lumea e frumoasă,» răspunse el, în felul lui aspru.

— «Când trăiește cineva mult, găsește vreme,» primii el drept răspuns.

Dar Vladimirescu nu eră făcut pentru gândiri și răsândiri. El întrebă îndată: «Vine Iancu?»

— «Dacă l-a găsit scrisoarea mea, și dacă i este cu putință, are să vină,» zise Moangă. «Eu i-am scris, cât de mult dorești tu să-l vezi, și i-am propus, să avem întâlnirea la herestrăul cel părăsit de lângă Sadu. Tu știi, că s'a pus un preț pe capul lui, de aceea este mai bine, să nu fie văzut aici în oraș.»

— «Un preț pe acest cap?!» zise Tudor amărât,

dar deodată rupse firul vorbei, uitându-se ațintit dincolo de livadă, spre pădurea în umbră. «Ce strălucеște și ce sboară pe acolo?» zise el șoptind.

În noaptea prin întunericul de supt frunzișul copacilor, se mișcau un fel de stelute mici verzui, și îndată ce începură cei doi bărbați să se uite mai cu băgare de seamă, văzură că lumina se mișcă în cruciș și în curmeziș, la marginea pădurei.

Aproape în același timp ziseră amândoi încetișor: «El este,» și Tudor se repezi peste livada luminată de lună și dispărură deodată în întunericul copacilor.

Când sosi și Moangă acolo, erau față în față cu Iancu Jianu.

— «Nebunule!» zise el, și, cuprinzându-l în brațele sale, îl îmbrățișă.

Haiducul răspunse: «N'a fost vreo mare vitejie. Târgu Jiului doarme somnul dreptilor, numai trandafirii veghiază. Mi-am făcut o stea de luminici și am pus-o în căciulă. Am mișcat apoi căciula în toate părțile, până ați înțeles semnul meu. În herăstrăul părăsit nu v'ași fi putut vedeà decât mâine.»

— «Dar Târgu Jiului geme de slujbași ai Vistieriei și de Arnăuți.» zise Moangă grăbit, «Tu trebuie să pleci îndată de aici, fiul meu!»

«Iară slujbașii Vistieriei!» zise Iancu cu mânie.

«Iar, și tot mereu și necurmat!» oftă moșneagul.

Haiducul lovi cu amândouă mâinile umerii lui Vladimirescu. «Tudore, te-ai întors tocmai la vreme!»

— «Să te auză Dumnezeu!» răspunse Slugerul.

* * *

În căzătura de șopron, lângă herăstrăul părăginit, pe lângă care curge Sadul, sgomotos, ședeau acum cei trei patrioți, în seara zilei următoare.

Moangă cârmuiă vorba, fiindcă el îi cunoștea bine pe amândoi tinerii: încăpățănarea lui Tudor, precum și felul pătimaș al lui Iancu, aveau trebuință de o mijlocire mai îmblânzitoare, din când în când, cu tot prieteșugul ce-l aveau unul pentru altul, și care se întemeia pe neclintita cinste a amândorora. «Voi sunteți ca cremenea, când vă isbiți, ies scânteii. Dar pentru ca acest foc să nu facă nenorocire, ci să lumineze, trebuie să depărtez eu orice se poate aprinde, și să las între voi numai făclia dreptății, pe care voi sunteți chemați, împreună, cu puterile voastre unite, s'o faceți să strălucească.» Așa grăi moșneagul, carele avea, ca mulți din compatrioții săi, darul vorbirii frumoase, după ce Tudor istorisise cele petrecute la Congresul din Viena, cece avusese ca urmare o ciocnire între cei doi prieteni.

Tudor, adică, istorisise, că Prințul Capodistria, un Grec în slujba Rusiei, primise să fie capul «Eteriei», și că însuș Țarul, precum și Craiul Bavariei și al Virtembergului intraseră, ca mădulări, în această însoțire. Că Eteria ar lupta pentru slobozenie, că este prin urmare un lucru bun, și că trebuie să fie ajutată.

— «Cum ajutată?» isbucnise Iancu. «Poate prin aceea, că vom da afară toată leota Grecească, și îi vom face să ajungă mai degrabă la Elada lor slobodă? Așa vreau și eu!»

— «Isgonirea se va face mai pe urmă, cu ajutorul Rușilor!» fu răspunsul scurt și hartăgos al lui Tudor.

Moangă împiedicase prin vorbele sale îmblânzitoare o isbucnire de mânie a haiducului. Jianu se sculă în sus, alergă de câteva ori încolo și înapoi, și se opri apoi înaintea lui Tudor cu ochii scânteietori: «Ascultă!» zise el, «Pe când tu ai vorbit acolo înlăuntru,

în Austria, în orașul Vienei, cu ciocoi, cu zaraful Armean Manuc-Bey, pe care l'a trimis Caragea la Congres, cu Grecul Capodistria și cu Rusul Strogonoff; eu am vorbit cu un Rumân de dincolo, cu Sihastrul dela Polovraci, și acesta mi-a spus, cum a făcut odinioară un alt Rumân, un țăran, căruia i se zicea Horia, în Ardeal la ei, când a voit să scape poporul din robie.» Cu însuflețirea inimei sale aprinse, istorisi cele ce auzise dela Părintele Damaschin, vorbele Schimnicului, care-l ridicaseră iarăș pe Jianu, după cele ce văzuse în urmă de tot, și mai ales după jonicia ticăloasă, a oamenilor, din Vaideeni. Ele îl scoaseră din scârbirea sa, și-l înălțaseră, cu aripi de vultur în zarea luminoasă a ideilor de desrobire. Iancu sfârși: «Invins, vândut și sfărâmat pe roată! Dar rămas viu, trăind în inimile oamenilor, viu ca însăși veșnica dreptate, așa este acel Horia!»

În ochii bărbatului, pe care nu-l văzuse încă înmenea rîzînd, în ochii lui Tudor Vladimirescu se ivi atunci un fel de lumină strălucitoare. El se sculă și strânse în brațe pe prietenul său.

Moangă ședeă liniștit, și aveă mâinile împreunate.

Se hotărî, ca Tudor să caute înșuș pe vechii săi Panduri, sau să-i vestească, prin oameni de încredere, să se pregătească, fiindcă Țara va aveă în curînd trebuință de ei. Iancu se legă, să aducă o sută de haiduci, bine pregătiți, și să adune arme. La Polovraci, spunea el, că are un număr însemnat.

— «Să ți-i trimet și ție la Cerneți?»

Tudor dădù din cap: «La Clojani.»

— «La Clojani?» Sprîncenele mișcătoare ale lui Jianu se ridicară în sus. «În Mehedinți, nu departe

de aici? Acolo unde ai fost vătaf de plaiu, înainte de răsboiu?»

— «Și sunt acuma iarăși.»

Jianu răsese cu bătae de joc: «Să-ți fie de bine!»

Moangă puse mâna pe umărul lui: «El a cerut cu hârtie slujba aceasta, pe care o avusese mai nainte fratele său, 'i este trebuitoare, spre a-și ascunde pregătirile, ce face pentru desrobire.»

— «Tot cântecul cel vechiu,» mârâi Iancu și-și începuse călcâiul în scândurile putrede: «Fă-te frate cu Dracul.... ce? Precum m'ați făcut atunci pe mine zapciu? faptă, pentru care numai D-zeu să vă ierte!»

* * *

Tudor se urcă călare spre munți în sus, ținând spre Apus. De sus, de prin stâncile și cheile împădurite, scoboară, spumegând, o mulțime de pâraie-limpezi, care aleargă prin matca lor de piatră și mână morile. Trecând uneori chiar prin mijlocul curților din sate, ele se revarsă peste drumuri, sau se pierd prin umbrele nucilor uriași.

Gânditori, dar aprinși, priviau ochii călărețului la tot ce vedeă acuma iarăși, după o lipsă de doi ani: la fântânile din marginea drumurilor, care își aveau isvorul supt învelitorile, purtate în câte-și patru colțurile de cruci cioplite în lemn, la câmpușoarele cu grâu, care se vedeau, din când în când, întocmai ca niște lăculețe aurite, îmbrățișate de pădurile întunecoase de stejar. Câmpuri mici, căci ținutul eră de moșneni, acel neam de bărbați înalți și de femei minunate, al căror mers este ca o cântare, așa este de cumpănit, când ele alunecă cu picioarele goale, ținându-se drepte, ca niște brazii și purtând adesea poveri grele pe capul lor, ridicat totuși în sus.

Mulți din ochii întristați, cari-l vedeau pe călărețul cu haina lui neagră, trecând, se luminau, și oamenii se apropiau de calul lui Vladimirescu, zicând: «Bine ai venit, boierule Tudor, gândiam, că tu ai uitat de tot pe Pandurii tăi!»

Tudor le răspundeă cu întrebări despre cum stau lucrurile la ei, despre gospodăriile lor și despre judecățile lor, întrebări, care le dovedeau, că nu-i uitase. Bucuria despre acest lucru se lăți grabnic, din gură în gură. Fiecare ar fi dorit, să vadă și el pe acest cinstit musafir în băătura sa. Dar că se întorsese Parucicul lor, eră și singura bucurie, pe care ei o avuseseră de multă vreme: una și aceeași plângere se auzia din toate gurile. «Dăjdiile ne omoară. Staritul Grec al Mănăstirii Tismana ară pe locurile noastre, taie pădurea noastră, ne prinde vitele și le închide și le primim numai cu greu înapoi, plătind gloabă mare. Pentru noi nu mai este dreptate.»

— «Cum ați zice voi unui om, care s'ar duce să culeagă mere de pe răchită?» întrebă Tudor.

— «Un nebun,» răspuse unul dintre țărani.

— «Așa este, Chirișcule. De aceea și eu vă zic vouă: Nebunilor! Dela cine cereți voi dreptate, dela ciocoi? Nebunilor!»

— «Dar, dela cine s'o cerem?» oftau oamenii.

— «Dela pumnii voștri,» răspuse Tudor scurt.

Chirișescu ridică pumnii în sus și zise: «Poruncește, stăpâne, unde să dau?»

— «Când va fi grâul copt, atunci voi chema pe secerători,» răspuse Tudor, și intră călare în curtea lui Chirișescu.

Acolo țaranca pregăti tot, ca să fie musafirul mulțumit, liniștită, și fără să se bage de seamă, asemenea

unei cucoane din lumea mare, care este obicinuită să primească musafiri. Tudor fu slujit cu acel cum-păt și măsurare, care face parte din însușirile deosebite ale țaranului Rumân, și care nu precede dintr'un simț de supunere față cu cel mai mare, ci din conștiința demnității sale, nevroid să fie supărător. Se puse pe masă mămăliguță caldă, brânză și o cană cu lapte, apoi amândoi soții se retraseră în tindă.

Pe când Vladimirescu ședeà la masă, în pridvor, el rămase adâncit într'o tăcere întunecoasă. După masă ieși în curte și se preumblă cu mâinile încruciate pe spate, în jos și în sus, dealungul părului, care străbatea bătătura deacurmezișul. În nuci începură să cânte privighetorile, noaptea de vară erà luminoasă, dar omul mâhnit nu putea să se bucure de ea. El oftă adânc și des.

Chirițescu se încumetă însfârșit, după ce stătuse îndelung în umbra pridvorului, să se aproprie de oaspetele său: «Ce ai, bóierule?» îl întrebă el.

Răspunsul însă îl primi numai după un sfert de ceas; tot timpul țaranul stătuse așteptând, neclintit, iar Vătaful de plaiu alergase necurmat în sus și în jos: «Trăi-voiu oare, deajuns,» zise Tudor, «ca să pot scăpa Țara de leprele străine?»

Nu erà frica de moarte, ce-l cuprinsese pe acest bărbat, care mergea cântând și jucând la bătălie, ci erà frica de scurtimea timpului. Cât de îndelungată vreme cerea și cât de grea erà lucrarea lui, aceasta o văzuse acum iarăși, după întoarcerea sa în Rumânia. Nu mai erà nici un om, cât de depărtat de lume ar fi trăit el, cât de sus în munte, care să nu sufere cumplit de corupția, ce copleșise Țara întreagă. «Pentru noi, nu mai este dreptate,» erà vorba cea

din urmă, pe care o auziă din toate glasurile, și toți ochii îngrijiți, cari se ridicau spre el, îi spuneau același lucru: «Pentru noi, nu este dreptate!»

* * *

În lumina aurită a soarelui de după amiază, care înviorează și mai mult toate colorile, se așterneă șesul Padeșului, lunca prin care străbate Motrul, și care de trei laturi este înconjurată de dealuri cu păduri minunate, pe când, în partea ei despre Miază-noapte, se înalță munții stâncoși cu ale lor creștete îndrăsnețe.

Din depărtare încă i se înfățișau călărețului, ca niște buni prieteni, cele două vârfuri dela Clojani, și la spatele lor, într'o depărtare și mai mare, se vedea puternicul dos al Oslei.

Din câmpurile de jos, precum și de pe coaste, unde puneau oamenii porumb, se ridică un fum, care plutea ca și un zăbranic albăstrui, pe dinaintea soarelui, el veniă dela focurile de frunziș, cari se aprindeau de țărani pe răzoare, alături de carele cu boi, ca un mijloc de apărare împotriva muștei celei rele, care bântuiește acele locuri.

Când se urcase Tudor spre Padeș, el fu cunoscut, și cine nu eră la munca câmpului, se luă după el să-l însoțiască, astfel că, în curând, aveă vreo douăsprezece călăreți împrejurul său. Și preotul satului îl însoția călare. Deși fețele lor, frumoase, rămâneau îngrijorate și posomorite, ochii lor erau luminoși. Vladimirescu înaintă astfel, cu gvardia lui albă, — albul este fața de căpetenie în portul țăranilor Olteni, — tot mai în sus în munte, la satul Orzești, unde se mai alipiră încă și alți țărani de ei. Adesea treceau cu caii prin apă,

prin Motrul limpede, albastru, de care se apropie stâncile, fiindcă râul de munte strică tot mereu drumurile, pe care Ocârmuirea nu le țineă în stare. «Noi suntem mai totdeauna despărțiți de lume, pare că n'am face și noi parte din Țară,» se plângeau țărani. «Ca să ajungem la țarinele noastre, trebuie să facem ocoluri mari, să trecem peste dealuri, de ni se prăpădesc carele și vitișoarele.»

Cu multe cotituri se sucia Motrul, bogat de păstrăvi, printre bolovani, și se învârtia, când la dreapta, când la stânga, prin lunca verde, înconjurată de înalți copaci. Se vedeau acuma, apropiate de tot, înălțându-se pietroasele colțuri dela Clojani, dincolo de coastele împădurite. Apoi ducea drumul drept la cheia stâncoasă, care se întinde între aceste două colțuri, și pe marginile căreia sunt așezate casele dela Clojani.

Un călăreț apucase înainte, și acum scoborau împreună cu el țărani, la vale, întru întâmpinarea Vătafului lor de plaiu, chiuind și împușcând, de răsunau stâncile.

Când pe seară se găseau adunați în curtea boierului Tudor, la o masă lungă, la care cu toții aduseseră câte un dar, de bună voia lor, se sculă Ion Teleman, un bărbat cu umerii lați și cu mustața argintie, își ridică paharul și zise: «Asemenea vulturului, care, după ce s'a înălțat în sborul lui spre soare, și se întoarce iarăș înapoi la cuibul său, tot astfel se întoarce și Căpitanul nostru, după ce a fost «înlăuntru», la strălucita Curte Împărătească, și vine iarăș îndărăt la cuibul nostru stâncos. Multe va fi văzut în străinătate, lucruri frumoase și mărețe, iar aici, în Clojani noștri, nu vede nimic alta decât pietre, bordeie și câțiva țărani săraci. Dar ei sunt țărani de aceia, cari

au stat cu el în ploaia gloanțelor. Asemenea prieteni n'a găsit el la Curtea puternicului Impărat. Să deie D-zeu, să-i meargă bine în mijlocul nostru. El ne-a fost totdeauna ca un părinte, și noi vroim să fim fiii lui credincioși.»

Apoi începură tovarășii de arme să vorbească despre aceea, ce le fusese mai drag, despre războiu. Fețele aspre și mândre se înveseleau, și Tudor se uită la ei cu ochii scânteietori.

— «Hei!» strigă Ion Iosan, «îți mai aduci aminte, Boierule, ce am căpătat de mâncare atunci, când te-a trimis Generalul Isaioff în Balcani?»

— «Răbdări prăjite,» zise răsând tânărul Ioniță Ceganu.

— «Cam așa ceva,» urmă Iosan, «soharé, niște pesmeți negri, cari erau așa de tari, încât trebuia să-i lăsăm o zi întregă în apă, ca să se înmoaie și apoi să-i fărâmăm, înainte de a-i putea băga în gură. Vara mâncam mai bine, fierbeam la buruieni.»

— «Vă aduceți aminte, cum am stat, luni de zile întregi, cu brațele încrucișate în Lovcea, și n'aveam nimic de făcut, până a venit poruncă, în sfârșit, ca să luăm Plevna?» zise Barbu Viga. «Atunci ne-a dus boierul Tudor așa de grabnic acolo, încât Rușii, greoi, au sosit târziu pe urma noastră, după ce noi și luasem cetatea cu iuruș, urcându-ne pe scări, și ne băteam prin strâmtele ulicioare. Elelei! Cadânele trăgeau și ele cu puștele în noi, de pe ferestre!»

— «Da, da,» zise Teleman, dând din cap, «și unde eră la greu, acolo trebuia să mergem noi înainte. Când n'aveau noroc Rușii, ofițerii lor ne înjurau și ne loveau pe noi, zicând: «Durak Moldovanski!» Iar când le dedeam ajutor,— și asta se în-

tâmplă de multe ori, — atunci ei râdeau la noi: «Dobre Kazaki!» Deodată eram atunci Cazaci! Dar Olteni? Rumâni? Doamne ferește, de aceștia ei n'au ziseră nimica!»

— «Să dea Dumnezeu,» zise Tudor apăsător, și îndată ce-își ridică el glasul, toți ceilalți tăcură, — se auzia numai Motrul, vâjâind prin noaptea caldă de vară, — «să dea Dumnezeu, spre lauda sfintei lui dreptăți, ca numele poporului Rumânesc, să fie pomenit odată cu toată cinstea, care i se cuvine. Numele poporului fraților, nu al ciocoilor, al poporului, care ară și seamănă, al poporului, care se luptă și-și varsă sângele, și care nu dosește niciodată la vreme de primejdie.»

— «Amin!» zise popa Gheorghe din Padiș.

Oamenii ziseră și ei: «Amin!»

Când plecară în sfârșit spre casele lor, rămase numai Ion Teleman lângă Tudor. Glasul lui era cald, fiindcă era mișcat de bucuria, că mai văzuse încă odată pe Căpitanul lui, și-i zise: «Stăpâne, dă-mi voie, să-ți spun și eu o vorbă. De ce nu te însori? Atunci ai rămâne la noi, te-am avea cât vei trăi Vătaf de plaiu, fiindcă noi toți te iubim pentru dreptatea ta și pentru frica ta de Dumnezeu.»

Tudor tăcu îndelungat, iar vechiul lui tovarăș de arme, care i cunoștea bine firea, așteptă cu răbdare.

Însfârșit veni răspunsul: «E! Telemene, eu nu sunt făcut nici pentru avere, nici pentru muiere. Sunt făcut pentru altceva.»

Și după o scurtă tăcere: «Pe drumul, pe care l-am apucat eu, am trebuință numai de cămașa morții.»

Ceasul, când l-au văzut iarăș oamenii din Clojani, n'au vroit să-l amărăscă Căpitanului lor, prin jeluiri. Dar a doua zi, des de dimineață, curtea lui eră plină de bărbați, cari veniau să se plângă pentru nedreptățile, ce li se făcuseră. In partea lor cea mai mare, Tudor cunoșteă aceste plângeri încă dinainte vreme! Erau pricini vechi, între acei țărani și bogatul proprietar Glogoveanu.

Intr'una din zile, Căpitanul scoboră cu o roată din Pandurii săi de odinioară, în jos pe valea Motrului, până unde se lărgește valea într'o pajiște și unde ei găsiră, după cum fusese înțelegerea, la umbra unor stejari bătrâni, pe boierul Glogoveanu, împreună cu doi preoți și cu o mulțime de slugi. El stă acolo la masă, de prânz. Pe iarba moale se întinseseră covoare Turcești de mătase și se puseseră perini pe deasupra lor. Țiganiii alergau împrejurul focului încolo și încoace. Ei fripseseră niște păstrăvi, tocmai pescuiți, pe cărbuni, și cu acești peștișori frageți, unii plini de icre, se potrivia de minune vinul cel vechiu. Boierul și cu preoții se înroșiseră la față și le sclipiau ochii. Ei mâncară și băură, după obiceiul Turcesc, până când începură să sughițe și abia mai puteau să zică două vorbe legate.

Tudor se așeză cu oamenii lui pe pământ, și atât el, cât și țăraniii scoaseră câte o bucată de mămăligă și câte o bucățică de brânză din traiste și mâncau în tăcere. Când îl poști Glogoveanu la masa lui, Vătaful de plaiu mulțumi, dar nu primi.

Apoi se începù cercetarea. Unii dintre țăraniii aveau hrisoave îngălbenite și scrise, la începeri, cu slove împodobite cu floricele, fel de fel. Incetișor și cu fețele pline de evlavie, ei desveliau aceste moaște

sfinte de prin cârpele lor de in, frumos cusute, în care le țineau.

Glogoveanu ceti câteva din aceste hrisoave și zise apoi: «De unde Dracu ați luat voi numele voastre? Astea sunt nume de boieri! Și voi astăzi sunteți numai niște săraci nevoiași și purtați opinci?»

— «De, Boierule, se vede,» zise Barbu Viga, «că părinții noștri au fost judecați tot așa de strâmb, cum ni se face și nouă acuma judecata.»

— «Mi se pare, că tu îndrăznești să faci glume cu mine?» zise Glogoveanu disprețuitor. Le spuse apoi că hrisoavele lor ar fi paragrafiste, că ar fi fără putere, pe câte unele din ele nu s'ar fi cunoscând nici măcar leatul. Ei îi arătară atunci și un alt hrisov nou, cu mâna deslușită a lui Tudor Vladimirescu, care fusese scris de el însuș, mai nainte cu câțiva ani. Tudor eră foarte prețuit ca hotarnic în Mehedinți, și în Gorj.

Glogoveanu ridică sprâncenele în sus, scutură din umeri și zise apoi: «De atunci încoace eu am găsit însă o altă mărturie, care sfarăcă acest hrisov, deși el a fost făcut în credința cea mai bună, vorbind de drepturile voastre.» Făcù un semn, și din mijlocul slugilor ieși un țaran bătrân.

— «Este Ghiță, hoțul,» ziceau cei din Clojani, șoptind unul către altul.

— «Acest om, Ghiță Răiescu,» urmă Glogoveanu, «a jurat înaintea Sfinților Părinți» — și plecă capul spre preoți, — «că el, copil fiind, atunci când s'au așezat hotarele între moșia mea și moșia voastră, în de fața strămoșului meu, după obiceiul pământului, a fost bătut zdravăn, spre a-și aduce aminte toată vieța sa, cum și unde eră acel loc. Și arătările lui

se potrivesc cu ale mele, iar nu cu ale voastre.»

Atunci zise Tudor aspru: «Acest om este un ne-trebnic.»

— «El a jurat!» strigară amândouă preoții cu un singur glas, «A jurat pe Sfânta Cruce!»

Vătaful de plaiu se uită urît la ei: «Sfânta Cruce rabdă multe!»

Nu se putu ajunge la o înțelegere, și după un ceas de vorbă zadarnică, se întoarse Tudor cu țăraniii lui înapoi, spunând boierului, că de oarece nu se poate lumina pricina cu binele, el are de gând, să o aștearnă Divanului spre deslegare.

Turbat strigă atunci Glogoveanu după el: «Cu acest Vladimirescu, cu acest fățarnic ticălos, Stăpânirea și-a adus beleaua în casă. S'a mai pomenit asemenea lucruri, ca eu, care l-am văzut făcând slujbă în curtea Tatei, pe acest sărăntoc, să nu mă pot scăpa de această pacoste în chiar județul meu! Înaintea Divanului să se ducă această treabă de nimica! Auzi acolo! Adică eu am poftă și vreme, să alerg pe la București și să'mi risipesc banii mei cu Albăstrimea!»

Preoții clătinău din capete îngrijați: «Slugerul are acolo multă trecere. Boierul Samurcaș face orce de hatărul lui și prietenul său, Ilarion, Igumenul Mănăstirii Dealului, care tot mereu stă la București, este în deosebi primejdios.» Ei ațâtau mânia lui Glogoveanu și-i făceau frică boierului de multele alergături, ce le aducea o astfel de judecată. În sfârșit el se rugă de evlavioșii părinței, ca să meargă încăodată la Vătaful de Plaiu și să vorbească o vorbă cuminte cu el.

* * *

Intr'una din zile, cei doi preoți sosiră în Clojani. Slugerul însă tocmai nu eră acasă, fiind dus călare,

în sus prin cheie, unde pusese să-i taie pietre pentru un rug de moară, pe care avea de gând, să-l ducă prin mijlocul satului. Se trimise să-l vestească, dar el rugă pe părinței, să vină ei în sus la el, fiindcă trebuia să rămâie și de noapte acolo, la baja de piatră.

Slugile Domnului nu erau iubitori de drumuri grele, destul se zdrobiseră până aici la Clojani, dar pentru hatârul lui Glogoveanu, se hotărîră în sfârșit, să mai facă și acest drum în deal. Un țăran îi călăuzi printre stânci, și ei auziră în sfârșit loviturile de ciocane, care spărgeau pietrele.

Câteva care stăteau acolo, și boii dejugați se odihneau lângă ele. Alături cu stânca, din care se spărgeau bolovanii, se făcuse un umbrar. Sub el ședea Tudor.

Solii lui Glogoveanu vorbiră mult, și în fel și chipuri, ba hotărît, ba prietenește clintind din ochi, până când, în sfârșit, în fața nestrămutatei tăceri a lui Vladimirescu, ei amuțiră, și se uitau unul la altul, aprinși la față. Nici măcar cu o dușcă de vin nu-i îmbiase mijicul, ca să se mai răcorească oamenii. se sculă chiar de pe scaun, pare că preoții nici n'ar fi fost de față, și se duse câțiva pași înaintea umbrarului, ca să vadă, câți bolovani spărseseră ciocanele sunătoare, și numai după ce se întoarse înapoi, el deschise gura.

— «Ticășilor!» le zise el, «adică voi și cu Glogoveanu voiți să mă cumpărați, ca să nu duc judecata țăranilor înaintea Divanului, vreți să mă mituiți ca pe Ghiță Hoțul, pe care l-ați înduplecat să jure strâmb.» Glasul lui sună din ce în ce mai puternic, ca și tunetul pe vreme tare, și când preoții, speriați, încercară să răspundă ceva, atunci isbi trăsnetul: «Predo, Ioane, Barbule!» strigă Tudor, și după ce veniră,

«Luați de aici pe acești nemernici, înhămați-i în jug dinaintea unui car! Puneți mâna!»

După ce se desmeticiră țăranii din cea dintâiu încremenire, ei făcură, cum li se poruncise. Anteriele negre fură duse la cristeie, și jugul boilor le căzù preoților pe ceafă. Peste mijloc fură legați cu frânghii, și apoi ridică Barbu Viga biciul de jos, plesni în văzduh și strigă: «Hi, Boulean, hi!» și apoi cu vorbă scurtă, scoasă din gâtlej: «Cia, cia!»

Intr'aceea se adunaseră toți oamenii, cari lucrau la piatră, și se uitau mirați, când la jugul cel de un nou fel, când la Vătaful de plaiu, care stă înfiorător, alătura, cu sprâncenele încruntate. Dar când le vorbi Barbu Viga la preoți, ca la boi, începură toți cei dinprejur să râză.

Tudor se răsti la ei, și strigă cu acel glas al lui, care pătrundeă prin măduvă și prin oase: «Sarea pământului s'a împutit! Nu este nimica de răs!»

Mânia acestui om eră mânia unui Apostol. El nu cunoșteă batjocura, care glumește cu protivnicii săi. Nu eră nimic de zeflemea în firea lui. Prin pedepsele îngrozitoare, pe care le dă, el vroia să facă să înțeleagă, atât pe acel ce făptuise, cât și pe cel ce suferise, și pe toți ceilalți de față, cât de grea a fost fapta săvârșită. Nu eră pedeapsă numai spre a pedepsi, ci vroia să îndrepte și pe alții. Prin aceia că înjoseă acum atât de adânc pe acești preoți, vroia să facă pe țăranii să înțeleagă, cât de sus ar fi trebuit să stea ei, sarea pământului, cari erau chemați să înfățișeze înțelepciunea și curățenia purtărilor bune. Și ca ade-vărat țăran, cum eră, Vladimirescu împărțiă povețile sale în pilde și cu fapte învederătoare.

Pilda de astăzi nu-și greși țelul său.

În tăcere și măhnit, se porni șirul printre stânci și pietrele ascuțite, la vale. Preoții gemeau supt jugul, care aproape le rupea gâtul, mai ales, când carul se lăsa greu în jos, hainele lor, lungi, îi împiedicau la pășit, și ei se încurcau în ele și cădeau. Tudor dădea atunci semn, și Barbu Viga plesniă din biciu.

* * *

Puține zile în urmă sosi o veste îngrozitoare în sat: că Ienicerii din cetatea Ostrovului ar fi intrat în Mehedinți, răsvrătindu-se, ca pe vremea lui Pasvantoglu, împotriva Porței, și că jefuiesc Raiaoa.

Până la Clojani, satul cel din urmă din munții Rumâniei spre miazănoapte și apus, negreșit că nu vor veni Turcii. Clojanii erau prea sus și prea pierduți din lume. Drumuri nu erau și nici bogății de luat. Dar Vătaful de plaiu avea o moșie înspre miazăziua județului, la Cerneți, și spre apărarea ei, se porni împreună cu Preda și alți câțiva oameni în grabă. Ei îl însoțiau de bunăvoia lor.

Ca într'un sbor, trecură iute peste nenumărate dealuri, care păreau că se încrucișează, și din ale căror vârfuri privind înapoi, se vedeă meterezul despre miazănoapte al Țărei, acel șir al Carpaților, cât putea cuprinde ochiul.

Până la Cernovoșani, cari sunt așezați într'o vale largă, arsă de soare, nu văzură nici o urmă de Turci. Aici însă Tudor întâlni pe cei dintâi băjenari spre munți. Scumpi la vorbă, cu ochii mari și întunecați, ședeau în carele lor, trase de vite nevoiașe. Erau ticăloși la vedere, acești oameni, cu tot portul lor frumos alb și cu toate podoabele, care le purtau la cap femeile lor, panglice bălțate, care țin marama,

și fără îndoială sunt o rămășiță din vechiul port Roman, păstrat tocmai în acest județ. Mamele se aplecau spre copiii lor, sărăcuții, cu fețe pălite și amărâte.

Oamenii nu puteau să dea o deslușire mai amăruntă despre intrarea dușmanilor în Țară. Ei spuneau numai, că au văzut ridicându-se fumuri din satele, aprinse din spre Dunăre, și că, văzând astfel, au luat-o la fugă. În Mehedinți se știa, ce însemnă aceasta! Acel unghiu al Țării era împresurat de patru cetăți Turcești: Ada Calé, Cladova, Ostrovu și Vidinul!

Dela Cernovoșani înainte drumul ducea prin bălți, dar fiindcă anul acesta era prea puțină apă, nemilostiv de albastru se întindea cerul pe deasupra câmpiilor, și nemișcate steteau penele cafenii ale stufurilor. Mai spre miazăzi se părea că joacă văzduhul tremurat de cântecul greerilor, cari se ridică din grâul ajuns în pârgă. Holdele pe aici erau foarte întinse, așternute peste dâmburi. Erau moșii boierești. Călărind printre ele, Tudor se uită mânios. El știa, cine plătește această pătură de aur cu sudoarea sa și cu sângele său. Trebuiau făcute arături pe coastele repezi, cu câte patru și cu șase boi. Ce câștigă țăranul cu munca aceasta grea? Mila, ca să plătească el birurile pentru boierii scutiți de dări.

«Iată un sat jefuit!» strigă Preda odată.

Toți se uitau ațintit la casele, înconjurate cu verdeață. Din depărtare se vedeau învelitorile de șindrilă sfărâmate, pereții, de pe cari căzuse tencuiala de lut.

— «Dar fum nu iese» zise Ion Iosan.

Tudor tăcù, și lăsându-i, să se certe câtăva vreme, dacă satul este jefuit, sau numai parăsit, zise apoi amărît: «A fost jefuit, însă nu de Turci, ci de boieri. Nu știți, cum sunt satele aici la șes?»

Când roata intră printre colibe, călăreții treziu pe țărani posomorîți și nepăsători: «Luați-vă femeile și copiii și duceți-vă la munte! Vin Turcii!»

— «Și voi le ieșiți înainte?»

— «Boierul, Vătaful nostru de plaiu, are o vie la Cerneți.»

— «Dumnezeu să-i ajute.»

După un ceas Pandurii dădură peste niște oameni, cari veniau în fugă, cât puteau de zoriți, de le curgeau sudorile de pe fețele arse de soare și îngălbănite. Spaima se vedea în ochii lor negri: «Turcii!» strigau ei, «Turcii sunt în viile dela Cerneți!»

Când ajunse Tudor pe creasta dealurilor, pe a căror coaste se întindeau viile lui, el văzû, unde și unde ridicându-se suluri de fum din vale. Ardeau casele proprietarilor.

Vătaful de plaiu întrebă atunci, scurt, pe însoțitorii săi: «Vroiți poate să vă întoarceți?»

Ioniță Cegan însă răspunse: «Cum poți să crezi un asemenea lucru? O zi întreagă ne-ai purtat prin soare, și acuma să n'ajungem nici măcar să mirosim iarba de pușcă?»

Așă gândiau și toți ceilalți Panduri. Așă gândia și Tudor însuși.

— «Bine,» zise «Haideți înainte! Poate să ajungem încă până la via mea, acolo am arme. N'aș vrea, să le ieă acei câini spurcați.»

Dar ei n'ajunseră până acolo. La o întorsătură a văii se întâlniră cu o ceată de Turci și trebuiă să fugă înapoi, la deal. Călăuziți de Tudor, care cunoștea locurile, ajunseră la o coastă, care se cheamă Curila, unde mai erau, din luptele de mai nainte, un

fel de meterezuri, făcute odinioară de chiar Tudor Vladimirescu.

Pe când văzduhul strălucia roșiatic din spre apus, și în depărtare, printre două măguri, se vedeă o bucată din Dunăre, asemănată unui aur roșu topit, veniau Turcii, cam vreo sută de oameni. Ei se despărțiseră în cete, fiindcă Țara eră fără apărare și se putea prin urmare jefui, după plac, în deosebite părți. Ei strigau ca de obicei și chiuiau, înjurau și urlau pe urma Pandurilor.

Două ceasuri puștele trăzniră. Tudor eră încă stăpân pe meterezuri. Inșă dușmanii începură să-l înconjoare din toate părțile.

La urmă ei dădură năvală asupra întăririi. In fruntea tuturor sări înlăuntru un Ienicer cu fața văpsită roșie, îmbrăcat cu haine galbine și verzi, care se umflau în aer, și având un cauc de păslă alba în cap. El sbiera neconținut acea murdară înjurătură, care este obișnuită la Turci: «Bre, ghiaur, avradini sictim!» Cu vorba aceasta vâjâia totodată și o sabie strâmbă, un iatagan, pe deasupra capului lui Vladimirescu. Dar îndată urechea lui Tudor fû isbită de un glas, bine cunoscut, care i spunea pe Rumânește: «Eu sânt, eu, Iancu! Lasă-te să te urmăresc eu. Băieții mei tot astfel vor face cu oamenii tăi.»

Și se făcù așa. Prefăcuții Ieniceri, scoaseră pe Panduri din șanțuri, și se începù o goană prin pădure. Cei fugăriți și acei, cari-i urmăriau de aproape, adică cei douisprezece haiduci, împreună cu Căpitanul lor, se pierdură curând printr'o vale. Se mai auzia strigătul urmăritorilor. Noaptea se lăsase, și ceilalți Turci nu mai găsiu de trebuință să alerge după dușmani,

ei aveau credința, că Pandurii încăpuseră pe mâinile sigure ale tovarășilor lor.

Când Iancu se încredință pe deplin, că nu-i mai urmăriă nimenea, el se opri pe loc și-l îmbrățișă pe Tudor.

Haiducii veniseră la Clojani, ca să aducă arme lui Vladimirescu. Acolo aflaseră, ce împrejurare chemase pe Vătaful de plaiu la Cerneți. Cu iuțiala vântului luaseră urma lui și, la Cernovoșani, bătuseră o ceată de Ieniceri, le luaseră hainele și se îmbrăcaseră cu ele.

Jianu și cu Vladimirescu hotărîră acum, să-și adune Pandurii și Haiducii lor, și apoi să se împotrivească dușmanului, cu acești oameni ai lor aleși.

Dar nu putură să aducă la îndeplinire planul lor, de oarece drumurile, cum erau de rele, și depărtările mari, — în deosebi haiducii fiind împrăștiati prin toată partea de Miază-Noapte a Țării, — ar fi trebuit cel puțin două săptămâni, ca să-i adune. Intr'aceea Stăpânirea se plânsese la Inalta Poartă, și se trimisese un Pașă împotriva răsvrătiților, cari se întorseseră înapoi dincolo de Dunăre.

Mai în urmă acel Pașă cu oștirea sa, se purtă, în împrejurimile Bucureștilor, tot atât de sălbatic, cum se purtaseră Ienicerii în Mehedinți și în Gorj. Dar de astădată, mergea vorba, că el o făcea ca prieten.

* * *

Spre sfârșitul toamnei Tudor se duse la București, spre a înfățișă înaintea Înaltului Divan plângerile țăranilor săi cu privire la hotarele boierului Glogoveanu.

Intr'un amurg de seară Vătaful de plaiu sosi la București odată cu cea dintăiu ninsoare, Că intrase în oraș,

el băgă de seamă numai din aceea, că copitele cailor loviau acuma în lemn, și că roțile se rostogoliau, în loc de prin șanțuri lutoase și găuri de pământ, peste bârnele, cu cari erau podite ulițele cele mari ale Bucureștilor. Inșă nu lipsiau de loc scuturătura, căci nimănu nu i-ar fi trecut prin mînte, sub Domnia lui Scotocilă, să dreagă caldarâmul stricat. Ce putrezise, putrezit rămânea, și eră încă noroc, dacă nu-și rupeau caii picioarele.

Când Tudor ridică puțin perdeaua de piele, dela ușa covăltirului, văzù o viscoaleală de zăpadă, prin care nu se mai putea deosebi nimica.

Insfârșit, trăsura se oprì. Strângându-și blana la trup, Vladimirescu se dădù jos. Nici nu mai trebui să-și ieă osteneala, ca să intre în casă, fiindcă Crivățul îl împinse, dimpreună cu zăpada, înlăuntru, prin ușa de geam, ce se deschisese.

Dinlăuntru se auzì atunci un glas plăcut bărbătesc: «Tu vii întocmai ca un vultur, sburând, pasăre de furtună ce ești! Bine ai sosit, te sărut de o mie de ori!»

Trecând al douilea prag, Tudor se află în fața Arhimandritului Ilarion. Acest Chiriarh eră un om cam slăbănog, în vrastă mijlocie. Fața lui eră deșteaptă, fruntea lui eră lată și boltită. Ochii castanii deschiși spuneau și batjocură și bunătate. Barba, destul de scurtă, bătea înspre roșiatec.

Arhimandritul apucă pe Tudor cu dragoste de gât, îl trase în odaia lui de musafiri, care eră bine încălzită, și-i făcù zece întrebări deodată, nelăsându-i timp să răspundă: «Așă! Spală-te, încălzește-te, desghiață-te. Apoi să cinăm.»

Această preoțiască casă, o moștenire a lui Ilarion

dela părinți, înfățișă întocmai firea stăpânului ei. In odăile scunde, spoite alb, erau așezate flori pe la toate ferestrele, flori îngrijite, cum se vedeă, de o mână dibace, fiindcă înfloriau acuma, la începutul iernei. Erau micsandre și rozete, garoafe, măgheran și tufulițe întregi de lămâițe.

Tot în asemenea îmbelșugare, ca florile, erau și cărțile; cărți așezate pe rafturi de lemn la toți pereții, cărți în toate limbile, legate în simplă mucava, cum erau cele ce veniau din străinătate, și cărți legate în scoarțe de piele și cu ferecări de alamă, cum se legau la tipografiile, odată în floare, ale Rumâniei, în veacul al șaptesprezecelea, în Mănăstirile dela Govora și Snagov, și dela Scaunele Episcopiiilor de Argeș și Râmnic, adevărate lucrări de meșteri, care se trimiteau cu miile, ca daruri, la Eparhiile Ortodoxe din Ierusalim, Antiohia, Alexandria, din Egipt, Siria și Cilicia.

După câtăvã vreme se auzi iarăși glasul vesel al Arhimandritului la ușa odăiei lui Tudor: «Poștim la masă! La masă!» și cu o vioiciune nu tocmai preoțească, el apucă brațul lui Tudor, ducându-l în mica sufragerie. Un diacon și o slugă stăteau împrejurul mesei, și se închinară zâmbitori. Veselia binevoitoare a stăpânului se revărsă și la oamenii săi de casă.

În vremea, cât ținù masa, Tudor rămase tăcut. Avea prea multe de spuse și lucruri prea însemnate de întreat, decât se poate face aceasta în de fața altor urechi, afară de cele ale lui Ilarion, — și Grecește nu știa!

Arhimandritul cunoștea însă și înțelegea pe prietenul său pe deplin. În timpul, cât stătura la masă, îi

spusese veștile cele nouă, fără mare însemnătate, din oraș.

— «Trebuie să știi, că pe această lume, cea mai bună dintre toate lumile, sunt toate întocmite minunat,» zise el, întrebuițând o vorbă a lui Voltaire, idolul lui. «Turcii au plecat, și toată ziua, lumea se urcă cu pași veseli, colo, în sus la Sfântu,» ei făcù un semn cu capul în spre fereastră. Casa lui se află la poalele dealului, pe care este așezat conacul Mitropolitului Ungro-Vlahiei și Biserica, în care se păstrează moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov, Ocrotitorul orașului București. «Pe vremea groazelor de Turci, lui i se încredințaseră sîpeturile și lăzile cu lucruri de preț, ca să le păstreze, și acum oamenii se duc să și le ia înapoi. Ciuma a încetat. Și oamenii spun, că s'a ieftinit pâinea, fiindcă au rămas vreo câteva mii de guri mai puțin. Dar fiindcă lumea a ostenit de-a se mai jeli și de-a mai tremură de frică, este acum îndoit de veselă. De ! dacă nu moare omul, trebuie să trăiască. Asta n'o spun eu, asta o spune un Franțuz foarte cu minte, unul pe care-l chiamă Musiu de la Palisse. Așa dară, acum să facem chef. O serbare urmează după alta. În deosebi se bucură însă lumea de teatrul Domniței Ralu. Fermecătoarea aceea l'a înființat așa, fără veste. Ea spune, că vroiește să desvețe oamenii de jocul cărților, și a pus să-i zidească o odaie mare în patru colțuri, pe ai căreia pereți, de trei laturi, se găsesc trei rânduri, unul peste altul, de mărunte despărțiri, cam în felul chiliuțelor din fagurii albinelor. Pot ședeà acolo înlăuntru oameni..., dar uitasem, asemenea odăi vei fi văzut tu în Viena, Arhon Slugerule, și știi mai mult despre ele decât mine. Ceeace nu știi însă este, ce se joacă aici, la

noi. Domnița a adus o trupă dela Viena și se joacă și se cântă Tragedii, Comedii, Opere, toate pline de iubire de Țară, de credință, de fapte vitejești și de dragoste pentru dreptate.»

— «Și aceasta nu e bine?» întrebă Tudor cu vorbă rară.

— «Ba este foarte bine,» răspunse Arhimandritul, luminându-i-se ochii. «Deși ei le fac aceste mai ales pentru ei înșiși, pentru Eteria lor, dar tot poate să rămână ceva și pentru noi.»

După masă, când erau singuri și ședeau pe divanul din odaia de fumat, neputând să-i audă nimenea, atunci Ilarion tăbări cu toate felurile de întrebări asupra lui Tudor. De mila, ce avusese Țarul, eră încântat și mulțumiă sorței, prin care Vladimirescu ajunsese, în niște vremuri atât de însemnate, la Viena. «Tu ai fost de față» zise el, «la una din faptele cele mai mărețe, care s'au petrecut în istorie: sfârșitul puterii lui Napoleon.»

— «N'au fost mărețe,» aruncă Tudor o vorbă în puhoiul de cuvântare a lui Ilarion.

— «Cum adică?» întrebă Igumenul zăpăcit.

— «Ei mâncau și beau și eșiau apoi la plimbare cu trăsurile,» răspunse Vladimirescu. «Firește că-i vor fi durut gurile de fleacurile ce spusese.»

Fiindcă aceste cuvinte fură spuse scurt și posomorit, cum eră felul lui Tudor să vorbiască, ele stârniau cu atât și mai mult râsul Arhimandritului.

— «Elelei!» zise el, «ce vrei, fiule, tu văzuși de aproape, că însfârșit, tot numai oameni suntem cu toții, chiar și acel uriaș de Impărat Napoleon, care a fost pironit de stâncă, ca Prometheus, furătorul fulgerului, pe insula acea depărtată în mare. Da,

boierii aceia dela Viena vor fi jucat și vor fi spus la palavre, dar totuș ei înfățișau o mare putere, aceea a numărului, și puterea mișcătoare a unei idei. La porunca lor, oștirile sburau la Waterloo și biruiau pe temutul biruitor de până atunci.»

Furat de însuși cuvântul său, Ilarion făcù un logos tăcutului Tudor despre însemnătatea Congresului dela Viena, care însă-l convingea numai pe jumătate, fiindcă firei lui de ostaș nu-i veniau la socoteală încurcăturile diplomaticești, și dacă ar fi știut, cum închinase odată Generalul Blücher la o masă în Paris: «Ce câștigăm cu săbiile, să nu lăsați să se piardă cu condeiul,» i-ar fi spus-o părintelui Ilarion, tăindu-i cuvântul. Dar deși Vladimirescu erà gata la răspuns, și deși erà neatârnat în judecata lui, totuș el se lăsà călăuzit de părerile lui Ilarion și de a lui cunoștință în ale lumii. Erà firea lui de om făcut pentru fapte istorice, care-l supunea la înrâurirea Arhimandritului vorbitor și mult cetit. Tudor simția, că cine vrea să croiască istoria unui popor, trebuie să învețe înainte soarta altor popoare. Fiindcă însă aceasta nu erà înlesnit pentru el prin învățătura, pe care ar fi primit-o mai nainte, de aceea el împrumută lumina dela Ilarion. Și ce-l hotărîse să fie ciracul tocmai al acestui om, nu erà atât mulțimea de cărți, pe care le cetise Arhimandritul, pentru care un diplomat Franțuz, care petrecuse în Țară, îl numise: «une bibliothèque renversée,» cât acel interes viu, pe care-l aveà dânsul pentru trecutul Rumâniei, îngropat de către Fanarioții supt povara disprețului lor. La întrebarea, ce i-o făcù Tudor, cum a ajuns el să cunoască acel trecut, răspunsul fù: «In biserica dela Mănăstirea mea, Dealu, se află căpățana lui Mihaiu Viteazul. Am dus-o

la Târgoviște, sunt acum două sute de ani și mai bine, prietenul și tovarășul lui Mihaiu, Radu Buzescu, scăpând-o din tabăra de lângă Turda, unde a fost ucis Domnitorul, prin vânzare. După vecernie, când încetează clopotele și toaca, rămân adeseaori în biserică stând de vorbă cu țeasta. Ne înțelegem mai bine cu cei morți decât cu cei vii, fiindcă îi ascultăm cu evlavie, și fiindcă împrejurul lor se lățește toată domnia păcei. Am învățat mult dela acel Viteaz. El mi-a spus: «Dacă vrei să înțelegi viitorul, cercetează trecutul! Numai dela rădăcină îi vine puterea copacului. Dacă o găsești acolo, atunci nu trebuie să desnădăjduiești. Eu, Mihaiu, sunt rădăcină.»

Această limbă o înțelegea Tudor Vladimirescu, fiul de țăran Oltean.

* * *

Viscolul de afară nu încetă și aruncă pânze întregi de zăpadă pe ferestrele, lângă care înfloriau florile lui Ilarion. Norișori albăstrii de fum de tutun plutiau prin odaie, eră noapte târziu, dar prietenii ședeau totuș împreună adânciți în vorbă.

Tudor istorisise lupta lui din urmă cu Turcii, și vorbise de Jianu.

Arhimandritul își netezi barba arămie zicând cu mirare: «Bre, bre, acel Jianu, acel haiduc săvârșește fapte ca ale lui Ercule.»

— «Ce fel de fapte?» întrebă Vladimirescu.

Igumenul zâmbi. «Ercule eră crezut, într'o vreme, când lumea era păgână, drept un jumătate-Dumnezeu. El eră mai tare decât douăzeci de Turci și o ființă de om foarte bun la inimă. El ucisese un leu îngrozitor, un șarpe cu zece capete, un vier sălbatec, care pustiă

tot, și tot el abătù un râu, spre a curăți grajdurile, foarte pline de gunoaie, ale Craiului Aughias. Mai pe scurt, el săvârși douăsprezece lucruri ne mai auzite, spre binele omenirii, fără ca să-i fi dat altcineva o mână de ajutor.»

— «In care țară a fost asta?»

— «Se înțelege în Elada, acolo erau o mulțime de zei.»

Tudor răspunse aspru: «Ascultă, popo, de învățat poți să mă înveți, dar să nu-ți bați joc de mine!»

— «Eu să-mi bat joc?» întrebă Ilarion cu adevărată mirare.

— «Dor n'ai să mă faci tu pe mine să cred, că acel Hercule a fost Grec? Greci, cari să fie și viteji și buni la inimă, nu s'au văzut până astăzi!»

Ochii Igumenului jucau de bucurie: «O, fiule!» zise el, «îmi răcorești sufletul! Și poate, că ai și tu dreptate. «După roadele lor îi veți cunoaște,» zice Sf. Scriptură. Dacă Fanarioții sunt cu adevărat pogoritori dela vechii Elini, atunci aceea n'au fost altceva decât... poeți! Ei au crezut în sfârșit singuri poveștile, pe care tot ei le spusese. Dar poeți au fost, Tudore, însemnați poeți!»

* * *

A doua zi, înainte de amiază, viscolul nu încetase încă.

Tudor se preumblă prin odaie în sus și în jos, așteptând să se pună caii la sania lui Ilarion, fiindcă vroia să meargă pe la mai mulți boieri, pe cari îi înștiințase de dimineață, prin scrisori, că are să-i cerceteze.

— «Mai șezi puțin,» zise Arhimandritul, «astăzi se scoate sania pentru întâiași dată în anul ăsta, zăpada

a venit cam înainte de vreme. Vor fi având să mai dreagă câte ceva la hamuri, și poate să mai ție mulțisor. Tu de azi dimineață ești tot pe picioare, abia cât ai șezut la masă. De ce tot umbli mereu în sus și 'n jos?»

— «Nu șed jos, prietene,» răspunse Tudor după o mică tăcere, «pentru că poate vine la d-ta vreo putoare de ciocoiu, și nu vreau să mă scol înaintea lui.»

Ilarion, care cetea scrisorile sosite dela Mănăstirea Dealului, trecu cu câteși cinci degetele mânei prin barbă, de jos în sus, și răspunse: «De! atunci trebui să ocolești Bucureștii. Cum vrei tu să faci, ca să nu te întâlnești aici cu ciocoi?»

O privire posomorâtă lovi pe Arhimandrit: «N'am să-i mai ocolesc multă vreme, Popo. Are să vină o zi, când am să-i caut chiar, ziua când am să le succesc găturile.»

Preotul nu răspunse, și se cufundă iarăși în cetirea scrisorilor.

Se făcu iarăși tăcere în odaie. Numai focul din soba de pământ, care împrăștiă plăcută căldură, duđuia și trăsăia, iar jur împrejurul zidurilor casei viscolul își făcea cheful. Deodată se amestecă în urletul lui un alt sunet, mai limpede, care creștea din ce în ce, și în curând ajunse să fie înțeles, că era o zângăială de clopoței.

Ilarion ridică capul: «O sanie intră în curte.»

— «N'am spus'o eu,» mârâi Tudor.

Ușa se isbi îndărăt, și cu mare zor intră ficiorul în odaie: «Un Ciohodar cu sania Domnească. Măria Sa poștește pe boierul Tudor la Curte.»

Privirea lui Vladimirescu se îndreptă spre Arhimandrit.

El porunci ficiorului: «Postește pe Ciohodar în-lăuntru și adu-i o ceașcă de cafea.»

Când rămaseră singuri, Arhimandritul zise: «Trebuie să te duci, fiule. Fără îndoială, Vodă a aflat dela boierul Samurcaș, căruia tu i-ai scris azi dimineață, că ai sosit. Vezi, cum el cinstește în tine pe acela, care a avut parte, să vorbiască chiar și cu Țarul. Folosește împrejurarea aceasta pentru judecățile tale. Le poate fi prielnică acelor țărani, pe cari, mai ales, voiești tu să-i ajuți. Și tu nu pierzi nimica, căci atât timp cât va stă Caragia în Scaun, atâta vreme ne purtăm cu el ca cu Vodă. Noi, ca oameni pricepuți în trebile Statului, știm, că schimbările politice nu se pot face, decât pe niște temelii largi, și că isbânzile politice trebuiesc să fie pregătite cu mult înainte, știm, că nimica nu poate primejdui planurile unui om politic mai mult, decât uitarea de sine în patimă. Să nu lași să-ți cază hățurile din mână! Asta este tot meșteșugul. Mare cinștire am pentru haiduci, dar tu nu poți să lucrezi numai ca un haiduc. Ar fi peirea noastră. Am trebui îndată să plecăm toți la codru. Și câți, crezi tu, că ne-ar urmă pe noi amândouă? Intreabă-l pe Iancu Jianu. De ani de zile el se trudește. Ce ispravă a făcut?»

Fără multă opintire, cu liniștea lui hotărîtă, Arhimandritul atinsese toate strunele sufletului lui Tudor: mândria lui, dragostea lui de țărani, dorința lui de a aduce un grabnic ajutor Țării, și mai ales acea strună a prevederii și a răbdării eumpătate, pe cari a moștenit-o țăranul Rumân dela strămoșii săi.

Tudor Vladimirescu se duse la Vodă Caragia.

Fulgii mânați de viscol umpleau văzduhul, munți întregi de zăpadă se adunaseră pe ulițe, nu se mai

simția podeala de lemn. Peste lutoasa Dâmboviță se trecea pe un pod arcuit, înalt, și apoi în sus și la vale, peste dâmburi, prin ulițele pocite, printre grădinile și casele învelite toate de zăpadă. Conacele boierești erau așezate în curți împrăjmuite cu ziduri, tot asemenea și bisericile mai de seamă.

Din pricina vremii puțini oameni se vedeau pe ulițe; femei nu se vedeau de loc.

Mai înviorată mișcare eră abia în apropierea conacului Domnesc. Acesta eră clădit tocmai în fața bisericii Sărindar, una din cele mai mari biserici pe atunci. Conacul nu prea eră Domnesc, nici n'avea înfățișarea unei cetăți, ci se alcătuiă dintr'o seamă de clădiri, mai mari și mai mărunte, așezate împrejurul unei curți foarte largi și a unei grădini. Eră o curte boierească, ca multe altele, în cari trebuise să se așeze Caragia cu casa sa, fiindcă Palatul Domnesc, cel de pe malul drept al Dâmboviței, arsesese tocmai în ziua sosirii lui în Țară, și se pustiise până în temelii. Nici un Bei Fanariot nu se gândia — afară de Alexandru Ypsilanti — să-și clădească un palat. Ei știau bine, că nu puteau să prinză rădăcini în Țară. Nu erau decât niște slujbași Turcești. A fost odată o veche Cetate Domniască în București, pe malul stâng al Dâmboviței, care eră împodobită cu turnuri, și așezată la loc înălțat, și cari făcea să se mire Ambasadorii și călătorii prin întinderea ei și prin felul îndemănat, cum eră întocmită. Se dărâmasese însă. Mai întâiu ajunsese să fie întrebuințată ca temniță, apoi ca grajduri pentru caii Arnăuților, și la urmă «Curtea Veche», cum se chemă, ajunsese cuibul de adăpostire pentru toți hoții din București.

Tot asemenea fel de omenire mișună și în fostul

palat al lui Ipsilanti, care arsese, și se chemă acuma «Curtea Arsă.» Cete întregi de mișei se ascundeau acolo de lumina zilei. Pentru ei începuse o vreme de aur supt Domnia lui Caragea.

Acest Domnitor, deși n'avea palat, avea însă o Curte numeroasă, și slujitorii lui din casa, se înfățișau cu o strălucire orientală. La intrare și pe scări era o îmbulzeală împetrișată de Arnăuți, Copii de casă, Ciohodări și de slujitori, de scriitori și de boieri, cari se urcau, scoborau, și înaintea căroră, după bucățica de postav cusută în fundul ișlicului, și după prețul giubelei ce purtau, se închină adânc ceata furătorilor de vreme, îmbrăcați în fireturi de aur, și atingeau cu mâna dreaptă, după obiceiul Turcesc, mai întâi pământul, apoi gura și fruntea.

Din gangurile, care răspundeau la scări, eșia un miros rău, înecător, cu atât mai greu, cu cât toate ferestrele erau lipite spre apărare împotriva gerului de iarnă. Aceste împrejurări erau la fel, cum după vremuri fuseseră și cele în Luvru lui Ludovic XIV și în Escorialul lui Filip al IV, alături cu cea mai mare strălucire.

După ce treceai ieșind înainte din aceste locuri împuțite, ajungeai în odăile încălzite peste măsură ale lui Vodă, unde miresmele din Tarigrad se amestecau cu fumul dulce al tutunului.

Acolo fû astăzi primit Tudor Vladimirescu de marele Scotocilă. Imbrăcat cu uniforma de Pandur, verde închisă, și cu mâna dreaptă sprijinită pe sabia sa încovoiată, a căreia cureaua era atârnată peste umăr din stânga spre dreapta, Tudor stătea în picioare. Ordinul Sfântului Vladimir îi împodobia pieptul. Cu privire hotărîtă se uitau ochii lui castanii deschiși și

cam posomorîți drept la Vodă, care ședeă între perine pe divanul său, jumătate lungit.

Ion Caragea eră un om ca de cincizeci ani. Fața lui galbenă, subțire, eră înconjurată de o barbă neagră ca abanosul. In cap aveă un fes mic roșu, cu un ciucure alb, pe care-l purtă în casă, fiindcă eră tuns scurt, după obiceiul Turcilor. Trupul său, întins a lene, se vedeă îmbrăcat cu haine de mătase și cu postavuri deschise, cusute cu fir și îmblănite cu samur. In brâul de șal Persien, de un preț aproape nemăsurat, eră așezat semnul puterei Domnești, hangerul, un cuțit, al cărui mâner lung eră lat în partea cea de sus și îmbrăcat aproape cu desăvârșire de diamanturi. Pe mâna dreaptă scânteia un rubin de mărimea unui ou de porumbel, în mâna stângă sclipiau niște mătănii de topazuri și diamant.

Caragea eră foarte politicos, de fermecă lumea. Se 'nțelege, că cea dintăiu întrebare a lui fû despre Congresul dela Viena. «Ai avut norocul, Arhon Slușgerule, să vezi acolo o strălucită adunare de Monarhi și de Miniștri, și i-ai văzut lucrând cu toții la un scop măreț, ei așezau lumea la loc în văgașul său, de unde fusese ea scoasă.»

— «O fi,» răspunse fiul de țăran Gorjan. «Mie însă mi s'a părut, că mai mult se speriau unii pe alții.»

Deși vorbiă cu toată liniștea, dar vederea Fanariotului îl întăritase, cum întărită pe un taur o bucată de postav roșu fluturată, și părerea lui despre Congresul dela Viena, pe care i-o strecurase Ilarion cu mare dibăcie, acum fu iarăș alungată de părerea, pe care o avuse mai înainte.

Caragea zâmbi ca un filosof. «Da» zise el, «fiindcă Prinții benchetuiesc, lumea crede, că ei nu sunt fră-

mântați de griji.» Și cu ifosul, care știau să și-l dea boierii Grecești, el urmă: «Decâteori însă, ei trebuiesc să-și înghiță singuri, mânia și veninul, aceasta nu o știe lumea.» Caragea nu avea trebuință, să afle dela Tudor știri dinlăuntru, fiindcă el avea pe Cavalerul de Gentz, plătit cu sume grele de bani, pentru corespondența sa politică. Afară de aceasta se întorseseră, de mult, și trimișii lui oficiali dela Congres, adică zaraful Manuc-Bey, care totodată ducea și milioanele Prea Înălțatului său client în străinătate, spre a le așeza acolo la loc sigur, precum și Mitropolitul Nectarie. Amândouă îi făcuseră rapoarte amănunțite. Dela Tudor vroia Vodă să afle, în deosebi, câte ceva despre lucrurile din Țară. El îl întrebă, dacă Turcii au făcut multe stricăciuni prin Gorj și Mehedinți. Căpitanul de plai folosi prilejul, spre a vorbi de țaranii lui și despre judecata lor. «Nu găsesc dreptate, Măria Ta,» zise el, «și totuși ei sunt aceia, cari singuri, poartă sarcina tuturilor birurilor.»

Vodă scutură mătăniile scânteietoare, se ridică puțin în sus și zise: «Dreptate? N'a fost aceasta grija mea cea dintâiu, de când am venit eu în Țară? N'a fost cea dintâiu a mea lucrare, la suirea mea în Scaun, să fac o Condică de legi, spre a schimba starea de haos a legiurilor voastre, dăruindu-vă un mers mai cinstit al judecăților? Ce n'am făcut eu, ce n'am încercat, ca să introduc pentru binele obștesc înnoiri și îndreptări? Of, Arhon Sluger,» oftă Fanariotul, bun de gură, «tu nu-ți cunoști Țara, deși ești născut aici. Cu ajutorul cui vrei tu să aduci la îndeplinire idei mărețe? Cu boierii? Tocmai de ei m'am împiedicat, și prin ei a fost zădărnicit tot binele, pe care am vroit eu să-l fac acestui popor. Dacă ar fi uniți

între ei și adevărați patrioți, atunci ar stăpâni ei și nu noi. Când stai cu ei în Divan, toate se fac. Dar cum es din sfat, nu mai găsești doi boieri uniți într'un gând. Gândirea lor este numai spre chivirniseală și hoție. În Țara Rumânească două lucruri nu poți găsi: Dreptate și feciorie. Domnitorul, care ar vrea să stăpânească aici după principii ideale, ar trebui să fie un Dumnezeu. Eu însă m'am născut om, Arhon Slu-gerule.»

Cufundat pe gânduri, Tudor se întoarse la gazda sa, Ilarion, și-i povesti toate, câte vorbisé cu Vodă.

Arhimandritul i zise: «Are cuvânt Caragea. El este mare hoț, dar și ceilalți sunt la fel cu el, este fățarnic și mincinos, dar și ceilalți sunt tot asemenea. Dacă boierii ar fi ceeace au fost în vremea lui Mihai Vi-teazul, am aveà astăzi Domnitori Rumâni, iar nu Greci.»

Cu mâinile adunate pe spate, cu capul aplecat, cu înalta lui frunte încrețită și posomorît, Vladimirescu umblă câtăva vreme prin casă, tăcut, în sus și în jos. Apoi zise în sfârșit: «Trebuie scurtăți d'o palmă toți câți sunt Boieri divaniți. Altfel nu scapă Țara de Greci și de ciocoi.»

* * *

În teatrul Domniței Ralu se jucase, după deosebita Sa dorință, «Hoții» de Friedrich Schiller.

Pe băncile îmbrăcate cu postav roșu, se înghesuisé tot tineretul din Protipendadă. Prin lojile, deaseme-nea îmbrăcate în roșu, ale căror perdelețe erau tivite cu ciucurași albi, se vedeà, strălucind de pietre scumpe, toată floarea Cucoanelor. Fiindcă erà de față Curtea Domnească, se așezase, în sfeșnicele de tinichea, de

jur împrejurul sălei, lumânări albe de ceară, cum se puneau numai, când venia Vodă, în locul lumânărilor de seu, obișnuite, care făceau fum și răspândiau un miros urât.

Frumoasa Dilly jucase pe Amalia cu multă gingășie. Actorul Steinfels jucase pe «urlătorul Abbadona», cu multă putere de plămâni.

Arnăuții de casă și slugile așteptau cu toții înaintea Teatrului și ridicau felinarele, pe care le aduseseră cu sine, strigând săniile stăpânilor lor. Casa Domnească se pornise. Invelite în blănile lor, ședeau Domnița Ralu și cu domnișoara ei de onoare, Sultana Gălășescu, alături una de alta.

— «Ai fost toată seara așa de tăcută, iubita mea,» zise Domnița, «nu ți-a dat nimica de gândit, cele ce s'au jucat?»

— «Tocmai fiindcă mi-au dat mult să gândesc, de aceea sunt tăcută,» fu răspunsul.

— «Aferim! Așa e bine!» zise Ralu, «atunci să vii cu mine la odaia mea. Acolo am să te fac eu să vorbești!»

Drumul dela Teatru până la Palat nu era lung. Domnița porunci, să nu oprească sania la scara cea mare, ea era nerăbdătoare să ajungă la odăile sale.

Slujnicele cu blănile fură trimise afară, și Ralu se aruncă pe divan împreunând degetele sale pline de inele: «Acuma să vorbim numai amândouă, singure.»

Frumoasă nu era Domnița, dar tot duhul Greciei scânteia din ochii săi negri. O mustăcioară mijie pe buzele ei cărnoase, și totuș zâmbetul ei era blând, lăsând să se zăriască niște dinți sclipitori. Mădulările ei, mici și mlădioase, se ascundeau într'o haină galbenă de atlas, peste care cădea fermenica de mătase,

cusută cu fir de aur, adunată la piept cu niște paf-tale împodobite cu smaragduri. La brâul ei strălucia un hangiar încărcat cu rubinuri. Șiruri de mărgări-tare înconjurau gâtul ei înălțat, și o pereche de cercei de brilliant, de o bogată lungime, scânteiau, atârnând din urechile ei. Pe părul negru se așeză un mic turban de stofă de fir, având o stemă alcătuită de briliante și de smaragduri. Toate aceste podoabe minunate Domnița Ralu le purtă, pare că nu erau ale ei, «cu filosofie,» cum zicea ea.

Dar i făcea și mai-mare cinste filozofiei sale, felul cum ea își alesese domnișoara sa de onoare. Ori eră cea mai înaltă cochetărie, intelectuală, care pusese frumusețea Sultanei drept folio pentru sine? Fără pizmă, ba chiar cu admirație pentru prietena sa, Ralu Car-gia lăsa să străluciască, alături cu ea, drăguța aceea de ființă. Dar mai presus de toate ea prețuia puterea tîne-rei Rumânce, de a-și însuși înaltele cugetări și frumoa-sele simțiri. Aceste fete nu erau niciodată mai mulțu-mite, decât atunci, când vorbiseră împreună, până într'un târziu de noapte, despre arte sau de metafizică.

— «Ei?» zise Ralu, văzând pe Sultana, pierdută în gânduri, și jucându-se cu lanțul de mărgian, care-i atârna împrejurul gâtului. «Spune, vorbește!»

— «Imi este prea greu,» răspunse ceialaltă cu sfială.

— «Să știi, iubita mea,» o povățui tânăra Greacă, «să știi că, cu cât este mai grea, sau mai adâncă o idee, care trebuie să fie spusă, cu atâta vorbele, pe cari le întrebuițăm, trebuiesc să fie mai nemeșteșu-gite. Acum eu vreau să te ajut, ca să ieși la mal. Despre ce vrei să vorbești?»

— «Despre Karl Moor...» fu încetișorul răspuns, care ieși din buzele Sultanei.

— «Karl Moor» zise Domnița aprinsă, «este patima pentru un ideal întrupată într'un om! El are simțiri atât de vii, cum nu le pot avea oamenii de rând. N'ar fi căzut mulți tineri la asemenea desnădăjduiri, numai pentru că au fost nepricepuți de părinții lor. Și nu vor fi desigur mulți, cari după ce au fost siliți, să se facă tâlhari, să întrebuițeze această meserie spre scopuri atât de mărețe, căroro nedreptatea, suferită de ei înșiși, le inspiră compătimire cu suferințele altora! Căci de acest lucru se ferește omul de rând, ca de ceva de răs, de ceva nepractic. El crede, că a venit pe lume, numai ca să se bucure. Supărarea și compătimirea însă nu sunt bucurii. Cu supărare și cu compătimire se poate hrăni numai un suflet copilăresc, un suflet idealist, un suflet atât de smintit iubitor de alții ca acel Căpitan de hoți. Această amestecătură de mare visător și de sălbatică bărbăție, face ca să fim încântate de Karl Moor. Vezi tu, un astfel de om ași putea și eu să-l iubesc, eu care sunt pătrunzătoare în judecarea bărbaților, cum spune fratele meu, l-aș putea iubi, dacă un asemenea om s'ar fi găsit pe lume!»

Sultana-i răspuse: «Este unul! Eu îl cunosc! Iată, tocmai aceasta vroiam să ți-o spun!» O roșeață fierbinte se ivi pe obrazii ei, și fata abia își putea trage sufletul, scurt, ca după o fugă iuțită.

Ralu își preumblă mării săi ochi, cercetând asupra tinerei fete. O simțire caldă străbătuse vorbele aproape tremurânde, fericite, ale Sultanei, o simțire, care trebuia să fie cu atât mai adâncă, cu cât, până acuma, nu se arătase cu nici o vorbă.

— «Iubita mea,» zise atunci Domnița cu blândețe, «cine este acel bărbat minunat?»

Sultana se făcù galbenă și se apropiă de fereastră, deși înaintea ei noaptea se ridică asemenea unui zid. Orce ființă omenească, frământată, caută, prin instinct, un orizont mai larg, spre a scăpa de ananghia momentului, care o apasă.

Ralu se gândi adânc, și încercă, spre a lăsa vreme Sultanei să se liniștească, ca să-și aducă aminte, cine ar putea fi acel om, care se aseamănă cu chipul ideal al lui Schiller. La Curte nu era, acolo nu putea să ființeze. Când se gândia numai Domnița la un asemenea lucru, îi venia să răză: bărbați la Curte! adevărați bărbați! bărbați cu sufletul sănătos! Ea oftă apoi, fiindcă într'adevăr nu era lucru de rîs.

Sultana se întoarse iarăși în spre odaie: «Nu știi, dacă pot să-ți spun, tocmai ție, numele lui,» zise ea. «Dar tu ești pusă atât de sus, și știi, că te iubesc?»

Ralu își așeză brațul împrejurul gâtului prietenii sale, o trase lângă sine pe divan, și drept orce răspuns, i se uită în ochi.

Sultana ridică capul în sus, și deodată tremuratul se pierdù din glasul ei: «Este Haiducul Iancu Jianu.»

Un strigăt de mirare ieși din gura lui Ralu: «Adevărat! Așa este!» zise ea. «În țara Nemțească a născocit Schiller un Karl Moor! Aici la noi, este unul aieve, în vieață! Dar de ce nu putuși tu să-mi spui, tocmai mie, numele lui?» Abia isprăvisise întrebarea, și se lovì în felul ei vioiu, cu palma peste frunte. «Fetica mea iubită! fiindcă el uraște pe Greci și îi prigonește? Ascultă, Sultano,» și trupul mărunțel al Domniței se ridică drept în sus, «aici, în Țara asta, eu sunt o Domniță Rumânească, și patria, pe care o port eu în sufletul meu,» un zîmbet mândru și trist se

revărsă atunci pe toată fața ei, «este cuibul cucului în nori, — Nephelococcygia.»

Sultana duse mâna prietenei la buzele sale: «Tu, ființă aleasă și înțeleaptă,» zise ea, «pentru tine nimic omenesc nu este străin, și totuși ești atât de mai presus de lume, și mășori toate lucrurile omenesti cu nepărtinire cerească.»

— «Așa fac?» răsă Ralu iar cu o veselă zeflemea, «De, așa suntem noi, cei din cuibul cucului prin nori. Dar acum să ne întoarcem la viteazul nostru. Ziceai, că-l cunoști? De când? Cum ai ajuns tu în apropierea unui haiduc? Dacă Cucoana Sima, mama ta, ar afla asemenea lucru, m'ar aștepta o bună ocară.— Maică! cuconița Sultana are cunoștință cu haiducii, și s'a ferit să-mi destăinuiască aceasta chiar mie!» Ea amenință cu degetul.

— «Taina nu era numai a mea,» răspunse tânăra fata, plecând ochii la pământ. «La curte, se înțelege, că n'am putut să întâlnesc pe Jianu, dar el are mulți prieteni prin țară,» sfârși ea încetișor.

— «Nu trebuie să-i trădezi, draga mea,» zise Domnița repede. «Să vorbim acum numai de el. Spune-mi, ce vorbe ați schimbat voi împreună, unul cu altu?»

— «Nici o vorbă,» răspunse Sultana zâmbind. «Eu cred, că el nici nu m'a văzut. Vorbiă cu bărbații. Eu l'am văzut numai șezând la masă.»

— «Și cum era la masă?» stăruî Ralu.

— «Câteodată foarte vesel. Atunci râdeau cu toții. În două rânduri însă a aruncat câte o vorbă tare la mijloc, și atunci era pare că lovise un trăsnet în mijlocul mesenilor.»

— «Minunat!» strigă Domnița, cu bucurie, «Și este cu adevărat boier?»

— «Ca și Karl Moor.»

— «Vezi tu,» zise tânăra Greacă, «aceasta ar putea să mă 'mpace cu boierii. Dar sigur el nu ține în mare băgare de seamă cinurile și rangurile? Înaintea lui n'are trecere yaza vreunei persoane?»

Sultana dădù din cap. Fără veste însă o prididiră lacrimile și cu glas înneecat zise: «S'a pus un preț pe capul lui.»

Atunci Ralu întinse amândouă brațele sale și trase pe prietena sa cu foc la piept, zicând: «Dreptatea nu se mai găsește decât în păduri și în inimile a două fete!»

* * *

Dimineața când se deșteptară fetele, aveau simțirea, că se petrecuse ceva nou și de mare însemnătate în viața lor. Orice întâmplare, plăsmuită eră pentru aceste ființi simțitoare ca și o întâmplare adevărată. Se mai adăogă încă de astădată împrejurarea că, teatrul «Hoții» făcuse să iasă la iveală și o altă împrejurare, care ființă. Erau foarte mișcate amândouă fetele. «Ziua, în care ne-am învrednicit, să înțelegem, un adevăr,» zise Domnița, «este o zi de sărbătoare. Se adeverește așa dară, că poeții cei mari nu spun lucruri numai visate de ei. Ei abia ajung cu cea mai îndrăsneată închipuire a fantaziei lor la realitatea, care este a lui Dumnezeu însăș poezia!»

Și această sărbătoare eră să fie înfrumusețată pentru cele două prietene, încă și cu o altă plăcere. În seara dinainte Directorul teatrului adusese la cunoștința luminatei Domnițe, că a sosit artistul Steinmoser din Viena, și ea îl poftise să vină la dânsa.

— «Insfârșit, însfârșit vom auzi,» zise ea, «muzica Dumnezeiescului, cântată cum se cuvine.»

Dumnezeiescul eră Beethoven. Urmă să se cânte pe pianofortele Domniței Ralu, singurul din București și poate în toată Țara Rumânească, o piatră a scandalului pentru mulți și mai ales pentru unele evlavioase cucoane bătrâne, care socoteau pe fata cea mică a lui Caragea, un fel de moară stricată, cum îi ziceau, și drept o femeie smintită și primejdioasă. Ele ațâțaseră pe mai mulți Arhieri împotriva păgânescului clavier. Dar nici unul dintre dânșii nu îndrăsnî să supere pe Domnița.

Ralu primi pe artistul din Viena într'un salon, ale cărui ferestre dădeau spre grădina înzăpădită.

Cu părul răsucit pe frunte, în sus de tot, cum eră moda, ras la față, cu un guler scrobîit, foarte înalt, cu fracul lui vînat și cu pantalonii lui albi și strâmți, cari ajungeau numai pînă la glezne și erau întinși cu curele, care treceau pe sub papuci, lucru care dădea statului său întreg, o înfățișare, pare că nu stă bine cu picioarele pe pămînt, — așa cum se înfățișă Steinmoser, nu prea arătă a mare om.

El se închină de vreo douăsprezece ori, și se uită mirat și cu vădită curiozitate la amîndouă fetele. Ele erau îmbrăcate astăzi «Evropenește» sau «Nemțește,» port, care stă foarte bine Sultanei, și nu prindea tocmai pe Ralu. Chipul cam Arăpesc al capului ei mic negricios se înfățișă mai bine în brocatul cu fir de aur și cu strălucitoare pietre scumpe, decît în haina albastră ca levănțica și cu talie scurtă.

Mirarea cea mai mare se zugrăvi pe fața lui Steinmoser, cînd Domnița începû. să-i vorbiască într'o Nemțească aleasă; iar cînd el se așezase la clavier,

strigă deodată cu bucurie: «O, un Prohaska! Tocmai așa unul are și Domnul de Beethoven.»

Ralu se rezemă peste clavirul deschis, întinzând mâinile rugătoare: «D-ta cunoști pe Beethoven? Spune, istorisește-ne! Ai vorbit cu el? L-ai auzit cântând?»

— «Dacă l-am auzit cântând? Cum să nu, Luminață Domniță,» răspuse Neamțul.

— «Atunci spune-ne, cum cântă?» stăruie Ralu.

— «No, cântă de minune, Măria Ta.» Dar ca să lămuriască mai de aproape, cum este felul lui Beethoven de-a cânta, până acolo n'ajungeau puterile priceperii tânărului papă-lapte.

Ralu înțelese aceasta îndată, și îi făcù altă întrebare: «D-ta îl cunoști însă în persoană? Ai vorbit cu el?»

— «Cum să nu-l cunosc, Măria Ta, el a fost în anul trecut peste tot, la toate serbările Congresului. No, dar cât privește să vorbești cu el,» urmă Steinmoser, «nu este lucru ușor. Acel Beethoven e un posac.»

— «Ce este?» întrebă Domnița.

— «E posac, Măria Ta, îndată îți spune vreo mojie. Asta din pricină, că e foarte surd.»

Pe fața vioaie a Grecoaiței se înfățișă atunci toată tragedia acelei sorți atât de nemiloase. «Asemenea groaznică ursită are de scop, să ne dovedească, cât de neatârnat este sufletul născocitor, de trupul omului,» zise ea, întorcându-se către Sultana, care-și plecase capul său frumos în jos, perdută pe gânduri.

— «Acuma însă, mă rog să ne cânti!» zise Domnița artistului.

El puse mâinile pe clape. Incepù *Appassionata*, și

omul atât de stângaci în purtare, cântă această muzică cu mare pricepere și cu mișcătoare adâncire.

În ochii negri ai lui Ralu se ridică o flacără după alta. Ființa ei șubredă părea că crește deopotrivă cu simțirea sa. Rochia ei, ca levănțica, nu se mai băga în seamă. Cine o privia acum, vedeă numai fața ei. La această față se pironise și privirea Sultanei, celei deștepte și doritoare de a învăța.

După ce răsunase acordul cel din urmă al părții întâia, Domnița se sculă în sus și zise cu o cadență muzicală: «Auzi tu strigătul, care cere adevărul? Auzi tu cum vine iară și iară în cele patru note: Spune-mi adevărul! Spune-mi, o soarte, o Cerule, o Dumnezeu! Tu mi-ai sădit această întrebare în inima mea, desleagă-mi'o acuma, spune-mi drept! Ea se ridică la tine, din veacurile cele mai depărtate, din altarele tale, o Moira, necuprinsă de mintea omenească! Se urcă și din jertfele, ce se topesc pe ruguri! Ea zîmbește din beția scurtă a fericirii, și se tânguește din nesfârșita mare a jalei. Spune-mi adevărul, căci de orbirea mea și de chinul meu ar trebui să i se facă milă chiar și iadului, cu atât mai mult Ție, Unule Dumnezeu!» Luminată de patimă, ca Pythia, ea se uită în depărtare.

Sultana își acoperise fața sa cu palmele.

Steinmoser deschise niște ochi rotunzi, înholbați. Se făcuse tăcere adâncă.

Deschizându-se o ușe, o cucoană frumoasă intră, ajutată de doi copii de casă. Atlasuri verzi și galbene încărcate de firături înveliau trupul greoiu. Peste părul ei negru, ca pana corbului, eră așezat într'un turbănel de mătase verde, un fes alb de Tripoli, împodobit cu niște steme mari de smaragd.

In urma ei, tot asemenea ajutat de copii de casă, intră un fel de pitic cu fața galbenă, pocită, care neconținut râdea. Înainte chiar de a ieși la iveală, potca învelită într'o giubea albă, împodobită cu un guler urias de vulpe vânătă, cucurigiă și ciripiă, fiind și peltic: «Cumnățică Ralu, Măria Sa a înțeles, firește, că trebuie să mă facă Spătar! Adică cum? Eu, ginerele lui și să nu fiu Spătar? Sunt acum Spătar, m'a numit.» Ar mai fi flecărit încă mult înainte, spunând tot același lucru de zece ori, ca toți nătărăii slabi de minte, dacă nu i-ar fi curmat vorba nevasta lui supărată: «Ajunge vorba asta. Știm acuma.» Și îndreptându-se spre Ralu, de pe a cărei față fugise însuflețirea făcând loc la ironie, ea urmă: «Ce faci, surioaro? Cine este acel caraghios, care șade la dulapul tău de muzică? Așa, vreun artist din lăuntru. Nu vroim să te supărăm. Am venit numai, să-ți spun două vorbe, în treacăt. Apoi vreau să mă duc la mama, și Milostivirea Sa, Spătarul, are să se ducă la Divan.» Ea începu să râză: «Doamne, adică de ce nu? Acolo este cel puțin bine îngrijit pentru câteva ceasuri.»

Cucoana vorbiă tare, fiindcă în Fanar, se socotea e femeie proastă, care nu vorbiă pe întrecute, repede și ascuțit.

Caraghiosul dela Viena ședeă încremenit lângă clavierul dela Prohaska, și priviă, cum se așeză ciudata pereche pe un divan, și cum li se aduceă de slugi, umblând forfota mereu, narghilele, dulcețuri și cafele.

Spătarul, nou ieșit din cazan, ar fi mai flecărit despre boieria lui, dar dojana soției și mai ales ochii cumnatei sale îl speriaseră. Cu picioarele încolăcite și cu spinarea încovoiată, ședeă giuguca, între perini și sugeă din narghilea.

Nevasta făcù întrebare: «Unde este fratele nostru Constantin? Este acasă? Nu vine niciodată la tine?»

— «O, Constantin!» răspunse Ralu cu subțire batjocură, atât în privire cât și în vorbă. «Tu știi, Policeno, că el nu face parte din musafirii mei obișnuiți. Mă găsește anostă.»

În aceiaș clipă însă ușa se deschise iară, și cu un râs sgomotos intră un tânăr Fanariot, de o rară frumusețe. Eră urmat de un bărbat mai în vârstă, cu un nas foarte mare și cu ochii plini de deșteptăciune. Amândoi aveau bărbi negre, fiindcă la Fanarioți, ca și la Turci, se credeă, că numai fața neagră este fața puterii și a bărbăției, părul bălan sau castaniu trebuia să fie cănit și făcut negru de tot.

— «Soriora dragă!» zise cel care intrase întâiu, «m'am făcut eu singur «introduceur des ambassadeurs!» Trecând prin odaia de alături cu acest templu al Muzelor, văzui pe Milostivirea sa, Boierul Constantin Samurcaș, săltând de mulțumire. Spune, că a auzit o muzică Dumnezeiască. Fiind inimă simțitoare, cum mă știi, mi s'a făcut milă să-l văd stând numai la poarta Raiului, și ți l'am adus înlăuntru.»

— «Să fie binevenit!» zise Ralu. «Dacă știam, că este la Curte, l'aș fi poftit chiar eu, de mult, la mine.»

— «Halal! așa dară am putut, odată în vieța mea, să-ți fac și eu ceva pe plac, soro!» zise Beizadeaoa Constantin.

— «Cum vezi, este cu puțință și asemenea minune,» răspunse Ralu.

— «Dar tot minune rămâne, fiindcă noi ne închinăm la deosebite Dumnezeiri. Și, of!» uitându-se cu un suspin adânc și cu ochii înfocați la Sultana, care

ședeă liniștită, «numai asupra Muzelor n'are Eros nici o putere!»

— «Cine spune asta?» întrebă Ralu.

— «Anacreon,» răspunse Beizadeaoa, fără să se gândiască mult.

— «Ești sigur de ce spui?»

— «Ei, dacă n'a fost Anacreon, care a spus-o, apoi sunt eu, care o spun.»

Răsul surorii sale țâșni în sus ca un avuz de mărgele: «Constantin a ajuns poet!» zise ea. «Dar ca să știu, pe cine să-l slăvesc pentru această minunată vorbă, pe tine sau pe Anacreon, te rog, pune pe cineva să cerceteze în biblioteca ta. Dacă aceste vorbe nu se găsesc undeva în scrierile Cântărețului dela Teos, pe care tu le ai fără îndoială pe toate, atunci ești tu autorul lor cu adevărat.»

Biblioteca Beizadelei slujia totdeauna drept ținta săgeților de batjocură ale Domniței Ralu, fiindcă această bibliotecă eră zugrăvită. În odaia cea mai întunecoasă a Beizadelei ea îmbracă pereții. Acolo străluciau cu slove de aur numele cele mai mari de scriitori din toate veacurile, zugrăvite ca rânduri de cărți bine orânduite, iar pe dinaintea lor erau așezate niște perdele verzi. Ralu le numia perdelele lui Parhasios. Când batjocurile ei ajungeau până acolo, atunci Beizadeaua o rupea la fugă. El nu citea niciodată, dar eră simțitor și se supăra, ca un Grec adevărat, când sora sa dădea în vileag, fără cruțare, taina bibliotecii lui zugrăvite.

— «Da, da, mă duc să caut,» zise el, de astădată însă ne mai glumind, și ieși din odaie.

În ochii lui Ralu se răsfață un drăculeț. O hărțuială de acest fel cu fratele său, ea nu scăpă prilejul

niciodată, s'o aibă, iar pe Sultana sa, pe care el pusese ochiul, ea ştiă s'o apere totdeauna cu biruinţă.

— «A ieşit duşmanul!» zise mica şi îndârjita Domniţa. «Eros să-l aibă în paza sa!» apoi se întoarse spre Samurcaş.

Chira Policsena se plictisiă, ştiind, că acuma urmează iarăşi muzică şi poate chiar filozofie. De aceea ea zise, că trebuie să se ducă la mumă-sa, şi plecă, legănându-se, ca o raţă, grasă cum eră şi neobicinuită să umble. Spătarul se fâţcăi şi el după dânsa, tare supărat, că n'a avut voie, să se fudulească mai mult cu slujba lui cea nouă. Dacă nu i-ar fi fost frică de Policsena, ar fi isbucnit în plânsete cu istericale.

După ce ieşiseră afară turburătorii păcii, Steinmoser trebui să cânte *Appassionata* până la sfârşit. Cu ochii închişi ascultă Samurcaş, şi-i arată apoi artistului, într'o Nemţescă aleasă, recunoştinţa sa.

Intr'aceea porunci Ralu, să i se aducă o bişactea de бага. O puse pe clavir, o deschise şi-şi afundă degetele în grămada de aur, ce eră în ea.

— «Ştiu bine,» zise Domniţa tânărului Vinez, «că arta d-tale este mai presus de orice răsplată pământească, şi te rog, să nu măşori recunoştinţa mea, după neînsemnatul dar, ce-ţi fac. Acesta nu are alt scop, decât să te despăgubiască pentru lungă şi greaoa călătorie, ce ai făcut.» Cu aceste i întinse lui Steinmoser mână plină de galbini, şi făcù aceasta atât de copilăreşte nevinovat, încât artistul mirat, i întinse şi el, fără voie, mâna sa. Mâniţa ei mică se cufundă de trei ori, de patru ori, în aur, şi dăruia fără să numere. Ameţit şi cu buzunările umplute, se depărtă tânărul artist.

Vroia şi Samurcaş să plece, dar Domniţa îl opri.

— «Poți tu, Arhon Vornice, după această Dumnezeiască destăinuire, să te duci acum în mijlocul oamenilor? Ieri Schiller și astăzi Beethoven! Trebuie să treacă câtăva vreme, până să doresc să mai am a face cu oamenii de toate zilele!»

Samurcaș se închină, zâmbind și încrucișându-și mâinile pe piept.

— «Ieri Schiller și astăzi Beethoven!» zise Domnița încăodată. «Mari sunt Nemții ăștia! Dar tocmai fiindcă ei sunt mari, mă mir, că Schiller a scris «Hoții» lui, acest strigăt amar pentru dreptate și mândrie de bărbat. Cum a putut el să nascociască acest chip a lui Karl Moor? Se poate înțelege, că supt asuprirea Turcească cei mai vrednici bărbați se duc în codri, ca haiduci și ca clefți. Dar cum a putut, să-i vină în minte poetului Nemțesc asemenea lucru?»

— «Eră atunci foarte tânăr și deschis la suflet,» zise Samurcaș. «N'ai auzit niciodată despre Karl al Virtembergului? Acela călcă cu caii semănăturile țărănilor săi și vindea pe supușii săi, spre a fi duși la America. Au mai făcut și alți Domnitori din Țările Ghermanicești tot astfel.»

— «Așa dară și acolo, în țara Nemților?» zise Domnița, și rămase pe gânduri.

* * *

Sufletul lui Beethoven mai plutea încă în «templul Muzelor,» când se auziră un fel de sunete străbătătoare în Curtea Palatului, cari și ele se chemau muzică, dar acest fel de muzică venia din Țara Turcească. Eră meterhaneaoa, care scotea un fel de sălbatecă vijelie din trâmbițe, și bătea niște tobe mari într'un tact duduitor.

Eră chemarea la masă. Această gălăgie se mai făcea din nou și la fiecare rând de bucate, cari se pornia din bucătărie, prin giamlăc, spre sufragerie.

Imprejurul mesei celei lungi, mișunau slugile în haine cusute cu fireturi de aur și de argint. Erau mulți musafiri la masă, ca de obicei. Se aduceau de zece ori atâtea bucate, câte s'ar fi putut mânca, ceea ce avea de urmare, că bucătăria Domnească înghiția sume mari de bani.

La masă Caragia vorbea cu Samurcaș despre traduceri, ce el făcuse din comediele lui Goldoni. Luă parte și Ralu, fata cea mai iubită a lui Vodă, la această vorbă, pe când Mama ei și Chira Policsena păstrau tăcere.

După ce se mănca și se bău peste măsură, Doamna Caragea se lăsă s'o ducă mai mulți copii de casă înapoi la odăile sale, unde eră cald ca într'o baie Turcească. Ea rămase acolo culcată mai multe ceasuri, fără să se miște de pe divan; eră un sac de grăsime, având încă o față regulată, dar învinețită de sulimani. Printre degetele ei, țapene din pricina inelelor, alunecau mătăniile de diamanturi și mărgăritare mari cât bobul de mazăre. Când eră tânără și frumoasă, ea jucase un rol însemnat în Fanar și-i ajutase, cu credință, soțului său, ca să ajungă în Scaunul Domnesc al Rumâniei, idealul tuturor Fanarioșilor, nefiind trebuitor pentru aceasta nimica alta, decât bani și darul de a face zavistii. Amândouă le avea frumoasa nevastă a lui Caragea. Acum ea eră ajunsă la țelul dorințelor sale, dar o părăsiseră tinerețea și soțul ei. Se mângâia cu răbdare. Osmanlâii zic: «Vin, cafea, afion și tutun sunt cei patru stâlpi ai Cortului, unde se umbrește plăcerea.» Și în acest cort se retrăsese

Doamna lui Caragia. Trebuințele ei sufletești și artistice erau mulțumite cu o flașnetă, pe care puneă să i se învârtească, adesea ceasuri întregi, dinaintea divanului Luminăției Sale.

* * *

Spre a se desluși asupra unor stihuri din Goldini, Măria Sa luă pe boierul Samurcaș, după masă, cu sine în bibliotecă.

Dar traducerea eră numai un prilej. Vodă cerea adesea sfatul boierului Constantin și vroia să-i pună și astăzi unele întrebări, cu privire la Slugerul Tudor Vladimirescu. Cari sunt părerile boierilor despre Vătaful de plaiu dela Clojani? Să fie lăsat să câștige judecățile, ce a pornit?

— «Măria Ta știi, că eu îi sunt binevoitor,» răspunse Samurcaș. «Dar tocmai între simpatrioții lui are mari protivnici. El nu-și stăpânește gura. El nu este boier, și mereu ocărăște pe boieri, or și unde poate.»

— «Ce găsești tu la el, drept vorbind?» îi curmă Vodă vorba.

— «Puterea credinței lui,» răspunse Samurcaș, fără să se sfiască. «Firea lui dreaptă. Tudor Vladimirescu e tot așa de cinstit ca prieten, cum este și ca dușman. Un dușman, care nu se preface, și care rămâne drept față de protivnicul său. Așa, de-o pildă, el dorește să vadă în Scaunul Domnesc al Țării sale Domnitori pământenii, și ar vrea să scape Țara de Greci. Dar și pentru Greci el dorește acelaș lucru, adică le dorește, ca și ei să scuture jugul Turcilor și să fie slobozi în țara lor. Ca să ajungem și noi acest scop, eu cred, că Tudor ne-ar da chiar o mână de ajutor. Așa

de dreaptă este judecata acestui om, Măria Ta! De aceea eu cred, că ar fi bine, să fie înduplecat să intre în Eterie. Vrei, Măria Ta, să ne ajuți?»

Vodă își netezi barba, închizând ochii pe jumătate. Boierul Constantin, capul Eteriei din Rumânia, avea însărcinarea, să facă din Vodă Caragea un mădu-lar dintre cei luptători ai întovărășirii Grecești pentru slobozenie. Dar Vodă știa, să se strecoare față cu întovărășire, întrebuintând toată șiretenia sa de Fanariot. El făcea jertfe pentru Eterie într'un fel literar, luă parte vie la publicațiunile numeroase de traduceri și de lucrări originale, care se scoteau în Grecia, la Viena și la Paris, ajută teatrul ficei sale, dar nu voia să ajute cu bani pe acei, cari căutau să câștige și să adune părtași la Eterie.

— «Pe câtă vreme mă găsesc în Scaunul Domnesc, eu nu pot fi răsvrătitor,» eră răspunsul său.

Samurcaș i dădea drept pildă pe Țarul și pe cei doi Crai Nemțești.

— «Dacă aș fi Rus sau Neamț, m'aș face îndată cel mai zelos Eterist,» îi răspunse Vodă.

— «Și ca Grec...?» întrebă Samurcaș plecând ochii, ca să-și poată ascunde mânia.

— «Ca Grec» răspunse Caragea, apăsând și punând mâna sa, la care strălucia un mare smaragd cioplit, pe umărul Boierului Constantin, «ca Grec cunosc starea lucrurilor foarte de aproape. Cine a trăit supt stăpânirea Turcilor, adică supt jugul celei mai silnice desfrânări și a lipsei de orice lege, acela are măduva zdrobită pentru vecii vecilor. Stihuri, cântece, drame...» el arătă la cărțile dela pereți și pe masa încărcată de scrieri, «un fel de pâlpăială de flacără se poate să se facă, nu însă o renaștere. De aceea, sipetul cu

bani, aceasta trebuie să fie de aci înainte patria Fanariotului.»

Samurcaș plecă tot mai adânc în jos capul său. Ar fi vroit să-i strige lui Vodă în față: «Dar mai sunt pe lume și alți Greci, cari nu sunt Fanarioți!» Inșă se stăpâni.

* * *

Când spre seară, soarele cel roșu și rotund ca o ghiulea, lipsit de raze, părea că eră atârnat între crăcile copacilor, crescuți printre mormintele dimprejurul bisericii Sărindar, o trăsură foarte ciudată ieși din Curtea Domnească.

Patru cerbi cu coarneau aurite trăgeau la o sanie. Zăpada, care eră înghețată de marele ger, se prăfuiă supt copitele cele mici și sărea în sania, în care se află, învelit în blănuri, Beizadeaoa. El se ducea la un chef.

În dimineața zilei următoare se lăți vestea la Curte, că Beizade Constantin ar fi zăcând bătut, jumătate mort în iatacul său, că ar fi fost adus acasă în această stare în cursul nopței. Doamnei nu i se putea spune nimica, fiindcă dormia până pe la ceasurile unsprezece, iar la fete tinere, ca Domnița Ralu, nu li se spuneau asemenea lucruri.

În iatacul lui Vodă însă, care eră prefăcut cu multe covoare de mătase și cu stofe cu fir într'un fel de cort, aproape întunecat, ședeă tânărul Hatman Carabaș, prietenul Beizadelei, și istorisia întâmplarea, cu un glas mișcat.

— «Vroiu să cunosc întregul adevăr,» zisese Caragea.

Chiar și cu ghigilicul în cap, acel fel de căciulă

de noapte, împletită din mătase galbenă, Vodă avea o înfățișare măreață. Fanarioții se străduiau încă din tinerețe, să aibă asemănare cu Turcii la ifos și la un fel de mândrie nepăsătoare.

Hatmanul Carabaș, urmă și el pilda lui Vodă, și se sili să facă din frumoasa lui față obraznică, o față serioasă. El se închină și zise: «Nimic nu trebuie și nici nu poate să rămâie ascuns privirii pătrunzătoare și luminate a Măriei Tale. Șă știi, așadară, că Beizadeaoa, după ce mi-a făcut cinstea, să ieă cină cu mine, s'a dus la casa Postelnicului Chiriac.»

— «Eră sindrofiie acolo?» întrerupse Caragia aspru.

Hatmanul se închină iară. «Beizadeaoa eră așteptat acolo, ca de multe alte dăți, într'un cerc foarte mic.»

Vodă lăsă pleopele până din jos de jumătatea ochilor, ca un tigru somnoros.

— «Acolo s'a întâmplat un lucru ne mai auzit,» urmă Carabaș în grabă. «Postelnicu, negreșit în stare de beție, s'a repezit la Beizadeaoa cu un cuțit. Beizadeaoa, care nu eră armat, cercă să fugă, dar toate ușile erau încuiate. De nevoie, Beizadeaoa sări printr'o fereastră și-și făcù mai multe răni la cap, la umeri și la genunchi.»

— «Sgârieturi,» zise Vodă liniștit.

— «Ba tăieturi sângeroase, zdriliri, răni dureroase,» zise Carabaș stăruitor și urmă cu patos: «Dar mai mult decât trupul, a fost rănită cinstea lui, Luminate Stăpâne! Și fiul prea înalt al lui Vodă roagă pe Milostivul său părinte, să pedepsiască pe Postelnicul cu cea mai mare asprime.»

Degetele galbene ale lui Vodă pieptănau barba sa de mătase. După o clipă de tăcere, ieși un răspuns de vorbe, foarte înțepate: «Spune Beizadelei, că Dom-

nitorii și fii lor pot să facă mai multe decât alți muritori, dar la mai multe sunt opriți. Domnitorul poate să porunciască, dar numai în marginile dreptului și ale cuviinței. Eu nu pot să-l fac pe Postelnicul să ispășiască, tot el, rușinea ce i s'a adus.»

Vodă dădù din cap, și Carabaș înțelese, că trebuia să plece.

El se duse înapoi la Beizadea, și-l găsi tocmai aruncând cu cănițe și cu farfurioare după cei doi slujitori ai lui, Arapi, cari-și ascundeau, de frică, turbanele lor albe, cum puteau. Beizadea, al cărui cap era oblojit de toate părțile, avea acum un atac de istericale. Intrarea Hatmanului i abătù gândul însă într'altă parte.

— «Ei?» întrebă el.

Carabaș se lăsă într'un jilț cu brațe, alături de pat, plecă capul pe piept și făcù cu mâna, ca un om, care-și netezește o barbă lungă. Apoi cu tot ifosul și cu toată fudulia înaltă a lui Vodă, istorisi, din cuvânt în cuvânt, ce răspuns trimisese el fiului său.

Efectul fu minunat.

Prințul Constantin râse cu hohot și zise vesel: «Ia te uită, Aristidis însuși!»

— «Brutus!» zise Hatmanul, cu patos.

— «Caragia!» țipă Beizadea. «Ce mai vrei? Caragia este cuprinsul tuturor virtuților din vechime.» dar deodată îl prididiră lacrămile, fiindcă răsul îi pricinuiă durere la rănilor dela cap. El gustă însă povestirea cu întregul cinism al firii sale. După nevasta Postelnicului alergase și Vodă, și că putea acum să-i facă cunoscut, că el i-a apucat înainte, aceasta era, pentru Beizadea, cea mai mare plăcere, fire-ar-fi chiar și cu prețul de a mărturisi, că a mâncat o sdravănă bătaie.

Aspră, cum începuse, tot așa urmă iarna înainte. Copacii se frângeau sub povara de zăpadă. Noaptea urlau lupii prin mahalalele Bucureștilor, și prin sate alergau în roate, ca câinii.

Intrarea la peștera dela Polovraci era înzăpădită de mult. Mereanu își făcuse bârlog de iarnă, sigur, la Rucsandra lui.

Jianu rămăsese la cârciuma din pădurea de lângă Râmnic. I se părea, că este bine așezată, și cârciumarul vrednic. Cârciumăreasa i dădu Căpitanului odaia ei. Era văruită curat și luminoasă, pe pereți erau întinse scoarțe frumoase, țesute de Domnica însăși, la ferestre înfloriau garoafe și rozete, printre cari erau așezate gutuie aurii, care umpleau odaia cu mirosul lor dulce și rășinos. Odaia se încălzia de minune. Jumătate lungimea unui părete o cuprindea soba de pământ, văruită alb, în care se băgau trunchiurile de lemn aproape nespate, cum se aduceau din pădure. Dacă lemnul era prea lung și rămânea un capăt afară din ușa sobei, atunci se împingea pe urmă, după ce ardea și se scurtă. Căldura răspândită de această sobă era deosebit de plăcută.

Simțimântul cel nou pentru el, știindu-se bine ascuns, aerul cel molatic îmbălsămat, stăruința tăcută, dar statornică a tinerei femei, peste a căreia întreagă ființă se vedea revărsată o dorință tremurătoare, toate acestea împreună învinseseră însfârșit pe oțelitul haiduc. I se părea, că i se desmoresc simțurile, cari până acuma slujiseră, cu încordare grozavă, numai pentru meseria sa, pentru răsbunarea dreptății. Zâmbind se uitase Mereanu după tovarășul său, când acesta a plecat dela Polovraci în jos spre Râmnic. El zisese Ruxandrei: «Ei, negreșit, e foarte

bine așezată cârciuma lui Candrea! Nici vorbă, meș-
teșugul de răsboiu al Căpitanului e prea slăvit, dar
tot om este și el. Și aceasta e bine, căci altmin-
trelea s'ar preface odată în flacări și în fum, așa
arde și fierbe în el.»

Căpitanul era om și încă om tânăr. Văzând Me-
reanu, că nu primește, timp de cinci săptămâni, nici
o știre dela el, veni singur în jos dela Polovraci. El
găsi pe Domnica mai frumoasă decât orcând. Peste
cosițele ei aurii-castanii era legată o maramă albă,
împodobită pe mărgini cu fluturi de argint. Pe umeri
purta o scurteică de atlas verde, cu mânecile atâr-
nate de amândouă părțile, și care era îmblănită, pe
de, mărgini, cu samur scump. Pe dedesuptul scurteicii,
pieptul Domnicăi părea că era ferecat cu solzi de
galbeni în toate mărimile, așezați în cinci sau șase
rânduri, unii peste alții. Salba este măsura avuției
la țărance. Judecând după salbă, cârciumăreasa putea
să se asemene cu orcăre cucoană de boier. Și aceasta
veniă de acolo, că se înfruptase din comorile lui Iancu
Jianu.

În schimb cârciumarul se târă înaintea haiducului,
care primiă aceasta, vroind să nu-i lipsească cârciu-
mărița.

Mereanu luă seama două zile, și spre a se incre-
dintă și mai bine, el întrebă pe Alexe: «L'a apu-
cat rău?»

Rânjind tăcut, Țiganul își arată numai dinții cei
albi: «Boierul Iancu este vijelia, Domnica este plopul.»

— «Așa e bine,» răspunse celălalt, dând din cap.

După ce se potolise boierul Iancu, precum și Crivă-
țul de iarnă, Căpitanul de haiduci încălică calul și
plecă să-și adune oamenii, căutându-i prin toate as-

cunzătorile lor. Domnica îl însoția. Când se pregătia să plece, ea venise îmbrăcată ca haiduc și se oprise în fața lui. Părul și-l împletise și-l ridicase astfel, încât vârful coadelor ei castanii-aurii cădeau supt căciula albă, întocmai ca o chică, pe ceafă și în obraji. Eră minunat de frumoasă, și cu atât mai frumoasă, cu cât la privirea coplesitoare a lui Iancu, ea se înroșise și se uită rușinoasă în jos la brâul său, în care își așezase încrucișat pistoalele.

El se uitase câtva timp la dânsa, și apoi o întrebă: «Ei, și?»

Ea ridică ochii cu sfială la el, căci cu toată dragostea lui, Jianu rămăsese pentru Domnica tot boierul de neam și stăpânitor. De aceea se închină la el. Când văzù, că zâmbește, ea i apucă mâna, o duse la buze și zise cu atâta patimă, încât aproape nu mai aveă glas: «Eu aş muri fără tine.»

El o puse la încercare. Eră neobosită, cu grije, vitează și veselă.

Dar micul Iabraș se îndrăgostise de ea.

Boierul Iancu porunci, ca Domnica să rămână acasă, fiindcă vrea să vadă mai bine fața ei, în ușa cărciumii, când se va întoarce, decât fața bărbatului ei posomorît.

Ea se cam bosumflă. Iancu se supără și plecă dela cărciumă, fără să-și ia ziua bună.

* * *

Ceeace nu spusese Iancu Jianu frumoasei Domnica eră, că el aflase, prin boierul Vasile Moangă, că Ocârmuirea se pornise în anul acesta din vreme, să pună mâna pe groaznicul haiduc, și anume că spre acest

sfârșit a fost trimis Cărc Sărdarul Iamandi cu mare poteră de trei sute de oameni, în Oltenia. Că căutase pe Jianu mai întâiu în Mehedinți, și că acum Cărc Sărdarul ar fi în Târgu-Jiului. Că apoi se va îndrepta, precum se crede, spre Râmnic, că toată ziulica el înjură, fiindcă știrile, ce află despre ascunzătorile lui Jianu, se lovesc în capete una cu alta.

Iancu, care chemase roata lui Svârlugă, ca să calce împreună cu el, Mănăstirea Horezului, unde «stăpâniă» Igumenul Grec Chrisant cu chef și cu voie bună, se hotări acum, să nu iasă din calea puterei, ci vesti în grabă încă două alte cete.

Din odihna iernei și din ceasurile de petrecere, firea lui de luptător ieșise acum cu putere înăită. Plăcerile dragostei în mica odăiță aveau farmec pentru el numai atâta timp, cât nu înverzise iarba și copacii. Dar chiar și atunci Iancu pismuiă câteodată pe vulturii și pe urșii, cari pot să stea în codru și în zăpadă. Abia intrase în pădure și trase în piept mirosul de primăvară al pământului, al frunzișului dintâiu, abia șezuse lângă foc și auzise, ațipind, cel din urmă tușit al cailor și bătaia lor din picioare, abia simțise iarăș și văzuse, cum viforul, cu hainele sale umflate de nori, trecea prin vârfulile copacilor, și îndată sângele lui se liniști și se răcori, fiindcă nimica alta decât sângele lui nu fusese în joc peste iarnă.

Acum eră înconjurat iarăș de pădurea de stejari, cu verdele ei frunziș de primăvară, așa de deschis, încât, chiar când cădea ploaia, se părea, că-l străbate încă lumina soarelui. Cetele de privighetori cântau așa de tare, încât pare că simțiai lovirea cântecului lor

în urechi. Care glas de femeie se putea asemăna cu o asemenea cântare? Buzele cărei femei puteau să mângâie așa de lin, cum mângâie vântul? Brațele cărei femei puteau să strângă așa de tare și să legene așa de puternic ca vijelia? Cine a dormit la sânul naturei, are o altfel de măsură pentru toate lucrurile și simțirile. Iancu Jianu era unul dintre acei fericiți, cari nu pot fi subjugați, îndelungată vreme, de simțurile lor.

Căpitanul avea acum dorința, să se măsoare cu o întregă oștire, și oamenii lui se uitau la el ca la un Dumnezeu.

Abia se adunaseră cele patru cete de haiduci, vreo cincizeci cu toții, când și aduseră iscoadele vestea, că s'apropie potera.

Haiducii erau ascunși în pădurea, care se urcă drept în sus, în partea de către Miazănoaptea a unei livezi, și care le acoperia astfel spatele, pe când la marginea ei curgea un râu lat.

Jianu își împrăștiă oamenii săi într'un lung șir. Cu mare grije se alese pentru fiecare un copac puternic, drept meterez, în crângile căruia se așeză haiducul.

Era des de dimineață, mărgelile mărunte de rouă, cari acoperiau ca o pătură cenușie iarba înaltă a livezii, se adunau acuma, topindu-se pe vârfurile ierburilor ca mari picături limpezi. Abia auzit trecea râul la poalele plaiului, înaintea livezei, sub crăcile stejărilor, gâlgâind câteodată, când alunecă peste vreo lespede tocită. În apa limpede se repeziau păstrăvii, sau, aninați de vreo piatră, se legănau în răcoroasele unde. Privighetorile cântau spre întâmpinarea zilei.

Trei oameni sosiră în livadă, între cari unu! era un cioban mic, ai cărui ochi negri luminau, dârji și totodată

cu teamă, de supt căciula de oaie, și alături cu el doui Arnăuți, ținând câte o mână pe umerii lui, și alta pe pistoale.

Ei îi aruncau înjurături în față și-l târau cu ei, învederat împotriva voinței lui. «Inainte, pungașule! Tu cunoști culcușurile lor, câine râios! Acum nu poți să mai dosești, ca ieri seară, când te-am prins și tu vroiai s'o rupi la fugă, ca să vestești pe tovarășii tăi, afurisiții de haiduci!» Curgeau pumnii în coastele ciobanului, mai ales, când el schimbă de două ori poteca, apucând odată în dreapta și altă dată spre stânga, peste livadă, supt cuvânt, că de aci înainte nu mai știe drumul. Arnăuții înjurau, dar să-i tragă flăcăului un glonte în cap, tocmai acuma, ar fi fost fără folos. Ei erau bucuroși, că l-au găsit și l-au silit, să le fie de călăuză. Cărc Sărdarul ar fi făcut mare gălăgie, dacă ei l-ar fi ucis fără rost.

Ceartă între tustrei urmă așa de lung, până când se însuflețiră bolțile de stejar, și potera lui Iamandi putea să se yază la marginea livezei.

Deodată se auzi o împușcătură și apoi alta, din pădurea din față. Cei doui Arnăuți de lângă cioban căzură, unul la dreapta și celălalt la stânga lui, în iarbă, fără să scoată o vorbă. Flăcăul făcù câteva sărituri mari, peste livadă și peste riu, și se pierdù în pădure.

— «A fost un haiduc! Atunci ne așteaptă aici ceata lor!» strigă Iamandi turbat, căci la cea dintâiu privire el cunoscù minunata așezare a dușmanului său nevăzut.

— «Acuma pe el!»

Amurgul zilei se arată albastru, apoi începură să se aprinză vârfurile, și ziua se făcù aurie, soarele

se arată. Necurmat trăzneau puștile. Iarba eră sdrobită și călcată, și pe deasupra ei se vedeau băltacele de sânge roșii, și trupurile negre ale celor căzuți, mereu înmulțindu-se. In locul mirezmelor de primăvară se rostogoliau acum prin văzduh nouri de fumul acru al ierbeii de pușcă.

Cei cincizeci de haiduci ședeau ascunși, prin copaci, ca într'o cetate.

Cârc Sărdarului îi veniă să-și iasă din minți. Sălbatici se rostogoliau ochii lui peste câmpul de luptă, în care nu se vedeă nici un dușman. Vre-o sută de Arnăuți erau doborâți, și Căpitaaul lor băgă de seamă, cum începuseră oamenii să slăbiască. El ocoli cu calul, în fugă, jur împrejurul poterei și înjură, cum știa să înjure numai un Arnăut, căutând să-și ție într'un mănunchiu potera, fiindcă începuse a se răslăți, — negreșit spre a putea s'o șteargă în pădure pe la marginile mai depărtate.

Deodată se auzi, dincolo peste rîu, un fluerat scurt. Impușcăturile încetară, și abia un minut mai în urmă năvăliră haiducii din pădure, așezați în formă de ichiu. Ei sparseră potera cu totul, cosind-o cu săbiile, și așa de năprasnică eră iuțeala lor, încât ei putură chiar să întoarcă ichiul în loc, repezindu-se a doua oară, ca o săgeată, printre dușmani și răsturnând tot, ce le sta în cale.

Treizeci sau și mai mulți Arnăuți erau culcați iară la pămînt, și în loc să se arunce, asupra lui Jianu, cum îl ardea inima, Iamandi trebui să-și încordeze toate puterile, spre a-și adună potera sa împraștiată, pe când haiducii, învățați de minune, răsbăteau, când în gloate, când iarăși în ichiu, prin șirurile poterașilor.

Nu eră puțință de împotrivire la isbirea lor, fiindcă

ei nu erau lefegii. Fiecare se luptă hotărît pentru ce-l privia deadreptul, se luptau cu acea vitejie a desnădăjduirii, care îi alungase în codri. Cu țipete turbate și cu gemete se purtă bătălia. Impușcăturile se mai auziau numai rare, dar groaznică eră încăierarea, piept la piept, în asfințitul soarelui.

Iamandi încă nu găsisse prilejul de o luptă dreaptă cu Jianu, fiindcă delă început haiducii îi impușcaseră pe cei trei. Buluc-Bași ai săi, așa încât acum nu-l ajută nimenea, să adune oamenii și să-i conducă. Deocamdată Jianul nu doriă însă de loc lupta dreaptă cu Iamandi, ci silința lui eră, să nimiciască toată potera, care eră de șese ori mai numeroasă decât haiducii lui. Vroia s'o nimiciască dinaintea ochilor Cărc Sărdarului. La urmă putea să-i vină și rândul lui Iamandi.

Nu mai încăpea îndoială, Arnăuții se retrăgeau pe supt copaci, unde începuse să se lățiască umbrele de seară. Haiducii săriau după ei ca niște pisici sălbatice, obișnuiți cu codrul cu ale lui.

Iamandi strigă la oamenii săi: «Stați! Dați focuri!»
Câteva impușcături porniră.

Un șuierat pătrunzător însă străbătù pădurea, și deodată încetă toată gălăgia. Noaptea cu tăcerea ei înconjură pe Arnăuți. Pare că bezna înghițise pe haiduci.

Cărc Sărdarul strigă atunci mânios: «L'am rănit pe Jianu!»

Dar oamenii lui strigău: «Haidem înainte! Haiducii se prefac! Au să vină iarăși înapoi peste noi!»

— «Nu, fricoșilor!» țipă Iamandi. «Impușcătura mea trebuie să fi nimerit pe dihania aceia de Căpitan! Haideti! Avem să punem mâna pe el!»

Unul dintre ei zise atunci în batjocură: «Du-te, boiere, du-te D-ta de-l prinde. Noi suntem osteniți și răniți!» — «La Horezu!» strigară cu toții. «Vroim și noi să ne odihnim. Două sute dintre ai noștri au căzut!»

— «Veniți cel puțin înapoi, să-i îngropăm!» strigă Cârc Sărdarul.

Dar ce-i pasă Arnăutului de alt Arnăut, dacă nu mai poate să-i fie de folos. «Este vreme destulă și mâine să îngropăm stărfurile!» strigară cu toții: «Acum să mergem la Horez.»

* * *

Tăcut, dar turbat, călărea Cârc Sărdarul în fruntea cetei sale. Deși nu eră departe Mănăstirea, ei totuși pierdură îndreptarea, și rătăciră câteva ciasuri din noapte.

Insfârșit copitele calului lui Iamandi loviau caldărâmul drumului, care duce între două ziduri înalte, în sus la Mănăstirea Horezu.

Un drum, al căruia lărgime învederează că a fost croit pentru oștiri și pentru halaiuri Domnești.

Crăcile negre ale unor brazi uriași atârnav de a curmezișul lui, pe deasupra zidurilor, cari ocoleau Ciutăria Iguménului, o pădure întregă plină de vânat.

Sus la poarta cea dintâiu, întărită cu fiare, numele Cârc Sărdarul, precum și frumoasa lui vorbă «Romeica,» i înlesni intrarea, iar potera fu găzduită în curtea cea mare a argaților, unde se aflau grajdurile Prea Sfinției Sale.

Prin poarta cea de a doua intră Iamandi singur.

Tocmai se sfârșise rugăciunea de seară și din ușa, roșiatic luminată a bisericii, ieșea un șir de mici lumânări, ale căror slabă lumină făcea să se vadă umbrele călugărilor, precum și fețele lor. În fruntea tuturilor, cu cârjea în mână, pășia Igumenul Chrisant, un om tânăr, foarte frumos, puternicul iubitor de petreceri.

Când îi fu vestit musafirul și se înfățișă înaintea lui, el îl primi cu prietenie și-i întinse mâna sa cea albă, ca să o sărute. «Dumnezeu să te aibă în a lui pază, viteazule Cârc Sărdar! Mare plăcere îmi face, să te văd. Tu știi, cât de rău suntem strâmtorați noi acum de acești tâlhari de haiduci!»

— «Vin tocmai dintr'o luptă împotriva lor, Prea Sfinte Părinte,» zise Iamandi. «Ne-am luptat douăzeci și patru de ceasuri. Eu cu o sută de oameni, împotriva lor cel puțin o sută și cincizeci de haiduci, urcați încă și întăriți prin copaci și fiind conduși de însuși Iancu Jianu.»

— «Conduși de însuși Jianu?» trecu vorba din gură în gură la călugării speriați, care-și făcea la cruci.

Igumenul porni un blestem fierbinte împotriva lui Jianu, acest câine de Vlah râios, iar Iamandi răspunse: «Pe aci eră să pun mâna pe el, fiindcă l'am rănit eu, cu mâna mea. L-aș avea acuma, dacă n'ar fi scăpat, dacă n'ar fi fugit, n'ar fi dosit dimpreună cu cei o sută cincizeci de oameni ai lui.»

— «Unui viteaz ca tine, nu poate să-i mai scape a doua oară,» îl mângăie Igumenul. «Și am de gând, să înștiințez pe Vodă, — fiindcă trimit un lipcan la Măria Sa, încă mâine dimineată, — că tu ești pe calea cea mai bună, ca să scapi această nemernică Țară de cea mare pacoste, care o bântuiește. Eu am trecere la Vodă, și dacă ai avea tu vre-o dorință...»

Cu aceste vorbe, și mereu lăudându-se, urcară amândoi scările până la pridvorul, ce ieșiă înainte în spre curte. Rumânii aveau obiceiul să zică, că doi Greci nu pot să se întâlnească, fără să vrea să se sperie unul pe altul. A spune la minuni este înrădăcinat în firea și în sângele lor.

Dar în adevăr, nu eră cu totul lipsit de temeiu, dacă Igumenul Chrisant își închipuia, că eră un fel de Vodă. El locuia într'un adevărat palat, singurul monument păstrat de arhitectură Rumânească, pe care l'a clădit Vodă Brâncoveanu, la sfârșitul veacului al XVII-lea, un om cu carte și cu învățătură și om al credinței. Horezu nu eră numai Mănăstire, eră și Cetate și Conac Domnesc. Nu este în el nici o prispă, nici o margine de scări, nici un stâlp, care să nu fie sculptat, nici un perete, care să nu fie împodobit. Pridvoarele, sălile și chiliile sunt boltite. Odăile din Arhonderia, în cari fû primit Cărc Sărdarul, străluciau prin podoabe alese de covoare, puse pe jos și pe pereți. Pe deasupra divanelor erau aruncate cusături cu aur, sau pe catifele, lucrute cu mătăsuri în toate fețele. Lumânările erau așezate în sfeșnice grele de argint. Tot de argint greu, eră și tava cea mare, cu care se imbiă acuma musafirului vin și o gustare.

Igumenul, pășind cu un zâmbet fudul spre ușe, zise lui Cărc Sărdar «noapte bună», pe când câțiva Țigani se strecurară în odaie, fără a face nici un șgomot. Ei erau însărcinați, să desbrace pe boierul Costache și să-i frece ostenitul trup, după atâta luptă, înainte de a se întinde între perinele moi. Cea mai dibace pentru aceasta, eră o tânără Țigancă frumoasă.

Afară, în curtea Mănăstirii, eră liniște. Prin lumina slabă a nopții primăvăratice se vedeau bolțile prid-

voarelor. Cei doi peri, bătrâni de veacuri, înfloriți cum erau, se înfățișau ca niște nori alburii. Cei doi brazi dinaintea bisericii se înălțau atât de sus în văzduh, încât păreau, că purtau o pereche de stele pe crucea vârfului lor.

Și pe când Grecii dormiau, Mănăstirea întreagă visă despre credința întemeietorului ei, carele, la Targigrad, a murit moarte de mucenic, dimpreună cu toți pruncii săi.

* * *

Ca niște păsări de noapte dispăruseră haiducii în pădurea întunecată. Unde alți ochi nu mai vedeau nimica, ei mai puteau zări orice strălucire cenușie, pe vreo piatră sau pe vreun copac. În deosebi eră desvoltat la ei pipăitul picioarelor. Simțiau drumul, sau felul pământului, fiindcă, în fuga lor, treceau prin păduri necălcate.

Băieții știau, că Căpitanul a fost rănit foarte greu, fiindcă altmintrelea nu s'ar fi lăsat de prigoană. Alexe se lipi de tălpile stăpânului său și se încercă să înțeleagă din vreun semn, vreun sunet din răsuflarea Jianului, dacă suferă de ceva, sau dacă puterile îl părăsesc, dar nu putu înțelege nimica. Fără întrerupere se urmă drumul înainte, prin pădurea întunecată, în care huhurezii se văitau din toate părțile. Când se auzi clocotirea unui pârâu, Iancu dădu o scurtă poruncă: «Gruia și cu Alexe împreună cu mine, vom merge în jos prin apa râului, toți ceilalți veți merge în susul lui. Ascundeți-vă în Polovraci, și acolo să așteptați poruncile mele.»

Alexe ascultă, dar nici din glasul boierului Iancu, nu putu să înțeleagă, cum eră adevărata stare a lucrurilor.

Ei ajunseră la pârâu, și intrară în apă, pierzându-și astfel și urmele.

Tot atât de muți, ca și până atunci, urmau Căpitanul și cei doi tovarăși ai lui, cei mai credincioși prin apa rece, și sgomotos curgătoare. Matca pârâului eră încrucișată de pietre, pe subt care undele apelor săpaseră uneori găuri atât de adânci, încât se putea cufundă în ele un om până la piept.

Insfârșit ieșiră la mal; erau pe jumătate înțepenți, și Jianu zise răgușit: «La Domnica.»

Ei plecară iute, ca vântul, prin pădure. Când ajunseră la un luminiș, peste care luna, în scăderea ei, își revărsă încă o slabă lumină, văzû Alexe, în ce hal eră stăpânul său. Trupul lui Jianu părea că a fost muțat în sânge, un glonț îi pătrunsese o parte a pieptului și brațul stâng. El se împleticiă din pricina marei slăbiciuni.

Il puseră pe un trunchiu de copac, răsturnat în iarbă, și-și rupseră cămășile de pe trupurile lor, făcând legături din ele. Pe când îl legau, sângele lui ferbinte curgea neconținut pe degetele lor. Dacă nu erau în stare să-l oprească, Căpitanul trebuia să se sfârșiască în brațele lor. Lui Alexe i se sbuciumă inima în piept. El se închină tăcut spre Cer: «Doamne, Doamne, să nu mi-l iai! 'l iubesc mai mult decât pe Tata și pe Mama mea! Numai Tu, bunule Dumnezeu, știi cât de bun este el!»

Gruia însă, care-l sprijinia pe Iancu, simția cum se lasă din ce în ce mai greu pe umerii lui.

Dar bărbatul voinic era încă în simțire. Când se auzi o cântare de cocoși, pătrunzând prin liniștea nopții, el șopti: «Am greșit drumul.» Avea știință, că nu putea să fie în apropierea cârciumei din pă-

dure, și că îndreptarea, pe care ar fi dorit el s'o urmeze, se depărtă de orice locuință omenească.

— «Trebuie să batem într'acolo,» strigă Gruia Țiganului. «Poate să fie oameni buni. Eu n'am auzit de Greci prin locurile astea.»

Alexe eră de aceeași părere. Cântecul cocoșului i se părea ca un răspuns trimis de Dumnezeu la ale lui rugăciuni fi fierbinți.

Cu mare băgare de seamă ei sprijineau pe Căpitanul, fiindcă orice apucătură aspră de subțiori ar fi putut să-i deschiză rănila din nou.

Erau două ceasuri după miezul nopții, când ajunseră la un conac boieresc, așezat în marginea unei păduri.

Luna se stinsese, noaptea eră întunecată, și stelele mari luciau, singure prin aerul răcoros al primăverii.

Oamenii bătură în poartă cu pumnii, până începură câinii să latre. Insfârșit veniră două slugi la uluci.

— «Pentru Dumnezeu, aveți milă, oameni buni,» le zise Alexe, «Stăpânul meu este pe jumătate mort. Deschideți iute porțile. Dați adăpost unui Creștin rănit.»

— «Dar cine este stăpânul tău? De unde vine? Cine l'a rănit?» întrebare oamenii din curte.

Alexe își inghiți înjurăturile, pe care ar fi vrut să le arunce, potop, în capul zăbovitorilor, și începù să se jeluiască: «Ne-au călcat tâlharii! Pentru numele lui Dumnezeu și al tuturor Sfinților! vedeți înși-vă, stăpânul meu este rănit greu. Voiți voi să lăsați un Creștin, să moară în pragul ușei voastre?»

O lumină se arată atunci din casă, revărsându-se peste doi stâlpișori albi ai pridvorului, și un glas de

femeie se auzi, limpede și dulce, strigând peste curte: «Ce este acolo la poartă?»

O slugă se repezi la cuconița, și după câteva clipe se întoarse și deschise îndată poarta.

Acum se apropiară cei cinci bărbați de lumânarea, care, ținută în sus într'o mână, făcea să se vadă fața unei drăgălașe fete, îmbrăcată cu o scurteică albastră și învelită la cap cu un tulpănaș alb.

— «Mare Dumnezeu!» zise ea încet, când rănitul fu adus în razele luminei.

În acelaș timp un alt glas de femeie bătrână strigă la spatele fetei: «Sfinte Pantilimoane! Sfântă Filofteio! Asta nu este o privesite pentru Cuconița noastră Sultana!»

În adevăr, eră îngrozitor. În brațele celor doi haiduci, posomorîți, eră purtat un om plin de sânge, al cărui cap, istovit, căzuse spre spată.

— «Moaré! moare!» țipă baba.

Fata se întoarse cu repeziciune, așa încât sbură fumul din lumânarea, ce o ținea în mână. «Ajută-l!» strigă ea la slujnică, și cu pricepere grabnică împărți la porunci: «Tu, Radule, așterne străinului în odaia de musafiri. Leftere, tu să faci foc în bucătărie și să pui apă să fiarbă. Profiro, carpe și untdelemn! Mamei am să-i spun eu singură, că Dumnezeu a trimis un sărman rănit la ușa noastră.»

* * *

Zece zile stătuse Alexe în genunchi lângă patul stăpânului său. În dimineața zilei a unsprezecea, în sfârșit, văzù, că, pleoapele galbene, cari acoperiau, grele ca plumbul, ochii rănitului, începură a se ri-

dică încetișor, dar privirea eră slabă, eră stins acel foc, despre care zisese Mereanu odată, că va ajunge atât de cumplit, încât Căpitanul are să se prefacă în fum și în flăcări. Șiroaiele de sânge pierdut slăbiseră văpaia. Mirare, că mai ardeă încă în el candela vieții.

Iar când un glas, pare că străin și ca dintr'o depărtare, întrebă slab: «Unde, la cine suntem?» atunci Alexe își mușcă buzele și înneacă plânsul, care-l pridiidă.

— «La niște Cucoane bune, boierule,» fu răspunsul. «La văduva Șima Gălășeasca și la fiica ei. Eu le-am spus, stăpâne, că te chiamă Iancu Drăgan, că vii dela Baia de Aramă și că niște tâlhari ne-au călcat. Gruia a cumpărat în Râmnic haine. Aici nu poate nimenea să ghicească cine suntem.»

Jianu închise ochii. Abia putuse să înțeleagă, ce șoptise credinciosul lui. Deși rana nu-l mai durea, și frigurile îl mai slăbiseră, dar simția un mare pustiu în inima sa. În patul durerii, vieța lui i se înfățișă cu totul altfel. Cine eră Iancu Jianu? Ce însemnau sbuciumările și luptele lui? O împușcătură i dăduse răspunsul. Necunoscut și părăsit, zăcea acuma într'un unghiu oarecare, iar lucrurile își urmau cursul lor înainte și fără dânsul. Eră negreșit o copilărie, că luase asupra-și și se împovărase cu toată nenorocirea unui popor întreg, căruia nu putea să-i ajute nimenea, atât eră de jos căzut în ticăloșie. Sufletul ostenit al lui Iancu se cufundă într'o mare de nepăsare.

Ingrijorat se uită Alexe la el, și îndată ce intră Gruia în odaie, Țiganul fugi afară, fiindcă lacrimile îi curgeau șiroiu pe obrajii lui mohorâți.

În sală bătrâna Profira îl văzù și-l întrebă îngrijată: «Ii este mai rău stăpânului tău?»

Alexe răspunse că nu, și fugi în grădină.

Mama Profira bătù atunci în ușe la stăpână-sa, pe care o găsi lucrând împreună cu fiica ei.

— «Șezi, Profirițo,» zise cucoana Sima, «și ieă gherghedul.»

Ascultătoare bătrâna se așeză pe podină, cu picioarele încrucișate, scoase, din buzunarul antiriașului său negru, o pereche de ochelari rotunzi, legați în plumb și-și așeză coadele lor, ciudat încârligate, după urechi, sub tistimelul alb. Pe când făcea aceasta, îi trase un oftat adânc.

Cu grabă o întrebă Sima: «Cum îi mai merge musafirului nostru, e mai rău?»

— «Nu, cuconiță,» răspunse Profira. «Tocmai văzui pe sluga lui, pe Țiganul. Ala are să rămâie orb de plâns. Cât de bun trebuie să fie stăpână-său cu el.»

— «Drăgan? Drăgan?» zise Cucoana Sima pe gânduri. «Pe cât îmi aduc eu aminte, este un neam de Drăgănești pe vreo moșie prin apropiere de Drăgășani. Dar Țiganul spunea, că ei vin dinspre Baia de Aramă. Ce să fi căutat tânărul pe acolo?»

— «Poate vreo afacere, sau vreo femeie, sau vreun cal,» zise slujnica. «Oamenii lui sunt foarte tăcuți și mâhniți, spun, că nu vor să se sperie rubedeniile, și de aceea nu vor să spună nimic despre nenorocirea, ce i s'a întâmplat stăpânului lor.»

— «Dar undé au fost călcați, Profiro?»

— «La Horezu, Milostivo,» și scăzând glasul își făcù semnul crucei. «Of, ce vremuri! Nu mai este nimenea sigur de haiduci și de alți făcători de rele, mai ales de acel groaznic de Jianu! Din pricina lui

eu mor de frică totdeauna, când vine Cuconița noastră la Paști, dela București, precum și când se înapoiază la Rusalii. Drumul este lung, oamenii sunt blestemați.»

Sultana lăasă să-i cază din mână lucrul, pe care până atunci fusese aplecată așa de adânc, încât nu se vedeà nimic alta decât cărarea aleasă dintre cosițele ei negre. Se uită la Profira, și o întrebă: «Auzit-ai tu vreo dată, ca haiducii să fi batjocorit vreo femeie, văduvă sau orfană? Pentru ce îi numești tu blestemați?»

Cucoana Sima oftă: «Să dea Dumnezeu, să fie așa, cum spui tu, fiica mea!» Apoi se ridică în sus: «Haidedeți, să mergem la acel tânăr, sărmanul. Nu l-am văzut încă astăzi. Poate că are și el o mamă, care tremură de neliniște pentru el și care s'ar prăpădi, dacă ar ști, ce i s'a întâmplat.»

Sultana urmă pe cucoana Sima până la patul lui Jianu, și stătea acolo, ca un sfeșnic, tăcută, alături de văduva, totdeauna cernită.

În felul acela desmierdător, cum fac femeile bătrâne Rumânce, cu tinerii, Cucoana găzduitoare puse mâna sa pe capul rănitului. «Astăzi ochii tăi sunt mai limpezi, și fruntea ta e mai răcorită,» zise ea, cu un glas jumătate înțeles. «Dar să nu vorbești, să nu te ostenești. Am să-ți trimit bucate din cele, care dau putere. Cu zeamă de lămâie numai, ca până acuma, tu nu poți să te hrănești, iubitul maicăi.»

După ce plecară femeile, ochii lui Jianu rătăceau prin odaie și deodată zise el: «Alexe!» Glasul lui eră mai hotărît, și Țiganul alergă la pat.

— «Pentru ce stău armele pe scaun lângă patul meu?» Suntem noi într'o casă de tâlhari?»

Mulțumit de dojana stăpânului său, care-i dovedià,

că el începuse să-și dea seama de lucrurile dimprejurul său, Alexe adună cele două pistoale grele și cuțitul, punându-le în punga de piele, care era atârnată la perete dimpreună cu hainele cele nouă, ce i se cumpăraseră.

După câtăva vreme, întrebă Iancu iarăș: «Ai fost tu cu mine la Ghergani, la Tache Ghica, Alexe?» Și o încrețire ușoară a frunței învederă, cât de greu i mai era încă creierului, istovit prin pierderea de sânge, căutând să-și aducă aminte.

— «La boierul Tache Ghica, atunci, ai fost tu singur, stăpâne,» fu răspunsul.

* * *

După alte opt zile, Boierul Iancu, cum îl numiau acuma toți oamenii din casa văduvei Gălășescu, putea să se bucure în grădină, de aer și de soare.

Dinaintea unui liliac înflorit îi făcuseră Gruia și cu Alexe un scaun învelit cu covoare. Acolo trebuia să aștepte cu răbdare întoarcerea puterilor sale. Mama Profira, care-i pusese musafirului încă și câteva perinițe frumoase pe subțiori, se învărtia prin casă zicând: «El a voit să-și încordeze picioarele, cercând să meargă până acolo, dar abia a putut. Acuma șade însă pe scaun, nu ca un slăbănog, ci ca un mândru Impărat, care stă să judece norodul.»

Printre pomii acoperiți de zăpada florilor, străbătea lumina soarelui la iarbă, și Iancu privia încremenit la acel verde auriu, fără să vadă mult, și tot astfel auzea, fără să le înțeleagă, ciripirea, răspunsul și cheful, ce făceau două privighetori, cari se ascuseseră în perețele roșiatic albăstriu al liliacului dela spatele lui, până când o mișcare printre arbori, ca o nouă lu-

mină, i atrase privirea. Eră Sultana, care, în hainele ei albe, umblă zorită pe acolo. Felul ei de a alergă i aducea lui Iancu aminte plutirea umbrelor de nori pe coastele munților. Un strigăt din casă o făcù, să se oprească deodată în loc; — casa eră ascunsă prin liliac, — Sultana se uită înapoi și zări pe Jianu.

— «Mama îmi spune tocmai, că mușafirul nostru este în grădină,» zise ea de departe. «Eu n'am știut nimica de acest lucru, fiindcă am fost în pădure, ca să văd, dacă au înflorit mărgăritărele. Am mare bucurie, Boierule Iancu, că te văd însfârșit ieșit din odaie.»

Ea vorbiă cu o liniște plăcută și cu o hotărîre, care pe acele vremuri nu eră obișnuită la fete, când se găsiu în fața bărbaților. Fiind zilnic în tovărășia apropiată a Domniței Ralu, Sultana câștigase această îndrăzneală. Eră de asemenea mirare, că ea cuteză să iasă din grădină, fără nici o însoțire.

Jianu adună ușor sprâncenele: «Singură în pădure, cuconiță Sultano, nu știi cât de primejdios este asemenea lucru?»

— «O!» zise ea, «ba știi prea bine. Te-am văzut, când ai venit în noaptea aceia...»

— «Eu mă gândesc la altceva,» îi tăiă el vorba. «Noi, bărbații, suntem făcuți pentru luptă. Primejdia femeilor însă ne trece peste...» el se opri și-și mușcă buza. Durerea cea veche, la care avusese vreme să se gândiască, îl amenință atât de mult să-l doboare, încât eră cât pe aci să înceapă să vorbiască despre ea. Toate acestea însă veniau din afurisita aceea de slăbiciune. El aruncă capul pe spate și zise cu un glas schimbat: «Dacă vrei flori, n'ai decât să poruncești. Oamenii mei stau gata la porunca ta.» Un șu-

ierat ușor și Țiganul alergă în grădină, oprindu-se lângă stăpânul său.

— «Ascultă, Alexe, cuconița vrea să aibă mărgăritărel.»

— «Dar,» zise Sultana râzând, «încă n'a înflorit! Este verde ca mazărea.»

— «Aici suș, așa va fi, dar la noi, la Drăgășani, trebuie să fie înflorit.»

Alexe se închină: «Am înțeles, stăpâne.»

În dimineața zilei următoare, Profira ducea o coșniță mare de mărgăritărel alb și mirositor în odaia Sultanei, și-i povesti, cum jumătatea zilei de ieri și toată noaptea a lipsit din curte Țiganul Boierului Iancu, și cum s'a întors abia la răsăritul soarelui, astăzi, cu aceste flori. Bucuros ar fi făcut din ochiu jupâneasa, după obiceiul femeilor bătrâne, ca de glumă, dar Cuconița Sultana nu primiă asemenea glume, nu era nici sficioasă, dar nici fudulă sau îndărătnică, ca alte fete, ci totdeauna liniștită, veselă și mândră, așa încât nimenea nu cuteză să se apropie prea mult de dânsa făcând vreo glumă nepotrivită. Ea porunci, să vină Alexe, i dădu un galbin și-l întrebă, cum se mai află boierul Iancu. În cursul zilei ea șezù la războiu, și ieși în grădina aurită de soare, numai într'un târziu, spre a-i zice o vorbă prietenească musafirului.

Ea găsi pe Alexe lângă el, cu o coabză subțioară.

— «Asta și-a cumpărat-o ieri,» zise Iancu râzând. «De mult îi lipsiă coabza. Și acum nu știe, dacă are voie să cânte, sau nu.»

— «L'ai oprit?» întrebă Sultana.

— «I'ai dat voie?» răspuse el.

Ea începu să râză veselă: «Am să-i dau îndată

poruncă. Alexe, vreau să te auz!» și cu grabnică mișcare apucă o perină, care era pe iarbă, o puse la rădăcina unui copac, se așeză pe ea, și-și prinse mâinile peste genunchi, rezemându-și capul de copac, așa încât se vedeau liniile gâtului ei tânăr cu toată gingășia și frumusețea lor. Ilicelul, scurt de catifea verde, care-i îmbracă pieptul, era puțin răscoit. Câteva mărgăritărele, pe care le pusese la urechi, se legănau pe obrazii ei.

— «Cântă,» zise Sultana.

Alexe se uită la stăpânul său: «Ce fel de cântece?»

— «Grecești,» răspunse Iancu.

— «De ce?» întrebă tânăra fată, fără să-și schimbe șederea.

— «Cântecele Grecești sunt mai subțiri,» fu răspunsul. «Acelea trebuiesc să-i placă Domnișoarei dela Curtea Domniței Ralu, mai bine ca ale noastre, cele «proaste» Rumânești.»

Așa numiau boierii, cei crescuți Grecește, limba Țării lor.

Sultana întoarse repede capul, și ochii ei se întâlniră cu ai musafirului. Numai o clipă se oprî privirea lor, dar scânteile scăpărau și se încrucișau. Ei se măsurau și se cercetau unul pe altul. Era ca o izbucnire de întrebări îndelungat ascunse: «Știi?» — «Credeai, că nu știam?»

Apoi tânăra fată se rezemă iarăși înapoi și zise cu cel mai drăgălaș zâmbet: «Te înșeli, boierule Iancu. Eu vreau cântece haiducești.»

Se făcù o mică tăcere. Sultana se uită în sus la bobocii de liliac, cari păreau înflăcărați în lumina roșie a asfințitului.

Se vede, că stăpânul său i făcuse Țiganului un

semn, căci el începù să miște degetele, ca de încercare, peste coardele zbârnăitoare.

Tânăra fată porunci atunci iară: «Să cânti despre Iancu Jianu,» n'avu însă îndrăsneală, să se uite în fața celor doi oameni. I se zbăteà inima așa de tare, încât n'ar fi fost în stare, să mai zică o vorbă mai mult, și mâinile trebui să le înclește tare împrejurul genunchilor, ca să nu se vadă cum tremurau. Acum să săvârșise: «Știu cine ești tu!» Dar și el, de ce o întârâtase? De ce i dăduse să înțeleagă, că o crede înstrăinată, Grecizată? Pentru aceasta se convenià să primească un singur răspuns: «Vezi, dușmanule al Grecilor, tu ai fost în mâna mea!»

Coabza zbârnâia și Țiganul începù cu un ritm hotărît și cu glas plăcut :

N'ați auzit de un Jian,
D'un Oltean Românățean,
De un hoț de Căpitan,
Care umblă prin păduri,
Cu doisprezece panduri,
Cu ghebe și cu poturi —
Și în brâu cu sburături,
Cu pistoale într'armați,
Cu puști, flinte, încărcăți,
Umblă ca niște turbați,
Seacă lumea la ficați!
El ià miei dela ciobani,
De pe la stâne cârlani,
Armăsari dela mocani,
Fără plată, fără bani!
Și pândește la strâmtori,
De despoaie negustori,
Și tot prindè la boeri,
De-i curăța de averi!

Numai cu glasul jumătate și cu un fel de sfială începuse cântărețul, dar după al treilea vers, îl fură

înfierbântarea, și puternice îi eșiau sunetele din gură, ducând vorba prin aerul primăvăratîc la urechia Sultanei, fiindcă Alexe pentru dânsa cântă, în felul Țiganilor, înflăcărat pentru acel unul, care-l ascultă.

Trebuia să se uite la el. Ochii și dinții lui străluceau, se părea că întregul om se topește în ritm. Inima ei nu mai tremurâ. Ea se simția acuma tare, fiindcă și Sultana erâ fîcâ de Oltean.

Alexe aruncâ capul înapoi, și cântâ un al doilea vîers :

La Greci măduva le sugeâ,
 Veneticii se 'ngrozeâ,
 Toți la București porniau,
 Toți la palat se duceau,
 Toți de el se jeluiau,
 Și toți dreptate cereau,
 La Domnul, la Caragea.

Privighetorile din gardul de liliac înebuniserâ, vroiau să întreacâ pe cântăreț, și aruncau scări și tremurări din gușulițele lor, chemând prin aceasta și alte păsări de prin toate colțurile grădinii, așâ încât văzduhul roșiatic de seară părea că se pusese întreg în mișcare de cântecele pătimașe.

Rezîmat, în scaunul său, ședeâ Jianu Haiducul. Își sprijîniâ capul pe mâna stângâ și se uitâ, încremenit, înaptea sa în iarbâ. Incet își întoarse apoi capul pe palmâ, pânâ putu să vazâ fața Sultanei, cum ea ascultâ la lăutar. Obrajii ei erau aprînși ca florile unui piersic, gurița ei ardeâ ca o cireasă, și din ochii catifelâți, castanii, pe subt sprâncenele arcate, subțirele, pornî un foc plin de mândrie.

Cu cât se uitâ mai mult la dânsa, cu atât se lățiâ un fel de amorțîalâ, peste toatâ ființa lui Iancu Jianu.

Se făcuse foarte galbin, și în căutarea lui se vedeă un fel de frică, pe care până astăzi n'o mai simțise. Ceva necunoscut, grozav de puternic veniă, cu năvală, peste el. Nu putea să asemenea această simțire cu nici una alta, nici chiar cu moartea, — fiindcă de moarte nu se temeă. În fața morții, omul rămâne aceea ce a fost și mai înainte, neschimbat în voință, împăcat cu sine însuși, fără nici o dorință după ceva din afară. Acum însă, el se găsea în fața unei puteri străine, a căreia apropiere o simțise de mai multe zile, care-i despicasă, ca printr'o puternică lovitură de topor, toată ființa lui, silindu-l să se vadă însuși cu alți ochi, și să se îngroziască chiar pe sine. În fața Sultanei i se părea deodată înspăimântător, că el era Iancu Jianu!

Și tot despre acest Jianu cântă Alexe înainte:

Domnul dacă auziă,
 Poteră 'n grabă adună,
 După hoț el o mână,
 Și spre Olt că o porniă.
 Iar Jianu înțelegând,
 Se 'ndrumă spre Olt fugând.
 Când la Olt, Oltu-i umflat,
 Că la munte a plouat!
 Dacă văzù și văzù,
 Cu mâna semn că făcù,
 Și pe podar că-i chemă,
 Și din gură că-i strigă:
 «Măi Rumâne, măi podar,
 Trage podișca de car,
 Trage podul, măi podar,
 Să trec la al gospodar,
 Că e putred de bogat,
 Și să-i iau, n'ar fi păcat.
 Căci el este singur cuc,
 Și eu tânăr și haiduc!

Trage podul mai d'a drept,
 Ca-ți trântesc un glonț în piept !»
 Dar podarul ce făcea ?
 Se făcea că n'auzea.
 Dacă vedeă și vedeă,
 Ca vreme multă pierdea,
 Jianul se necăjea,
 Să aștepte nu mai vrea.
 Și se aruncă în not
 Cu suflet, cu cal, cu tot !
 Calu 'n apă se luptă,
 Iar Jianu cuvântă :
 «Decât să mă rog de prost,
 Ca să dea podul pe rost,
 Voiu fi vrednic, cum am fost,
 Și-oi trece la adăpost.
 Foaie verde, măr crețesc,
 Când oi sta să mă smeresc,
 Mereu să mă căciulesc,
 Pentru ce mai haiducesc?»

Când isprăvi Alexe, tăcură și privighetorile o clipă, mirate, că protivnicul lor în lupta de cântece, căzuse biruit !

Boierul Iancu însă, prinse să râză cu hohot : «Acest Jianu este un nebun !»

Sultana se uită la el, cu ochi luminoși, și-i spuse : «Domnița mea zice că : «Cine nu-și pierde mințile niciodată, din pricina unor anumite lucruri, acela n'a avut niciodată minte.» Că Ralu împrumutase această vorbă dela Lessing, n'o știă Sultana, care citise mai puțin. «Și dacă vrei, boierule Iancu,» urmă ea, «să știi, pentru ce Domnița mea, cu toată înțelepciunea ei, nu-și pierde niciodată mințile, am să ți-o spun. Noi femeile, nu stăm în mijlocul luptelor, ne ascundem după flori, după cărți și muzică. Dar pe un om, un om ca Jianu, care vede toată nemernicia, și care are inimă, pe un

asemenea om îl înțelegem și noi ! » Sultana se opri, fiindcă lacrămile amenințau să-i înnece glasul.

Ea se ridică, făcù din cap, îi aruncă lui Alexe mărăgăritarele sale și plecă.

* * *

În cursul zilelor ce urma, bătaia războiului, la care țesea cuconița Sultana, de dimineața și până seara într'un târziu, se auzia neconținut, străbătând prin fereastra deschisă din spre grădină. Ea zicea, că trebuie să fie silitoare acum, fiindcă altmintrelea nu se isprăvește rochia de mătase pentru Domnița Ralu, iar când cucoana Sima și Profira, îi propuseră, ca să-i ajute și fetele din casă, Sultana răspunse : « Pot fetele să țeasă gândurile mele în mătase ? Fiica lui Caragea poate să-și cumpere, oricând o bucată de stofă, dar în această țesătură trebuie să fie o parte din inima mea, numai astfel va aduce noroc darul meu, » și puternic bătea Sultana firul strălucios de borangic, prin spetează, în subțirele ițe de inișor.

În strachina, de care are trebuință țesătoarea, ca să umeziască, din când în când, firul aspru al mătăsii, erau aruncate câteva mărăgăritările. Prin fereastra deschisă venia mirosul pomilor înfloriți, și undele de lumină, ce străbăteau printre ramurile, înzăpezite de flori ale unui păr din apropiere, se jucau pe fața frumos profilată a Sultanei.

Ea era pierdută în gânduri, dar în acelaș timp era fericită. Fericită, fiindcă bărbatul, pe care-l iubiă cu tot sufletul, se găsiă în casă la ea, și fiindcă puterile lui creșteau din zi în zi. Era gânditoare, fiindcă acel om era Iancu Jianu. Sultana înțelegea bine, deși el nu mai atingeă cu nici o vorbă și cu nici o pri-

vire întâmplarea din grădină, că el avea încredere într'însa. Se simția mândră de aceasta. Astăzi însă el trimisese pe Gruia la casa lui, cum i spusese Profira. Aceasta însemnă, că se apropia sfârșitul acestor zile frumoase și tainice. Acum era gândul lui, să s'arunce din nou în vijelia, care alcătuiă vieața lui, să înceapă iarăși îndrăznirile sălbatice, răsbunarea și îndârjirea.

Frumoasa bătaie, îndoită, a spetezei, pe care o însoțiau cântecele privighetorilor din păr, se opri de odată. Țesătoarea se uită, îngrijorată pe fereastră afară și începù să ofteze.

Atunci tăcură și păsările din pom și plecară de acolo. Aripile lor zorite, în mișcarea lor, atinseseră câteva flori din păr, și frunzișoarele albe se rostogoliau în jos pe iarbă. Sultana se puse să asculte. De ce s'or fi speriat privighetorile? O grabnică presimțire i veni. Cu băgare de seamă se strecură pe scaunul războiului până la fereastră și, ajunsă acolo, întinse capul înainte, așa încât putù să vază fața din afară a casei. Apoi iute se trase înapoi și tot atât de fără zgomot.

Afară, la perete, stă rezimat Iancu Jianu.

Indată începù iară ticăiala și trăncănitul războiului, ca să nu cumva să bage el de seamă, din ce pricină Sultana le întrerupsese.

El însă ascultă la ritmul războiului tot așa de așintit, cum ascultase tânăra fată cântecele lui Alexe. Era acesta cântecul păcii, din casa ticnită, cântecul muncii strădălnice, care se urmează tot mereu, în toate zilele, și care nu trebuie să fie turburată de întâmplări neobicinuite, dacă este să aducă spor și binecuvântare. Și tot astfel cum zicea cântecul, ce-l cân-

tase Țiganul : «Sunt tânăr și haiduc !» tot astfel zicea lovitura îndoită a spetezei, iară și iară : «Este o copilă gingașe și de neam.» Cu patimă și oftând adânc, Iancu întinsese odată brațele, — și atunci păsările plecară speriate, — iar când le lăsa iarăși în jos, el își aduse aminte de tot ce săvârșiseră mâinile lui, decâteori fuseseră încleștate la gâtlejuri sugrumate, și decâteori cursese sânge peste ele. Atunci îl cuprinse pocăința îngrozitoare, pe care o simte omul, care a săvârșit cruzimi, în fața liniștitei curățenii a unui suflet de femeie.

* * *

De două zile curtea cârciumei lui Candrea era plină de vite cornute, și mereu mai sosiau încă alte cirezi, din împrejurimi, se adună haraciul pentru Capan, magazie de zaharele a Padișahului. Aceasta se făcea de către Mumbașirii Turcești, adică de slujbași trimiși din Țarigrad. Impreună cu ei mai mergea și o altă ceată de Armeni și de Greci, ca să adune birul cel mai nou al lui Caragea, o dare pe vânzarea fiecărei perechi de boi. Asuprire, înșelăciuni, jale și plângeri se auziau iarăși de peste tot, și toanele lui Candrea erau din cele mai rele, fiindcă vitele și cu Turcii făcuseră din curtea și din casa lui un adevărat grajd. Injurăturile și strigătele nu încetau, nici ziua nici noaptea. Intr'aceia bărbații cu cialmale făceau vânătoare după slujnice, după Țigănci, care fugeau de ei țipând, dar apoi iarăși se lăsau să fie prinse. Pe soția sa însă o ascunsese cârciumarul, la un loc sigur. La această adunătură el n'o dădea pradă, și-i era frică de Iancu Jianu, deși nu mai auzise nimica despre el de câteva săptămâni.

Domnica ședeà în câmara de sus de lângă podul de fân. Ședeà pe pat și lăsase să-i cadă lucrul din mână, o cămașe de bărbat, pe care o împodobià cu bibiluri. Ea se uità încremenită la podeală, pe când din ochi îi curgeau mari picături de lacrimi.

Odaia erà curățită frumos, patul erà îmbrăcat cu pânzeturile cele mai bune, care le aveà, și deasupra lor se înălțau vreo șase perini curate. O scoartă erà așternută înaintea patului, pe jos, și o alta bătută în perete. Pe un scăunel erà așezat un lighean de argint și ibricul cu gâtul lung alături. Subt el erà un ștergar bogat împodobit. Pe sofră, mescioara rotundă, Turcească, cu picioarele mici, erau pregătite ciubucul și narghileaua. Nu lipsià nici chiseaua de sticlă groasă, cu dulceață. Erau și flori pe marginea ferestrei. Dar unde erà iubitul?

Iată, o bătae ușoară în ușă.

Inima frumoasei femei încetă să miște. Ea alunecă de pe pat, se aplecă spre gaura cheii și șopti cu sufletul aprins: «Cine este? Tu?»

— «Eu, Domnico,» sosi un răspuns cu glas stăpânit de bărbat, pe care dânsa nu putu să-l cunoască îndată. «Un prieten, deschide-mi, am să-ți spun ceva.»

Ea bătù din picior. Nu erà Iancu.

— «Spune-mi, cine ești tu?» strigă ea ascuțit. «Curtea e plină de haimanale. Nu-mi trebuie aici nici-unul. Chem pe cârciumarul.»

— «Nu te supără, Domnico, oare vorba mea este ca aceia a adunăturii de jos? Eu sunt dintre ai noștri.»

Atunci ea izbucni de răs: «Iabraș!»

— «De, va să zică tot m'ai cunoscut,» și se bucură, începând din nou să se roage: «Puică, frumușica mea, mândro, lasă-mă înlăuntru!»

Ea ridică umerii. «Prostul de el!» Apoi îl întreabă repede: «Te-a trimes cineva?»

— «M'a trimes, ca să aduc caii.»

Atunci ea descuiă. Înainte de a putea să-și dea seama flăcăul, ea îl târî înlăuntru de umeri și începî să-l zguduie: «Unde este el? Unde este?» Buzele-i tremurau. Dar, cu un țipet, sări înapoi, fiindcă Iabraș o sărutase. Atunci ea scoase un cuțit din brâu și-i strigă: «Să știi că mă omor, dacă mai faci vre-o mișcare!» Ochii îi scânteiau așa de sălbatic, fața ei eră așa de schimbată, încât el se opri pe loc.

Urmă o ceartă lungă și aprinsă. Ei nu-i eră frică. Iubirea ei pentru Iancu eră așa de mare, încât ceilalți i se păreă ca un fel de fiară spurcată. Iabraș înțelese, că ea vroia mai bine să moară, decât să primiască îmbrățișarea lui. În sfârșit el strigă: «Fii credincioasă boierului și stăpânului tău! El șade acuma în cuibul înflorit, la fata cea frumoasă de boier, este îngrijit bine de ea, și gândurile lui sunt să se însoare.»

Dacă în curte n'ar fi fost atâta gălăgie și mugete de vite, s'ar fi auzit foarte departe țipătul de durere al Dominicăi.

Bucuros că-i pricinuisse această durere și hrănindu-i bănuiala, Iabraș începî apoi, să-i povestiască lucruri, parte adevărate, și parte minciuni, scornite de el. Că a putut să afle unde ședeă Iancu, a fost din pricină, că el urmărise pe Gruia, pe care Căpitanul îl trimisese cu niște porunci la Polovraci. Niciunul dintre ceilalți n'ar fi cutezat să facă astfel împotriva voinței Căpitanului, dar Iabraș eră îndrăgostit de ibovnica boierului Iancu, și-i eră tot atât de puțin frică de boierul Iancu, cât i eră de frică Dominicăi de el, Iabrașul.

Haiducul mărunțel eră acuma îndoit de turbat, el

șezuse săptămâni întregi acolo sus la Polovraci de pază, pe când Domnica eră singură, și ar fi putut să facă dragoste cu ea. Acum venise în fuga mare, drept la ea. Degiașa însă. Afurisita se apără, și Iabraș nu putea să mai zăbovească, fiindcă boierul Iancu putea să sosească la fiecare ceas în tabără. Dar zilele nu intraseră încă în sac.

* * *

După ce plecară în sfârșit negustorii și păzitorii, Domnica scobori noaptea în curte, pe ascuns, pe când toți dormiau în casă și pe la grajduri, fiind toată lumea ostenită de curățit, de rânit și de măturat.

Domnica aveă un cuțit mare în mână. Ea se plecă și-l înfipse în pământ, și apoi zise cu patimă sălbatică :

Eu nu 'nfig acest cuțit
 Nici în lut, nici în pământ.
 Ci-l înfig în inima
 Celui ce mi-i împărțit.
 Sâmbătă seara
 Am eșif afara,
 Și m'am uitat la deal,
 Și n'am văzut nimica.
 Și m'am uitat la vale,
 Și iar n'am văzut nimica.
 M'am uitat la asfințit,
 Nici atâta n'am văzut.
 M'am întors spre răsărit,
 Și 'ntr'acolo am văzut,
 Pajură împăjurată,
 Cu foc îmbrăcată,
 Cu foc incinsă,
 Cu foc cuprinsă.
 Și cum am văzut-o,
 Am și întrebat-o:
 — Unde mergi tu, pajură,
 Așa d'impăjurată

Și așa de infocată,
 Cu foc încinsă,
 Cu foc cuprinsă ?
 — Mă duc, codrii să-i pârllesc,
 Câmpii ca să-i vestejesc,
 Vaile ca să le sec
 Și pietrele să le crăp !
 — Lasă codrii să 'nfrunzească,
 Câmpiile să 'nflorească,
 Vaile să înverzească,
 Pietrele să se mărească.
 Da te dă la omul meu,
 Cel ales de Dumnezeu,
 Și mie dat.
 Cu foc îl îmbracă,
 Și cu foc îl înfoacă,
 Și cu foc îl încinge,
 Și cu foc îl strânge,
 Și cu foc îl cuprinde,
 Și cu foc îl aprinde.
 Foc pe gura cămeși-i bagă,
 Și la inimă i-l așează.
 De le-i găsi dormind,
 De le-i găsi mâncând,
 Din somn să mi-l trezești,
 Dela masă să-l stârnești.
 Și spre mine să-l pornești,
 Să-l aduci, să mi-l grăbești,
 Prin pădure fără sine,
 Și prin sat, fără rușine,
 Prin poeni, fără de drum,
 Prin câmpii, fără cărări,
 Pe drumuri fără de gloduri,
 Și prin ape fără poduri,
 Peste garduri fără pârliazuri.
 Și de le-i găsi,
 La mese întinse,
 Cu faclii aprinse,
 La neveste grase,

Și la fete frumoase,
 Să-i pară cățele viermănoase.
 Ura să se ducă pe capul aceleia,
 Care mi-a dat-o
 Și mi-a aruncat-o.
 S'o găsească
 În sălarița cu sare,
 În blidul cu mâncare,
 În patul cu culcare,
 În bucațică cu îmbucătura,
 În lingură cu sorbitură.
 De 's dela nevastă,
 Te silește
 Și mațele-i sborește,
 În năframă le 'nvălește,
 În față le șiclește.
 De 's dela fată,
 În cosița le 'nvălește
 Și în față le șiclește.
 Ea să fie cloșnița spurcată,
 Sub gard aruncată,
 De toți porcii guzuită,
 De toată lumea urită!
 Eu să rămân vișin înflorit,
 Dela munte coborît
 Și spre soare răsărit,
 Cu vin roșu stropită,
 Cu miere îndulcită,
 De toți îndragită.

Dar cu toată puterea grozavă a farmecului, el nu
 veniă, el, care cunoșteă atât de bine toate poenile fără
 de drum, toate câmpurile fără cărări, și toate apele
 fără de poduri! El nu veniă, nu s'auziă nimic de el, și
 Candrea începù iar să-și bată nevasta ca mai 'nainte.

O durere nemărginită și o mânia, nebună, îi sfășiau
 inima Domnicăi.

Nu degeaba eră ea fata bătrânei Dragomira, a vestitei

«babe știutoare» din Săliște, care cunoștea toate puterile ascunse, și care avea aface cu duhurile cele mai cu putere, atât cele bune, cât și cele rele, și la care alerga tot satul, ba și oamenii de prin împrejurimi, când erau chinuți de dragoste sau de dușmanii lor. Din comoara de fermece și descântări, care se moștenește numai din gură în gură, cu cea mai mare taină, căută acum Domnica toate mijloacele, care puteau să-i fie de folos. Cel mai sigur, i se părea moartea protivnicei sale. Ea nu știa, cine este dânsa, fiindcă Iabraș, care ținea tocmai mult la vieța acelei fete, care depărta pe boierul Iancu dela frumoasa cârciumăreasă, Iabraș nu-i spusese, nici unde, nici de cine a fost îngrijit Căpitanul. Altmintrelea Domnica s'ar fi pornit îndată, ca s'o ucidă sau s'o otrăviască pe acea fată de boier. Trebuia prin urmare s'o omoare numai prin fermece. Spre acest sfârșit căută și adună, cu răbdare pătimeașe, toate acele lucruri, care pot vătăma și din depărtare, dacă sunt bine și cu putere «vorbite», precum: cuie lepădate, fuse, linguri, mături, hârburi de oale din nouă sate deosebite, grăsime și mațe de ariciu, labe de iepure, falca unui lup, un cap de șoarece și un cuib părăsit de rândunică, ceara dela făclia, pe care a ținut-o în mână un om în ceasul morții, apă din baia, în care a fost scăldat mortul, și legătura, cu care se leagă picioarele la morți.

Dar toate fermecele nu folosiră nimica, iubitul nu mai venea.

Atunci i făgădui celui mai mare peste toți Dracii, care șade în fundul apelor, «un armăsar negru ca corbul și iute ca focul din herghelia Impăratului», și «un copil de fată mare nebotezat, necreștinat.» Și după ce nu folosi

nici această ademenire nimica, ea plecă, pe ascuns, din curte și, cu o desagă pe spate, se duse în pădure.

Codrul eră încărcat de podoabele primăverii. Pe fiecare frunzuliță nouă, strălucia și câte un solzișor de lumină. Dar inima Domnicăi eră închisă, nici o rază a soarelui nu pătrundea în întunecimea ei. Umblă răsleață, căutând printre stejari, până se opri înaintea unui copac răsturnat. Fulgerul îl doborîse de mulți ani. El semănă cu o fiară din povești, al cărui trup în partea de sus se ridică încovoiat. Coaja i căzuse, și trunchiul eră neted și îngălbinit, ca pielea unui mort.

Cârciumăreasa aruncă desaga pe iarbă, o deslegă și scoase niște haine de femeie. Cu o mișcare zorită își băgă amândouă mâinile în poalele cămășei, le întinse și îmbracă cu ea trunchiul copacului. O cracă mai mică, care ieșea într'o parte, se potrivea tocmai într'o mânăcă. Apoi legă cele două fote împrejurul stejarului mort și-l încinse cu betelii pe deasupra. În locul capului puse o măramă împetrițată. În desaga cea de a doua adusesese cercuri de fer, cu care fuseseră legate niște butoiașe mai mici, precum și cuișe și un ciocan. Cercurile acestea le bătù Domnica cu cuișe împrejurul umerilor copacului îmbrăcat, și împrejurul pieptului. Ea ciocăniă turbată. Fiecare lovitură vroia ca s'o simță protivnica, pe care o înfățișă trunchiul, fiecare lovitură să pătrunză până în măduva fetei de boier.

Mulțumită de lucrarea sa, Domnica se întoarse acasă, pierdută în gânduri; ea se dusesese departe și când ajunse înapoi la cârciumă, se întunecase. Ea se gândia, cum stă acea momâie a femeii acum, pe care o ură, acolo sus în poieniță, cu brațele ridicate în des-

nădăjduire spre lumina lunei, și cum nu putea să se miște din loc, și cum simția toate acele cuie lungi în trupul său!

* * *

Ce mai văzură în urmă cucoanele găzduitoare, din casa Gălășescului, din partea boierului Jianu, fu o mișcare mândră, cu care el își ridică căciula din cap înaintea lor, în clipa când ieșia pe poartă.

Oftând zise cucoana Sima: «Ar fi făcut mai bine, să meargă cu trăsura, și nu călare. Drumul e lung până la Drăgășani. Of! tinerețe — tinerețe!»

Deși Iancu nu se ducea la Drăgășani, dar nici până la Polovraci drumul nu era scurt, și mai ales, fiindcă haiducii nu umblau pe drumurile obișnuite. Ei apucară în sus prin munte, ca să ajungă dinspre Miazănoapte la peștere, pe o cărărușe cunoscută numai lor și ciobanilor. Cu capul ostenit și cu trupul zdrobit sosi Iancu cam spre seară. Când auzi însă, că Slugerul Tudor Vladimirescu îl așteaptă de două zile în Mănăstirea din vale, el se duse îndată la Mănăstire.

Potecuța prin cheia Oltețului era îmbrăcată cu flori și cu ferigi, și unde, înconjurând colțul stâncei, ea ieșia pe un plăiușor mai blând, acolo era împresurată cu măceși înfloriți, cari, în lumina de seară, umpleau aerul cu mirosul lor plăcut. Venia apoi livadea rotundă, și care se întindea până departe. Pe dânsa era așezată, ca pe o tîpsie mare, Mănăstirea. Prin flori și ierburi, se cufundă omul până la piept. Afară de stelele albe ale ochiului de bou, abia se mai puteau deosebi în amurg celelalte flori, dar toate miroșiau tare și dulce, iar greierușii, ca și îmbătați de miros, cântau fără oboseală.

Subt copacii dinaintea zidului Mănăstirii Iancu întâlni un călugăr.

— «Vestește pe Slugerul, că prietenul său a sosit,» zise Jianu. Călugărul intră în curte, prin porțița despre munte.

Igumenul și ceilalți șapte părinți erau Rumâni, fiindcă Polóvracii eră o mănăstire săracă. Ei se purtau ca și cucernicii din peștera dela Gura Ialomitei. Casa lor eră prea aproape de munte, decât să nu păstreze bun prieteșug cu oamenii din deal și în deosebi cu puternicul vecin, de colo de sus, din peștere.

La dreapta, cum intri, în fața ușei celei mari a bisericii, eră arhonderia, pe dinaintea căreia se întindea un pridvor. De acolo scobori Tudor cu pașii grăbiți, în jos. El puse amândouă mâinile pe umerii lui Iancu și i zise: «Slavă Domnului, că te mai văd, teafăr. Vino, am multe de vorbit cu tine și puțină vreme de mai stat aici.» Il duse în biserică și zăvorî ușa, pedinlăuntru. Apoi lăsă pe prietenul său în tindă, intră prin ușa, bôlțită și îngustă, înlăuntru bisericii și făcù un ocol jur împrejur, ca să vază, dacă nu cumva eră cineva ascuns pe acolo. Se uită și în altar.

Când se întoarse, Iancu, care se așezase într'o strană, zise: «Dar și aici să mai fie iscoade?»

-- «Pot să fie orșiuunde ticăloși,» răspunse Tudor. «Acuma spune-mi, omule,» urmă el, «ce s'a întâmplat? De două săptămâni am primit dela Vasile Moangă vestirea, că tu ai avut o luptă foarte grea cu potera, lângă Horezu, și că apoi nu s'a mai auzit nimica despre tine. Am fost cuprins de teamă în privința ta, fiindcă de astăiarnă nu mai aveam vești ce faci. Am lăsat îndată, toate baltă, și am dat fuga aici. Cei de aici mi-au spus despre rănirea ta, și că tu ai

fi trimis vorbă, că în curând ai să sosești iar înapoi la Polovraci. Cum te afli?»

— «Bine. Îți mulțumesc de prietenia, pe care mi-o păstrezi.»

— «Și? Nimica nou?»

— «Nimic nou. Tu vei fi știind mai multe decât mine.»

— «Cum să nu știu!» zise Vladimirescu cu harțag. «Dar nou? Tot cântecele cele vechi: Dăjdii, și iar dăjdii. Și nici o dreptate. Drumul meu în toiul iernei la București n'a folosit nimic. Scotocilă m-a chemat la curte, și cei douisprezece divaniți, cu fețele lor de vulpi, m'au ascultat, cu bunăvoință, vorbă să fie, dar dreptate nu mi-au dat. Dreptatea o voiu avea-o numai, după ce voiu fi croit din ale lor douăsprezece piei boierești, douăsprezece perechi de opinci!» El bătù cu palma în sicriul de piatră, de care se rezimase. «Acum ascultă!» urmă el. «Banul Bibescu m'a înștiințat, că Scotocilă a început să fie pentru «Ciu-perca» — așa numiau boierii, patrioți, în tainică înțelegere pe Sultanul—«un mare ghimpe în ochiu. El ar fi trebuit să domniască numai trei ani, dar domnește acuma de cinci ani, și se poartă față de Poartă într'un fel prea neatârnat. Cum cunoaștem noi pe Turci, ei nu mai vor avea multă răbdare cu Scotocilă. Se zice, că Marele Vistier, Constantin Filipescu, l-a pârît pe Vodă la Tarigrad și că l-a ponegрит rău. Este lucru cunoscut, că boierul Constantin a fost mazilit la moșia sa, Bucovul.» Pronaosul se umplia acum de o lumină liliachie de seară; fețele icoanelor abia se mai deosibiau. Vladimirescu se opri din vorbă și întrebă aspru: «Ascultă tu, ce vorbesc eu?»

— «Ascult,» răspunse Iancu.

Tudor. Iovi iarăși cu palma pe sicriu și cu aprinsă, dar stăpânită, patimă, zise cu glas pe jumătate: «Nu se poate, să mai șază Grec în Scaunul Domnesc. Du-te și spune asta Banului Bibescu și cere-i să jure, că va înteți focul la toți patrioții, și le va spune, că curând va sosi ceasul, când va trebui să alergăm cu toții, să scăpăm Țara de Greci. Rușinea, în care Țara e cufundată, este atât de mare, încât, pe viul Dnmnezeu, nu poate să ajungă încă și mai mare! Credință și cinste nu se mai găsesc la noi. Toți slujbașii sunt de vânzare. Dreptatea este o vorbă goală. Și pentru pungile celor bogăți, trebuie să robească țăranul. Spune-i Banului, să vorbiască cu Tache Ghica, cu Brâncoveanu, cu Mihail Cornescu și cu Constantin Golescu. El știe, cum trebuie să vorbiască cu ei, el se pricepe. Spune-i, că trebuie să-i facă să se hotărască la fapte de bărbați. Scrisoare nu pot să-i scriu, este prea primejdios, ar putea să pice în alte mâini. Spune-i, să trimită un Ars-Magsăr la Poartă; să ceară în numele Țării: Domnitori pământeni. Turcii au avut destulă vreme, să înțeleagă, că Fanarioții nu le sunt mai credincioși, de cum le-au fost Domnii noștri pământeni. Du-te îndată la Craiova, te rog, și vorbește cu Dumitrache Bibescu. Să puie însfârșit umărul la carul potmolit în noroiu. Cât pentru alți cai de schimb, avem noi grije pe urmă, tu și cu mine. Dar să fii cuminte, Iancule. Potera și dușmanul tău de moarte, Iamandi, în fruntea ei, te caută acum peste tot, și fără preget. Cei din București deasemenea se mișcă grozav. Chiar eu am primit de curând o poruncă Domnească, ca să pun să fie păzite de aproape toate drumurile din plaiul meu, fiindcă liniștea din toată Țara ar fi primejduită. Dumnezeu martor, că așa este!

Dar alta este pricina, nu aceea, care o spun afurisiții de ciocoi!»

Când Iancu trecu, după această înțelegere, prin livadea tăcută acuma, îndreptându-se spre deschizătura stâncilor, prin care străbate Oltețul, se simția mai ușurat. Vorba cu Tudor i făcuse bine, de oarece, întrerupea pentru câțva timp lupta acea surdă, ce o purtase Iancu împotriva nevăzutei puteri, care-l amenința și era p'aci să-i sdrobiască sufletul. Vorbele lui Vladimirescu puseseră din nou în vederea lui păsurile, pentru a căror alinare el își jertfise până acuma viața, și-i alungaseră nepăsarea, care copleșise pe boierul Iancu Jianu, în timpul cât el zăcuse rănit. Haiducul simția, că trebuie să facă ceva, să se arunce fără întârziere în luptă și în primejdii, ca să nu se prăpădească. Spre a se prăpădi, îi lipsise totdeauna slăbi-ciunea.

Eră noapte și întuneric. Ochii lui Iancu însă, și picioarele lui, aveau îndemânarea fiarelor obișnuite cu noaptea, și mâna lui cunoștea, din pipăit, stânca dela dreapta lui. Astfel înainta el ușor pe peretele cel drept. Lumina începù să se zăriască înaintea lui, peștera nu mai putea fi departe. Deodată se opri în loc și ascultă. Urechea lui ageră auzise prin fierberea Oltețului, cum se rostogolise o piatră în jos, și se pierduse în râpele din miazănoapte dela peștere, acolo, unde iese poteca haiducilor, venind din munte. Iancu mai făcu încă vreo câțiva pași, până putu să vază, cu toată întunecimea, pieptul stâncilor luminate, și apoi se opri, în așteptare. El zări curând o fință mică, care scoborâ sprintenă, pe la sfârșitul potecuței, și cum ea sări pe pragul peșterei.

Puține clipe în urmă, se arată Căpitanul la tovarășii săi.

— «Unde ai fost tu acuma, Iabrașule?» întrebă el.

— «Am fost la ciobanii de pe Negovan, ca să întreb de caii noștri.» răspunse mărunțelul.

Lui Jianu i se părù, că răspunsul erà cam prea grăbit. «Tu l'ai trimis, Merene?» întrebă el.

— «Eu l'am trimis, boierule Iancu.»

— «Iabraș,» porunci atunci Căpitanul, «mâine ai să mergi împreună cu mine, cu Gruia și cu Alexe.»

* * *

În poienița din pădure, stejarul îmbrăcat tot mai ridică încă brațul desnădăjduit spre cer. Ploi și furtuni trecuseră peste el, și dela cercuri precum și dela cuișle bătute curseseră râulețe roșiatice, în jos pe hainele femești. Tot așa de părăsită ca momâia, ce înfățișă pe protivnica ei, tot atât de părăsită ședeà și Domnica în cârciuma din pădure.

Intr'una din seri veni iar Iabraș și se așeză înaintea ei, cu ochii însetați de dragoste, și-i aruncă cercei și stofe cu aurituri înaintea picioarelor, zicând batjocoritor : «Tot îl mai aștepti? Elelei! Bine-ți șade. Te pălești și îmbătrânești. Asta vine din pricină, că ții nasul sus și nici nu vrei să te uiți la un băiat cum se cade, care se topește după tine. Ai voit să ai, firește, un boier? De, boierul tot boier rămâne. De când boierul Iancu a zăcut, în casa frumoasei cucunițe, gândul lui nu se mai abate pe la cârciumăreasa dela răspântii. Noi am urmat la Rusalii călări pe cucunița, când s'a întors înapoi la București, la Curtea Domnească, hehe, nu ca noi! Am urmat-o se ntelege, cu portul schimbat și am însoțit-o frumos până

la marginea Bucureștilor, ca să nu i se întâmple ceva puicuței. Că am fi putut să ne alegem noi cu furcile, de aceasta puțin îi păsă boierului Iancu ! De acolo merse-
răm drept la Craiova. Căpitanul se îmbracă cu haine boierești și încălică un buiestraș alb, noi ceștilalți purtam haine de Arnăuți de curte. Ți spun drept, că în drumul mare, în lumina plină a soarelui aveam mai mare teamă decât noaptea, când ne bălăbăneam cu potera ! Dar boierul Iancu spunea, că acuma n'are vreme să alerge după poteră, că trebuie să ajungă cât mai grabnic la Banu Bibescu. La acesta rămaserăm două nopți și o zi. Pe Căpitanul îl chemă acolo Iancu Drăgan, și când eram întrebați, trebuia să povestim despre moșia lui de lângă Drăgășani. De acolo unde crezi că am plecat ? Undeva în sus, în creerii munților, sau la vreo pradă bună ? Doamne ferește. Aceste, pe cari le vezi tu aici, — arătând la darurile, cari erau aruncate pe podini, dinaintea Domnicăi, — «aceste am trebuit să mi le ieau, eu singur, dintr'un conac, dela o moșie. Boierul Iancu s'a dus să-și cerceteze pe frații săi ! Haha ! Decând a înebunit după cuconița dela Curte, îl trage ața iară spre semenii săi ! Se înțelege că m'a trimis pe mine și pe Gruia, pe unul la Mereanu și pe celălalt la Svârluga, ca să le ducem poruncă haiducilor, să se adune, pe nesimțite, iară la Horezu și să aștepte acolo pe Căpitanul. Dar, de ! Pe el l'a pironit acuma de tot dragostea pentru cuconița lui de neam, și fiindcă cu greu va putea s'o aibă, tocmai aceasta îl înlănțuiește că pe orce bărbat. Fac rămășag, că el are încă să atârne pușca în cuiu și are să se ducă să sărute mâna lui Vodă.»

Galbină ca ceara, cu ochii aprinși, sta Domnica în-

țelenită. Deodată zise: «Iabrașule, am să fiu a ta, dacă mă ajuți să-l omor!»

* * *

Deși Iabraș, spre a ațăța pe Domnica, sporise lucrurile cu mult dela sine, totuși judecata lui, cum se întâmplă adesea la oamenii din popor cu instinctul lor ager, nu eră lipsită de temei. Ba poate că pătrundeă mai adânc în sufletul Căpitanului său, decât Iancu Jianu, el însuși. Negreșit că pricina, care-l dusesese pe haiducul la Caracal, eră, la vedere numai, întâmplătoare. El n'ar fi urmat poate astfel fără acel bold din lăuntru, pe care-l simția, că, dacă trebuia să rămâie depărtat de Sultana Gălășescu, cel puțin să se apropie de sfera ei, punându-se în atingere, din nou, cu semeni de ai săi?

Dumitrache Bibescu stăruise cu rugămintे și cu dojene de tânărul său prieten, ca să se ducă iarăși pe la frații săi, și anume cu însărcinare din partea lui, a Banului, ca să-i înduplece pe cinstiții boieri Jieni, să se însoțiască, cu tot sufletul lor, la mișcarea patrioților. El ținu haiducului o cuvântare despre puterea unirei, și fără îndoială el stăruia cu atât mai mult la tema aceasta, cu cât vroia să ocoliască răspunsul la întrebarea înteiitoare a lui Iancu: «Pot să-i spun lui Tudor, că s'a și făcut Ars-Magsarul și că se va trimite?» Banul trebuia să mai vorbiască cu mulți alții despre acest lucru și, ca un diplomat ce eră, nu putea să ia singur toată răspunderea asupra-și.

El dădu haiducului o scrisoare către Amza Jianu, mai însoțind-o și cu multe vorbe frumoase și cu minte. Lui Iancu, care se găsia într'o stare sufle-

tească ciudată și vroia să uite apăsarea cea grea, ca plumbul, pe care o simțea în creierul și în inima sa, i eră din această pricină bine venit orice lucru nou și neobicinuit. El se hotărî așa dară iute și răspunse Banului: «Adu-o încoace, Măria-Ta, dar să știi una și bună, dacă nu se face în curând Ars-Mag-sarul, vine Tudor cu pandurii lui peste Divan.»

* * *

În seara zilei următoare se vedeă pe cer, dinspre Apus, pe deasupra satului Corlătești, moșia lui Dumitru Jianu, o mulțime de nori lungi cenușii-albaștri. Pe subt mărginile lor atărna o perdea roșie ca un jeratec, cu multe cute, ca o stofă de profir cu aur. Începuse să se întunece, și numai aceste fâșii de foc mai luminau în zare, una după alta, pe rând și văpsiau roșii fețele caselor din sat, așezate spre Apus.

Aceeași lumină neobișnuită jucă și împrejurul bălanului, care intră acuma cu călărețul lui în curtea boierului Dumitru. Căinii se porniră pe lătrat, și slugile se grăbiau să iasă întru întâmpinarea lui.

Călărețul le zise: «Vestiți pe stăpânul vostru, că a sosit zapciul din Obârșia.»

În curând se auzi din pridvor glasul prietenos al stăpânului casei: «Bine ai venit, boierule Tache, bine ai venit!»

Călărețul descălică și se urcă în sus la ciardac. Acolo eră lumină, fiind deschisă ușa dela sală.

Boierul Dumitru se speria: «Pentru Dumnezeu! Ian...» și-și puse palma la gură, ca să nu se auză de alții acest nume primejdios.

Câteva clipe tăcură amândouă, și se uitau unul la altul. Fața lui Iancu rămase liniștită. Cu privire mă-

reață și cu mândrie se uită la fratele său. Aceștia i se umplură deodată ochii de lacrimi, el deschise brațele, și le așeză strâns împrejurul umerilor frăține-său.

Nici un alt musafir, nici chiar Vodă n'ar fi putut să răspândească atâta sfială și atâta temere în toată casa, cum făcù Iancu Jianu. El nu putea să fie ascuns, fiindcă cea mai mare parte din slugi îl cunoșteau. Mai zoriți decât orcând, oamenii își îndeplineau treburile lor, și cutezau să vorbească numai pe șoptite. Un fel de tremur ciudat îi stăpâniă pe toți și neconținut, pare că s'apropia o vreme tare.

În dimineața zilei următoare, după gustare, haiducul ținea pe micul său nepot Stănuțu, rezemat de genunchi, și se uită la el, iar nepoțelul priviă nelclintit în ochii de vultur ai unchiului său.

— «Din ce neam ești tu?» îl întrebă Iancu fără de veste.

— «Eu sunt din neamul Jienilor, Nene,» răspunse micuțul.

— «Nu aceasta vreau să știu. Eu vorbesc de un neam mai mare, de un popor întreg, care locuiește în Țara asta?»

— «Poporul Creștinilor,» răspunse Stănuțu.

— «Negreșit. Turci nu suntem. Dar Creștini sunt și Rușii și Grecii. Ne chemăm noi Ruși? Ce? Sau Greci?»

Copilul se înroși. Nenea Iancu însă, nu eră un întrebător cu răbdare.

El apucă pe Stănuțu ușor de ureche și urmă: «Uite-te în oglindă. Ești tu cu ochii mici, cu nasul turtit, și cu gura lată, ca prietenii Slugerului Tudor, carele crede, că dela ei poate să vină mântuirea, fiindcă sunt

mulți la număr? Sau ai tu o mutră ascuțită de pungaș, cu sprâncene groase, negre, ca prietenii noștri din Fanar? Uite-te bine tu însuși la tine, băiete!» — și apucându-l de umeri îl întoarse spre oglinda rotundă, care atârna în perete. «Intre Prut și Dunăre trăiește un popor, care are în limba lui și în fața lui, hri-soave de boierie, pe care Dumnezeu i le-a dat. Ei, cum se cheamă acest neam de oameni?»

Spre marea ușurare a micului Stănuțu, intră atunci boierul Amza în odaie. De cu noaptea Dumitru îi trimisese scrisoarea din partea Banului Bibescu, prin care, după multe cârligoanțe în slove și în vorbe, i se spuneă, că Iancu este, în felul său, unul din cei mai mari iubitori de Țară și că lui, Bibescului, îi pasă foarte mult de unirea, ce domnește în cinstita familie a Jienilor între ei, — vorbe frumoase, de care Amza ținea seamă, numai pentru că veniau dela Marele Ban al Craiovei.

Aceasta o știa Iancu tot atât de bine, precum știa Banul, că n'avea nimica însemnat să spună la frații săi. Pe el îl adusese aici niște împrejurări cu totul de altfel, un dor îmbobocit, ca să întemeieze și el o familie, și pe care l-ar fi hrănit primirea caldă din partea lui Dumitru, făcându-l să ajungă în floare deplină, dacă acest dor n'ar fi fost amorțit îndată prin chiar ființa de față a lui Amza.

Fratele cel mare se purta încă tot ca un om, carele a fost adânc jienit în cinstea neamului său. Deși, de hatârul lui Bibescu, își arată părerile sale numai cumpătat și catadicsia, să vorbiască și să se pliroforisească cu Iancu, totuși haiducul simția, cum îl disprețuia Amza, și aceasta avu ca urmare aceea, ce are pin-

tenele la armăsar. Iancu își aduse iarăși aminte, de ce prețuia el însuși:

Când Amza, care cu toate că vorbea cu Iancu, se uită însă alături de el, mai zise și cu o seacă măsurare: «Eu pot să cred, că au dreptate haiducii, numai după ce voi fi văzut, că ei au adus vreun folos învederat pentru Țară,» atunci Iancu sări în sus și-i aruncă în față vorbele: «Este un folos, care nu se poate pipăi cu mâinile, nu se poate adună cu socoteli sau să se mistuiască cu stomahul. Este un folos, care se chiamă vitejie și iubire de dreptate. Despre aceste lucruri un bărbat de obicei nu vorbește, dar el se luptă pentru ele, pentru sine și pentru Țara sa.»

Iși ceru calul, încălecă și plecă.

* * *

Pe Gruia și pe Mereanu cu oamenii lor îi găsi Căpitanul la locul hotărît din pădure. Iabraș încă nu era acolo.

— «Mi se pare,» zise Iancu, «că băiatul ăsta nu mai e de nădejde.»

— «Incepe să nu mai fie, stăpâne,» întări Gruia. «El ne-a părăsit pe drum, cu mult mai de timpuriu, decât era nevoie, apucând spre miazănoapte.»

— «Astă ajunge,» făcu Iancu din cap.

După ce sosi Iabraș, cu întârziere de douăzeci și patru de ceasuri, în urma celorlalți tovarăși ai lui, Căpitanul îl luă la judecată.

— «Pentru ce m'ai făcut să aștept?»

— «Drumul meu a fost mai lung decât al lui Gruia.»

— «Da, cu acea bucățică dela Râmnic până la Turnu Roșu. De acolo aveai poruncă să vii, dimpreună

cu Svârlugă, peste munte la Polovraci, și Mereanu avea poruncă să aștepte acolo.»

— «O ploaie vrăjmașe în valea Lotrului ne-a împiedicat. Jur împrejurul nostru se rupeau brazii zdraveni, ca trestii uscate.»

— «Cui dau eu o poruncă, acela știu că nu poate să fie oprit prin nimica.»

— «Dar tu însuți, n'ai fost și tu odată împiedicat printr'un glonț de pușcă?» se obrăznicî flăcăul.

— «Așa?» zise Jianu, pare că ar fi fost mulțumit de această deslușire.

Cei doi, trei, de față se mirau, în sufletul lor, de felul neobișnuit, cum să purtă Căpitanul de astădată.

El se apropiase de focul cel mare, unde ședea Alexe și câțiva alți haiduci, și îi întrebă, dacă friptura este aproape gata.

— «Cred că va fi gata îndată. Poștește și șezi.»

Iancu mulțumî din cap și se așeză pe un trunchiu, dinaintea căruia eră așternută o pânzătură, pe care erau așezate solnițele de lemn pentru sare și piper, precum și mai multe ploști bălțate, pline cu țuică. Mereanu, Svârlugă și ceilalți se așezară jur împrejur, iar Jianu zise lui Iabraș: «Vino tu aici!» arătându-i locul lângă sine.

La foc nici o friptură, dar deodată se auzi o pocnitură puternică, urmă curând încă și alta, și a treia și a patra, și cu mare grabă se apucară bucătarii să îndepărteze movilele de cărbuni cu cărligele și să ridice patru berbecuți, fripți în pielea lor, din pământul înfierbântat. Pocnitura eră semnul, pe care-l dedea însăși friptura, arătând că este gata. Se mai aruncă apoi un fel de saramură, făcută de vin cu sare și usturoiu pisat pe deasupra fripturilor, de sfârâiau. Fie-

care berbecuț fu învelit cu dibăcie într'o pânză, ca să nu se piardă căldura și mirosul lui frumos, și fură apoi puși «în masă».

Dintâiu își tăiară Căpitanii câte o bucată zdravănă, apoi veniră ceilalți la rând.

Când se plecă Iabraș la friptură, îl bătù Iancu pe umăr și-i zise: «Ascultă!»

Mărunțelul, care ședeă într'un genunche, se întoarse pe jumătate.

— «Mai bine decât tu pe mine, te curăț eu pe tine!» și cu vorba asta ridică pistolul.

Iabraș căzù cu căpățâna sfărâmată.

Până se pierdù răsunetul împușcăturii în codru, fù tăcere, niminea nu se mișcă.

Apoi zise Căpitanul: «Mai bine mort, decât vânzător! Duceți-l de aici!»

* * *

Pentru Domnica începù iarăși Ghena suferinții de zadarnică așteptare. Eră să vie Iabraș să-i spună cu deamăruntul, ce aveà de gând și ce drumuri vroia să apuce Jianu, pentru ca amândoi împreună să le arate puterii. Dar Iabraș nu se mai întorceà. Stă femeia ceasuri întregi cu mâinile la frunte și cu ochii aprinși și încremențiți. Imprejurul gurei se săpau cute adânci de amărâre. Ea simțeà, cum tot sângele i se prefăcea în otravă și în venin. Câte odată ea ridicà, țipând și alergà afară în pădure. Intr'o bună zi se îmbracă bărbătește, se aruncă pe un cal, luă o slugă cu sine și plecă călare, să-l caute pe Iancu Jianu.

Trecuseră acuma aproape patru săptămâni, de când i spusese Iabraș, că haiducii sunt prin împrejurimile

Horezului. Când sosi acolo la mănăstire, ea se amestecă în lumea, care intră și ieșea, negustori, slugi, țărani, Țigani, vătafi Grecești de ai Prea Sfinției Sale, femei, care, Duminecă fiind, se urcau în sus în cete și aduceau felurite daruri pentru câte o lumânărică sfințită, precum: găini, ouă, unt, miere și altele. Lăsându-se în vorbă, cu mai mulți oameni, fiind luată drept un flăcău, ea află, că haiducii cu blestematul de Jianu în fruntea lor, — era un călugăr, care istorisia, — au încercat de vreo două săptămâni, să calce și mănăstirea asta. Dar Dumnezeu luase acest sfânt locaș supt paza sa. Porțile au fost așa de tari, încât n'au putut să le spargă vrășmașii, deși erau înarmați cu trunchiuri de copaci, ascuțite, și că în acelaș timp, topind călugării rășină, și aruncând-o din clopotniță deasupra porții, ca o ploaie ferbinte și puturoasă peste ei, diavolii au trebuit să se retragă. Cu groază arată călugărul și urmele adânci de izbituri în scândurile și în ferecăturile porții din afară.

De acolo Domnica plecă călare la Polovraci și bătu noaptea la fereastra Ruxandrei. Când aceasta deschise cu grijă, cealaltă i șopti repede: «Eu sânt, cumătră, Domnica lui Candrea!»

Ea fu primită îndată în casă, și află, că sus în peșteră, nu mai era niminea. Intreaga noapte Domnica șeză pe patul Ruxandrei și oftă așa cu foc, încât dimineața ea umblă, șovăind pe picioare, din pricina durerilor, ce simția în ceafă și prin tâmple.

Ibovnica lui Mereanu n'o lăsa să plece, o ținu în odăița ei liniștită și o mângâia: «Tu știi, că bărbații nu pot face totdeauna așa, cum ar voi ei. Nici chiar Căpitanul! Nici eu nu l-am văzut pe al meu acuma de câteva săptămâni. Nu știi unde este. Dar ei sunt

viteji. Au șapte suflete! Stai la mine, până primim vreo știre.»

Domnica își rostogoliă capul în perini și-și mușcă în pumni. Mângâierea, ce i se dădea din cugët curat, i deschideă însă și mai mari rănile inimei sale, fiindcă ea nu spusese cumetrei altă nimica, decât că se prăpădește de dorul iboynicului său.

A treia zi nu mai putù răbdă, plecă înainte și se închină: «Doamne-Dumnezeule, mulți mor de frică, că vor fi prinși pe drum de haiduci. Fă, Prea Sfinte Dumnezeule, ca să mă întâlnesc cu ei. Am să mă duc prin pădurea cea mai deasă. Ajută-mi Tu, Prea Milostivă Maică a Domnului!»

Ea apucă drumul în spre Miazăzi, prin valea cea pustie și singuratică a Cernei. Sluga, un băiat de dincolo, urmă pe ciudata lui stăpână clătînând din cap. Dânsa abiă își lăsă vreme să doarmă, luă mai nimica din merindele, pe care le purtă el în desagi, și de multeori își făcea cu toporul cărare prin sălbăticie.

Deodată le ieși înainte un haiduc din tufiș. Eră o iscoadă și, după o jumătate de ceas, Domnica eră dinaintea lui Iancu Jianu, la foc, în mijlocul celorlalți tovarăși ai lui.

Mereanu se apropiă și-și făcù cruce, uitându-se la fața galbenă și sălbatecă, din care scăpără numai văpaia de friguri a ochilor ei.

Jianu se întoarse la el, și-i zise printre dinți: «Vreau să vorbesc singur cu ea.» Apoi îi făcù semn femeii să plece cu el înlăuntrul pădurii.

După niște stânci, îmbrăcate cu mușchiu el se opri, se uită la Domnica și o întrebă: «Ce cauți tu aici?»

Privirile ei îl mistuiau. Cât de bine cunoșteă ea miș-

careea cea scurtă și hotărîtă, cu care el aruncă capul înapoi, ochiul cel viu, glasul lui, și largă putere a umerilor săi.

Fierbinte și amețitor i se urcă chinul iubirii spre cap: «Pe tine te caut!» strigă ea, și întinse amândouă mâinile spre el.

— «Te-am chemat eu?» zise el cu asprime.

Atunci ea începù să riză în nemăsurata ei durere și să-și sbuciume mâinile: «Nu, tu nu m'ai chemat, dar tu m'ai iubit odată, nu e mult de-atunci, astă iarnă, și atunci când încolția verdeața cea dintâiu în pădure! Și eu ți-am fost credincioasă și te-am slujit, și n'am cunoscut nici o altă fericire, decât iubirea ta, nici o altă voință decât porunca ta. Ce ți-am făcut, spune, ca să mă părăsești? Greșitu-ți-am cu ceva? Nu ți-am fost supusă? Ce am făcut?»

Iancu se uită posomorît în pământ.

Ea căzù în genunchi și se jelià: «Iancule, Iancule, tu omul dreptății, fost-a drept ce ai făcut? Eu n'am greșit nimica, și tu mă pedepsești așa de fără milă, atât de aspru!» Ea căzù jos, plângând cu lacrimi isvorâte din adâncul inimii ei zdrobite.

El își mușcă în buză și 'și adună pumnul. Nu erà oare întemeiată imputarea ei? Dar ce puteà să facă? Nimic nu se mai mișcă în sângele lui pentru dânsa. Numai fiindcă o vedeà plângând atât de amar, i se făcea milă. Pierzând răbdarea, strigă: «Incetează, Domnico!»

Ea se sculă într'un genunche, își ridică părul de pe ochi și se uită pândind la el: «Cine te-a fermecat? Cine ți-a furat inima ta? O fată frumoasă de boier? Ce? Are ea mâini mai albe ca mine, are glas mai dulce ca al meu?»

— «Taci!» se răsti el mânios.

Ea însă strigă: «Am blestemat-o, am afurisit-o. Am făcut chipul ei în pădure și am bătut cuie în el!» Dar se opri, gemând: «Of, Iancule,» fiindcă el o apucase de umeri, și-i veniă ameteală. Ea nu se apăra, ba se lipiă chiar de el, pe când el i scotea pistoalele din brâu, pe care odată tot el i le dăruise. Din clipa, în care-l văzuse, ea uitase cu totul, că fusese hotărîită să-l omoare, și acuma, când el pusese mîna pe ea, ea nu mai avea cunoștința.

Curînd însă își veni iarăși în simțiri, fiindcă Iancu o împingea înaintea sa pînă în apropierea locului de tabără, acolo el fluieră, și Alexe alergă spre el. Puțin timp în urmă, Domnica și cu sluga sa, pe care de asemenea îl desarmaseră haiducii, după porunca Căpitanului, se întorceau călări, între Gruia și Alexe. Ei fură duși înapoi la cărciuma din pădure, și pe drum află Domnica, cum pierise labraș.

În noaptea aceea Iancu ședeă la foc, lungit, și se gândi, cum este firea iubirii. Dacă este ea dreaptă?

* * *

Ars-Magsarul n'a fost făcut.

Boierii erau unii prea tembeli și alții prea fără nădejde într'un mai bine. Mai ziceau că, după știrile venite dela Țarigrad, vor fi scăpați în curînd de Caragea, fiindcă și pierduse hatârul la Turci. Când Bibescu pofti pe câțiva prieteni la el, spre a se sfătui împreună în privința schimbării de Domnie și alegerii unui Domnitor pămîntean, fiecare dintre ei propuse un alt candidat, așa încât se născu o ceartă mare. Banul oftă adînc, și așeză condeiul, pe care-l ținea în mână, iară jos pe masă.

Caragia ştia bine, cum stă el cu Poarta, dar vroia să mai «agoniască» avere, şi de aceea plutia printre stâncile politicii Turceşti. Fiindcă Marele lui Vistier îl pârâse la Țarigrad, pentru nesăturata lui iubire de bani, el desființă două din dăjdi, care se strângeau pentru trebuințele Casei Domnești: darea pe sare și pe unt. Lipsa, care se ivi din această pricină, la veniturile sale, el o trecu însă la condică, ca datorie în sarcina Vistieriei. Trebuia apoi Vistieria să vază, cum să despăgubească pe Vodă. Firește că astfel darea pe sare și pe unt erau desființate, dar în locul lor fură puse alte dăjdi asupra locuitorilor din Țară, rămași din ce în ce mai puțini.

Oamenii fugiau neconținut în țările megieșe, și mai ales în Ardeal, iar cetele de haiduci se înmulțiau mereu. Prețul, care se pusese pe capul lui Iancu, fû îndoit.

Potera avea o vieață foarte grea toată vara anului 1817.

Arnăuții erau încredințați, că Iancu Jianu nu este un om, ci Dracul însuși. Chiar și Iamandi începea să creadă astfel. Intr'una din zile, toamna, când el se află în Râmnic, veni însă o femeie frumoasă, și-i spuse, că ea ar fi în stare să cunoască pe Iancu Jianu, orcum s'ar schimba în port, și că ea vrea să-l slujească pe Cărc Sărdarul.

Fiindcă o pățise altădată, el îi răspunse: «Du-te la Dracu. Tu vrei să-mi întinzi vreo cursă?»

— «Am fost ibovnica lui, și el m'a lăsat,» răspunse ea.

— «Atunci fii ibovnica mea, și pe urmă te voi crede, poate,» aruncă Iamandi o vorbă, mai mult de încercare.

Ea primi. Zilnic stăruia de el cu rugămintile și cu

sfaturile ei, ca să zăboviască în Râmnic, până va cădea zăpada, căci atunci se împrăstiază haiducii, și trebuie să-și găsească, și temutul lor Căpitan, vreun bârlog de iarnă. Numai iarna se poate pune mâna pe el. Ea vorbiă cu atâta cunoștință de aproape despre toate obiceiurile haiducilor, încât la urmă Iamandi câștigă încredere în ea, și se hotărî să rămâie în Oltenia, numai cu puțini Arnăuți, dar oameni aleși, până va veni iarna, și să se bizuiască pe istețimea Dominicăi.

În vreme ce potera credea, că Iancu Jianu este «Uci-gă-l Crucea,» poporul, ticăloșit, îl iubiă ca pe un Mântuitor al său. Căci haiducul se luptă, ridicând steagul unei virtuți, care de mult nu se mai cunoștea în Rumânia, nici măcar de nume. În locul dreptății se puseră obiceiuri Turcești și Grecești. Legi nu mai erau, ci numai protivnica lor «Catahrisis.» Nimeni nu putea să-și găsiască dreptul său fără bătăș. Slujbele Țării nu mai erau un lucru de cinste, ci erau numai chilipiruri, o zestre grasă, la care se ajungea prin hatâr.

Ion Gheorghe Caragia îi întrecea pe toți minunații săi înainte-mergători. El întrecea și pe Constantin și pe Ștefan Racoviță, pe tata și pe fiul, cari amândouă ajunseseră Domni din mila unui doftor Stavrache, fost Capu-Chihaia al Țărilor Rumânești, și cari lăsau pe acest făcător de Domni din Fanar, să fure în Țările Rumânești, cum i plăcea, până când dușmanii lui Stavrache din Constantinopole ajunseră la putere, și-i dovediră Sultanului, că aceste Țări au să fie stoarse de tot în curând. În fața acestor dovezi, Padișahul găsi de cuviință, să pună să-l sugrume pe acel puternic doftor, și să ia, pentru sine, marea lui avere, pe care o storsese dela țărani Rumânești.

Ion Gheorghe Caragia întrecea și pe celălalt Ca-

ragea, tizul lui, care dărnise cincisprezece luni, și despre care Ambasadorul Franțuzesc din Țarigrad, făcuse raport astfel: «Singurul scop, pe care-l urmărește prietenul meu, Vodă Caragea, cât stă în tronul său, este să le adune câte o mare zestre la fiecare dintre fetele sale.» Fiindcă el eră sărac, și aveă cinci fete, și cine ar fi fost mai bine în stare să ajute acestor Domnițe, să aibă bani și soți, decât țărani Rumanăști? Dar de acest lucru se supărau iarăși boierii cei mari ai Țarigradului, fiindcă părintele cel prea bun, gândindu-se numai la copiii săi, uită să facă obișnuitele daruri la Viziri, Pașale și la ceilalți lihniți după bacșișuri. Cu totul altfel însă se purtase Ioan Gheorghe Caragea, când i se dăruia Domnia, el trimise îndată lui Halat Efendi, care-l protiguise, opt mii de pungi, adică patru milioane de Lei, drept semn al recunoștinții sale.

Da, Ioan Gheorghe Caragea îl întreceă și pe Vodă Constantin Hangerliu. Husein Pașa, Seraschierul, care închisese pe răsvrătitul Pasvantoglu în Vidin, ceruse dela Hangerliu să-i trimită zaharelele trebuitoare pentru o sută de mii de oameni. De oarece însă bucatele se risipiau, — vătășii vindeau vitele pe drum, iar făina se puneă în grămezi mari, neacoperite, în câmp, de o sburau vânturile, sau o prefăceau ploile în aluat, — din această pricină Husein Pașa cerea mereu la zaharele înainte.

Toate dăjdiile se secătuiseră. Mai rămăsese numai una, bouritul, darea pe vitele cornute, dar această luare eră căzută sub blestem. Un Domnitor de mai nainte ceruse dela Patriarhul din Constantinopol, să pună cel mai greu blestem pe dânsa, și poporul credeă, că prin aceasta este scăpat de ea pentru vecii vecilor. Hanger-

liu încercă să-i schimbe numele, dar când văzù, că boierii nu primesc, atunci el trimise cincizeci pungi de bani Patriarhului, și-l rugă să ridice blestemul. Acest mijloc a folosit. In toiul iernei se cerù și fù împlinită dela norod această nouă dare. Se porniră chinuirile, până ce se luă toată, iar când alergară câțiva țărani, desnădăjduiți, la Vodă, aducând cu sine pe părinții, fii și prietenii lor schingiuiți la curtea Conacului, ca să-i vază, atunci el le trimise răspunsul: «Plătiți, și nu vă vor omori!»

Pe toți aceștia îi a întrecut Ioan Gheorghe Caragea, fiindcă a domnit mai lung și fiindcă boierii în vremea lui căzuseră și mai jos. Apoi, Vodă eră și mai învățat și mai șiret decât mulți dintre înainte-mergătorii lui, se pricepea prin urmare mai bine la furat, precum și știa să îmbrace cu strălucire și să dea lustru Curții sale. Boierii, setoși de petreceri și de deșertăciune, dădeau năvală la primirile lui Vodă. Mai ales își rupeau mânicile, cerșiau și se zăvistiau, pentru ca să fie poftiți la reprezentațiile, ce le avea Domnița Ralu în odăile sale. Erau slujbași ai Curții, cari se îmbogățiau, și erau boieri, de mâna a doua și a treia, cari sărăciau prin bacșișurile, ce le dădeau, spre a pătrunde. Iar după ce ajungeau să fie poftiți, atunci trebuiau să întunece pe toți ceilalți prin haine, giuvaeruri, trăsuri, telegari și slugi. Chiar pentru slugi trebuiau boierii să aibă a face cu Curtea. Arnăuților minunați, cu iacalele lor aurii, împodobite cu fireturi și cu fustanalele lor albe ca spuma, le eră rușine să stea la un stăpân, a căruia caleașcă nu intră cel puțin odată pe zi cu armăsarii rânchezând, în Curtea Domnească, stropind pe pedestrași dimprejur

cu noroiu de sus până jos, sau după timp, învelindu-i în nori de praf.

Fiica cea mai mică a lui Caragea însă, nu cata-dicsia să ia în seamă această îngâmfare, care se desfășură împrejurul ei. Ea se întărise, cum spunea Sul-tana, închizându-se bine în meterezurile idealurilor sale, și trăia numai pentru arte.

Mai ales fericită era după întoarcerea în țară a unui tânăr, Aristias, pe care-l trimisese dânsa la Paris, unde luase lecții dela vestitul tragedian Talma. Acum ea jucă, împreună cu el «Cinna» lui Corneille.

În salonul Domniței erau așezate douăsprezece rân-duri de bănci înguste, îmbrăcate cu catifea roșie, și dinaintea lor se pusese o sofă acoperită cu covoare scumpe, precum și câteva scaune mari cu reazime. Fundul era ascuns de o perdea roșie.

Din cele trei policandre de sticlă Venetiană, flă-cărau multe rânduri de lumânări de ceară.

Lumea se adunase toată. De partea stângă ședeau cucoanele, de partea dreaptă boierii. Se vorbea și se râdea, se cerceta, cu ochi pătrunzători, cine era de față și cine nu, și se simțea mulțumire și cinste, că erau de față unii, iar jicnire prin firea de față a al-tora. Iarăș se mai arăta o seamă de boieriți-din-nou, cari-și făcuseră castanele cât se putea mai lungi și mai largi, așa încât semănau cu niște Califi. Negreșit că aceasta va fi adus lui Scotocilă o sumă de bani bunicică. Limbile zbârnâiau și nu lăsau pe nimenca neînțepat, dar în deosebi pe Vodă îl împungeau să-l omoare de tot. Cineva, în taină, se înțelege, lățise vorba, că mazilitul Marele Vistier Filipescu și-ar fi primit acuma cafeluța Turcească. Acesta era un obi-

ceiu luat dela Osmanlii : celui supărător i se puneă otravă în cafeaua neagră.

Când se deschise însă ușa din fundul sălei și un Baș Ciohodar vesti sosirea Măriei Sale, toate fețele se increțiră cu adâncă supunere.

Două boieri divaniți aduseră pe Caragia înlăuntru, fiindcă țirimonია cereă, ca Domnitorul să fie scutit de osteneala umbletului. Prin urmare cei doi însoțitori îl sprijineau pe Vodă, și așa de voinicește de subțiori, încât el abia mai atingeă pământul cu picioarele sale, ceace nu se vedeă însă supt hainele lui fluturate.

Toată lumea se plecă până la pământ și-și aduse mâna dreaptă la frunte și la buze. Bărbații, cari stau în rândul întâiu, sărutau tighelul hainelor Domnești.

Cu mândrie plecă Caragia frumosul său cap în toate părțile și se așeză apoi pe sofaua din față. Boierii cei mai mari îl înconjurau.

Indată se deschise perdeaua în două laturi, căci între frumoasele însușiri ale Domniței Ralu eră și economia de vreme. Pe podul ridicat se vedeă zugrăvită o sală Romană, iar în mijlocul sălei ședeă Emilia, cufundată în gânduri posomorite. Ralu, ea însăși jucă pe Emilia, și fiindcă eră de sânge și de neam ales, se înfățișă foarte bine, cu toate că fața ei eră cam neregulată. Purtă o haină Romană în fața fildeșului învechit, împodobită cu ciucuri lați de aur și peste părul ei negru, despărțit în frunte, eră așezată o maramă albă foarte subțire.

Meșteșugul de a se îmbracă, în jocuri istorice, îl învățase Aristias dela Talma, născocitorul acestui metod, și cu mirare văzù, cu câtă pricepere și cât de grabnic, înțelesese mica Domniță Grecoaica, acest lucru nou.

Drama, deși eră cam lătăreață și înfățișă greșeli psihologice, făcù totuș mare impresie, fiindcă mai întâiu eră vorba de politică, apoi fiindcă aveă două, trei scene strălucite și, la urmă, fiindcă cei doi actori de căpetenie, Ralu și cu Aristias, jucau cu duh și cu foc. Cu adevărată pricepere în judecarea fiecărui rol, Domnița dăduse protiguitului său talentat, rolul lui Cezar August. «Cinna», zise ea, «este un vânzător, care nu-și pricepe nici măcar acest meșteșug al său cum se cade. Oricum l-ar înfățișă cineva, nu poate să scoată nimica din el.» Prin urmare, hotărî, ca el să fie jucat de un tânăr Fanariot, cu învățatură clasică, și care întrebuiță acel «patos» pe care i-l altoiseră în vine dascălii lui Grecești. Ceilalți doi scârboși, Maxime și Euforbe, erau tot astfel împărțiți. Franțuzește vorbeiau cu toții foarte bine. Celelalte femei, deșerta împărăteasă Livia și sarbăda credincioasă Fulvia, se jucau de două prietene ale Domniței.

Sultana se rugase să nu trebuiască să joace. Ralu îi făcù pe voie; ea înțelegeă ascunsa ei întristare, de când se întorsese din Oltenia, dar n'o întrebă niciodată, fiindcă prieteșugul ei pentru dânsa eră tot atât de cald, cât eră de cruțător, și ea mai aveă încă, pe d'asupra și mândria, că nu vroia să fie tirană.

Partea cea mai mare a musafirilor înțelegeau limba lui Corneille, și cât pentru meșteșugitele vorbe de vânzare, erau cu toții pricepuți și pățiți, așa încât Domnița putù să fie mulțumită cu «publicul» ei, al cărui interes se dovedia adesea printr'o mârâială de incuviințare. Pe la câte un loc, unde se vorbea de mărimea, înțelepciunea și virtuțile Domnitorului, nu se făcea economie cu aprobările, neîndoelnice și

înflăcărate, iar Caragia închideà atunci ochii pe jumătate, și un suris ușor jucà împrejurul buzelor lui. Atât Vodă cât și boierii lui se cunoșteau bine, unii pe alții.

După sfârșitul teatrului, Ralu veni în sală, și fu înconjurată de cucoane. Se mirau de rochia ei, iar dânsa zise zâmbind : «Este un dar, pe care mi l'a făcut Sultana. Ea a țesut rochia asta.» Apoi se întoarse la bărbați, ca să vorbească cu ei despre dramă. Il rugă pe Vornicul Constantin Samurcaș, să-i înfățișeze pe Eforii școalei celei nouă Rumânești.

Când veniră să se închine înaintea Domniței Bănul Constantin Bălăceanu, Vornicul Gheorghe Golescu și Logofătul Ștefan Nistor, ea le zise în felul ei, vioiu și drăgălaș : «Nu doresc laude, cinstiți boieri, ci vă rog numai, să primiți o însărcinare din parte-mi. Spuneți lui Gheorghe Lazăr, Directorul dela Școala voastră, că în teatrul, pe care l'am jucat astăzi, este vorba de strămoșii voștrii.»

— «Cari strămoși, Luminăția Voastră?» întrebă Vornicul.

— «Romanii cei străluciți,» răspuse Domnița.

— «Doamne Sfinte!» zise atunci bătrânul Bălăceanu, «teoria aceea despre obârșia neamului, pe care a adus-o Gheorghe Lazăr din Ardeal, a ajuns și la urechile Luminăției Tale?»

— «A ajuns» răspuse Ralu, «și m'am bucurat de ea. Fără îndoială, poporul Rumânesc este coboritor dela Romani.»

Logofătul Nistor se închină adânc : «Ești prea miostivă.»

— «Eu,» i tăiă vorba Domnița, cu o privire glumeată, «cum așa? Eu n'am fost nicidecum lupoaica,

care a alăptat pe Romulus și Remus, și prin urmare n'aveți să-mi mulțumiți nimica mie.»

Banul Bălăceanu râse cu hohot, pe când Nistor se uită uimit și părea supărat. Spre a-i veni într'ajutor, Golescu adăose: «Lazăr este fără îndouială un minunat bărbat și bun dascăl, dar nu se poate tăgădui, că are unele idei utopice. El ține, una și bună, că este în stare să predea toate științele, și în deosebi și Matematica și Gheometria, în limba Rumânească. Dar la aceasta nu se cere numai dorința înfocată, ci mai nainte de toate se cere o limbă, și nu se poate chema o limbă idiomul, pe care-l vorbesc țărani.»

— «Să-ți spun ceva, cinstite Vornicule,» i răspunse Bălăceanu, «eu l-am pus pe Lazăr la încercare și am văzut, că vorbele lui sunt întemeiate pe adevăr. Eu l-am pus să-mi măsoare un loc și am asemănat apoi planul lui cu altul, pe care mi-l făcuse un Neamț. Și ce să vezi? amândouă se potriviău în tocmai la țifre. Țifrele, iubitul meu, nu mint!»

— «Apoi mi se pare,» începù Domnița din nou, «că tu, cinstite Vornicule, ești nedrept față cu limba poporului tău. Pe cât știu eu, cu ea s'au îndeletnicit, și încă cu mare dragoste, bărbați luminați și poeți simțitori, precum au fost boierii Văcărești. Nu sunt oare scrise în biserica Sf-lui Spiridon, la acea icoană ctitoricească, care-l înfățișează pe Spătarul Enache Văcărescu cuvintele mărețe:

«Urmașilor mei Văcărești, las vouă moștenire
Creșterea limbei Rumânești ș'a patriei cinstire!»

Iară se închinară boierii cu mirare adâncă. Această urâtă Grecoaică mărunțică, eră ființa femeiască cea

mai ciudată, pe care o văzuseră ei. Ori vroiai ori nu, trebuia să vorbești cu ea, ca și cu un bărbat, adică trebuia să ascuți părerile ei despre lucrurile serioase și să ții seamă de ele, ba era mai greu să vorbești cu ea, decât cu un bărbat, fiindcă ea nu primia lingușiri găunoase și se ridică chiar la o înălțime uimitoare, aceea a unei Domnițe din Neamul Țării. Ea luă în nume de rău, când se arătă cineva disprețuitor pentru poporul Rumânesc, pe când toți ceilalți Fanarioți își arătau, fățiș, acest dispreț și nu vorbeau de Țările Rumânești, pentru ale căror Scaune Domnești se rupeau în Constantinopole, ca câinii vestiți ai aceluia oraș împărătesc pentru un ciolan, niciodată altfel, decât numindu-le «Țară ticăloasă», iar limba Rumânească o limbă «mojicească și proastă». Ei aduseseră și pe boierii pământeni atât de departe, încât și aceștia — afară de puțini — făceau tot ca ei.

Ioan Gheorghe Caragea, care gândia și lucra întocmai ca și toți compatrioții săi, lăsa însă pe fata sa cea mică, să urmeze cum vroia. Lui îi venia la socoteală, ca, alături cu sistemul lui de jaf și de stoarcere, fata lui să urmeze o politică nobilă de femeiască bunătate, fiindcă aceasta dădea Curții lui un lustru plăcut, și la vre-o împrejurare oarecare, putea să astâmpere bănuielele Turcilor.

Cu un fel de amestec de mândrie părintească și de fudulie, el fritisese pe Ralu, după teatru, și o sărutase pe frunte.

Mai pe urmă i zise lui Samurcaș: «Se vede că Corneille n'a șezut într'un Scaun Domnesc, căci altmintrelea ar fi pus, — de pildă pe Impărăteasa sa Livia, care nu-și ascunde părerile, — să zică, că un

Domnitor poate iertă, dar nu poate să se încrează. Voiesc să crez despre Cezar Augustus, că în faptă, n'a fost așa de copilăreț.»

* * *

După ce se retraseră fetele, Ralu îmbrățișă pe Sultana: «A fost o seară frumoasă!» zise ea, «rochia dela tine a fost cu noroc, iubita mea!»

Sultana nu dormi toată noaptea, își aducea aminte de zilele de primăvară, când țesuse haina pentru Domnița. Acele zile erau acum departe ca un vis, ce abia s'ar mai putea crede. Dar din acest vis, trăia tânăra fată înainte. Își va fi mai aducând oare aminte haiducul de dânsa? Singurul semn, care i-l dăduse el, eră, că ascultase, cum bătea răsboiul, la care țesea ea, și chiar aceasta o făcuse având dorința, să nu fie văzut. El i-a dăruit atunci numai o gândire sburătoare, fiindcă trebuia să-și țină sufletul lui slobod pentru lupta, la care eră hotărît să-și jertfească toată ființa sa.

Pentru fericirea, de a fi fost atât de aproape de el în primăvară, ea eră hotărîtă acum bucuros să sufere. Inima o simția grea, ca plumbul în pieptul său, dar vroia să poarte, cu vrednicie, povara aceasta.

Atâta numai că obrazii ei se ofeliau, din ce în ce, și erau atât de păliți, încât Domnița i zise în dimineața următoare, speriată: «Draga mea, cum te-ai schimbat!»

— «N'am dormit,» zise Sultana zâmbind.

— «Da, aceasta se întâmplă adesea după o seară frumoasă, sau vre-o seară plăcută. Te simți prea mișcat, ca să poți dormi, gândurile se urmează înainte,» zise Ralu, «însă, scumpa mea, să nu-mi ieai în nume de rău, tu știi că nu este din dorința de a află tot, ci din îngrijată prietenie pentru tine,

dacă te întreb: ești cumva bolnavă? Eu sunt îngrijată de mai mult în privința ta. Și datoria mea este, să nu te las, să te bolnăvești. Te rog, ai tu vre-o suferință trupească?»

— «Nu, iubita mea Domniță, nu-ți face griji zădarnice,» răspunse Sultana veselă. «Îți făgăduiesc, că-ți voi spune îndată, când mă va durea măcar vârful unui deget.»

Odaia fetelor fiind în partea liniștită a casei, din spre grădină, se auziră, pe neașteptate vorbă zgomotoasă și niște strigăte prin săli. Incepură îndată și alergări grăbite; din pricina lor tremurau ușile, în balamalele și broaștele, ușuratic făcute de Țigani.

— «Trebue să se fi întâmplat ceva,» zise Ralu.

În aceeaș clipă intră o slujnică în odaie și zise cu sufletul înecat: «Măria Ta, îl aduc, prins, pe haiducul Iancu Jianu.»

Domnița încrucișă amândouă mâinile pe piept și se întoarse spre Sultana.

Aceasta ridicase capul în sus, fața ei eră albă ca tibișirul și ochii ei înholbați.

Sosi a doua slujnică: «Toți alergară în curte și pe la ferestre!» spuse ea. «Insuș Măria Sa se scoboară în jos, pe scări.»

Ralu apucă pe Sultana de mână, și fără să schimbe o vorbă, ele se duseră, cu pași repezi prin gangurile pline de oameni, la scara din față. Când trecură pe la capul scării, văzură pe Vodă, stând, învelit în blănuri, jos la ușa de intrare.

Domniței, se înțelege, i se făcù loc peste tot, și curând erau, amândouă cu Sultana, așezate la o fereastră și priviau în curte. Acolo se înghesuia o mulțime, foarte bălțată, prin zăpada albă. Erau Ciohodari,

roșii și verzi, Arnăuți de casă, care aveau și ei min-tene roșii deschise, cu vulpi pe de mărgini, Țiganii de prin pivniți, din bucătării și de prin grajduri, se mai amestecau și ei. Arnăutul călare, care vestise sosirea Jianului, își duse calul său, nădușit, prin mij-locul mulțimei la grajdul din fundul curții.

Minunata adunare însă, care era pe scările din dreptul porții de intrare, tinerile fete nu puteau s'o vază, fiindcă fereastra lor era tocmai într'un ciardac, care ieșea deasupra scărilor. Imprejurul lui Vodă erau boierii lui și tiștii casei, la spatele lui, pe scări, stră-luciau hainele, cusute cu aur ale copiilor de casă și ale înalților slujbași ai Bellicului.

Tocmai sosiă afară, la poartă, o cărucioară de poștă, și surugiul oprî pe loc, smucind cei patru cai, așa încât ei se ridicară pe picioarele de dinapoi. Afară de surugiul, mai ședeau, sau, mai bine erau înfipti încă alți patru oameni în cărucior. Ei se dădură jos pe rând. Intâiu doi Arnăuți armați până în dinți. Apoi — și acum se deschiseră mari ochii tuturor — se ridică în sus, pe marginea căruții un om, căruia, când sări afară, îi sunau lanțurile dela mâini și dela picioare.

Inconjurat de paznicii săi, Iancu Jianu înaintă prin curte. El purtă capul sus, ca de obicei. Chica-i neagră se vedeă căzând pe supt căciulă. Minteanul îl avea aruncat ușor pe umeri.

În tăcerea ce domniă, Vodă zise: «Krima to pali-kari! — Păcat de acest viteaz!»

Fetele de sus auziră vorba aceasta.

* * *

După ce intrase Măria Sa iarăși în casă, Baș Cio-hodarul dădu poruncile sale, râcnind, și cincizeci de

oamenii din paza Curții, duseră pe Iancu la pușcăria, care, pentru mai mare înlesnire și siguranță, era așezată într'una din curțile din dosul Conacului. Se puteau închide acolo, repede și fără să se bage de seamă, făcătorii de rele primejdioși.

Vodă și boierii divaniți, se întruniră în grabă la o consfătuire neobișnuită și tainică, a întregului Divan. Adunările obișnuite se făceau de trei ori pe săptămână, Lunea, Miercurea și Vinerea. Ziua, în care fu adus Jianu, era o Sâmbătă. Abia la vremea prânzului, ieșiră boierii din Divan, și fură poștiți la masa Domnească. Caragia era vesel și vorbareț.

Ralu, care venise singură, fiindcă Sultana rămase în iatacul ei, prinsă de niște friguri, ascultă cu mare băgare de seamă la tot ce se vorbea. Vodă deschise vorba, și ceilalți o urmară: despre Jianu.

Astfel află Domnița, unde și cum fusese prins grozavul haiduc. Se întâmplase într'o vie la Caracal. Jianu venise tocmai să vadă pe frații săi. O femeie îl pusese pe Cârc Sărdarul Iamandi pe urma lui. Era pagubă numai, că Cârc Sărdarul își pierduse vieța cu acest prilej. Căpitanul de haiduci fugise prin vii, dar ușor i se găsiră urmele prin zăpadă, și se înțelege, că atunci, când se văzù împresurat și pierdut, el trăsese câteva focuri. Iamandi căzù la cel dintâiu, și al doilea glonț lovì pe femeia, care-l vânduse pe haiduc. Se vede însă, că Jianu n'a vroit, ca lucrurile să vină astfel, căci, după ce văzù, pe cine împușcase, el aruncă arma cu un strigăt de scârbă, și se dădu prins în mâinele poterașilor. Ciaușii Nerses Kerkorian și Melikon Torosian îl luară în primire.

Despre ce hotărîseră Vodă și cu boierii lui în sfat,

nu răsuflese nimica, dar după masă ei se adunară încăodată în divan.

Acum începù Ralu să trimită slugile și credincioșii săi în toate părțile, ca să afle, ce se făcuse cu haiducul până acuma, și ce are să se mai facă cu el.

Din când în când venia la Sultana, care zăcea ca moartă în perinițele divanului, și-i spunea: «Una sută și cincizeci de Ciohodari păzesc pușcăria; nimeni n'are voie să se apropie. Chiar și slujitorilor, le este oprit, cu strașnică pedeapsă, să vorbească la Curte cu aci cari intră și ies. O ceată de oameni, care se adunase înaintea porții, a fost izgonită de Ciohodari cu bicele. Dar aceste măsuri nu se vor putea păstra pentru multă vreme. Dovadă că soarta închisului va fi hotărîtă în scurt timp.»

Atunci se deșteptă Sultana din amorfirea sa, se ridică în sus, se sprijini pe amândouă mâinile, și se uită speriată la prietena sa: «Crezi tu...? tu crezi...?» zise ea îngăimat, — buzele și limba îi erau uscate. În sfârșit strigă: «Crezi tu, că au să-l ucidă?»

Înainte de a putea răspunde Domnița, intră credinciosul ei Arap, Ali, se închină cu mâinile încrucișate pe piept și vesti: «Prea Milostivo, pe lancu Jianu l-au dus la spânzurătoare.»

Ralu cuprinse cu brațele pe Sultana, dar tânăra fată se smulse, sări de pe divan, și zise cu tot sufletul în flăcări: «Trebuie să-l scăpăm!»

— «Dar cum...?» se văită cealaltă.

— «Nu știi tu nimica, tu înțelepto, tu Luminato?» plângea Sultana, aruncându-se în genunchi, și înclăștându-și mâinile peste mijlocul subțire al prietenii sale. Apoi se târi înaintea icoanelor, se lovì cu fruntea de podeală și strigă înecată: «Ajutor.... Aju-

tor....» Deodată însă se sculă, drept în sus, ridică capul, de părea foarte înaltă: «Este un vechiu obicei în Țara noastră,» zise ea, cu ochii aprinși, «dacă pentru un osândit la moarte, neînsurat, se găsește o fată, care vrea să-l ia de bărbat, atunci i se dă iertare! Eu îl iau pe Iancu Jianu!»

Ralu strigă tare: «Evrice! Evrice! Acuma știi și eu, ce trebuie să fac!» și fugi din odaie, prin tot lungul gangului, strigând la slugi: «Unde este Vodă?» Când auzi, că este încă în divan, ea se repezi prin giamlâcul, care împreună Palatul cu Divanul, făcându-ne mai având glas, semne mute Ciohodarilor, să-i deschiză toate ușile, și ajunse deodată înaintea Scaunului Domnesc al Tatălui său.

Vodă, care eră totdeauna măreț, când ținea Divan, și simandicoșii lui boieri, se uitau cu mirare, la fata aprinsă, care-și apăsă în piept pumnișorii ei micuți, încărcăți în diamante scânteietoare.

Dar când vroi să deschidă gura Caragia, ea i apucă înainte și zise: «Ipsilotate! tu ai trimis tocmai acuma un om primejdios, pe fiorosul Iancu Jianu, ca să fie ucis, fiindcă s'a răsvrătit împotriva ocârmuirii și fiindcă, stăpânit de ura sa, a prigonit pe Greci! Ipsilotate! ca Vodă și ca Grec ai dreptate, dar acuma vreau să-ți vorbesc ca unuia și mai presus, decât Vodă și ca celui mai mare, decât toți Grecii. Vreau să vorbesc cu tine ca unui duh, care este înălțat cu mult mai presus peste mulțime, pentru care rangurile și cinstele sunt ca pleava, dar sufletele oamenilor ca mărgene străvezii. Astfel fiind, tu știi că este însăș o înălțare să greșești, luptându-te pentru un scop înalt, și că odată Dumnezeu ne va judecă pentru gândurile noastre, și nu pentru faptele noastre. Milostive și luminate Dom-

nitorule, fă și tu astfel! Mai spune încăodată vorbele frumoase, care le-ai rostit astăzi: «Păcat de acest bărbat viteaz!» Și adu-ți aminte, că și fiii cei mai buni ai Eladei se retrag la munte, se fac clefți și că zângănesc și ei, mânioși, lanțurile, în care omenirea s'a ferecat pe sine însuș din vremuri foarte vechi; ei fac tot astfel, cum fac haiducii în această Țară. Adu-ți aminte de cântecul despre vechiul Olimpos cu acele patruzeci și patru de vărfuri și cu ale lui cincizeci și două de izvoare: «La fiecare vârf este un scut, la fiecare izvor șade un cleft!» Să nu iei în nume de rău Rumânului, tocmai acea, ce te umple pe tine cu mândrie vitejiască, la Greci, iubirea de slobozenie! Căci tu ai binevoit, stăpâne, să fi Vodă, și să ții soarta acestei Țări în părinteasca ta dreaptă. Lasă să se reverse lumina soarelui dreptății tale pe deasupra dușmanilor tăi, fiindcă tot ai tăi copii sunt și ei. Ipsilotate! este un obicei în Țara aceasta, din vechi, ca un osândit la moarte să fie iertat, dacă se găsește o fată, care să vreă să-l ia de bărbat. Pe Iancu Jianu vreă să-l ia de bărbat Sultana, iubita mea Sultana!»

Prin rândul celor douisprezece divaniți, cari stau în forma unei potcoave împrejurul Tronului, trecu o tresăltare. Sub groasa coaje de fudulie, lenevire și desfrânarea de sineș iubitoare, care înveliă sufletele lor, se mișcă, la câte unul dintre ei, ceva, ca un fel de entuziasm pentru acea ființă tânără cu înalte simțiri.

Lui Vodă îi plăcu această scenă. El se gândi la «Cinna», îl măguliă, că retorica ficei sale strălucise înaintea boierilor celor mari ai Țării. Ce-i spusese ea, îl lingușiă de asemenea, în formă numai, căci de dreptatea în sine, prea puțin i păsă. Dar ca să i se zică

ui «mai mult decât Vodă» și «cel mai mare dintre toți Grecii» și să fie asemănat cu Dumnezeirile, acestea erau un fum de tămâie, foarte plăcut pentru el.

Cu o mișcare lină și frumoasă întinse Caragia brațul și apucă mâna lui Ralu, întrebând apoi: «Cinstiților și luminaților mei boieri, nu se înșală fata Noastră? Este, cu adevărat, un asemenea obicei în Țara aceasta, ca o fată tânără să poată scăpa dela moarte pe un osândit, dacă îl ia de bărbat?»

Mihaiu Golescu se sculă în sus și barba-i tremură, când răspunse: «Este, Măria Ta, este acest obicei!»

Ceilalți strigară și ei: «Este!»

— «Ei,» zise Vodă, «precum văd, la toți vă pare rău de mândrul cleft?»

Ralu își mușcă buzele, aproape sângerându-le. Pe când Divanul stă de vorbă, căruța cu osânditul sbură spre locul pierzării. Fără voia ei degetele-i, înghețate, tresăltau în mâna tatălui său.

El se uită la ea: «Vrei să te las, peștișorule neastâmpărat?» și cu hotărîre întemeiată grăi către boieri: «Cinstiți și luminați boieri, dați voi iertare haiducului Iancu Jianu, dacă ia de nevastă pe Sultana Gălășescu și dacă jură, că nu se va mai apucă niciodată de meșteșugul de răsvrătitor?»

O adevărată furtună se ridică.

Caragia se gândia: «Cu acest ciolan am făcut o aruncătură foarte dibace la câinii de Rumâni. Nimic nu-i gădilă mai mult, decât dacă urmezi încurcatele și proastele lor «obiceiuri ale pământului.» Cu aceasta ei vor uita «cafeaua tare,» care se bea la Bucov. La Țarigrad nu se va mai face nici o arătare de lucruri neplăcute, și eu mai câștig vreme, ca să nu trebuiască să plec.» Cu glas tare zise apoi Marelui Lo-

gofăt : «Cinstite Logofete, fă porunca de iertare pentru Iancu Jianu și pune pe dânsa pecetea Domniei mele.»

* * *

Când intră pisarul cel mare al Divanului, împreună cu Baș-Ciohodarul, în pușcărie, spre a vesti osândirea, haiducul făcù scurt din cap. Erà mulțumit, că cel puțin lucrurile mergeau repede. Numai târăgăială să nu fie și zăbavă în ocolul acesta scârbos, pe paiele putrede și murdare. De astădată se mântuise. Dar nici el nu mai erà de nicio treabă, nu mai putea să-și ușureze inima cea grea, apăsată ca de plumb.

El își lipi pumnii de frunte: vroia să nu mai gândiască. Ar fi dorit mai bine un glonț. Dar la urmă, moartea tot moarte erà, erau bune și furcile pentru sfârșitul acesta.

Veniră să-l ridice. El se sculă repede și se urcă în căruța, care-l așteptă. Printr'o poartă lăturalnică trăsura ieși din curte. Inainte și după ea erau Arnăuți mulți călări. Dar orcât de cu grabă și de tainic, se făcuse totul, — fiindcă Vodă se temeà de iubirea, ce aveà norodul pentru Iancu, — totuși se lățise, ca prin fulger, știrea în oraș, că Iancu Jianu este în București.

Și fiindcă soarele lumineà pe cerul de iarnă, vânăt adânc, și încălzià puțin văzduhul, nebântuit de vânturi, ulițele gemeau de lume. Mai ales pe Podul Târgului de Afară, care duceà la Obor, unde erà și locul de osândă, lumea erà îndesată om de om, când sosià osânditul cu paznicii stăpânirii. Nici femeile nu se mulțumiau de astădată, să se uite numai de după mușcatele lor și a altor flori, cari le umpleau ferestrele

pedinlăuntru. Ele ieșiseră înaintea porților, și scurteicile lor de atlas și catifea, îmblănite la guler și pe dinainte, cu blănuri galbene și albe, făceau, ca mulțimea să pară foarte bălțată. Roșii, liliachii, verzi ca smaragdul și cenușii ca oțelul, străluciau aceste vestimente frumoase în lumina puternicului soare Rumânesc. Femeile țineau scurteicile strânse pedinlăuntru, lipindu-le de trup, așa că mânecile atârnav, slobode, din umeri în jos.

Lumea era tăcută. Chiar și numeroșii precupeți Olteni, cari umpleau de obicei ulițele cu strigătele lor, amuțiseră acum, amestecându-se cu cobilițele, cu coșurile și cu gălețile lor, în mulțimea înghesuită.

— «Este din Romanați, ca mine,» zise unul, cu mândrie, către un om de lângă el.

Vorba aceasta trecu din gură în gură.

— «E Oltean,» se zicea.

— «Așa de tânăr!» oftă o femeie.

— «Asta n'a fost un om, a fost o vijelie,» deslușia un altul.

— «Dacă a greșit, Dumnezeu să-l ierte!» adăogă un bătrân.

— «A fost milos cu sărăcimea,» zise iarăși un alt precupeț Oltean.

Zăpada cea mare făcea, că se perdeă zgomotul căruței, în care ședeă Jianu, așa încât el putea s'auză vorbele pe care le spunea lumea. Înalt, cum era, privea cercețând la mulțime. Amurgii atunci o ciudată părere de rău în sufletul lui. El ar fi putut să se pună în capul acelor mii de oameni, ale căror inimi băteau pentru el! Ei l-ar fi iubit, nu numai că pe haiducul din poavești, neînțeles, care-și săvârșia faptele mai adesea în nopțile fără lună și se ascundea apoi, ca o feară fu-

gărită, în codrii nepătrunși; nu, ci ca un Căpitan trimis de Dumnezeu, care ar fi pășit slobod, la lumina soarelui, a căruia față ar fi luminat-o iubirea poporului, și înaintea căruia încrederea și dragostea poporului s'ar fi urcat, ca o tămâie plăcută; steaguri și cântări ar fi mers înaintea lui, și mii de glasuri l'ar fi întâmpinat. Da! El simția acuma puterea în pieptul său, să ajungă la asemenea mândrie și dragoste, — astăzi când se găsea pentru întâiași dată în fața unei mulțimi, în ziua mare, și când pe tot drumul îl însoțiau numai cinstire și mulțumiri. Oare eră asta pedeapsa pentru tudulia lui, de a nu fi vroit să se pună în capul «ticăloșilor»? Fost-ar fi deajuns, să deștepte în inima lor iubirea, spre a-i preface în oameni vrednici?

Se vedeau acum furcile. Se vedeau pe cer stâlpul ridicat, cu coșiacul deacurmeziș. Calăii, îmbrăcați în haine roșii, se rezimau colo sus, pe podul, ce înconjură furcile. Eră și un preot acolo.

Indesată stă mulțimea pe piața largă, și Arnăuții o loviau și o înjurau, fiindcă nu făcea loc îndestul de grabnic. Ei primiseră poruncă, să isprăviască cât mai iute.

Jianu nu-i împiedică întru nimica. El sări din căruță în jos și alergă pe scări iute la furci, atât de iute, cât îl iertau lanțurile dela picioare.

Un murmur trecu atunci prin mulțimea oamenilor, asemănat cu mișcarea undelor unei ape. Un glas strigă: «Dumnezeu să-i fie într'ajutor!» Indată începură Arnăuții, cari erau așezați în cerc împrejurul locului de osândă, să împingă lumea înapoi, înjurând-o în gura mare.

Sus la furci, calăul începuse să bată din picior, fiindcă

eră zăbovit prin citirea, pentru osândit, a tuturor rugăciunilor obișnuite la morți.

Iancu se uită spre cerul albastru, și se gândi: «Acuma are să se facă întuneric împrejurul meu.»

Deodată se auzi un strigăt pe piață, tot mai tare, tot mai apropiat venind din spre oraș. Se ridicau brațele. În marea de oameni, se porni un vârtej. O uliță se deschise de sine. La urechile celor ce ședeau pe pod, ajunseră vorbele: «Stați! Stați pe loc! un lipcan! O poruncă Domnească!»

Arnăuții vroiau să facă liniște, dar mulțimea se despărți, și un călăreț ieși în față, în mijlocul cercului, ce rămăsese slobod împrejurul furcilor. Ali, Arapul Domniței, sosi călare pe deșelate, arătând o hârtie, cu o pecetie atârnată de ea.

Buluc-Bașa, care eră în capul Arnăuților, alergă spre el, luă hârtia, sărută pecetia, și trecând repede cu ochii peste ea, făcù o față mirată.

Intr'aceea Ali făcea mereu semne spre furci în sus: «Stați! Stați!»

Buluc-Bașa arată hârtia preotului și acela o ceti. Ea cuprindea iertarea osânditului, fiindcă o fată, Sultana Gălășescu, Cuconița de Curte a Domniței Ralu, este gata să-l ieă de bărbat, ceea ce, după vechiul obicei al pământului, îl scapă pe acest făcător de rele dela moarte.

Abia înțeleseră oamenii cuprinsul scrisorii Domnești, și acest popor, altfel tăcut, care uitase și strigătele de bucurie, ca și pe cele de jale, începù un urlet asurzitor de veselie. Nici un Grec nu putea să-și aducă aminte, să fi auzit vre-odată un asemenea lucru în această «ticăloasă Țară».

Și în mijlocul gălăgiei sosi o caleașcă Domnească,

în fuga mare, și se opri la piciorul furcilor. Arnăutul de casă, care sta în picioare pe scândura din dosul caleștei, sări jos și deschise ușa cu repezială. Din trăsură ieși o ființă, care, chiar învelită în blănuri cum eră, părea încă trasă prin inel.

Când ea se văzù, alergând în sus pe scări, bucuria norodului crescù încă și mai mult.

La capul scării o primì preotul, zicând: «Dumnezeu să te binecuvinteze. Tu ai făcut o faptă mare!» Preotul eră Rumân, dela una din bisericuțile dela Obor.

Sultana nu găsi nici o vorbă de răspuns, ea amuțise în urma frământărilor sufletești, prin cari trecuse, și nu ridică ochii săi dela pământ. Sta, tremurând, dinaintea preotului și nu cutezà să se uite la acela, pe care venise să-l scape.

Nici Iancu nu se mișcă. Îngălbenit, și ca înțepenit, el stă rezemat de stâlpul furcilor. Impotriva morții se repezise el cu hotărîre, dar față cu dragostea, eră doborît. Noroc, că bătrânul preot știà, cum trebuie să urmeze în asemenea împrejurare.

«Ca să aduci la îndeplinire fapta ta, fiica mea,» zise el, «trebuie, după vechiul obicei, să-i dai osânditului mâna ta, aici în locul osândeii, și» — el scăzù glasul — «să primești ca naș pe călău, — vrei tu?»

Ea făcù din cap.

Preotul se întoarse spre Iancu: «Și tu, fiule, te învoiești?»

Haiducul își aruncă chica neagră spre spate, făcù un pas înainte, apucă mâna Sultanei, și zise cu glas tare: «Suntem gata, Părinte.»

Deodată se înființă și un chor de nuntă. Copii din popor, de pe la toate bisericile, se adunau, strecurându-se printre Arnăuți, și se așezau pe scări, înce-

pând să cânte, cu glasurile lor subțiri: «Mărire ție, Dumnezeuul nostru,» vechea cântare, cu care se întâmpină toate miresele, la intrarea lor în biserică.

Femeile din mulțimea de jos începură să plângă. Preotul săvârșia, cu evlavie, slujba de cununie.

Călăul stă alături, uimit, iar când trebui să dea mâna miresei, prinzându-se în hora «Isaia dăntuiește,» el își șterse dreapta, zorit, pe poalele roșii. Mireasa însă, își puse mâna sa, îmbrăcată cu mănușă, fără nici o îndoire, în mâna lui. Ca să ridice însă ochii în sus, aceasta nu putea.

Hora lui Isaia, fiindcă aici nu era pristol, se făcuse de ciudatul cerc de oameni, preotul, mirii și călăul împrejurul furcilor.

Ștreangul se clătină, desprins, deasupra capetelor lor.

* * *

În fuga mare, cum venise, se întoarse caleașca Domnească iarăși înapoi în oraș.

Uralele poporului însoțiau trăsura.

Înlăuntru în trăsura era tăcere adâncă. Cei doi tineri ședeau, unul lângă altul, nu se mișcau de loc și nu scoteau nici o vorbă. Sultana ținea capul aplecat în jos, ca un ghiocel, iar capul lui Jianu se rezimă în perinele de atlas, cu care era îmbrăcat fundul trăsurii. Dar mâna fetei n'o mai lăsase Iancu, și ea se ruga în taină la cer, să-i dea putere, ca să poată răbdă această strângere grozavă. Tânărul nu-și dădea seamă de asprimea apucăturii lui, prin care talmăciă toată puternicia simțirii sale.

Aproape amețită de durere, și tremurând de turburare sufletească, se scoborî tânăra fată din trăsura, după ce ajunseră în Curtea Domnească. Căleașca tră-

sese la scara Domniței Ralu și Ali, Arapul, se închină înaintea lui Iancu, rugându-l să urmeze robului său într'o odaie, unde sunt toate pregătite, spre a-și schimbă hainele.

Sultana n'avusese nici vitejia, nici puterea, să se uite la Iancu. Ea șovăi, între două slujnice, pe scări în sus, și când ajunsese în odaia lui Ralu, i căzù în brațe, leșinată.

Domnița porunci să se încuie ușile, fiindcă în tot Palatul mișunau oamenii ca furnicile, stăpâniți de dorul de a afla lucrurile cele nouă, cari se întâmplaseră. Ea se așeză lângă prietena sa pe divan și-i frecă tâmpilele cu oțet de trandafiri, până Sultana deschise iarăși ochii.

— «Tot ești tu viteaza mea Sultana,» i șopti Domnița, «și vei rămâne vitează. Acuma sunt toate bune. Ca în poveste, Crăișorul s'a desfermecat, și-l ai câștigat pentru tine. Nu i se mai poate întâmpla nimica rău. Ai să-i fii, de acum înainte, o soție iubită și blândă, ca să învețe și el să creadă, că în lumea asta este și binele. Aceasta să-ți fie...»

Sultana i tăiă vorba prietenei sale, punându-i brațul pe după gât și zicându-i, aproape plângând: «Mi-e frică, Ralu!»

— «De ce? De cine?» întrebă Domnița, mirată.

-- «De el!» răspunse fata.

O clipă Ralu rămase mută. Se amăgise prietena ei atât de mult? Nu cră acel om vrednic de jertfa, ce se făcuse pentru el? «Ce și-a făcut?» întrebă ea atunci, cu desnădăjduire.

Cealaltă sări în sus: «El, ce mi-a făcut mie?» strigă ea cu ochii scânteietori, «Ce i-am făcut eu lui! Asta

să mă întrebi! Eu am prins pe vulturul slobod, și acuma îl silesc să șază în colivie și să fie supus...»

O veselie strălucitoare se răspândi pe fața deșteaptă a lui Ralu, «Evrica!» zise ea, «tu care cu adevărat știi să iubești un haiduc! Tu îl înțelegi pe deplin, de aceea fii pe pace, ai avut dreptul să-l prinzi. Tu nu l-ai împușcat, în sborul lui spre soare, ci l-ai scăpat, pe cel rănit la aripi, tocmai atunci, când alți vânători vroiau să stingă pentru el lumina soarelui pe totdeauna!»

Sultana se cutremură. «Abia îmi vine să cred, că a rămas el într'adevăr viu. Of! Ralu, drumul spre Obor! Mă gândiam, dacă el încă n'a murit, am să mor eu, până să ajung acolo.»

Și apoi povesti prietenei sale toate, cum ea înțelesese din bucuria mulțimei, că mai trăiește, dar cum nu îndrăsnise să se uite la el, cum el nu-i spusese nici o vorbă, ci o ținuse numai, prinsă cu degetele lui de oțel. Ea se liniștise puțin prin povestire, când o bătaie la ușă o făcu din nou să tresară, înspăimântată.

Ralu porunci unei slujnice să deschiză. Ali intră înlăuntru și vesti, că Milostivirea sa, Boierul Iancu Jianu, așteaptă în odaia de primire a Domniței.

Sultana se făcu așa de galbenă, încât prietena ei i zise, cu glas aspru: «Du-te la soțul tău.»

— «Sunt eu..., sunt eu soția lui...?» răspunse încurcată fata.

— «Voi sunteți acuma cununați,» zise Domnița, cu liniște, vorbind ca de lucruri de sine înțelese.

— «Te rog, vino cu mine!» stăruî fierbinte Sultana.

— «Voi n'aveți trebuință de mine. Dar lasă-mă, să mă uit la tine. Vreau să fii cât se poate de frumoasă,»

și cu îngrijire, plină de dragoste i așeză părul, și luând un șir de mărgăritare scumpe, dela gâtul său, împodobi cu el pe prietena sa. «Aceasta să fie primul meu dar de nuntă, fiindcă eu sunt nașa voastră, deși nu am fost față la cununie.»

Sultana i sărută, plângând, amândouă mâinile.

Ralu o împinse ușor de umeri, pe ușe.

Tânăra fată își mușcă buzele până la sângerare, și-și zicea mereu, că trebuie să fie hotărîtă. Erau odăi de mult cunoscute pentru ea, prin care trecea acum, două salonașe mici, ale căror parchete trosneau ușor, sub pantofii ei de atlas, cum trosniseră totdeauna. Ajunse la ușa, care duce în sala cea mare. Mâna ei eră pe ivorul rotund, care trebuia să fie întors, spre a deschide ușa, — se uită în sala de primire și acolo, la cea din urmă fereastră, stă un bărbat înalt și privi afară, în grădină. Crăcile, încărcate cu zăpadă se păreau, în lumina de seară, cuprinse de un foc trandafriu. Omul acela nu se întoarce. Sultana înțelegea aceasta. În sufletul lui bătuiă o vijelie. Iancu Jianu, venit, ca musafir, la Vodă Caragia!

Ea se apropie repede de el și-i zise: «Iartă-mă, boierule.»

Se vede că el n'auzise, când s'apropiase Sultana, fiindcă așa de repede se întoarce, încât i sbură chica. Pletele negre, el nu le tăiașe, ceea ce-i dădea acum, fiind îmbrăcat cu haine boierești, înfățișarea unui Voevod din vremurile vechi.

O privire deschisă, pe care Sultana o simțî, pare că s'ar fi revărsat lumina peste ea, cuprinse toată înfățișarea fecioarei.

— «Doamne! Dumnezeuule!» îngână Iancu, plecându-se și ridicând șubreda ființă în sus în brațele sale,

pare că ar fi fost un puiu de căprioară și ducând-o la un divan, unde o lăsă cu băgare de seamă în jos. Apoi îngenunchiă dinaintea ei și zise însfârșit: «Tu mi-ai scăpat de două ori vieața, sunt eu vrednic? Nu-ți pare rău? Nu-ți este frică de mine?»

În loc de a-i răspunde, ea i apucă mâna, și înainte ca s'o poată opri, ea apăsă buzele pe degetele lui subțiri. El simția pare că o frunză de trandafir se alină de mâna lui.

— «Sultano,» strigă el, jumătate speriat și jumătate bucurat, și așezându-se pe divan, lângă ea, o cuprinse în brațele sale. «Imi dai voie, îmi dai?» șopti el, «îmi dai voie să te sărut? Este o minune! Ești tu, cu ade-vărat, nevasta mea? Și vrei tu să rămâi pentru tot-deauna cu mine?» Dar fiindcă ea tot tăcea, el zise mahnit: «Pentru ce tremuri, Sultano? Ce ți-am făcut eu?»

Frământările sufletești, pe care le avusese tânăra fată în cursul zilei, fuseseră atât de puternice, încât ea trebui să-și adune cele din urmă puteri, ca să nu izbucniască în lacrimi. Mai eră încă o întrebare, care i apăsă inima, ca un jăratec, și de care simția o groază. Cu buzele tremurate, ea se hotărî să facă această întrebare: «Spune-mi, te rog, dacă știi...» Mai departe însă nu fu în stare să ajungă.

Dar și nervii de oțel ai lui Iancu Jianu pierduseră astăzi ceva din liniștea lor obișnuită. Cu o pătimasă mișcare el se ridică și zise: «Ca tu să ai frică de mine, Sultano, nu pot să sufer! Gonește-mă, trimite-mă înapoi la furci, dar te rog, să nu tremuri în fața mea! Asta n'o pot suferi!»

O clipă ea rămase ca încremenită. Apoi i veni priceperea, și văzù cât de ciudat este, că el se iușise,

din dorința de a o vedea pe ea liniștită. Ea trebui atunci să zâmbească și aceasta le dădu, la amândoi, iarăși liniștire.

Jianu își trecu degetele prin păr și zise: «Eu sunt un nebun, nu-i așa?»

Glasul lui desnădăjduit și plin de părere de rău, deșteptă în sufletul Sultanei acea simțire de mamă, simțire înaltă, care este în fiecare suflet de femeie. Ea găsi atunci îndrăzneală să-i pună întrebarea, ce voia să știe, hotărît și deslușit: «Spune-mi, te rog, dacă tu cunoști a doua îndatorire, ce ți s'a pus? Este cuprinsă în porunca Domnească? Sau nu ți-a spus-o preotul?»

— «Nu știu,» zise el după o scurtă cugetare. «Eu am auzit numai numele tău—după aceea nimic. Nu știu altceva. Care îndatorire?»

Fericit privi la frumusețile ei.

Sultana i întinse mâna cu sfială, și el se plecă, ducând-o la buzele sale, cu foc.

— «Că tu» zise Sultana șoptind, «n'ai să mai prigonești pe Greci și n'ai să mai fii haiduc.»

El se ridică în toată înălțimea sa: «Firește,» zise el grăbit. «Firește. Pe tine nu pot să....» Vorba-i se opri în gât. El întoarse capul și rămase apoi nemișcat. I se părea, că o mână de fier zmulgea bucăți din inima lui. Simția o crudă durere, în cap, și în tot trupul, durerea de a se despărți de codru și de slobozenia, ce el cuprindea în sine. De gândit se va fi gândit el și altădată la aceasta, în răzvrătirea timpurilor din urmă, dar acuma avea simțirea întreagă și tot dorul de codru. El vedea desfășurându-se înaintea ochilor sufletului său, pădurile mari, verzi, Dumnezeieștile păduri. Ele i cântau, văjâind, ele i făceau semne de sus din munți; înalții brazi, fagii deschiși,

și stejarii întunecați, conacul lui, cetatea lui minunată, și care nu putea să fie biruită. Cerul se deschidea, vederea în depărtare de sus din vârful munților, care lărgeste privirea și gândirea de asemenea. Soarele răsăria și apunea în fiecare zi altfel de mărit, în fețe minunate de foc și cu nesfârșite icoane de raze. Luna revărsa taină argintie prin văzduh. Dar mai îndepărtată părea bolta cerului, atunci, când numai stelele străluciau, tremurate mereu, pe fundul ei de catifea întunecată. Atunci ardeau și focurile roșii în puterea nopții, focuri împrejurul cărora eră plăcut să șezi, fiindcă faptul chiar, că se aprinseseră, eră un semn de siguranță cucerită, de primejdie alun-gată. Inșă, și această primejdie eră o plăcere! Cum oțelia ea sufletul și mădulările. Ce plăcut eră să simți puterea în pumn, siguranța în ochirea țintei, mlădierea mușchilor în săritură, în fugă și în luptă! Dar când lupta se mai dă și pentru dreptate, atunci se face însuși scopul vieței și devine Lege!

Acum eră vorba să se despartă de toate acestea. Despărțirea eră dureroasă și aveă deosebită înrăurire asupra sufletului haiducului, cum nu mai avusese până acuma nici o altă suferință, și nici o durere. Din ochii lui mari și încremenți, cu cari privia la cer, se porniră două lacrimi în jos pe obrajii lui.

Sultana nu le văzù, fiindcă Iancu stă numai jumătate întors spre ea. Rămăsese numai mâna lui într'a ei, și tânăra fată se apropiă, pe nebăgate în seamă, din ce în ce mai mult, până când își alină ușor capul pe brațul lui.

Cea din urmă rază de asfințit se stinsese, cele din urmă scânteieri roșie în mărgelile de cristal, dela cele trei candelabre, atârinate de tavanul salonului; pieri-

seră și ele. Lumina se făcuse cenușie, posomorâtă, așa cum este, când începe întunecimea.

Un suspin adânc străbătut din pieptul haiducului, printre buzele lui adunate.

Atunci zise Sultana: «Și totuși pădurile vor înverzi, și dreptatea este veșnic nemuritoare.»

Iancu Jianu eră aproape să strige de bucurie. El se plecă spre ființa frumoasă, alături de el: «Cine ești tu, de găcești cele mai ascunse gânduri ale mele?»

-- «Eu sunt soția lui Iancu Jianu,» răspunse ea.

S F Ă R Ș I T .

